

مؤلفی

خیوه خانی

أبو الغازی بهادر خان

تورک شجره سی

(شجرهٔ تورک)

چاغاتای شیوه سندن تورکیه تورکی شیوه سنه نقل ایدن

دوقتور رضا نور

استانبول — مطبعهٔ عامره

۱۹۲۵ م . ۱۳٤۱ هـ .

بو اثرده اوترەلر شو صورتله اشارت ایدلمشدر :

ۋ = o

ۊ = ou

ۆ = eu

و = u

باشلانغیچ

بو اثر تورکلرك منشائنه دائر بر اثردر . چینگیز خان سلالەسندن خوارزملی عرب محمد خان اوغلو ابوالغازی بهادور خان طرفندن هجری ۱۰۷٤ ، میلادی ۱٦٦۳ تاریخنده یازیلمشدر . اثرك پترسبورغ آسیائی موزەسنده « داهل Dahl » اسمیله معروف بر نسخەسیله قازان ، برلین و « گوتەنغن » ده بولنان و بو آدلرله معروف اولان بر نسخەسی داها واردر . اڭ مهم نسخەلر بونلر اولوب خیوەده بولونمش اولان بردیگر نسخەسیله پترسبورغ کتبخانۀ ایمپراطوریسندەکی « یارچوف » نسخەسی قصورلی وخطالیدر .

بهادور خان بر پادشاه اولدیغی حالده ملتندن لیاقتلی برینی بولامدیغندن و نسلك ضایع اولمامسی خصوصندەکی حمیتندن دولایی بو اثری بالذات یازمشدر . مقدمەسنده دییورکه : « هیچ کیمسه ظن ایتمەسینکه بن بو کتابی کندی نسلمی یوکسلتمك ایچین حقیقتی

یوزارق یازدم . ذاتاً حق بنی ممتاز یاراتمشدر ، بوڭا احتیاجم یوقدر. بن بتون حقیقتی اولدیغی کبی یازدم. تاڭری باڭا خصوصاً اوچ شی ویردی : ١ ـ عسکرلك فنی ، قانون ونظاملری ، بر اوردویه قوماندا ایتمك صنعتی، بر اوردویی یوروتمك و حرب نظامنه صوقمق، دوستلر و دشمنلرله سویله‌شمك اصولی؛ ٢ ـ هر دورلو شعر ایله تورك ، عرب و عجم دیللرینی ؛ ٣ ـ موغولستان ، توران ، ایران و عربستانده حکم سورن پادشاهلرك تاریخنی بیلمك .

ایران ، عراق وهندستانده بنم قدر شاعر یوق دیرسه‌م یالان سویله‌رم ؛ فقط کزدیکم و احوالنی ایشتدیکم یرلرك هیچ بریسنده ، مسلمانده ویا کافرده ، بنم کبی عسکر کورمدم و ایشیتمدم . »

١٨٧١ م . تاریخنده پترسبورغ شرق لسانلری مکتبی مدیری بارون دەمەزون Baron Desmaison داهل نسخه‌سنی دیکر نسخه‌لرله دقتله قارشیلاشدیردقدن صوکره چاغاتای شیوه‌سی اوزرینه عیناً باصدیرمش ، ١٨٧٤ م . ییلنده عینی نسخه‌یی فرانسزجه‌یه ترجمه ایدوب تورکجه‌سی ایله برابر و ایکی جلدی بر کتاب حالنده اوله‌رق و «موغوللرله تاتارلر تاریخی Histoire des mongols et des tartares » نامیله نشر ایتمشدر. بو سعی اثناسنده (دەمەزون) آشاغیده‌کی اثرلرده مراجعت ایتمشدر :

١ — موغوللر و چینگیز خان قبیله‌لری تاریخی . فضل‌الله رشیدالدین (پترسبورغده باصیلمشدر ، ١٨٦١ م .) .

٢ — روضة‌الصفا . میر آخوند .

٣ — حبیب‌السیار . خوند میر .

٤ — خلاصة الاخبار .

٥ — تاریخ جنابی .

٦ — نخبة التواریخ والاخبار. محمد افندی اوغلو محمد. تورکجه .

٧ — تاریخ رشیدی . محمد حیدر .

٨ — ظفرنامه . شرف‌الدین علی یزدی .

٩ — کتاب‌الخیر (کامل) فی‌التاریخ . ابن‌الاثیر .

١٠ — تاریخ ابوالخیر خانی . مسعودی ابن عثمان کوهستانی .

١١ — تاریخ مقیم خانی .

١٢ — تاریخ تیموری . میر شریف راقم .

١٣ — مطلع‌السعدین و مجمع‌البحرین . سمرقندلی عبدالرزاق ابن اسحق .

١٤ — عبدالله نامه .

١٥ — B.bliotèque orientale d'Herbelot

١٦ — شرفنامهٔ شاهی . حافظ طانیش (عبدالله خانك زمانی . بوکا عبدالله‌نامه ده دیرلر) .

١٧ — شرف‌نامه . کورد تاریخی ـ بتلیس « توره »سی شرف .

١٨ — Description de la Chine, par: Mailla

١٩ — چینگیز خاندن تیمورلنکه قادار مغوللر تاریخی . Histoire des mongols, depuis Tchinguiz-Khan jnsqu' à Timour-Lanc, par: D'ohsson

٢٠ — L'histoire des Khans (Tsars) de Kassimoff, par: Véliaminoff-Zernoff, St. P. 1870.

٢١ — Monnaies Boukhares et khiviennes, par: Véliaminoff-Zernoff, St. P. 1859.

٢٢ — Histoire générale des Huns, des Turcs et des Mongols, G. Senkowsky.

٢٣ — شیبانی نامه . مونغوللر و تورکلر تاریخی . چاغاتایجه ، قازان . ١٨٤٩ .

٢٤ — Histoire des mongols. Quatremère

٢٥ — Histoire de la Horde d,or. Hammer

بو کتابلری خلقمزه بیلدیرمك ، تدقیق و مطالعه‌لرینی توصیه ایتمك مقصدیله بو اثرلری‌ده بورایه درج ایتدم . کاشکی همتلر اولونسه‌ده بوبحثه دائر تورکجه ، عربجه ، عجمجه ، آلمانجه ، فرانسزجه ، روسجه ، انکلیزجه نه قدر اثرلر وارسه هپسی بر بیبلیوغرافی حالنده درج ونشر اولونسه ، ملته پك مهم بر خدمت ایدلمش اولوردی . بز شونی دیه‌بیلیرزکه بوخصوصده پترسبورغ وموسقووا کتبخانه‌لری زنکیندر . اوراده تورکجه‌یه نقل اولوناجق مهم اثرلر واردر .

اثره برده شجره جدولی علاوه ایدلمشدر .

*
* *

بزلر بیلمم ناصل غفلتله ایسه ، تورکلکی عثمانلیلردن عبارت ظن ایدردك . ! ینه بیلمم ، ناصل عقلله ایدی‌که او کوزل دیلیمزی عربجه

وعجمجه کلمه‌لرله دولدوروب آنا دیلدن بر چوق کلمه‌لری اونوتمشز . واقعا بوصوچ بزده دکل ، داها اول یعنی مسلمانلقدن صوکره چاغاتای لهجه‌سنه بو اجنبی کلمه‌لری صوقمقله باشلامش ایدیسه‌ده بز بونده پك افراطه وارمشدق . برکت ویرسین ، اوقومشلردن داها طبیعی یورومش اولان کویلیلرمز او آنا دیلندن پك آز غیب ایدوب چوغنی صاقلامشلرده کندیمزی بوسبوتون غیب ایتمکدن بزی قورومشلر . تورکك تورکیه‌ده ، تورکستانده ، ماوراءالنهرده ، قریمده ، قازاقده ، قیرغیزده ، قافقاسده ، چین ایچنده ، ایران ایچنده ، هند ایچنده ، عراقده ، الخ . . . هپ بر اولدیغنی ، تورك وتاتارك ایکی قرده‌شدن باشقه بر شی اولمدیغنی ، چینکیزو آقصاق تیمور [تیمورلنك]ك بر تورك بویوك قوماندانی وأولو پادشاهلری اولدیغنی ، تیمورلنکله عثمانلی تورکلری پادشاهی آره‌سنده‌کی محاربه‌نك ناصلسه ظهوره کلمش بر قارداش غوغاسی اولدیغنی آرتق آکلایورز و تورکیه سیاستی آرتق طبیعی مجراسنی بولمش اولویور .

مرکزی آسیاده‌کی تورکلری بز اونوتوب اجنبی ، ایرانده‌کیلری عجم ظن ایتمشز . اورلرده‌کی تورکلرسه بزی روم ، أولکه‌مزی روم دیاری ؛ بزی آیری بر نسل تصور ایتمشلر .

بوکون تورك دیلینك تورکیه [اسکی عثمانلی] شیوه‌سی بوتون دیکر تورك شیوه‌لرندن داها اینجه‌لشمش ، نازکله‌شمش و مکمله‌شمش اولدیغندن اونده موجود وتورك دیلینه آغیر و کوچ کلن عربی وفارسی‌یی آتارق یرلرینه چاغاتای شیوه‌سنده ألآن موجود اولان کلمه‌لری آلارق و تورکیه شیوه‌سنه کوره دیلك صرفی و قاموسنی یاپارق بوتون تورك

دیللرینی یکنسق برحاله قویمق و تورك ادبیاتنی ، کتابلرینی چوغالتوب بوتون تورك عالمنه یایمق زمانی کلمشدر . بوخصوص أیچین تورك تاریخنی تا منشائندن اعتباراً بوکونکی تورکیه‌یه و عجمده حکم سورن صوك شاهه ، چینده ، هندده ، بغدادده ، مصرده ، تونسده حکم سورنلرینه قادار یازملی و خلقمزه اوکرتملی یز. بوتاریخدن تورك ملتنك بویوکلکی ، چوقلغی ، أولولغی ، قهرمانلغی ، کوزل خصلتلری ، کندی مدنیتی ، باشقه مدنیتلره خدمتلری میدانه چیقاجق و تورك تاریخندن تورکك اساطیری‌ده ، ادبیاتی‌ده ، مدنیتی‌ده اوکرنیله‌جك ، یالکز یونانلی ، لاتین ، عرب دکل ، تورکلرده بیکلرجه ییل اول و او زمانه کوره بر مدنیتی اولدیغی ، اوندن صوکره مختلف أولکه‌لرنده یکی یکی مدنیت ایشیقلری یارلادیغی ، عجم مدنیتنك باشلانغیجنده تورکلردن پك چوق شی آلدیغی وحتی فارسیده نیجه تورکجه کلمه‌لر بولوندیغی ، عرب مدنیتنه عربدن زیاده تورکلرك خدمت ایدوب او مدنیتی میدانه کتیردکلری آکلاشیلاجق و أوکا کوره تورکه احترام ایدیله‌جکدر .

*

ایشته بوتورك تاریخنی بو دوشونجه‌لردن دولایی تورکیه شیوه‌سنه نقل ایتدم . آلده چاغاتایجه أیی بر قاموس اولمدیغندن کوچلکلره تصادف ایتدم . (بارون ده مه‌زون) ترجمه‌سی بعضی یرلرده ایشی قولایلاتمش و مومی‌الیه حقیقةً بعضاً واقفانه ترجمه‌لر یاپمش اولدیغی حالده بعضاً ده پك آغیر خطالره دوشمشدر .

اثرده معترضه ایچنده‌کی قسملر آصلنده اولمیوب علاوه ایتدیکم تفصیلاتدر .

***

بو کتاب دوقوز باب اوزرینه یازلمشدر :

١ — آدمدن موغول‌خانه قادار ،

٢ — موغول خاندن چینگیز خانه قادار ،

٣ — چینگیز خانك دوغوشندن أولوشنه قادار ،

٤ — چینگیز خانك اوچنجی اوغلو اوکدای okédaï ك ، اونك اوغوللرینك و چینگیز خانك دیکر انسالندن موغولستانده حکم سورنلرك تاریخی ،

٥ — چینگیز خانك ایکنجی اوغلو چاغاتای خانك اولادندن ماوراءالنهر Transoxiane وکاشغر یورتلرنده حکم سورنلرك تاریخی ،

٦ — چینگیز خانك کوچوك اوغلو تولی خان اولادندن ایران یوردنده حکم سورنلرك تاریخی ،

٧ — چینگیز خانك اولوغ aîné اوغلو جوجی خان نسلندن قیپچاقده حکم سورنلرك تاریخی ،

٨ — جوجی‌خانك بشنجی اوغلو شیبان خان اولادندن ماوراءالنهر ، قریم ، قازاق وتوران (تورا) ده حکم سورنلرك تاریخی ،

٩ — شیبان خان اولادندن خوارزمده حکم سورنلرك تاریخی .

مارت ١٩١٧ م . ، قاهره .

دوقتور رضا نور

برنجی باب

آدمدن موغول خانه قدر [١]

ایلك انسان آدمدر . بیك ییل یاشادی . صاغلغنده ذریتندن قرق بیك کیشی کوردی . وفاتنده آدم یرینه اوغلو شیثی (chéis) براقدی . شیث پیغمبر اولدی. دوقوز یوز اون ایکی ییل یاشادی . اوده أولورکن اوغلو آنوشی براقدی. آنوش ٩١٢ سنه یاشادی . أولورکن اوغلو قاینانی یرینه براقدی . قاینان ٨٤٠ ییل یاشادی . اوده اولو آتاسی آدمك یولنده یورویوب أولورکن اوغلو مهلائیلی یرینه قودی . بو زمانده آدم اوغوللری چوغالمش اولدقلرندن مهلائیل بابل اولکه‌سنده سوس Sous اسمیله بر شهر قوردی . اوستو اورتولو أولر و اطرافنده کویلر یاپدیردی. اوندن اول أو یوق ایدی. انسانلر داغلرده ماغارالرده واورمانلرده اوتورورلر ایدی .ایلك حکم ویروب آهالی‌یه یر یوزینه یاپیلك ، مناسب یرلر بولدقچه أکینأ کوب کویلر یاپك دیدی . مهلائیل ٩٢٠ ییل بو دنیاده قالدی . اوده

[١] بو بابی ، خرافاتی چوق اولدیغندن ، خلاصه طریقیله آلدم . دیکر بابلر عیناًدر. حتی چوق دفعه کتابك عینی تعبیرلرینی آلوب یاننه ایضاحات ویردم .

اولورکن اوغلو یارد Yared ی یرینه قودی . بوده ٩٦٠ ییل یاشادقدن صوکره اوغلو آخنوخی Akhnokh یرینه براقدی . سریانی دیلنجه آدی Akhnoukh ایدیسه‌ده انسانلره دین ، حکمت و طب اوکرتدیکندن عرب اوکا ادریس دیدی . تاڭری آخنوخی او زمانکی خلقه پیغمبر یاپدی . سکسان ایکی ییل پیغمبرلك ایدوب خلقی دوغرو یوله کوتوردی و نهایت تاڭرینك امریله عزرائیل کلوب اونی قنادینك اوستونه قویه‌رق جنته کوتوردی. ادریسدن صوکره اوغلو ماتوشالاخ یرینه کچدی . خلقه عدالت اجرا ایتدی . چوق ییل یاشادقدن صوکره اوغلو لامه‌ك یرینه کچدی . عمری قاچ ییلدر معلوم دکلدر، فقط اوزون بر عمر سوردی . اولورکن اوغلو نوحی یرینه براقدی . نوح ٢٥٠ یاشنده پیغمبر اولدی ، ٧٠٠ ییل خلقی حق دینه سوق ایتدی . بو قدر زمان ظرفنده آنجق ارکك و قادین سکسان کیشی ایمان ایتدی. نوح ده قیزوب بد دعا ایتدی . جبرائیل کلوب دیدی‌که: « تاڭری تعالی دعاکی قبول ایتدی ، بوتون یر یوزینی صویه بوغوب خلق بوغولاجق ، سن بر کمی یاپ ! » . نوح حق تاڭری‌یه ایمان کتیره‌نلر ایله بر کمی یاپدی . صوکره یردن صو چیقدی ، کوکدن یاغمور یاغدی . نوح اوچان قوشلردن ، آیاغیله یوروین حیوانلردن بر ر چیفت آلدی ، سکسان کیشی ایله کمی‌یه بیندی . دیکر جانلی مخلوقاتك هپسی بوغولدی . آندن صوکره تاڭرینك أمریله یر صویی ایچنه چکدی. کمی موصل جوارنده جودی، داغنك اوستنه اوطوردی. آلتی آی و اون کون کمیده قالمشلردی . کمیدن چیقدیلر . داغك

اتکنده اوطوردیلر . هپسی خسته‌لاندیلر . نوح ایله فاریسی ، اوچ اوغلو و اوچ کلینی أیی اولدیلر ، دیکر هپسی أولدیلر . نوح هر اوغلونی بر یره کوندردی : هام آدلی اوغلونی هند یوردینه ، سام آدلی اوغلونی ایرانه، یافت آدلی اوغلونی شمالی قطب طرفنه . نوح بونلره دیدی‌که : « آدم اوغوللرندن سزدن باشقه کیمسه قالمدی ، اوچکز اوچ یورتده توره‌یه‌جکسیکز . نسلکز چوغالنجه او یرلری یورت قیلوب اوطوریکز ! » . یافثی بعضیلری پیغمبر اولدی ، بعضیلری اولمدی دیرلر .

یافث باباسنك امریله جودی داغندن کیدوب ایتیل (وولغا) ویاییق (اورال) صولری یاقالرینه واروب ایکی یوز اللی ییل اورالرده اوطوردی ، صوکره وفات ایتدی . بونك سکز اوغلو وار ایدی . نسلی چوغالدقجه چوغالمشدی . اوغوللرینك آدلری شونلردر: تورك ، خازار ، ساقلاب ، روس ، مینغ ، چین ، کیماری ، تاریخ .

یافث أولورکن بویوك اوغلو تورکی یرینه قویوب دیکر اوغوللرینه: « تورکی کندیکزه پادشاه بیلوب اونك سوزندن چیقماییکز!» دیدی. تورکه یافث اوغلو لقبنی ویردیلر . تورك پك عالم ، پك عاقل ایدی . باباسنك وفاتندن صوکره بر چوق یرلری دولاشوب نهایت بر یری خوش بولوب اورده اوطوردی . ألآن اورایه ایسیغ کول ـ Issigh - koul دیرلر . چادری ابتدا یاپان پادشاه بودر . تورکلرده ألآن بر طاقم عادتلر واردرکه اوندن قالمشدر .

تورکك دورت اوغلو واردی ؛ آدلری : طوطوق ، جاقال ،

بارساجار، املاقايدى. تورك أولوركن پادشاهلغى بويوك‌اوغلوطوطوقه ويردى.

طوطوق عقللى ، قدرتلى ، عادل بر پادشاه ايدى . توركلرك بر چوق عادتلرينى او ايجاد ايتدى. عجملرك برنجى پادشاهى كيوما رس ايله هم عصردى . بر كون آوه چيقوب بر كييك ووردى ، كباب ايدوب يركن برپارچه أت يره دوشدى ، أتى يردن آلوب ييدى . أت چوق لذتلى كلدى . اوراسى طوزلاق أيدى . اوندن‌صوكره يمكلره طوز قويدورتدى . بو صورتله ايلك طوزى او كشف ايتدى . ٢٤٠ ييل ياشادقدن صوكره أولدى. اوغلو ايلجه خان يرينه كچدى ، اوده چوق ييللر پادشاهلق ايتدكدن صوكره أولدى . يرينه اوغلو ديب باقوى خان اوطوردى. «ديب» لك معناسى تخت يرى، باقويككى ايل اولوسى (مملكت بويوكى) ديمكدر. چوق ييللر، كوزل كونلر كورەرك پادشاهلق ايتمشدر . اوندن صوكره اوغلو قويوق خان تخته چيقدى ، عدالتله حكم سوروب أولوركن تختنى اوغلو آلنجه خانه براقدى . آلنجه خان ده چوق سنه سلطنت ايدوب نهايت اوده خلقك وارا دورديغى يره واردى .

نوحدن آلنجه خانه قدار بوتون يافث اولادى حق دينده ايديلر. آلنجه‌خان زماننده مملكت معمور و خلق زنكين أيدى . اوزبكلرك برمثلى واردر، ديركه: «أيت سميرنجه صاحبنى قاپار.». اوزمان اونلرده بر عادت واردى‌كه برينك بر اوغلو، بر قيزى ، آغا بك ويا ايذيسى

(كوچوك قارداش) ويا ديكر بر قيمتليسى أولسه اونك هيكلنى (قورچاق) ياپار، أونده صاقلارايدى . آره صره او قورچاغى اوپوب سووب اوقشايارق بو فلانك صورتى ديرلر ايدى . بو ببكك اوكنه يمكنك ايلك لقمه‌لرينى قورلر ايدى . يوزلرينى كوزلرينى ببكه سورتوب اوكنده يره‌أكيليرلردى. ايشته‌بويله‌لكله خبرلرى‌اولمقسزين‌پوت‌پرستلكى ميدانه كتيرديلر .

آلنجه خانك ايكى اوغلو وار ايدى ، ايكيز دوغمشلردى . بويوكنك آدى تاتار، كوچكنك آدى موغول ايدى . آلنجه خان قوجه‌ينجه اولكه‌سنى بو أيكى اوغلو تقسيم ايتدى . بو ايكى قارداش بوتون عمرلرنجه خوش كچينديلر . اولا تاتاردن ، صوكره موغول خاندن بحث ايده‌جكز .

تاتار خان بر چوق سنه حكم سوردكدن سوكره أولدى . يرينه نسلندن يدى كيشى بربرى آردنجه تخته كچديلر . تاتار خاندن صوكره اوغلو بوقا خان كچوب اوزون بر مدت حكم سوردى. اوندن صوكره اوغلو يلنجه خان كلدى . اوندن صوكره اوغلو آدلى خان كچوب بر نيجه ذوق وصفادن صوكره اوده كيتدى. يرينه اوغلو آتسز خان تخته چيقدى. عمرينى آو آولامق وياولامق (محاربه ايتمك) ايله كچيردى . اوندن صوكره اوردو خان پادشاه اولوب نيجه ييللر راقى و قيميز ايچوب خاطايك (خيتاى) قيمتلى قاشلرينى كييوب، درين ايرماقلرى كچوب باباسنك كيتديكى يولدن كيتدى . يرينه اوغلو بايدق خان كچدى .

بایدو خان زمانته قادار موغول وتاتار پادشاهلری آراسنده هیچ بر نزاع یوق ایدی . موغول اوغوللری کندی اولکه‌لرنده ، تاتار اوغوللری کندو اولکه‌لرنده پادشاهلق ایدرلر ایدی . بایدو فکرسز و خفیف مشربلی بر کنج ایدی . موغول اوغوللرینه قارشی حرب آچدی و مملکتلرینه هجوم ایتدی . بو جنکلر اثناسنده اجل کلوب یاقاسندن طوتوب باباسنك یانته کوتوردی . اوندن صوکره اوغلو سوینج خان پادشاه اولدی. بونك زمانتده موغول و تاتار آراسنده‌کی نزاع آتشی اوقادار آلوله‌نمشدی‌که بوتون آمودریا (عربلر جیحون ، لاتینلر oxus دیرلر) نك صولری دوکولسه سونمزدی . ودائما موغوللرغالب کلیرلردی .

موغول خاندن صوکره سوینج خاندن بحث ایده‌جکز .

ایکنجی باب

موغول خاندن چینگیزك دوغوشنه قادار

Mogol موغول Mogoul آصلنده مونغ اول ol در . عوامك دیلنده دکیشه‌رك موغول اولمشدر . مؤن تورکجه قایغو دیمکدر ، اولك معناسی ایسه ساده‌دل در ، یعنی موغول مونغولدر [١] ، قایغولی ساده دل دیمك اولور. موغوللردن طوقوز کیشی پادشاهلق ایتمشدر. برنجیسی موغول خان ، صوکنجیسی ایل خاندر . شرف‌الدین علی یزدی ظفرنامه‌سنك مقدمه‌سنده : « تورکلرده هر شیئی طوقوز دفعه یاپمق عادتدر، زیرا موغول خانلرینك عددی طوقوزدر » دیر .

موغول خان چوق ییللر پادشاهلق ایتدی. دورت اوغلو اولدی. بویوکی قارا خان، ایکنجیسی اوز خان، اوچونجیسی کوز Kouz خان،

[١] فرانسزلر mongol مونغول دیرلرکه ، آصلی ناصلسه اویله سویلرلر. دیمك مؤلفك حق واردر .

دوردنجیسی کور Kour خاندر . أولورکن یرینه قارا خانی براقدی . قارا خان باباسندن صوکره بوتون مملکته پادشاه اولدی. شیمدی آدلری اولو داغ وکوچوك (کیچیك) داغ اولان آر داغ و قار داغده یازی کچیریردی . قیش کلنجه قارا قومده سیر صویی کنارلرنده قیشلاردی. قارا خان زماننده موغوللر هپ کافر اولمشلردی، ایچلرنده بر دانه بیله حق تا کْری‌یی طانیان بولونمازدی .

اوغوز خان

قارا خانك بویوك قاریسندن بر اوغلو اولدی که آیدن، کونشدن کوزل ؛ اوچ کون اوچ کیجه آناسنك مه‌سنی أممه‌دی . هر کیجه آناسنك رؤیاسنه کیرر، « حق دینه کل! کلمزسه‌ك سوتکی أممه‌م » دیردی. آناسی اوغلونه دایانامدی ، تا کْرینك برلکنه ایمان کتیردی. چوجق مه أممه‌که باشلادی. آناسی نه دوشنی، نه‌ده حق دینی قبول ایتدیکنی هیچ کیمسه‌یه سویله‌یه‌مدی . چونکه تورك خلقی یافثدن آلنجه خانه قادار تا کْرینك برلکنه ایمان ایدرلرکن آلنجه خاندن بری خلق زنکین اولمش ، ثروته اسیر قالمشدی . تا کری‌یی اونوتوب بوتون مملکت کافر اولدیلر . هله قارا خان زماننده بری اودرجه کفره صاپمشلردی که بابا ، اوغوللرندن برینك ویا براوغول باباسنك حق دینی قبول ایتدیکنی ایشیتسه همان أولدورردی . اوزمانده موغول عادتی اویله ایدی که اوغلان بریاشنه وارمایجه آد قویمازلردی، اوغلو بر یاشنه باصنجه قارا خان مملکته خبر صالدی و بر ضیافت یاپدی . ضیافت کونی قارا خان

چوجنی مجلسه کتیرتدی ، بکاربنه دیدی‌که : «اوغلم بریاشنه کلدی، نه آد قویاجقسکز ؟ » . بکار جواب ویرمه‌دن چوجق سوزه کلوب: « بنم آدم آوغوزدر. » دیدی. بونك اوزرینه هرکس حیران قالوب « مادم که بو چوجق کندی آدینی کندی قودی ، اوکا بوندن کوزل آد اولماز.» دیدیلر و اونی اوغوز آدیله طانیدیلر . آرتق فالنه باقوب دیدیلرکه هیچ برچوجغك بریاشنده بویله سویلدیکی کورولمه‌مش وایشیدلمه‌مشدر. بونك ایچون اوزون عمرلی ، اولو دولتلی ، بختیار وکنیش بر اولکه‌یه مالك اولاجقدر. چوجق الله ، الله دیه باغریوردی ، لکن ایشیدنلر: « بوچوجق نه دیدیکنی بیلمز . » دیدیلر . چونکه الله کلمه‌سی عربجه اولوب موغوللرك آنالرندن هیچ بریسی ایسه بو عربجه کلمه‌یی ایشیتمه‌مشدی . جناب حق اوغوزی ولی یاراتمش ، آدی ، کوکلنه و دیلنه قویمشدی .

اوغوز بویونجه قاراخان أینیسی اوز خانك قیزینی قاری اولارق اوکا ویردی . اوغوز قاریسنه یالکزایکن : « سنی، بنی یاراتان وار. آدی الله در . اونی وار بیل و بر بیل، اونك بویوروغندن چیقما !» دیدی ، قیز قبول ایتمدی . اوغوزده اوندن آیری یاشادی و هیچ قونوشمادی . برمدت صوکره قارا خانه دیدیلرکه : « اوغلك قاریسنی سومز وأوله‌ندیکندن بری بریرده یاتماز . » بونك اوزرینه اوکا کوز خانك قیزینی ویردی . اوغوز اوکاده حق اولان تا کری‌یه طاپماسنی تکلیف ایتدی، اوده قبول ایتمدی . اوغوز اوندنده آیری یاشادی . بر قاچ سنه صوکره آوه چیقمش ایدی. دونوب کلیرکن برصو کنارینه

كلدی، اورده چماشیر بیقایان بر طاقم قادینلر كوردی. اونلرك آراسنده عموجه‌سی كور خانك قیزینی‌ده كوردی . ریسنی كوندرسه سری فاش اولور دیه قورقوب قیزی بر كوشه‌یه چاغیردی و آندویردكدن صوكره: «بابام باكا ایكی قیز آلیویردی ؛ فقط بن اونلری سومدم . سببی بن حق یولنده‌یم، اونلر كافردر . حق دینه كلك دیدم قبول ایتمدیلر . اكر سن قبول ایتسه‌ك سنی آلیردم . » دیدی . قیز « سن نه یولده اولورسه‌ك بن‌ده او یولده اولورم . » دیدی . بونك اوزرینه اوغوز باباسنه سویلدی، اوده‌بو قیزی بویوك بردوكون یاپارق اوغوزه ویردی. اوغوز اونی پك زیاده سوردی . بویله‌جه پك چوق سنه‌لر كچدی .

بر كون اوغوز اوزاق بر یره آوه كیتدی . قارا خان بوتون قاریلرینی وكلینلرینی دعوت ایتمش ، ییمك یرلردی . قونوشورلركن حرمنه اوغوز خانك ایلك قاریلرینی سومه‌یوب صوكنجیسنی سودیكنك سببنی صوردی. حرمی: « بن بیلمم ، كلینلر بیلیر.» دیدی. خان كلینلردن صوردی. بویوك كلین: « اوغلكز برتا كری واردیدی. بزی‌ده او یوله كوتورمك ایسته‌دی . بز قبول ایتمدك. اوچونجی كلین قبول ایتدی ، اونكچین اوغلیكز اونی چوق سوه‌ر . » دیدی . بونك اوزرینه قارا خان بكلری چاغیروب بر مجلس قوره‌رق مذاكره ایتدی . اوغوزك آوده طوتولوب أولدورلمسنه قرار ویرلدی . قارا خان آداملر كوندروب آوه چیقاجغنی و چابوق كلمه‌لرینی خدمتجیلرینه بیلدیردی .

اوغوزك كوچوك قاریسی‌ده بو سوزی ایشیتمشدی . همان امین

بر آدام صالدیروب وقعه‌یی اوغوزه بیلدیردی. اوغوز همان یورده آداملر كوندروب: « بابام عسكر طوپلایور، اوزریمه كلوب بنی أولدوره‌جكدر. بنی سوه‌ن باكا كلسین ، اونی سوه‌ن اوكا كیتسین . » دیه خبرلر صالدی . آهالینك چوغی قارا خان طرفنه كیتدی و آزی اوغوز خان طرفنه كچدی. قارا خانك اینیلر (كوچوك قرده‌شلر) ینك بر چوق اوغوللری واردی، هپسی اوغوز طرفنه كچدیلر. بو، كیمسه‌نك عقلنه كلمزدی . اوغوز خان بونلره اویغور آدینی ویردی . اویغور توركجه یاپوشغور دیمكدر . یعنی سوتك كریواتی آیری ایكن یوغورت اولونجه ناصل بربرینه یاپیشور برله‌شیرسه اویله كلوب ایكی قوللریله اوغوزك اتكینه یاپیشدقلرندن و امامه اویولدیغی كبی یعنی اویاتارسه یاتیلدیغی ، قالقارسه قالقلدیغی كبی، بونلره اویغور یعنی اویان كیمسه‌لر دیدیلر .

ایكی طرف صف ترتیب ایدوب اوروشدیلر. اوغوز غالب كلدی. اوته كیلر قاچدیلر. جنكده قارا خانك باشنه بیلنمه‌ین برطرفدن براوق كلوب اونی أولدوردی . اوغوز خان باباسنك تختنه اوطوردی .

اوغوز ملتی حق دینه دعوت ایتدی. كافرلری براقدی. كلیه‌نلری أولدوروب چوجقلرینی اسیر ایتدی . قارا خانه تابع بر چوق قبیله‌لر واردی . بوندن باشقه ، ینه آیری پادشاهلری اولان بر چوق قبیله‌لر واردی. بونلرك كوچوكلری بر بویوك قبیله‌نك اطرافنه طوپلانیرلردی. قارا خانك حق دینی قبول ایدن قبیله‌لری اوغوز خانه قوشولدی ، كافرلكده قالانلر باشقه خانلره قوشولدیلر .

اوغوز خان هر سنه موغول ایلنده‌كی خانلرله اوروشور و غالب

كليردى . نهايت هپسنى ضبط ايتدى . اورادن قاچوب قورتولانلر تاتارلر خانته صيغينديلر .

تاتارلر او زمانلر جورجيت ياقينلرنده اوطورورلر ايدى . جورجيت دينن ير بويوك بر ير اولوب كويلرى ، شهرلرى واردى و خاتايك شمالنده ايدى (اصلنده تيمور قازيقدر ، توركجه شمال تيمور قازيق ديمكدر) . هنديلر و داجيقلر اورايه چين ديرلر. اوغوز خان بو يوردك اوزرينه يورودى، تاتارخانىده بويوك برچرىايله اوغوزخانى قارشيلادى . اوغوز خان غالب كلدى و اول قادار غنيمت آلدىكه يوكلهتهجك حيوان بولامادى . اورده بر هنرلى كيمسه واردى ، بر آرابه ياپدى. هركسده اونك كبى آرابهلر ياپوبماللرى يوكلتديلر. آرابهيه قانق ديديلر (بزم آناطوليدهده قاغنى ديرلر ، ايكى تكرلكلى بر جنس آرابهدر) . اولجه آرابهنك نهكنديسى، نهده آدى يوقدى . قانق ديمهسنك سببى يورور كن غانق ، غانق ايتمهسيدر . ايجاد ايدن آدامهده قانقلى آدينى ويرديلر . قانقلى قبيلهسى بونك نسلندندر .

اوغوز خان يتمش ايكى ييل موغوللر و تاتارلر ايله اوروشدى ، يتمش اوچونجى سنهسى هپسنى حق دينه كتيروب اطاعته آلدى . بوندن صوكره خيطاى ، جورجيت ، داجيقلرك تيبت ديدكارى تانغوت و قارا خيطايى آلدى . قارا خيطاى كنيش بر مملكت اولوب آهاليسى هنديلر كبى سياهدر و موغولستاندن باشلايوب هندستانله خيتاى آراسندن جنوبه دوغرو اوزانوب محيط دكيزينه داياينر . بو دكيز كنارندهكى يوكسك داغلرده بر چوق قبيلهلر واردى .

بونلرك پادشاهينك آدى «ايت باراق» ايدى . اوغوز خان ايت باراق خان اوزرينه يورودى ؛ فقط ايت باراق خان غالب كلدى . اوغوز خان قاچدى. محاربه ميداندن برى طرفده آقان ايكى بويوك ايرماغك آراسنه صيغينوب قاچان اوردوسنى طوپلادى .

او زمانلر بويوك پادشاهلر نزدنده عادت ايدىكه اوزاق بر جنكه كيدركن قاريلرينىده برابر آليرلردى . نؤكر [ضابط ، خدمتچى] لرىده بويله ياپارلردى . اوغوز خانك بر بكىده قاريسنى آلوب كلمشدى ، جنكده أولدى ؛ فقط قاريسى قاچوب اوردوكاهه كلدى . ايلرى درجهده يوكلى اولديغندن كليركلمز تولغا (طوغورمه آغريسى) طوتدى . اورتالق پك صوووقدى ، بارينهجق بر ير يوقدى . چوروك بر آغاجك ايچينه كيروب بر اوغلان دوغورى. اوغوزه خبر ويرديلر. اوغوز : « بونك باباسى بزم خدمتمزده أولدى ، تاساجيسى يوقدر ، بنم اوغلوم اولسون. » ديدى و آدينى قيپچاق قويدى . اسكى تورك ديلنده قيپچاق ايچى بوش آغاج ديمكدى . بوكونكى شيوه ايله ايچى اويوق آغاجه چيپچاق ديرلر ، زمانله (ق) (چ) ه تبدل ايتمشدر .

قيپچاق اوغوزك يانندە بويودى . دليقانلى اولديغى وقت أوروسلر ، اؤلاقلر ، ماجارلر ، باشقوردلر هنوز حكم آلتنه آلنمامشلردى. اوغوز خان قيپچاغه لزومى قادار عسكر ونوكر ويروب تين (دؤن) وايتيل ايرماقلرى جهتنه يوللادى . قيپچاق اوراده اوچ يوز سنه حكم سوردى . بوتون قيپچاق ايلى اونك نسلندندر .

اوغوز خاندن چینگیز خانه قادار یعنی دورت یوز سنه یاییق ، ایتیل و تین جوارنده حکم سوردیلر . بورالرده اونلردن باشقه خلق یوقدی ، بو سببدن اورالره دشت قیپچاق دیرلر .

اوغوز خان ایت باراقه مغلوب اولدقدن اون یدی ییل صوکره تکرار اوزرینه واروب اوروشدی و یکوب ایت باراق خانی أولدوردی ، یوردینی آلدی و خلقنی حق دینه کوتوردی . کلمینلری کسوب چوجقلرینی اسیر آله‌رق یوردینه دوندی .

اوغوز خانك توران و هندستانه یورویشی . — اوغوز خان موغول و تاتار عسکرینی طوپلایوب تلاش و سیرامه کلدی . طاشکند ، سمرقند و بخارا پادشاهلری صف یاپوب أوروشمغه جسارت ایده‌مدکلرندن بویوك شهرلرله مستحکم قلعه‌لره صیغیندیلر . سیرام و طاشکندی اوغوز خان بالذات محاصره و ضبط ایتدی . ترکستانه ، اندجانه اوغوللرینی یوللادی . اونلرده آلتی آیده اورالرینی آلوب بابالرینك یانىه دوندیلر . بورالره والیلر قویدقدن صوکره اوغوز خان بخارایی ، بلخی ، سمرقندی آلدی ، اورالره‌ده والیلر تعیین أیتدی . بلخ مسلمان اثرلرنده قبة‌الاسلام ، ام‌البلاد ، جنة الارض ، خیرالتراب نامیله مشهوردر . صوکره غور ghour اولکه‌سنه یورودی . بو صوك سفر قیش اثناسنده اولمشدی . داغلر قارله اورتولو ایدی ، عسکرلر کوجلکله یورویورلردی . خان کیمسه‌نك آرقاده قالمامسنی امر ایتدی ، بو صورتله ایلریله‌یوب اورالری‌ده آلدی .

یازکانجه عسکرینی صایدی . أکسیك ایدی . سببنی صوردی ،

بیلن یوقدی . اکسیکلر برمدت صوکره کلوب خانك حضورینه چیقدیلر . خان نره‌ده اولدقلرینی صوردی . اونلرده : « بز آرقادن کلیردك ، بر کیجه چوق قار یاغدی . کچه‌مه‌دك ، اوراده قالدق . آتلرمز ، دوه‌لرمز أولدی . بهار اولونجه یایا اولارق کلدك . » دیدیلر . اوغوز امر ایتدی ، اونلره قارلق آدینی ویردیلر . قارلیق قبیله‌سی بونلرك نسلیدر . بوندن صوکره کابل و غزنه‌یی آلدی . صوکره کشمیر اوزرینه یورودی . او اثناده کشمیرده پادشاهلق ایدن کیمسه‌نك آدی یاغما ایدی . کشمیرك بویوك ایرماقلری و یوجه داغلری چوق اولدیغندن اونلره آرقا ویروب اطاعت ایتمدی . بر ییل محاربه اولدی ، ایکی طرفدن چوق کیمسه‌لر أولدی . نهایت اوغوز خان کشمیری‌ده آلوب یاغمایی أولدوردی ، عسکرینی قتل‌عام ایتدی . بر مدت اورده اوطوردقدن صوکره بدخشان اوزرندن سمرقنده کلدی و اورادن موغولستانه دونه‌رك واروب أوینه کیردی .

ایرانه ، شام (سوریه) و مصر اوزرینه سفری . — بر ییل یورده دوردقدن صوکره ملتنه ایران اوزرینه یورویه‌جکنی ، بر قاچ سنه سوره‌جك بر تدارك کورمه‌لرینی امر ایتدی . ایکنجی سنه‌سی یوله چیقوب تلاش شهرینه واردی . خان اوردوسنك صوکنه مخصوص آداملر قویمشدی که یورغون ، آج و آداشغان (یولنی شاشیرمش) اولوب قالانلری قوۀ کلیه‌یه کتیرسینلر . بر کون بونلر عائله‌سیله برابر بولدقلری بر آدامی آلوب خانه کتیرمشلردی . خان اوندن آرقایه نچین قالدیغنی صوردی . اوده شویله جواب ویردی :

«ذخیره‌مك آزلغندن عسكرك كریسندن كالیردم . حرمم كبه ایدی ، دوغوردی . آجلقدن آناسنك سودی چوجغه یتمه‌یوردی . بویله‌جه یورویور ایدك . بر چایك كنارنده كوردم‌كه بر چاقال بر سوكلونی یاقالادی . بر آغاجله چاقاله ووردم ، سوكلونی براقوب قاچدی . سوكلونی آلوب كباب ایدوب قادینه ویرییوردم . آرقاده قودوغنكز كیشیلر تصادف ایدوب (یولوقق) بنی سزه كتیردیلر .» خان اوكا آت ، آزیق و مال (آت ، صغیر ، أشك ، قویون كبی حیوانلرك هپسنك آدی) ویروب اوردو ایله كلمه‌سنی سویلدی و اوكا قال ـ آچ دیدی . الآن خالاچ دینیلن قبیله اونك نسلیدر . قالاچلردن ماوراءالنهرده ، خوراسانده ، عراقده چوق بولونور . ماوراءالنهرده آیماقلره تابعدرلر .

اوغوز خان تلاشدن سمرقنده و بخارایه كاوب آمو صویندن كچوب خوراسانه واردی . او اثناده ایران یوردنده بویوك بر پادشاه یوق ایدی . كیومرث أولمش ایدی . هوشنكی هنوز پادشاه ایتمه‌مشلردی . عربك طوائف ملوك دیدیكی شی حكم سورردی ، یعنی هر ایلده برتوره (پرنس) واردی . توركلر بو حاله « أو باشینه قارا خان» دیرلركه هر أوده بر آدام خاندر دیمكدر . او اثناده ایرانك حالی بویله ایدی . اوغوز خوراسانی آلدی . اوندن صوكره عراقی ، آذربایجانی ، ارمنستانی و شامی مصره قادار آلدی . بو مملكتلرك بر قسمنی جنكله آلدی ، بر قسمی حربسز اطاعت ایتدیلر .

اوغوز خان سوریه‌ده ایكن بر كون كیزلیجه بر نوكر (ضابط) ینه

بر آلتون یای ایله اوچ اوق ویردی . « شرقه كیت ! چولده هنوز انسان آیاغی باصمامش بریره یایی كوم؛ فقط بر اوجنی دیشاریده براق! صوكره غربه دون ! یایی كومدیكك كبی اوقلری‌ده اورده كوم . » دیدی . او ضابط امری ایفا ایدوب كلدی . بر ییل صوكره اوچ بویوك اوغلو كون ، آی و ییلدیزی چاغروب دیدی كه: «بر یات یورده (اجنبی مملكته) كلدك . ایشم چوق ، آو آولامغه وقتم یوق . شرقده‌كی چولده آو چوقمش . نوكرلریكزی آلوب اورایه كیدك ، آولانوب كلك .» بونلردن صوكره آدلری كوك ، داغ و دكیز اولان اوچ كوچوك اوغلونی چاغیرتوب اونلره‌ده عینی سوزلری سویلدی و غرب طرفنه یوللادی . بر نیجه كوندن صوكره بویوك اوغللری بر آلتون یای وبر چوق آو ایله ، كوچوكلری اوچ آلتون اوق وینه بر چوق آو ایله كلدیلر .

اوغوز خان بو آو أتلرینه داها برچوق أتلر علاوه ایدوب خلقه بر ضیافت ویردی . یای و اوقلرك بولنمسنی تعبیر ایتدیردی واونلری اوغوللرینه ویردی . اوچ بویوك اوغلو یایی اوچه قیروب برپارچه‌سنی آلدیلر . كوچوكلرك هر بری‌ده بر اوق آلدیلر .

اوغوز خان فتح ایتدیكی مملكتلرده بر چوق سنه‌لر اوطوروب دشمنلرینی یوق ودوستلرینی ممنون ایتدكدن صوكره سه‌یلابدن مصره قادار اوزانان بو أولكه‌لره والیلر قویوب یوردینه دوندی .

اوغوز خانك یوردنده شنلك یاپمسی . — اولادلری واوردوسیله صاغ سالم دوندیكندن بویوك بر تؤی (شنلك) حاضرلامالرینی امر

ایتدی. بویوك بر چادر یاپدیروب هر دیركنك باشنه آلتون قاپلاتدی، یاقوت ، صفیر ، زمرد ، فیروزه وایجیلرله سوسلەدی . بو چادری وصف ایچین شو شعری سویلدیلر :

برأو دیكدی آلتوندن اول شهریار
كیم اول أودن فلك أوی قیلدی عار.

دوقوز یوز بیاق (دوه) ، دوقوزبیك قوی (قویون) أولتوردی (كسدی) ،
بولغار (كون) دن دوقسان دوقوز حوض قیلدوردی .
دوقوزینه عرق ، دوقسانینه قیمیز دولدورتدی .
بارچه (هپ) نوكرلرین چاغروب كیلتورتدی (كتیرتدی) .

آلتی اوغلونه چوق اوكودلرویروب ، یارار بینكیلر و بیلەكلر اوكرتدی، شهرلر و أولكەلر ویردی. اوغوللری اوكا حقیقی اولادلق یاپمشلر ، محاربەلردە قوتی اولمشلر ایدی . بوندن صوكره نوكرلرینك یارارلق كوسترمش اولانلرینه كویلر ، شهرلر و صیغیرلر ویردی .

اوغوز خان اوغوللرینه دیدی‌كه : «سز اوچ بویوك اوغلم، آلتون یای بولوب كتیردیكز وقیروب بوزارق پایلاشدیكز . سزك آدیكز بوزوق اولسون ونسلكزه بوزوق دیسینلر . سز كوچوكلر، اوچ اوق بولدیكز، سزك ونسلكزك آدی‌ده اوچ اوق اولسون . بو اوق و یایك بولونمسی انساندن دكل ، تا كریدندر ، اویله امر ایتدی . بزدن اول كچن ملتلر یایی پادشاه علامتی بیلیرلر واوقلری‌ده پادشاهك ألچیسی صایارلردی. چونكه یای اوقی هانكی طرفه یوللارسه او طرفه

كیدر ، یعنی پادشاهك ألچیسی كبی‌در. سزه امر ایدییورم. بن أولونجه یریمه بویوك اوغلوم كون كچسین و اونك‌ده یرینه كچەجك اولانلر ایچلرنده تخته لایق بری بولوندقجه دائما و دنیا دوردقجه بوزوقلردن سچیلسین . دیكر بوزوقلر اونك صاغنده اوطورسون . اوچ اوقلرده صول اولسونلر و قیامت كوننه قدر نوكرلكه راضی اولسونلر . »

اوغوز خان یوز اون آلتی ییل پادشاهلق ایدوب حق رحمتنه كیتدی .

كون خان

اوغوز خانك وزیری اویغور آق صاقاللیلرندن (اعیان) برینك اوغلو أیرقیل خوجا آدنده بری ایدی . اوغوز خان أولونجه‌یه قادار هپ وزیری و وكیلی أیرقیل خوجا (خواجه) ایدی . بو ذات عقللی، چوق بیلیكلی (عالم) ایدی . كون خان‌ده اونی وزیر یاپدی و أولونجه‌یه قادار ایرقیل خوجانك سوزندن چیقمادی . ایرقیل خوجا اوزون عمر سوردی .

بر كون كون خان ایله یالیكز ایدی، اوكا دیدی‌كه : « بابالك یوز اون آلتی ییل حكم سوردی . هیچ بر یازك صیجاغنده كولكه آلتنده، هیچ بر قیشك صووغنده أونده اویومادی . قیلیج چالوب نیجه یوردلر آچوب (فتح ایتمك) سزك حكمكز آلتنه قودی . سز

آلتیکز و سزدن دوغجق اولانلر هپ بر آغیز اولور و أیی کچنیرسه‌کز بو اولکه‌لر دائما ألکزده قالیر . اکر آرا کزده نزاع ظهور ایدرسه، دکل بو فتح ایدیلن یرلر ، حتی آتادن قالوب دوران یوردلر ألدن چیقار و مالکز وحتی جانکزده کیدر » . کون خان اوکا : « بابامه سز نصیحتلر ، عقللر ویریردیکز ، سز بنم بابام یرنده‌سیکز . سز نه‌یی خوش کورورسه‌کز بن اونی یاپارم . » دیدی . بونك اوزرینه ایرقیل خوجا دیدی که : « باباکز سزه چوق شیلر براقدی ، سز آلتی سکز وهر بریکزك دورت اوغلو وار . دیمك هپکز اوتوز شهزاده‌سیکز . بنی قورقوتان بر شی وارکه دنیا مالی آرا کزه فساد صوقماسین . بن سورو و مال ، بوتون ثروتی اونلره ویره‌جکم . آد ، لقب و مهره مالك اوله‌رق اونلرده ممتاز اولسونلر . پایلرینی آلینجه آرالرنده نزاع چیقماز . آرا کزده حرب و حقسزلق اولماز . نسللری‌ده دائما حق یولنده یورورلر . »

کون خان أیرقیل خوجانك سوزینی قبول ایتدی . بویوك بر قورولتای قوردی . بویوك کوچوك هر کس طوپلاندیلر . اوغوز خانك براقدیغی ثروتی ، اولکه‌لری بویوکاره چوق ، کوچوکاره آز مقدار اولمق اوزره شهزاده‌لره تقسیم ایتدی . نکاحلی قاریلردن دوغان بو ٢٤ شهزاده‌دن باشقه قوما (اودالق) لردن اولمه بر چوق چوجقلرده واردی ، اونلره‌ده لایق شیلر ویردی . صوکره اوغوز خانك یاپدیردیغی آلتون أوی دیکدیردی . بونك صاغ و صولنده آلتیشر آق چادر قوردوردی . صاغ طرفه قرق قولاچ بوینده بر

آغاج دیکدیردی، بونك باشنده بر آلتون تقوق (طوپ) طاقدیردی . صول طرفه‌ده عینیله بر آغاج دیکدیردی ، اونك باشنه‌ده کوموش تقوق طاقدیردی . خانك أمریله بوزوقلر و آداملریله برابر دولو دیزکین آتلرینی سوررکن اوق ایله آلتون طوپه ، اوچ اوقلرده عینیله کوموش طوپه نشان آتدیلر ؛ وورانلره اوندوللر [مکافات] ویردی . کون خان‌ده باباسی کبی دوقوز یوز دوه ، دوقوز بیك قویون کسوب، کوندن یاپیلمش دوقوز حوضه راقی و دوقسان حوضه قیمیز دولدیرتوب بویوك بر ضیافت چکدی ، قرق کون ، قرق کیجه ذوق وصفا ایدلدی .

اوغوز خانك اوغول وطورونلرینك آدلری . — اوغوز خانك آلتی اوغلو و بونلرك هر برینك دورder اوغلو واردی . بونلردن باشقه اودالقلردن اولما اوغوللری‌ده واردی. کون خانك چوجقلرینك آدلری : قالی ، بایات ، آلقا أولی ، قارا أولی‌در . آی خانککیلر : یازیر، یابیر، دقدورغا و دوکه‌ردر . ییلدیز خانك اوغوللری : اوشار، قیرنیق ، بکدیلی (به‌ی دیلی) ، قارقین‌در . کوك خانك اوغوللری: بایندر Baye ıder، باجنی، جاوولدار و جبنی‌در. داغ خانك اوغوللری: صالور ، ایمر ، آلایونتلو ، اوزکیردر . دکیز خانککیلر : أیکدیر ، بکدوز ، آوا و قانیقدر . اوغوز خانك بو آلتی اوغلونك هر برینك اودالقلردن‌ده دوردر اوغوللری واردی ، بونلرك اسملری‌ده شونلردر . آنجق بونلردن هانکیلرینك هانکی بابایه عائد اولدیغی معلوم دکلدر : کنه ، کونه ، توورباتلی ، کرایلی ، سلطانلی ، اوقلی ،

آلتیکز و
سەکز بو
ایدرسه، د
ألدن چیقـ
« بابامه س
سز نەیی أ
اوزرینه
سز آلتی
اوتوز ش
فساد ص
آد ، لا
آلینجا
نسللری
—
قورو
خانك
مقدا
دوغا
چو
خانا
آل

کوکلی keuk ، صوچلی ، هَراسانلی ، یورتجی ، جامجی ، توروبجی ، قومی، صورقی ، قورچیق ، صوارچیق، قاراجیق، قازقوت ، قیرغیز، تکان ، لالا ، مَرْده ، شوی ، سایر در .

اوغوز خانك طورونلرینك آدلرینك معنالری . — قالی، محکم ؛ بایات ، دولتلی ؛ آلقاأولی ، موافق ؛ قاراأولی، چادریله برابر کزن ؛ یازیر ، قبیله رئیسی ؛ یابیر ، اوکنه راست کلنی دویریر ؛ دودورغا ، مملکت ضبط و ضبط ایتدیکی مملکتی محافظه ایتمسنی بیلیر ؛ دوکر ، دکیرمی ؛ اوشـار ، ایشنی چابوق یاپان ؛ قیزنیق ، قوتلی (بوکه) ؛ بکدیلی ، سوزی معتبر ؛ قارقین ، بسلەین ؛ بایندر ، منعم ؛ باجنی ، غیرتلی ؛ جاوولدار ، (ناموسـلی) ناملی ؛ جبنی ، بهادر ؛ صـالور ، قیلیجلی ؛ ایمر ، زنکینلر زنکینی ؛ آلایونتلی ، آلا آتلی ؛ اورکیر ، أیی ایشلر کورن ؛ ایکدیر ، اولو ؛ بکدوز، خدمتکار ؛ آوا ، بویوك منصب صاحبی ؛ قانیق ، قیمتلی دیمکدر .

کون خان یتمش ییل حکومت ایتدکدن صـوکره آی خانی یرینه اوطورطوب وفات ایتدی .

آی خان

آی خان أیی ، عادل ، عالم و سرت بر پادشاه ایدی . باباسـنك و آغابکیسنك اوکودلریله و اونلرك یوللرندن یورودی .

ییلدیز خان

بوده أیی بر پادشاه ایدی . آی خانك طورونی ویا نیمەسی یاخود یاناشـا قردەشی (یاقین خصم) اولدیغی معلوم دکلدر . آی خانك ییلدیز آدلی بر أیتیسی وار ایدیسەده آی خاندن صوکره پادشـاهلق ایدن او دکلدر . بر چوق سنه پادشـاهلقدن صوکره أولورکن تختنی اوغلو مَنْکلی‌یه وردی .

منکلی خان

بوده بر أیی پادشـاه ایدی . بوده بر چوق سنەلر یاشـایوب نیجه أت ییدی ، قمیز ایچدی ، نیجه قاقوم وزیبلین کورك کییدی . آی وکون کبی کوزللرله یاتدی . جیوه کبی قوی یۇرغا (أیری و قوتلی آت) لره ، یل کبی تیز یوکوردکاره (چوق و تیز قوشان آت) بینوب کوکلنك ایستدیکی یرلرده کزدکدن صوکره أولدی .

دکیز خان

منکلی خانك یرینه دکیز خان کچدی . بوده چوق ییل پادشاهلق ایتدی و اوزون بر عمر سـوردی . اختیارلغنده تختنی اوغلو أیلخانه ویروب کندیسی تا کری‌یه عبادتله مشغول اولدی .

ایلخان

ایلخان موغول ایلنه پادشاه اولدیغی زمان اولجه سویلدیکمز کبی تاتار خانلرینك طقوزنجیسی سوینج خان تاتار أیلنده حکم سورمکده ایدی . ایکیسی بر چاغده ایدی . آرالرنده ووروش (جنك) ظهور ایتمش ایدی . دائما ایلخان غالب کلیردی . سوینج خان قیرغیز خاننه بر چوق هدیه‌لرله آداملر کوندروب دورلو وعدلر ایده‌رك اونی کندی طرفنه آلدی . او وقتلر اورالرده آهالی چوقدی و بونلرك ایچندەده أك غلبه‌لق اولان قبیله موغول قبیله‌سی ایدی . نه وقت بر ووروش اولسه بر ووروقله (هجوم) دشمنه موغول غالب کلیردی . بوتون تورك ایللرنده موغولك اوقی اوقتمه‌ین ، قولی یه‌تمه‌ین بر یر یوقدی. بوندن دولایی بوتون قبیله‌لر موغولی کوتوله‌رلر ایدی . دیکر قبیله‌لره‌ده ایلچیلر کوندروب اونلری ده قیرغیزلر کبی قازاندی و برلشمك اوزره قاووش (رانده‌وو) تعیین ایتدی و موغوللردن اوج آلالم دیدی . هپسی برله‌شدیلر و موغول اوزرینه یورودیلر . موغوللر چادر و سوورولرینی بر یره ییغوب اطرافنه هندك قازدیلر و بکله‌دیلر . سوینج خان کلدی . اووروش باشلادی . اون کون جنك اولدی ، اون کونده موغوللر غالب کلدی . سوینج خان ، بونك اوزرینه بوتون خان وبکلری طوپلایوب کیزلیجه مذاکره ایتدی و: « بز بونلره حیله یاپمازساق حالمز خرابدر . » دیدی. ایرتسی کونی شفقله چادرلرینی قالدیروب و فناماللرینی (صیغیر، قویون و آت کبی

حیوانلر) و بر طاقم آغیرلقلرینی براقوب قاچدیلر . موغوللر بونلری قدرتسز قالدیلرده قاچیورلر ظن ایده‌رك آرقالرندن یورودیلر . تاتارلر دونوب جنك ایتدیلر، بو سفر موغوللر مغلوب اولدی . اردوکاهلرینه کلنجه‌یه قادار اونلری کسدیلر و ماللریله برابر اوردوکاهی‌ده بوتون ضبط ایتدیلر . موغوللرك چادرلرینك هپسی اوراده اولدیغندن موغوللردن بر دانه عائله بیله قورتولمادی . بویوکلرینی قیلیجدن کچیردیلر ، کوچوکلرینك هر برینی بر کیشی اسیر اولارق آلدی . قالانلر افندیلرینك قبیله‌سنك آدینی آلدیلر . بو صورتله دنیاده موغولدن اثر قالمدی .

قییان ونوکوزك أركنه قونه چکیلوب یرلشمه‌لری — سوینج خان موغولی یاغما ایتدکدن صوکره مملکتنه دونمشدی . ایلخانك اوغوللری بو محاربه‌ده أولمشلردی ، آنجق أك کوچوکی اولان قییان قالمشدی . قییان او سنه أوله‌نمشدی . ایلخانك اینیسنك اوغوللرندن بری اولان نوکوزده هنوز او سنه أوله‌نمش ایدی . بونلرك ایکیسی‌ده عینی بولوکدن اولان أیکی آدامه دوشمشلر ایدی. محاربه‌دن اون کون صوکره بر کیجه آتلانوب قاریلریله برابر قاچدیلر. محاربه‌دن اول اوردو قوردقلری یره کلدیلر. دشمندن قاچوب کلن دورت دورلو مال (دوه ، آت ، اوکوز وقویون) بولدیلر . حسبحال ایدوب دیدیلرکه: « بورده قالسه‌ق ، بر کون اولور دشمنلرمز بزی بولورلر ، بر قبیله‌یه کیتسه‌ك اطرافمز هپ دشمن قبیله‌لردر ؛ أییسی داغلر آراسنده کیمسه‌نك داها یولی دوشمه‌مش اولان بر یره کیدوب اوطورالم . » سوورولرینی

سوروب داغلره دوغرو يورودیلر . یابانی قویونلرك یورودكاری بریولی طوتوب طیرمانهرق یوكسك برداغك بوغازینه واردیلر. اورادن تپهیه چیقوب دیكر یانته أیندیلر . اورالری أییجه معاینه ایتدیلر ، كوردیلركه كلدكاری یولدن باشقه یول یوقدر و او یولده اویله بریولكه بر دهوه و بر كچی بیك كوچلكله یورویهبیلیردی ؛ اكر بر آز آیاغی سورچسه دوشر پارچه پارچه اولوردی . واردقلری یر كنیش و بر نهایتسز أولكه ایدی ؛ ایچنده آقار صولر ، منبعلر ، دورلو اوتلر ، چایرلر ، میوهلی آغاجلر ، دورلو دورلو آولر واردی . بونی كورنجه تاڭرییه شكرلر قیلدیلر.

تیشینماللرینك أتی یر، دریلرینی كییرلر، یازین سوتی ایچرلردی. اورایه (أركنه قون) آدینی ویردیلر . اركنهنك معناسی بر داغك كمری ، قونك معناسی دیك در ؛ اوراسی داغك قیری (داغك أك یوكسك یری) ایدی .

بوراده قییان ونوكوزك اوغوللری چوغالدی . قییانك اوغوللری اوتهكینككندنداها چوق اولدی . قییانك اوغوللرینه قییات، نوكوزك اوغوللرینك بر قسمنه نوكوزلر ، بر قسمنهده دورلوكین دیدیلر . قییان دیه داغدن شدتله و سرعتله اینان سیله دیرلر. ایلخانك اوغلو كوجلی وتز بر آدام اولدیغندن اوڭا بو اسمی ویرمشلردی . قییات قییانك جمعیدر . بو ایكی كیشینك نسللری اوزون بر مدت أركنه قونده قالدیلر. چوغالدقجه چوغالدیلر. قبیلهلر میدانه كلدی . هر عائله اۋروق (عربجه عروق بو كلمهدن كلمشدر غالبا) نامیله بر اوماق تشكیل ایتدی.

اوماق اۋسی، سونكاك دیمكدركه توركلر برینه «هانكی اوماقدنسك ؟» دیرلر ، هانكی عرقدنسك ؟ دیمكدر .

دورت یوز سنه صوكره كندیلری و سورولری اوقدار چوغالدیكه آرتق اورالره صیغمادیلر . بونك اوزرینه كنكاش (مذاكره) ایتدیلر و : « بابالرمزدن ایشیدیردك كه اركنه قونك دیشاریسنده كنیش وكوزل بر مملكت وارمش ، آتالرمز اوراده اوطورورلرمش . تاتار باش اولوب باشقه قبیلهلر بزم اوروقمزی قیروب یوردمزی آلمشلر . آرتق تاڭرییه شكر ، دشمندن قورقارق داغده قاپانوب قالاجق حالده دكلز . بر یول بولوب بو داغدن كوچوب چیقالم . بزه دوست اولانله كوروشور ، دشمن اولانله كورهشیرز . » دیدیلر .

هر كس بو فكری بكنوب یوللر آرادیلر . ممكن اولوب بر یول بولامادیلر. بر دمیرجی:« بن بر یر كوردم، اوراده دمیر معدنی وار . ظن ایدرسهم بر قاتدر . اكراونی أریتیرسهك یول بولورز . » دیدی. او یری كیدوب كوردیلر ودمیرجینك سوزینی مصیب بولدیلر .

ملته اودون و كومور ویركیسی صالدیلر . هر كس ویركیسنی كتیردی ، بر صیره اودون ، بر صیره كومور اولمق اوزره داغك بوكرندهكی چاقلاغه ایستیف ایتدیلر . داغك تپه و دیكر یانلرینهده اودون و كومور ییغدقدن صوكره دریدن ٧٠ كوروك یاپوب یتمش یره قوردیلر ؛ آتشلهیوب هپسنی بردن كوروكلهدیلر .

تاڭرینك قدرتیله دمیر أریوب یوكیله بر دوه كچهجك قادار بر

سوروب داغلره دوغ … بلاهیوب دیشاری
بریولی طوتوب ط … یلدی. او وقتدن بری
و کون بردمیر پارچه‌سنی
ولونجـه اولا خان بر انبور
رر وچکیچله وورور . اوندن
. بوکونه چوق اعتبار ایدوب :
کلدیکمز کون » دیرلر .

ـدقلری زمان موغوللرك پادشـاهی قییان نسلندن و قور . وروقندن بورته چینـا ایدی . بوتون قبیله‌لره ایلچیلر کوندره‌رك أرکنه قوندن چیقوب کلدیکنی بیلدیردی. قبیله‌لرك بعضیسی ممنون اولدی ، بعضیسی ممنون اولمادی . باخصوص تاتارلر بونلرك اوزرلرینه یورودیلر. صف باغلاندی، محاربه اولدی. موغوللر غالب کلوب تاتارلرك بویوکلرینی قیلیجدن کچیردیلر، کوچوکلرینی اسیر ایتدیلر . ایشـته دورت یوز ییل صوکره بویله‌جه قانلرینی آلدیلر ، ماللرینی ضبط ایتدیلر و آنا یوردنده اوطوریلر .

او یورتده اوطوران تورك قبیله‌لری ایچنـده تاتاردن چوغی ، دوغوشلیسی وقوتلیسی یوقدی . موغوللر اونلری قیردقدن صوکره آرتق أك قوتلی موغوللر اولدی وبوتون قبیله‌لره باش اولدیلر ، حتی بر طاقملری‌ده موغول اوروقـندن اولمدیغی حالده موغولز دیه‌رك کلوب موغوللرله برلشدیلر .

موغول وسائر تورکلرك آصل ، اسم ولقبلری

قزوینلی خوجا رشید[۱] دیرکه : « ایرانده حکم سورن چینگیز خان نسلندن ایلك مسلمان اولان چینگیز خان اوغللو هلاکو خان اوغلو آباقا خان اوغلو آرغون خان اوغلو غازان خاندر . غازان خان تخته چیقنجه پایتخت اولارق بر یر تعیین ایتدی . بنی یانه چاغیروب کندیسنه وزیر ایتدی . ایران ملکنك اداره‌سنی باڭا تسلیم ایتدی. بر ییل صوکره باڭا دیدی‌که: « تا کری‌یه شکر بز مسلمان اولدق . جدیمز هلاکو خانك موغولستاندن کلدیکندن بری ایکی او چ نسل کچدی . بزدن صـوکره کله‌جکلر موغول دیلنی ، عادتلرینی ، اوروق ویوردلرینك اسملرینی اونوتاجقلردر . موغولسـتانده پك چوق ایللر واردر . بونلرك اوزرینه کوزل بر اثر یاز، هپسنی طوپلا ! » . بن بو بویوك ایشی یاپامایه‌جغمی سویلدم . « یوق . . بو ایشك عهده‌سندن آنجق سن کلیرسـك . بزده موغول دیلیله یازلمش کتـابلر وار . یازلمیـان بعضی وقوعاتی خاطرلایان اختیـارلرده موجوددر . » دیدی و أسـکی موغول شیوه‌سنی بیان بش کیشی‌یی‌ده یانمه کوندردی . بو دورده خانك سراینـده بر بویوك بك واردی . آدی پولاد ، لقبی چینغسانغ بهادر ایدی . خان اوڭا دیدی‌که : « بو زمانده موغولك اصلنی ، نسلنی سندن أیی بیان یوقدر . هم موغول دیلنی بیلیرسك ، همده اوقورسـك . سن‌ده بو ایشه باق ! ». ایشـته بو بك باشلرنده

[۱] جامع‌التواریخ . رشیدالدین .

یول آچیلدی . او آیی ، اوکونی ، او ساعتی بللەیوب دیشاری چیقدیلر . ایشته اوکون موغوللرجه بایرام صاییلدی. او وقتدن بری بو خلاص کونی موغوللر بایرام یاپارلر . اوکون بردمیر پارچەسنی آتشـده قیزدیریرلر . دمیر قیپ قیرمزی اولونجـه اولا خان بر انبور ایله دمیری طوتوب اورسك اوستنه قور وچکیچله وورور . اوندن صوکره بوتون بکلرده عینیله یاپارلر . بوکونه چوق اعتبار ایدوب : «زنداندن چیقوب آتا یوردینه کلدیکمز کون » دیرلر .

أرکنه قوندن چیقـدقلری زمان موغوللرك پادشـاهی قیان نسلندن و قورلاس اوروقندن یورته چینـا ایدی . بوتون قبیلەلره ایلچیلر کوندرەرك أرکنه قوندن چیقوب کلدیکنی بیلدیردی. قبیلەلرك بعضیسی ممنون اولدی ، بعضیسی ممنون اولمادی . باخصوص تاتارلر بونلرك اوزرلرینه یورودیلر. صف باغلاندی، محاربه اولدی. موغوللر غالب کلوب تاتارلرك بویوكلرینی قیلیجدن کچیردیلر، کوچوکلرینی اسیر ایتدیلر . ایشـته دورت یوز ییل صوکره بویلەجه قانلرینی آلدیلر ،ماللرینی ضبط ایتدیلر و آتا یوردنده اوطوریلر .

او یورتده اوطوران تورك قبیلەلری ایچنـده تاتاردن چوغی ، دوغوشلیسی وقوتلیسی یوقدی . موغوللر اونلری قیردقدن صوکره آرتق أك قوتلی موغوللر اولدی وبوتون قبیلەلره باش اولدیلر ، حتی بر طاقملریده موغول اوروقنـدن اولمدیغی حالده موغولز دیەرك کلوب موغوللرله برلشدیلر .

موغول وسائر تورکلرك آصل ، اسم ولقبلری

قزوینلی خوجا رشید[۱] دیرکه : « ایرانده حکم سورن چینگیز خان نسلندن ایلك مسلمان اولان چینگیز خان اوغللو هلاکو خان اوغلو آباقا خان اوغلو آرغون خان اوغلو غازان خاندر . غازان خان تخته چیقنجه پایتخت اولارق بر یر تعیین ایتدی . بنی یانـه چاغیروب کندیسنه وزیر ایتدی . ایران ملکنك ادارەسنی باکا تسلیم ایتدی. بر ییل صوکره باکا دیدیکه: « تا کری‌یه شکر بز مسلمان اولدق . جدیمز هلاکو خانك موغولستاندن کلدیکندن بری ایکی اوچ نسل کچدی . بزدن صـوکره کلەجکلر موغول دیلنی ، عادتلرینی ، اوروق ویوردلرینك اسملرینی اونوتاجقلردر . موغولسـتانده پك چوق ایللر واردر . بونلرك اوزرینه کوزل بر اثر یاز، هپسنی طوپلا ! » . بن بو بویوك ایشی یاپامایەجغمی سویلدم . « یوق . . بو ایشك عهدەسندن آنجق سن کلیرسـك . بزده موغول دیلیله یازلمش کتـابلر وار . یازلمیـان بعضی وقوعاتی خاطرلایان اختیـارلرده موجوددر . » دیدی و أسـکی موغول شیوەسنی بیلن بش کیشی‌یی‌ده یانمه کوندردی . بو دورده خانك سراینـده بر بویوك بك واردی . آدی پولاد ، لقبی چینغسانغ بهادر ایدی . خان اوکا دیدیکه : « بو زمانده موغولك اصلنی ، نسلنی سندن أیی بیلن یوقدر . هم موغول دیلنی بیلیرسك ، همده اوقورسـك . سنده بو ایشه باق ! ». ایشـته بو بك باشلرنده

[۱] جامع التواریخ . رشیدالدین .

اولدیغی حالده او آلتی کیشی لازم کان شیلری طوپلادیلر . هجرتك ۷۰۲ نجی سنه‌سنده [۱۳۰۱ م .] جامع‌التواریخ اسمنی ویردیکم بواثری بیتیردم . »

ایشته بن اثرمی یازارکن جامع التواریخ آلمه‌در . بوندن باشقه چینگیز نامه نامیله اون یدی کتابم داها وار . ایشته بونلرله شجرهٔ ترکی‌یی یازدم. بو اثر یازیلالی ۳۷۳ سنه اولمشدر . آلده یکرمی اوتوز نسخه‌سی وار . کتابك هپسی‌ده خطاطلر طرفندن یازیلیرکن برچوق تحریفاته اوغرادلمشدر . بوتاریخده‌کی داغ ، چای ، یر وانسان اسملری یا موغولجه ، یا تورکجه‌در . بو نسخه‌لری قوپیه ایدنلر هپ عجم ویا داجیق ایدیلر. هیچ بری موغولجه‌یی و یا تورکجه‌یی بیلمزدی. اویله موغول اسملری واردرکه بر عجمه ، بر داجیغه اون کون اوکرتسه‌ك ینه دیلی دونمز . اوحالده ناصل اولورده بو کتابی دوغرو قوپیه ایدرلر . بن تورك وعجم دیللرینی پك آیی بیلیرم . ظن ایدرمکه تورکده ، داجیقده بنم قادار بو لسانلری بیلن برکیشی یوقدر . بوندن باشقه قالموقه کیدوب بر سنه اوطوردم ، موغولك دیلنی ، عادتلرینی ایجه اوکرندم .

بوکتابی هرکس آکلاسین دیه تورکجه یازدم . جاغاتای تورکجه‌سیله، عربجه وفارسیدن بر کلمه بیله قویمایوب ، اوقادار ساده یازدم که بش یاشنده‌کی چوجق بیله آکلار . اجل مساعده ایدرسه بواثری برده فارسی اولارق یازاجغم .

اولا موغول اولمایان اوروقلردن صوکره موغوللردن بحث ایده‌جکم :

تورك اوروقلرندن اولا ایل تشکیل ایدن بش اوروقدر . اوغوز خان بحثنده سویلدیکمزکبی بونلر : اویغور، قانقلی، قپچاق، قال آچ، قارلیقدر .

قانقلیلر . — اوغوز خان اوغوللری تورکمندن آیرلمیوب ماوراألنهرده وخوراسانده اوطوررورلردی . قپچاقلر دون ، وولغا و اورال طرفلرنده . قانقلیلر اولا ترکمنلرله برابر ایدیلر . ترکمنلر هرطرفه یاییلنجه قانقلیلر ایسیق کول، چووتلاش صولرینك کنارلرنده اوطوردیلر .

اورکنیج پادشاهلرندن تکش خان قانقلی قبیله‌سنك بویوکلرندن برینك تورکان آدنده‌کی قیزیله اولندی . سلطان محمد خوارزمشاه بوقیزدن دنیایه کلدی . سلطان محمد بویوك بر پادشاه ایدی . اولکه‌سی بر اوجدن هندستانه، بر اوجدن أندەجان وتورکستانه ، دیکر اوجدن عربستانه وروم‌ه واریردی . اورکنیج پای‌تختی ایدی . تورکان خاتونك بوتون آقرباسی سلطانك یاننه کلوب اسلام اولدیلر وخانك خدمتنده قالدیلر . تورکان خاتونك خومار تکین نامنده برآغا بکیسی واردی ، اوده کلوب مسلمان اولدی . سلطان اوکا اورکنجك داروغه‌لغنی (والیلکنی) ویردی . اوندن صوکره تورکانك کوچوك عموجه‌سنك ایناجیق نامنده‌کی اوغلوده کلوب مسلمان اولدی ، اوکاده بوتون تورکستان ولایتنی ویردی و آرتق اوکا غایر خان دینلمسنی امر ایتدی. اوندن صوکره‌ده قانقلیده آدی کوك بر مهم آدام واردی، اوده کلوب مسلمان اولدی ، اوکا کوك خان اسمنی و بخارایی ویردی .

سلطان محمده قانقلیدن ٥٠ : ٦٠ بیك آدم کاوب نوکر اولدیلر. آنجق ١٠ بیك عائله چووتلاشده قالدیلر . لکن چینگیز خان کاوب یوردلرینی آلدی ، هپسنی قیردی ، قانقلیدن هیچ کیمسه قالمادی ، اوته‌یه بری‌یه داغیلانلر آنجق اوزون بر مدت صوکره طوپلانوب بر قبیله تشکیل ایده‌بیلدیلر .

قارلیقلر . — بونلر موغولستانك یوکسك داغلرینی یورد ایتمشلردی . زراعت ایدرلر ، حیوان بسلرلر ایدی . ایچلرندن أیبسنی پادشاه یاپارلر، او أولونجه یرینه ینه اویله‌سنی کچیریرلر ایدی . بونلر غلبه‌لق دکل ایدی . أك چوق اولدقلری زمان ایکی بیك چادیر خلقی ایدیلر . دورت بیك (دورت یوز اوله‌جق) بیل اوراده اوطوردقدن صوکره جینکیز خان موغول ایلنه پادشاه اولوب بوتون اوروقلری اطاعته آلنجه بونلرده قوبیلای نویان دینن بارلاسی ایلچی کوندروب کندیسنه تابع اولملرینی بیلدیردی . او وقت قارلقده پادشاه آرسلان ایدی . آرسلان خان قیزیله برابر داها بر چوق پیشکشلر آلوب قوبیلای نویانله برابر جینکیز خانه کلدی . هدیه‌لرینی ویروب أولونجه‌یه قادار قوللق ایده‌جکنه آند ایچدی . جینکیز خان‌ده اوکا کندی عائله‌سندن بر قیز ویردی ویرینه کوندردی . جینکیز خان بکلرینه: «آرتق بوکا ناصل آرسلان خان دینر، آدی اونك آرسلان سیراق اولسون ! » دیدی . موغول لساننده داجیغه سیراق دیرلر .

اویغورلر . — اویغور دیمك یاپوشغور (برله‌شیر ، یاپیشیر) دیمکدر . نته‌کیم سوت ایچین اقیدی دیرلرکه سبی تازه سوتده یاغ

حبه‌جکلری آیری آیریدر ، اویونجه یعنی پختیلاشنجه بربرینه یاپیشیر آیریلمازلر. کذالك امامه اویدم دیرلر، بوده امام اوطورسه اوطوروب، قالقسه قالقدیغندندر . (اویغه آنادولوده یوغورت حقنده اویونق دیرلر).

روایت اولنورکه موغولستانده ایکی یوجه داغ وارمش ، بویی شرقدن غربه قادار اوزانیرمش . برینك آدی توقراتو بوزلق ، دیکرینك اوسقونلق تیکریم ایمش. بوایکی داغ آراسنده موغولستانك غربنده قوت داغ اسمیله بر داغ داها واردر . بو اوچ داغك آراسنده‌کی آراضی‌نك بر قسمنی اون صو صولار. اونلرك اسملری : أیشکیل ، اوتیکر ، توقیر ، اورقاندور ، تولور ، بادار ، آدار ، اوچ تابین ، قلمانجو ، اوتیکه‌ندر . دیکر قسمنی طوقوز چای صولار. بو صولر بویوك ایرماقلردر . ایشته اویغور ایلی بو چایلرك آراسنده اوطوروردی . اون چای آره‌سنده اوتورانه اون اویغور ، دوقوز چایده اورتورانلره دوقوز اویغور دیرلردی . بر چوق کویلری ، شهرلری واردی. چوق کوزل زراعت ایدرلردی. ١٢٠ اوروق، قبیله ایدیلر. بر پادشاه تعیین ایتمزلردی. بوسببدن آرالرنده آنارشی واردی. بر کون هپسی طوپلانوب قونوشدیلر : « بز ایکی بولوکز . هر بریمز بر تورا (پادشاه) قویالم . کیم اونك امرینه اطاعت ایتمزسه مالنی ، جانی غیب ایتسین . » دیدیلر. اون اویغورلر مینغوتای نامنده برینی پادشاه یاپوپ ایل ایلتر لقبنی ویردیلر . دوقوز اویغورلرده کندی اوروقلرندن کول ایرکین لقبیله برینی پادشاه یاپدیلر . بو ایکی کیشینك اوغوللری یوز ییل قادار توره‌لك ایتدیلر . بونلردن صوکره

پادشاهلق ینه اویغورلردن اولمق اوزره باشقه‌لرینه کچدی . اونلرده‌ده تخته کچنجه ایل‌ایلتر وکول ایرکین دیرلردی. چوق‌سنه‌لر بویله کچدی، نهایت توره‌لرینه ایدی قوت لقبنی ویردیلر، ایدی کوندردی دیمکدر. مثلا صیغیر ایدی ، اینك سوتنی ویردی براقدی کوندردی دیمکدر . تورکلر جانه ، حیاته قوت دیرلر . تورکلر : « آتك یاخود تونك (دری) قوتلو اولسون . » دیرلر ، آتك و یا دریك جانلی اولسون دیمکدر . ایدیقوت خلقه جان ویرن دیمکدر . بوکون اوزبکلر یکیته ایدیقوت دیرلرکه « أرلك کیشی » ایله بر معناده‌در .

اویغورلر اوچ بیك (اوچ یوز!) ییل بواولکه‌ده اوطوردیلر . ایتدکاری محاربه‌لرده مغلوب اولوب قیلیجدن کچدیلر ویا اسیرلکه دوشدیلر. بوندن صوکره بر قسمی یوردلرنده قالدی، برقسمی ایردیش صویك کنارینه کاوب یرلشدیلر و اوراده اوچ قوله آیرلدیلر . بر قسمی بش بالغه کاوب زراعت ایتدیلر واومملکتی معمور ایلدیلر. ایکنجی قسمی‌ده بش بالق جوارینه کلدیلرسه‌ده یالکز سورولریله مشغول اولوب کوچبه حالنده قالدیلر . اوچونجی قسمی ایرتیش قییلرنده یرلشدیلر . بونلر سورو فلانده بسله‌میوب بالق آوی یاپار وقوندوز ، زیبلین ، زردقوا وتین آولایوب أتلرنی یرلر ودریلرینی کیرلردی . یوکدن ، پاموقدن، ایپکدن یاپیلمش قماشلری عمرلرنده کورمزلردی . آنالر قیزلرینه قیزارلرسه‌لر بویله بدعا ایدرلردی : «انشاالله دوه‌لی وقویونلی بر آدامه دوشه‌سك‌ده أت ییه ، قیمیز ایچرسك . یاشکه کوتو کونلر کلیر ! »

جینکیز خان زماننده اویغورلرده ایدیقوت (پادشاه) باوورجوق ایدی . جینکیز خانه ویرکی ویریردی . جنکیز خان ماوراء النهر طرفنه کلدیکی وقت عسکریله یانه واروب اوکا خدمتلر ایتدی . اویغورلر آراسنده تورکجه اوقومسنی بیلنلر چوق ایدی . مالیه امورینی ، دیوان حسابلرینی پك کوزل بیلیرلردی . جنکیز خان سلاله‌سنك سلطنتی زماننده خاطایده ، ماوراء النهرده ، خوراسانده ، عراقده دیوان رئیسلری ، دفتردارلر هپ اویغور ایدیلر . جنکیز خانك یرینه کچن اوغلی اوکدای قاآن خوراسان ، مازندران وکیلانه کورکوز اسمنده بر اویغوری تاپشورمشدی (نصب ایتمشدی) . کور کوز پك مالیه‌جی ایدی . اوچ ، دورن یوردلك ویرکیلرینی پك کوزل تحصیل ایدر ، هر ییل اوکدای قاآنه کوندریردی .

تکرینلرینك . — بونلرك یورتلری اویغور ایلنه یاقین ایدی . یوکسك داغلرك ایچنده اوطوررلردی . هیچ بر وقت موغوللره واویغورلره تابع اولمه‌یوب مستقل کچینیرلردی . جنکیز خان زماننده بیك چادیرلق ایدیلر. خان بونلره ایلچی کوندروب:« تاکری باکا اولو دولت ویردی . دون طرفنده‌کی اوروقلرك هپسی باکا تابع اولدی . سن نه‌واب ویره‌جکسك ؟ » دیدی . بواثناده تکرینلرك توره (پرنس) سی چناینجك بوکای آدلی کوروله‌جك بر کوزل قیزی واردی . باشنده بوکای اولمق اوزره بر چوق هدیه‌لرله کلوب خانه تابع اولدی. خان‌ده اوکا بر چوق آرمغانلر ویروب یرینه کوندردی . جنکیز خان بوکایی آلدی واونی دیکر قاریلرینك هپسندن زیاده

سودی. جنكيز أولدكدن صوكره اوغلو اوكدای قاآنده بوكايی آلدی. اوده اونی دیكر قاريلرندن زياده سودی .

قيرغيز و كم‌كم‌جوتلر . — اوغوز خانك قيرغيز نامیله بر طورونی واردی . كم‌كم‌جوتلر اونك نسلندندر . فقط شيمدی قيرغيزلر آزدر . صويه و اوته احتياجی اولان هراوروق قيرغيره كلمش و اونلره قاريشوب اونی آلمشدر . هانكی اوروقدن اولدقلرینی آنجق اونلر بيليرلر .

قيرغيز و كمكجوتلرك يوردی ايكی ولايتدر ؛ بری برينه ياقين اولوب بر ينه سه‌له‌نكه ، دیكرينه آنقارا موران ديرلر . اوراده بواسملرده ايكی بويوك صو واردر. قيرغيزك بر طرفنده ايبير وسيبير دنيلن ايكی ولايت واردر .

موغللر وداجيقلر يو تره‌لرينه پادشاه ديدكاری كبی قيرغيزلرده توره‌لرينه اينال ديرلر . جنكيز خان زماننده بونلرده اوروس اينال ناميله بر پادشاه واردی. خان اوكا بورا نامنده‌كی ايلچيسنی كوندردی. اوروس انيال ايلچی‌يی كوزل قبول ايتدی . ايلچی‌يی كوندريركن كنديسی‌ده خان نزدينه كيتمدی ايسه‌ده بويوك آداملرندن بر چوغنی وبر چوق هديه‌لرله كوندردی . واطاعت ايتديكينی بيلديردی . هديه‌لر ايچنده برآق دوغان واردی‌كه بر آياغی موردی وكوزی قيرمزی ايدی .

اورمانقوتلر . — بونلرك يوردی صيق اورمانلردی . بوندن دولايی آدلرينه اورمانقوت ديديلر . بونلر قيرغيز ولايتنه ياقين

ايديلر . جنكيز خانه تابع اولديلر . اورمانقوت ناميله ديكر بر قبيله داها وار ايديسه‌ده بونلرله هيچ بر آقربالقلری يوقدی وبو ايكنجيلر مستقل ايديلر . موغول نكوز اولادندن ايديلر . اورمان ايچلرنده چوق اوطوردقلرندن بونلرده او اسمی آلمشلردر .

تاتارلر . — تاتارلرك آدی اسكيدن وشيمدی‌ده مشهوردر. يتمش بيك عائله ايديلر . بر چوق اوروقلری واردی . هراوروق آيری ياشاردی وآيری اوطورردی . هربری بز فلان اوروقدنز ديرلردی . الك مهم قبيله‌لر خيتايه ياقين بويور ـ ناور دينن يرده اوطوررلر وخيتای پادشاهلرينه تابع ايديلر . بعضاً‌ده خيتايه عصيان ايدرلر . خيتای اوزرلرينه عسكر چكوب اونلری اطاعت آلتنه آليردی .

بونلرك بر چوق قبيله‌لری آنقارا موران دينن ايرماغك كنارنده اوطوررلردی . قيرغيزك آرقاسندن كچدكدن صوكره بو ايرماغه بر چوق صولر برله‌شير وبويوك بر چای اولوب آجی دكزه آقار . منصبنده دكز كنارنده كويلری چوق بويوك بر شهر واردر كه سورولری چوق اولان كوجبه‌لر بورالرده اوطوررلردی . آتلری پك ايری وهپسی‌ده آلا اولورلر . بو شهره آلاقچين ديرلر وجوارنده بركوموش معدنی واردر . بوشهرك قازانی ، طاباغی ، بوتون قابلری هپ كوموشدندر . اوزبكلرك آلا آتلی ، آلتون اوجاقلی بر يورت واردر ديدكلری ايشته بوشهردر .

جنكيز خان أولدكدن صوكره قيرغيز يوردی وآنك اطرافنده‌كی

يورتلرك هپسى تولى خانه تابع اولمشلردر . اوده أولونجه اوغوللرينه قالدى . تولى خانك بويوك قاريسى وبوتون اوغوللرينك آناسى سورقوقتاى بيگه وصى ايدى ، حكم اونك ألنده ايدى . بوخان خاتون اوچ بكنك قومانداسى آلتنده اوچ بيك عسكرى كميلره بينديروب آلاقچينه كوندردى وديديكه : « اكر الكزدن كليرسه شهرى ياغما ايدك ، يوق ممكن دكلسه شهر حقنده ايى معلومات كتيرك . » اوزون برمدت كچدكدن صوكره اوچ بيك كيشيدن ايكى بيك يدى يوزى أولمش اولوب آنجق اوچيوز كيشى ايله كيرى دونديلر وخان خاتونه ديديلركه: « بوشهر حقنده هرنه‌كه ايشيتديسه‌كز دوغرودر. اورادن چوق كوموش آلمشدق . لكن آغيرلاشديغمزدن كميلرى آقينتى يكوب صويك يوقارى طرفنه يوروته‌مدك . هپسنى ايرماغه آتدق . هواسى صيجاق وپك فنا اولديغندن آداملرمز قيرلدى » .

اويراتلر . — توركلر بويوك صولره چاى ديرلر . داجيقلرسه كچكين ـ رود ، بويوكنه رودخانه ، عربلر وادى ، موغوللر موران ديرلر . موغولستانك شرقنده سكز صو واردركه اونلره سكز موران ديرلر . بونلرك هپسى آنقارا مورانه دوكولور . موغوللر بو صولرك آرالرنده اوطورورلر ايدى .

سكز صويك آدلرى شونلردر : كوكموران ، اوڭ موران ، قارا اوسون ، ۲ سانجى‌قون ، آقرى موران ، اورموران ، جاغان موران در . اويراتلرك يرلرى بو صولرك آرالرنده ايدى .

جينكيز خان زماننده اويراتلرك توره‌سى قوتوقا بكى ايدى . ايكى اوغلو اولوب برينك آدى اينالچى ، ديكرينككى توراﻟﭽى ايدى . قوتوقا بكى ابتدا جينكيز خانه قارشى قومش ايسه‌ده صوكره اطاعت ايده‌رك قيز آلوب قيز ويردى .

تورغاووتلر ، قوريلر و تولاسلر . — بو اوچ اوروقلك‌ده آصلى اويرات آصلندندر . تورغاووت ديكر ياقا ديمكدر . چونكه قوريلر وتولاسلر ايله‌برابر بونلر موغولستانه چيت (حدود) اولاق سه‌له‌نگه‌نك اوبر طرفنده اوطورورلر ايدى .

توماقلر . — توماقلرده اويرات اوروقلرندن بريدر . قيرغيز ولايتنه ياقين بورقو چين توكوم دينيلن يرلرده اوطورورلردى . جينكيز خان زماننده بكلرى اولان تاتولا صوقار خانه بيعت ايتديلر .

بولغاجينلر و كره‌موجينلر . — بربرينه خيصيم ايكى اوروقدر . قيرغيزه ياقيندرلر . جنكيزه تابع اولمشلردى .

تولەنكوتلر ، اوراسوتلر و كره‌موجينلر . — بونلرده خيصيمدرلر . بونلرك ايچلرندن پك چوق حكيملر يتيشمشدر . علاجلرى طانيرلر ، يارەلرى كوزل تيمار ايدرلردى . يوردلرى اورمانلر ، معيشتلرى آوجيلق ايدى ، آو أتى ييرلردى . زيبلين ، رزدووا ، آس ، تين ، قوندوز ، كييك ، بالق وسائره آولارلردى .

نايمانلر . — بو أسكى بر قبيله اولوب غلبه‌لك و سورولرى چوق ايدى . بونلرك تاريخلرينى أيى بيلميورز ؛ آنجق قار قيش

يورتلرك هپسی تولی خانه تابع اولمشلردر . اوده أولونجه اوغوللرينه قالدی . تولی خانك بويوك قاريسی وبوتون اوغوللرينك آناسی سور قوقتای بيگه وصی ايدی ، حكم اونك ألنده ايدی . بوخان خاتون اوچ بكنك قومانداسی آلتنده اوچ بيك عسكری كميلره بينديروب آلاقچينه كوندردی وديديكه : « اكر الكزدن كليرسه شهری ياغما ايدك ، يوق ممكن دكلسه شهر حقنده ايی معلومات كتيرك . » اوزون برمدت كچدكدن صوكره اوچ بيك كيشيدن ايكی بيك يدی يوزی أولمش اولوب آنجق اوچيوز كيشی ايله كيری دونديلر وخان خاتونه ديديلركه: « بوشهر حقنده هرنه كه ايشيتديسه كز دوغرودر. اورادن چوق كوموش آلمشدق . لكن آغيرلاشديغمزدن كميلری آقينتی يكوب صويك يوقاری طرفنه يوروته‌مدك . هپسنی ايرماغه آتدق . هواسی صيجاق وپك فنا اولديغندن آداملرمز قيرلدی » .

اويراتلر . — توركلر بويوك صولره چای ديرلر . داجيقلرسه كجكين ـ رقد ، بويوكنه رودخانه ، عربلر وادی ، موغوللر موران ديرلر . موغولستانك شرقنده سكز صو واردركه اونلره سكز موران ديرلر . بونلرك هپسی آنقارا مورانه دوكولور . موغوللر بو صولرك آرالرنده اوطورورلر ايدی .

سكز صويك آدلری شونلردر : كوك‌موران ، اوّن موران ، قارا اوسون ، ٢ سانجی‌قون ، آقری موران ، اورموران ، جاغان موران در . اويراتلرك يرلری بو صولرك آرالرنده ايدی .

جينكيز خان زماننده اويراتلرك توره‌سی قوتوقا بكی ايدی . ايكی اوغلو اولوب برينك آدی اينالچی ، ديكرينككی توورالجی ايدی . قوتوقا بكی ابتدا جينكيز خانه قارشی قومش ايسه‌ده صوكره اطاعت ايده‌رك قيز آلوب قيز ويردی .

تورغاوتلر ، قوريلر و تولاسلر . — بو اوچ اوروقلك‌ده آصلی اويرات آصلندندر . تورغاووت ديكر ياقا ديمكدر . چونكه قوريلر وتولاسلر ايله‌برابر بونلر موغولستانه چيت (حدود) اولاق سه‌له‌نكه‌نك اوبر طرفنده اوطورورلر ايدی .

توماقلر .— توماقلرده اويرات اوروقلرندن بريدر . قيرغيز ولايتنه ياقين بورقو چين توكوم دينيلن يرلرده اوطورورلردی . جينكيز خان زماننده بكلری اولان تاتولا صوقار خانه بيعت ايتديلر .

بولغاجينلر و كره‌موچينلر . — بربرينه خيصيم ايكی اوروقدر . قيرغيزه ياقيندرلر . جنكيزه تابع اولمشلردی .

اوله‌نكوتلر ، اوراسوتلر و كره‌موچينلر . — بونلرده خيصيمدرلر . بونلرك ايچلرندن پك چوق هكيملر يتيشمشدر . علاجلری طانيرلر ، يارهلری كوزل تيمار ايدرلردی . يوردلری اورمانلر ، معيشتلری آوجيلق ايدی ، آو أتی ييرلردی . زيبلين ، رزدووا ، آس ، تين ، قوندوز ، كيبك ، بالق وسائره آولارلردی .

تاياتلر . — بو أسكی بر قبيله اولوب غلبه‌لق و سورولری چوق ايدی . بونلرك تاريخلرينی أيی بيلميورز ؛ آنجق قار قيش

آدلی بر پادشاهلری واردی . او اولونجه اینیسی یرینـه کچدی، اونك آدی اینان ایدی . جنکیزخان زماننده پادشـاهلری تایانغ خان ایدی . ونك اوغلنك آدی‌ده کوجلوك ایدی . یوردلری موغولستانده قارا قوروم دنیلن یردر . یوردلرنده زراعت ایتمزلردی .

کرایتلر . — کرایت قارا باران دیمکدر . بر آدامك یدی اوغلو واردی ، یدیسـنك‌ده یوزی قارا ایدی ، ایشـته بونلردن دوغانلره کرایت دیدیلر . اسکی برقبیله‌در . غلبه‌لق وسوروجه زنکین برقبیله ایدی . مسـتقل ایدیلر . او وقت بونلردن قوتلی بر قبیله یوق ایدی . یوردلری نایمانه یاقین اولدیغنـدن اونلرله دائما ووروشـورلر وکاه باریشیرلر ایدی . بونلرك مارغوز آدلی بر بویوك پادشـاهلری ، اونك‌ده قورچاقور نامنده بر اوغلو واردی ، بوکا بویروق لقبنی ویرمشلردی . بر چوق اولادی اولدی ، برینك آدی‌ده طوغرول ایدی . خیتای پادشـاهلری اوکا اؤنغ لقبنی ویردیلرکه ولایت پادشاهی دیمکدر . جینکیز خانله اوروشان اونغ خان بوایدی .

اونغوتلر . — خیتایلیلر یورتلرینك اطرافنده یوکسـك بر دیوار چویروب بودیوارك ایکی اوجنی تا ده‌کیزه کتیرمشـلردی . انسـانك بو دیواری ییقمغه قدرتی یتمزدی . کروان کیروب چیقمق ایچین بر ایکی یر براقشلر ، اورالرده دمیر قاپیلر یاپمشلردی . عرب بودیواره «سد» دیر ، تورکلر تورقورقا ، خیتایلیلر اؤنغو دیرلر . اسـکندر یأجوج و مأجوجه قارشی بویله بر سـد یاپدیردی . نوشیروان ایسـه شماخیده بویله بر سد یاپدیردی‌که بوکا الآن دمیر قاپی دیرلر .

خیتای پادشاهلری بوسدك قاپیلرینك محافظه‌سنی برمعاش مقابلنده

تورك قبیله‌لرندن بر قسمنه تکلیف ایتدیلر، اونلرده قبول ایتدیلر و بو وظیفه بابادن اوغله کچه‌رك او وقتدن بری دوام ایتدی . ایشته بونلره اؤنغوت دیرلر .

موغول دیلنده اونغوتك (ت)سی (ی) در ، یعنی نسبت اداتیدر، تورکجه (جی) اداتنه مقابلدر ، اونغوجی یعنی سـدجی دیمکدر . جینکیز خان زماننده بونلر دورت بیك چادیر خلق ایدیلر . بکلرینك آدی آلاقوش تکین ایدی .

جینکیز خان ، خیتای اوزرینه یورودیکی زمان آلاقوش تکینه آدام یوللادی ، کندیسنه بیعت ایتمسنی بیلدیردی، اوده بیعت ایتدی . بویله‌جه جینکیز خان خیتای اوزرینه یورودیکی وقت آلاقوش تکین سدك قاپیلرینی آچدی . جینکیز خانه قوشولوب خیتایه واردی .

خیتایلر . — خیتای یوردی ایکی قسـمدر : بونلرك برینه قارا خیتای دیرلر ، بو قبیله‌دن بر چوق کیشی پادشـاهلرندن خوشـنود اولمایه‌رق قاچوب قیرغیزده یرلشدیلر . قیرغیزلر بونلری اجنبی صایوبماللرینه آل اوزاتدیلر . اورادەده اوطوره‌میوب ایمیل دینن یره کوچدیلر، شهر یاپوب اوطوردیلر . زراعتـله مشغول اوله‌رق ایمیلی معمور ایتدیلر .

اوته‌ده بریده مالنی غیب ایتمش، آچ قالمش نه‌قادار انسانلر وارسه بوشهره کلدیلر . نهایت قرق بیك أولیك برقبیله اولدیلر .

بو زمانلر جورجیت دینن بر بویوك یورت واردی . بونلر قارا

خیتایلیلرله أوروشدی ، غالب کلوب یورتلرینی آلدیلر ، پادشاهلرینی أولدوردیلر . قارا خیتای پادشاهنك تویسی تایفار نامندهکی بویوك بکی نوکهرلری و قبیلهسی ایله قاچوب قیرغیزلره کلدی . بو وقوعات هجرتك ٥١٣ سنهسنده اولدی . بر آز صوکره ایمیلده قالان قارا خیتایلره کلدی . بیلکیلی ، عقللی برذات ایدی. بر ایکی سنه صوکره أوکی هرطرفه یاییلدی. بوذات افراسیاب نسلندن ایدی. (دؤسسون دیرکه ایران قدیمده حکم سورن افراسیاب خاندانی تورکدر .)

بواثناده، بلا [بهلا] ساغون شهرنده ایلیك نامنده برخانوارایدی. فقط طبعی ضعیف برآدم ایدی. موغوللر بو شهره غوبالیق دیرلردی . غو کوزهل ، بالیق شهر ، یعنی کوزهل شهر دیمکدر . بو قلعهنك اطرافنده تورکلر چوق ایدی . خصوصاً قانقلیلر واردیکه شهری یاغما ایتمکدن ، أکینلری بوزمقدن کری دورمازلردی . بو سببدن ایلیك خان بکی چاغیروب اقتداری اوکا ویردی . بك ایلیکی نوکهر یاپوپ بوندن بویله ایلیك خان دکل ، ایلیك تورکمن دینمسنی امر ایتدی وغور خان لقبنی ویردی . قارا خیتای دیلنده غور بویوك پادشاه دیمکدر . بوندن صوکره اند جانی ، تورکستانی وطاشکندی آلدی ، صوکره سمر قندی یاغما ایتدی . هر سنه بر ویرکو آلمق اوزره صلح ایدوب یوردینه دوندی .

آریز اسمندهکی بویوك بکنی قوماندان یاپوپ اورکنجه کوندردی . بوبك اورکنجی ووروب قلعهیی محاصره ایتدی وبر چوق اسیر آلدی . او وقت اورکنجده پادشاه خوارزمشاهلردن

آدسز نامنده بری ایدی . هر ییل یکرمی بیك اشرفی یعنی آلتون ویرمکه راضی اولدی . آریزده یوردینه دوندی . آتسز أولونجهیه قادار بوویرکیی ویردی . اوغلی تیگیشده ویردی ، بونك اوغلی سلطان محمد ویرمدی ودوشمان اولدی .

سلطان سانجار ماضی رومدن اعتباراً مملکتنك بوتون عسکرینی آلوب تورکستانه وارهرق قارا خیتایك غورخانیله جنك ایتدی . مغلوب اولدی، بوتون اوردوسنی غائب ایدهرك مروه قاپاغی اتدی .

تورقاقلر (تورقاق قبیلهسی). — بونلرك هانکی تورك قبیلهسندن اولدقلری معلوم دکلدر . تورقاق صاقچی (محافظ) دیمکدر . بونلره واسمك ویرلمسی پادشاهلر کندیلرینی محافظه (صاقلاتمق) ایچین بونلردن آداملر تعیین ایدرلردی ، صاقچیلر أشیکده یاتارلردی ، نوبتله بکلرلر واویورلردی . نوبت بکلهینلر آرا صیرا داوولارینی چالارلر ویا بر صوپا ایله بر تختهیه ووررلر ایدیکه بو دوشمانه ضمناً « نوبتچی وار ، یاقالانیرسك! » دیمکدی . نوبتلرینی بتیرنلر اویویان آرقداشلرینی اویاندیروب اونلره : « بنم نوبتم بیتدی ، سن دور قاق . » یعنی دور ، وور [قاقق مصدرندن] دیرلردی . ایشته بوندن دولایی صاقچیلره تورقاق (دورقاق) آدی ویرلمشدر .

موغول قبیلهلری . — ایلخانك اوغلو قییان واینیسنك اوغلو نکوز أرکنه قونه کیرمشلر ، اوراده چوغالمشلردی . قییانك اولادینه قییان ، نکوزککیلره درلکن [دؤرلیگین] دیدیلر، هربری آیری بر قبیله تشکیل ایتدکلرندن بوایکی آد غیب اولدی .

قییان نسلندن قورلاس اوروقندن آلانقووا اسمنده بر قادین قوجه‌سز اولدیغی حالده اوچ أرکك چوجق دوغوردی. بواوچ چوجق بویودی، نسللری پك چوغالدی. بونلره نیروُن دیدیلر. تورکجه «پاك نسل» دیمکدر. بو آدك قونماسنك سببی شودر: موغوللر اویله اعتقاد ایدرلرکه بواوچ چوجق نوردن یاراتیلدی.

جینکیز خانك اوچونجی آتاسی قابول خانك آلتی اوغلو اولدی. هپسی‌ده یکیت، أر، قهرمان ایدیلر. خلق بونلره قییات دیدیلر، چونکه موغولجه قییان داغدن أینن سیل دیمکدر، قییات ایسه اونك جمعیدر. قابول خانك اوغوللرینك بویوکی بارتان خان ایدی. اونك اوغلو جینکیز خانك باباسی یه‌سوکه‌ی بهادر ایدی. یه‌سوکه‌ی بهادرك کوزی شهلا ایدی، موغوللر شهلایه بورجاغین دیدکلرندن یه‌سوکه‌ی بهادرك نسلی: «بز بورجاغین یه‌سوکه‌ی بهادرنسلندنز.» دیرلردی. ایشته بوسببله قابول خانك اوغوللرندن صوکره‌ده قییات آدی تازه‌له‌نمشدر.

تورك اوروقلرینك هپسنی بولمق، بیلمك واسملریله یازمق طاقت بشر خارجنده‌در؛ ممکن اولدیغی قادار تورك اوورقلرینی سویلدك، شمدی‌ده موغول اوروقلرینی اویله‌جه بیلدیره‌جکز:

مرکیتلر یاخود مکریتلر. — جینکیز خان زماننده بونلرك باشی توقتا بکی ایدی. بونلر جینکیز خانله دوشمان ایدیلر؛ برکره جنکیز خانك چادیرینی باصوب حرمنی اسیر ایتدیلر. بر دفعه‌ده قیرده یالکز کیدرکن یاقالایوب جینکیز خانی اسیر ایتدیلر و فدیه آلوب براقدیلر.

قونقراتلر. — قییان نسلندن بری وبونك اوچ اوغلو واردی.

آدلری: جورلیق مه‌رگه‌ن، قوبای شیره، توسبودای ایدی. جورلیق اوق آتماده ماهر ایدی. بر کون اینیسی قوبای شیره‌یه قیزدی. ایکیسی‌ده آتلی ایدیلر. یاینی آلوب براوق قویدی. قوبای شیره آتنك بویننه اینوب باشنی کیزله‌دی. بر مدت بویله دوردقدن صکره باشنی چیقاردی؛ جورلیق قرده‌شنه آجیدی وکندی کندینه دیدی‌که: «آتایم‌ده قورقسون، اما ضرر ویرمه‌مك ایچین اوقمی قولاغنده‌کی بویوك حلقه‌دن کچیره‌یم». آتدی واوق حلقه‌دن کچدی.

جورلیق مه‌رکه‌نك قونقرات آدلی بر اوغلو وار ایدی. ایشته قونقرات نسلی بونك صلبندندر.

ایکیراسلر و آلقنوتلر. — قوبای شیره‌نك ایکیراس (انکراس) آلقینوت نامنده ایکی اوغلو واردی. بوایکی اوروق بونلرك نسلیدر. جینکیز خانك آناسی‌که، آدی اؤلوندر، آلقنوت اوروقندن ایدی. اولونه گاه اولون أکه، گاه‌ده اولون فوچین (چینجه‌در) دیرلردی.

قارانوتلر. — توسبودایك ایکی اوغلو واردی: بویوکك آدی قارانوت ایدی، بو نسل اوندندر.

قورلاسلر و ایلجیکینلر. — توسبودایك ایکنجی اوغلونك آدی قونقلوت، بونك اوغلونك آدی میسسه‌ر ایدی؛ بونك‌ده ایکی اوغلو واردی: بویوکی قورلاس، کوچوکی ایلجیگن ایدی. بو ایکی نسل‌ده بونلردندر.

اورماووتلر. — شیمدی اونلره اویماووت دیرلر؛ اؤرماوؤت نامنده برینك نسلیدر.

قونقومارلر . — اورماووت اورووقندن برینك اوچ اوغلو واردی : بویوكنك آدی معلوم دكلدر ، فقط بویوكنجه خلق اوكا قونقومار دیدی . قونق بویوك دیمكدر ، بوكون بیله بویوك بر قارغه‌یه قونق‌قارغه دیرلر . قومار بورون دیمكدر ؛ بو آدامك بورونی بویوك اولدیغندن خلق اوكا بولقبی ویرمشلردی . قونقومارلر ایشته بونك نسلیدر و: « بز قومار اوغلویز.» دیرلر؛ مینكیلیك ایچیكه بواورووقدن ایدی . مینكیلیك باباسنك قویدیغی أسمدی ، ایچیكه ایسه موغولجه آتا دیمكدر . توركلر حرمت ایتدكلری كیشیلره آتا دیرلر . هكیم آتا كبی . موغوللر مینكیلیكی پك سودكلرندن اوكا مینكیلیك ایچیكه دیمشلردی .

چینكیز خانك باباسی أولدكدن صوكره آناسی مینكیلیك ایچیكه‌یه واردی .

كرأیت پادشاهی اونغ‌خان (موغول مورخلری وان خان دیرلر) ایچیكه‌یه آدام‌كوندروب: « سن‌ایچردن، بن دیشاردن جینكیزی بیتیره‌لم، مالنی، ملكنی یاری یاری‌یه پایلاشالم. » دیدی. اونغ‌خان جینكیزك‌باباسی وكندیسی ایله دائما دوست ایدی، كندیسنه اونك دوشمانلق ایده‌جكی عقلنه كلمزدی . بركون جینكیز خانه آدام كوندروب : « قیزیمی بویوك اوغلو جوجی‌یه ویره‌جكم، بزه كلسین. ذاتاً ایكیمزك مرادی‌ده بودر؛ دوكون یاپار ، برقاچ كون ذوق ایده‌رز.» دیدی. جینكیز خان اینانوب اونغ خانك أوینه كیدییوردی . یولده ایچیكه‌یه راست كلدی . ایچیكه

كندیسنه كلن خبری آكلاتدی وجینكیزی یولدن چویروب آولومدن قورتاردی .

مینكیلیك ایچیكه دائما جینكیز خانه صادق قالمشدر . آناسیله أولنه‌دیكی وقت جینكیز آنجق ۱۳ یاشنده ایدی؛ محاربه‌لرده، جینكیزك أیی كوننده‌ده، كوتو كوننده دائما اونكله برابراولمش واونك‌صاغنده ایلك موقعی اشغال ایتمشدر. ایچیكه‌نك برنجی قاریسندن اوچ اوغلو واردی: بویوكنك آدی كوكجه اولوب خلق اوكا « تا كرینك بتی (bute) » دیرلردی . جینكیزك تخته كچدیكی فصلده بوكوكجه‌دن بحث ایده‌جكز .

ارلاتلر . — ایكنجی اوغلیدر . ارلات آناسنك سوكیلی اوغلو دیمكدر . ارلات بر آدامك اوغلودركه آناسی اونی چوق سوردی . ارلاتلر بونك نسلیدر .

كیلكیتلر . — اوچونجی اوغلو كالكیتدر . توركلرك یلتك دیدكلرینه موغوللر كیلكی دیرلر . بوآدم یلتك ایدی ، بو سببدن كالكیت نامنی آلدی؛ بواورووق اونك نسلیدر . اولجه سویلدیكمز كبی موغول دیلینده ت یای نسبت یرینه‌در توركجه‌ده‌كی « لی » كبی.

بادایلر وقیشلقلر . — كالكیت اورووقندن بر كشینك ایكی اوغلو واردی : بویوكنك آدی بادای ، كوچوكینككی قیشلیق ایدی . بونلر اونغ خانك بكلرندن برینك سورولرینه باقارلاردی . بركون بادای أوه قیصراق سوتی كتیرییوردی ، قاپینك اوكنه كلنجه بكك ایچرده برشی سویلدیكنی ایشیتیر وقولاق ویروب دیكلر . بك قاریسنه دییوردی‌كه : « ساوتی (مغفر)، قویاقی (زره) حاضرلا.

اونغ خان جینكیز خانی أونده باصاجق . » أیكی خانك أولری بربرینه یاقیندی وبربریله ـ جینكیز اوغول، اونغ خان بابا كبی اولوب ـ امنیت ایچنده یاشایورلردی .

بادای ایچری‌یه كیروب سوتی ویردی ، سورویه دوندی ، ایشیتدیكنی قارداشنه سویلدی . بو ایكی قارداش جینكیز كبی موغول ایدیلر . كرایتلر ایسه بونلرك نظرنده یان (یابانجی) بر ملت ایدی . موغول پادشاهنك هلاك اولماسنه راضی اولامیوب وقعه‌یی جینكیز خانه آكلاتدیلر . خان بونلرك یوزندن اولومدن قورتولدی . جینكیز خان بونلری تارخان (ترخان) یاپدی .

تارخان دیمه هیچ ویركی‌یه تابع اولمایان ، هر ایستدیكی زمان خانك یانه كیره‌بیلن و قباحت ایشلر ایسه قباحتنك عددی دوقوز اولمایجه جزا كورمه‌ین آدامه دیرلر. تارخانلق دوقوز نسله قادارده ارثی اولارق انتقال ایدر .

اورشانلر . — موغولدرلر .

سولدوسلر . — بونلرده موغول صویندندر .

ایلدوركینلر . — سولدوسلر دن آیریلمه بر اوروقدر .

كینكیتلر . — موغول اوروقلرندن بریدر .

دوربانلر . — موغول پادشاهلرندن بیچین قییان اسمنده برینك بش اوغلو واردی . كوچوكی هپسندن أیی ایدی ؛ باباسی أولمه‌دن یرینه اونی پادشاه یاپمالرینی وصیت ایتدی. خلق‌ده اونی توره‌لكه لایق بیلیب خان یاپدیلر . كوچوكك آدی قیچی مه‌ركن ایدی . دیكر دورت

قارداش خلقه « دوردیمزدن هانكیسنی توره‌یاپارسه‌كز اوكا راضی‌یز؛ فقط كوچوكمزی توره طانیمایز . » دیدیلر . لكن آهالی اونلرك سوزینی دیكله‌مدی . بو سببدن كوجه‌نوب یابانجی بر قبیله ایچنه كیتدیلر . بوندن دولایی بونلره موغول دوربان دیدی . او قبیله‌ده اونلری بو اسمله چاغیردی. دوربان موغولجه دورتلر دیمكدر. بودورت قارداش أولدكدن صوكرا اوغوللری دونوب كندی قبیله‌لرینه كلدیلر .

بارینلر و سوقوتلر (سوقایوتلر) . — دوربانك اوچ اوغلو واردی ، بویوكنك آدی بارین ایدی . بارین قبیله‌سی اونك نسلیدر . أینیسی أولهندی ، لكن قاریسی چوجوق دوغورمازدی . بونك ایچین خدمتجیسنی سودی ، اوكبه قالدی . قاریسی هر كون چوجوق دوشسون دیه داداكك (خدمتجی) قارننه ووروردی . چوجوق دوشمه‌دی و بر كیجه بر أركك چوجوق دوغوردی . قوجه‌سنك پوستنك أتكندن بر پارچه كسوب چوجغی صارارق چادیرك آرقاسنده ایلیغینلرك ایچنه براقدی. صباحلین قوجه‌سی أبدسته كیتدیكی وقت چوجوق باغریوردی . واروب كوردی‌كه كندی پوستیدر؛ اوغلو اولدیغنی آكلادی، آلوب آناسنه كوتوردی، آناسی صاقلادی . بو چوجوغه سوقوت آدینی ویردیلر . ایلیغینه موغوللر سوقای دیرلر. سوقایوت « ایلغینلی » دیمكدر .

كورلاووت (كورلوت) و بورقوت (بارقوت) اوروقلری . — موغولدرلر و قونقراتلره یاقین خیصیمدرلر . حتی أسكی یورتلری اونلرله بر ایدی .

اوكلانلر . — اؤكلانلر موغولدرلر ؛ لكن هانكی اوروقدن اولدقلری معلوم دكلدر .

جوريـاتلر (جاجيرات) . — موغوللردن و آلانقووا نسليدندر.

باياأوتلر . — بو قبيله‌نك اوروقلری چوقدر ؛ لكن مهملری ايكيدر : جيداين بايا اوت ، مه‌كرين بايا اوت . بواسملر جيداين و مه‌كرين اسمنده‌كی ايكی بويوك نهردن كليركه اونلر بو نهرلرك كنارنده اوطورورلردی- اويراتلره قومشو ايديلر. بايا اوتلر دؤرليگن موغول سلاله‌سندن بر اوروق (شعبه) در.

جلايرلر . — أسكی بر قبيله‌در . غلبه‌لقديلر . خيتايله محاربه ظهورنده جه‌لايرلرك هپسی طوپلانديلر . چاديرلری يتمش كوره‌ن (بيك چادر بركوره‌ن) اولدی . شعبه‌لری چوق ايدی . هر اوروق بركيشی‌يی باش بيلوب بريورتده اوطوروردی . أك چوقلق اولان اولان اوروغی موغولستانده اؤنان دينن محلده اوطوروردی .

بردفعه خيتايليلر كلوب بوغلبه‌لق قبيله‌يی ووروديلر ، أيجه قيروب قالانلرينی اسير آلارق كورتورديلر. چاپولغان (چاپول ايديلن) قبيله آچ وآريق (ضعيف) قالوب چايرلرده يابانی صوغان ييرلردی .

بواثنالرده ايدی‌كه‌جينكيزك يدنجی آتا(بابا)سی دوتومينين‌أولمشدی. مونولون دوتومينينك براقديغی دوقوز چوجوغك آناسی ايدی. بويوك اوغلو قايدو خانی بر قيزه نشانلامش وقايدو نشان دوكونی ايچين قايين باباسنك يانه كيتمشدی . دوتومينينك أوينك يانده بر كوزل دوز

ير واردی . ديكر چوجوقلر اوراده آت قوشدوروب اوينارلردی . اوروك يابانی صوغانی چوق ايدی . آچ قالان چاپولغانلر اوراسنی اول قادار قازمشلردی‌كه آت يوروتمك ممكن اولمايوردی . بونك اوزرينه چوجوقلر آنالرينه كلوب شكايت ايتديلر. آنالری قيزارق آته بينوب اورايه‌كلدی وكوردی‌كه حالاده قازييورلر. خدمتجيلرينه: « ووروك! » ديدی . ووروديلر . جلايرلر طوپلانديلر ، بويوك بر اوروش اولدی . جلايرلردن برقاچ كيشی أولدی ايسه‌ده مونولونله برابر خدمتجيلرندن بر قسمی‌ده أولدی . بوندن صوكره جلايرلر مونولونك چاديرلرينی ياصوب ياغما ايتديلر. ديكر سكز چوجوغنی وداها أللرينه دوشه‌نلری كاملاً أولديرديلر . ايشته آچلقدن أولنلر بويله‌لكله زنكين اولديلر .

بونی ايشيدوب قايناتاسنك يانندن دونن قايدو خان آقرباسنی، اوروقلرينی ، نوكرلرينی طوپلادی ؛ صوكرا جلايرلره ياپدقلرينك سببنی صورمق ايچين آدام كوندردی . جلايرلر وقعه‌يه قاريشمش اولانلری صايديلر، هپسی بشيوز ايدی. بونلری قاريلری وچوجقلری ايله‌برابر قايدو خانه تسليم ايتديلر و:«نه‌ايسته‌رسه‌ك ياپارسك!» ديديلر. قايدو خان آقرباسی و قبيله‌سی ايله مذاكره ايتدی . قبيله‌دن بری ديدی‌كه : « سنك قانك بونلرك قاننه دكمز . بونلری كوله ايت، بابادن اوغوله دوام‌ايتسين.». هركس بوفكری قبول‌ايتدی وبويله‌جه ياپديلر. بونلرك نسلی چوغالدی . اسملرينه جلاير ديمه‌يوب موغول قييان اوغوللری ديديلر . چونكه آزاد ايديلر كوله‌لره صاحبلرينك آدينی قويمق عادت ايدی .

جینکیز خانك بویوك بر پادشاه اولدیغی زمان دیکر جلایرلرده كوله جلایرلره اویوب اونلر كبی « موغول قییان اوغوللری » آدینی طاقیندیلر . ایشته بونلر جینکیز خاندن صوكره اون ، اون بر قادار نسل صوكرا یعنی جینکیز خانك دوردنجی اوغلونك طورننك طورونه قادار بویله‌جه بنده قالدیلر . هر توره‌نك أوینك أشیكنده بو جلایرلردن ١٠ ـ ٢٠ چادیر بولونوردی .

جلایرلرك اصل صویی موغولك نؤكوز نسلندن اولان دورلیگین اوروقندندر .

موغول پادشاهلری

أركنه قون ایچنده قییان ونكوزك اولادلری چوغالدقدن صوكرا بر چوق اوروقلر ظهور ایتدی . بونلرك أك غلبه‌لقایسی قورلاس نامنده‌كی آدامك اوروقی ایدی . بواوروقلرك هپسی كندیلرینه قورلاس اوروقندن آدی معلوم اولمایان بر آدامی پادشاه یاپدیلر .

بونلرك أركنه قوندن چیقدقلری وقت پادشاهلرینك آدی بەرته چینه ایدی . او أولونجه یرینه اوغلو قوی مارال كچدی . اونك یرینه اوغلو بیچین قییان كچدی . اونك یرینه اوغلو تیماج ، اونك یرینه اوغلو قیچی مەرگەن ، اونك یرینه اوغلو قوجوم بورول ، اونك یرینه اوغلو بوكه بندوقون ، اونك یرینه سام سائوچی ، اونك یرینه اوغلو قالیماجو ، اونك یرینه اوغلو تیمور طاش ، اونك یرینه اوغلو مینگیلی هوجا ، اونكده یرینه اوغلو یؤلدوز پادشاه اولدی .

یولدوز خانك ایكی اوغلو وار ایدیسه‌ده ایكیسی‌ده كندیسندن اوكچه أولدیلر ؛ فقط اوغوللرندن بریسی دوبون بایان اسمنده براوغول ، دیكری آلان قووا اسمنده بر قیز براقشدی . یؤلدوز خان بونلری بربریله أولەندیروب بویوك بر دوكون یاپدی .

یولدوزخانك یرینه دوبون بایان كچوب موغول ایلنه پادشاه‌اولدی . هنوز اوتوز یاشنه كلمه‌دن وفات ایدوب آلتی ویدی یاشلرنده ایكی یاش (كنج) اوغول براقدی . بویوكك آدی بلكودای ، كوچوكنكی بوكجه‌دای ایدی . بعضی نسخه‌لرده بولكونوت وبوكونوت یازمشلردر .

آلانقووانك غریب حكایه‌سی . — آلانقووانك قوجه‌سی اولدیكی وقت یولدوز خانك آغابك واینیلرینك چوجوقلری واردی . بونلرك هپسی‌ده قبیله ونوكرلره صاحب برر پادشاه و زنكین ایدیلر . هپسی‌ده آلانقووایی ایسته‌دیلر . لكن او وارمادی و دیدی‌كه : « بن آصلا أولەنمیه‌جكم . چوجوقلرم ییكیت اولونجه‌یه قادار قبیله‌نك باشنده بولونورم . صوكره اموری اونلره براقیرم . »

بر قاچ ییل كچمشدی ؛ بر صباح ، سحر وقتی چادیرك اوست دلیكندن كیرن بریاروق (نور) ایله اویاندی . نورك ایچندن یوزی آق ، صاچی صاری ، كوزلری شهلا (چاقیر) بر آدامك چیقوب كندیسنه دوغرو كلدیكنی كوندای (واضحاً ، كون كبی) فرق‌ایتدی . آلانقووا یانندە یاتان قادینلری اویاندیرمق ایچین باغیرمق ایسته‌دی ، دیلی طوتولدی . داورانایم دیدی ، ألی ، أیاغی كسیلدی ؛ آما عقلی باشنده ایدی . اول

کیشی یاواش یاواش یاننه کلدی ، یاتاغنه کیروب چیفتله‌شدی وینه کلدیکی دەلیکدن چیقوب کیتدی .

آلانقووا بونی کیمسه‌یه سویله‌مدی . کیمسه‌نك ایناندیاجغنی بیلیوردی. بش آلتی کون صوکره او آدام ینه کلدی و آراده بر کلمکی عادت ایتدی .

برنجی زیارتدن اعتباراً آلانقووا کبه قالمشدی . کبه‌لك دورت بش آی اولونجه آقرباسی سببنی صوردیلر ؛ اولان شیئی اونلره آکلاتدی ودیدی‌که: « بن قوجه‌ایسته‌سه‌م باکا چوقدی. ملتك آرزو-سیله پادشاه اولدم . واقعا برقادنم آما کندیمی، ملتمی، ایکی اوغلومی رسوای ایتمه‌م . دلیجه ایش یاپمام. برقاچ کیجه چادیرمك دیشاریسنده صاقلانك، تاکری بنی اوتاندیرماق ایسته‌مزسه اونی سزه‌ده کوستریر. هم قارنمده‌کی چوجق دوغونجه کوره‌جکسکزکه هیچ کیمسه‌یه بکزه‌میه‌جك . بوندن‌ده آکلارسیکز . بنم کبه قالمامده تاکرینك بر حکمتی واردر! » دیدی . آلانقووانك خیصیملری ایناندیلر، چونکه آلانقووانك دوغرولغنی بیلیورلردی . بونکله برابر ، آلانقوانك چادیرنی بکلمکه قرار ویردیلر . نوبتله بکلرلردی . بر کیجه سحر وقتی نوبت بکله‌ین بر تورك آلانقووانك چادیرینه بر نور ایندیکنی کوروب دیکرلرینی اویاندیردی. آز برقسمی نورك کیردیکنی کوردی. بر آز صوکرا نور چیقدی ، چیقارکن هپسی‌ده کوردی . لاکن کیشینك یوزینی کوره‌مدیلر . اما آلانقووانك سوزینك چینلغی (دوغرولغی) معلوم اولدی .

آلانقووانك اوغللری . — آلانقووانك اوچ أركك اوغلو واردی ، بویوکنك آدی بۋ ـ قوق ـ قاتاغین ایدی . قاتاغین قبیله‌سی بونلردن کلیر . ایکنجیسی بوسقین جالجی ایدی . عینی اسمده‌کی قبیله بونك سلاله‌سیدر . اوچونجیسنك آدی بودانجار مۋناق ایدی، ایشته بونی خان یاپدیلر . جینکیز خان وموغولك بر چوق اوروقلری بونك نسلیدر . بو اوچ قارداشدن توره‌ین ایللرك هپسنه نیرون دیدیلر . نیرون پاك صوی دیمکدر ، جونکه موغوللرك اعتقادنجه بونلر نوردن دوغدیلر .

بودانجار موناقك ایکی اوغلو واردی : بویوکنك آدی بوقا ، کوچوکنککی توقا ایدی . توقانك ذریتی اولوب اولمدیغی معلوم دکلدر .

بودانجار أولونجه اوغلو بوقا خانی خان یاپدیلر . اوده أولونجه یرینه اوغلو دوتوم ـ مه‌نین خان اولدی؛ بونك‌ده دوقوز اوغلو اولدی‌که سکزینی جلایرلر أولدوردیلر ، یالکز بویوك اوغلو قایدو أولمه‌مش ویرینه خان اولمشدی .

قایدونك اوچ أوغلو واردی : بویوکنك آدی بای سۋنقور ، اورتانجیسنك چارقا ـ له‌ن ـ قوم‌در ؛ تایجوت قبیله‌سی بونك نسلیدر . چارقاله‌ن قومك بویوك اوغلونك آدی مورقا دوکتو ـ چینه ، اونك اوغلو میمیقای یاخود هامیاقای قاآن ، اونك اوغلوده قادان تایشیدر. تایشی چینجه (خیتایجه) اولوب حافظ دیمکدرکه سسی کوزل اولور. بونك اوغلوده آرال ایدی. آرالك اوغلو بارغۋقایدی‌درکه لقبی قیریلتوق

ایدی . قیریلتوق کونوجی [حسدجی] دیمکدر ؛ اوزبکلر، بری چوق یمك ییسه وینه آرزو ایتسه اوکا قیریلدی دیرلرکه پاطلادی دیمکدر .

بو بارغوقایدی تایچوتلره باش اولوب جینکیز خانله اوزون مدت اوروشدی .

چاوچین چاچوتلر وایرتکینلر. — جاوچین قایدوخانك اوچونجی اوغلو ایدی . چاجوت وایرته کین قبیله‌لری اونك نسلیدر . قایدو خان أولد‌دن صوکره اوغلو چارقا ـ لهن ـ قوم اوکه‌ی آناسنی آلدی، اوندن ایکی اوغلو اولدی : بویوکی کندق چینه ، کوچوکی اوْلوق چین چینه، که ارکاك و دیشی قورت دیمکدر . نسللری چوغالنجه چینیس اسمنی آلدیلر : چینیس چینه‌نك جمعیدر، تورکجه قورتلر دیمکدر . بونلره نهایت نوکوزده دیدیلر . بو نوکوزلر اولجه سویله‌دیکمز نوکوزلردن باشقه‌درلر .

قایدوخانك بویوك اوغلو بای صونقور باباسنك یرینه کچدی . عاقل وعادل بر پادشاه ایدی . بر چوق قبیله‌لری کندیسنه تابع قیلدی . بر چوق زمان پادشاهلقدن صوکره اوغلو تومه‌نه‌یی یرینه قویوب أولدی .

تومنه خان. — أیی و اولو بر پادشاهدی . موغولك بوتون نیرون اوروقلرینه چوق سنه‌لر پادشاهلق ایتدی . مملکت اونك زماننده زنکین وراحت ایدی . دوقوز اوغلو واردی . اوغوللرینك بعضیسندن بر ، بعضیلرندن ایکی، اوچ، دورت اوروق میدانه کلدی. بودوقوزدن ایکیسی ایکیز دوغمشدی . آدلری قابول وقاجولی ایدی .

تومه‌نه خانك بویوك اوغلونك آدی چاقسو ایدی . بونك اوچ اوغلو واردی : بویوکی نوتاقین ، ایکنجیسی اوروت ، اوچنجیسی مانقوتدر . بونلرك نسللری‌ده کندی اسملریله برر اوروق تشکیل ایتدیلر .

ایکنجی اوغلونك آدی یاریم شیر بوقانجو ایدی . بونك نسلی‌ده بر اوروق یاپدی .

اوچونجی اوغلونك آدی قاجولی ایدی . بونك ایرقمجی یاخود ارده‌مجی بارولاس نامنده بر اوغلو واردی. بارولاس قبیله‌سی بوندندر. آقساق تیمور بواوروقدندر (آقساق تیموره عجملر تیمورلنك ، فرنکلر Tamerlan دیرلر . آقساق تیموره امیر تاراغای اوغلو تیمور به‌ی ، امیر تیمور ، تیمور کوره غان ده دیرلر) . بارلاسك معناسی قوماندان دیمکدر .

دوردنجی اوغلونك آدی سام قاجون‌در . أدورکین اوروقی بونك نسلیدر .

بشنجی اوغلو بات ـ که‌لکی‌در . بودات اوروقی بوندندر .

آلتنجی اوغلو قابول خاندر . جینکیز خان ایله بر چوق اوروقلر بونك نسلیدر .

یدنجی اوغلو اودور ـ بایان اولوب کیقوم اوروقی اوندندر .

سکزنجی اوغلو بولجار دوغلان‌در . دوغلان موغولجه آقساق دیمکدر. بونك بر آیاغی طوپالدی . دوغلات اوروقی بونك نسلیدر .

دوقوزنجیسی چه‌نتایدر . ییسوت اوروقی بوندندر . هپسنك

اوفاغی اولدیغندن موغوللار اینی‌یه اوتچیکین دیرلر . یعنی اوت ایگەسی، أو صاحبی دیمکدر . موغوللرك عادتجە اوغوللر أولەندیرلدکجە باشقه أوه کیدرلر ، صوگنده کوچوکی قالیر وبابا اوجاغنك صاحبی (أیگەسی) اولور . موغوللر کوچوك اوغوللرینی هپسندن زیاده سورلردی . چەنتایك اوغوللری کاملاً جسور ویکیت انسانلردی .

جینکیز خان ماوراءالنهره کلدیکی زمان بو چپه نویانه اوتوز بیك کیشی ویروب آنی سلطان محمد خوارزم شاهك تعقیبنه یوللامشدی ، اوده سلطان خوارزم شاهك اوغوللرینی وخزینەسنی ضبط ادوب ، بوتون ایرانی ، آزربایجانی وکورجستانی آلوب دمیر قاپیدن کچدی ، داغستانی ، چرکسستانی وقیپچاقی قیروب ایتیل وياییق صولرینی کچەرك دورت سنەده آلا داغده جینکیز خانك یاننه واردی .

چپه چەنتایك صويی ییسوت اوروقندندر .

قابول خان . — تۆمەنە خانك اوغلو اولوب یرینه کچدی . بونك آلتی اوغلو واردی . آدلری : اوکین بارغاق ، بارتان بهادور ، قوتوقتو مەنکو ، قادان بهادور ، قوتولا قاآن ، بودان قییات ایدی .

أرکنه قونده چوغالنجه اوروقلر حاصل اولمشدی . قییات آدی قالمایوب اونلردن بو آدلر چیقدی: قونقرات، قورلاس، دوزبان. اوچ دورت بیك ! (یوز) سنه صوکره ایدی که قابول خانك بهادر اولان آلتی اوغلو قهرمان اولدقلرندن قییات آدینی آلدیلر . قییات قبیلەسی بونلرك نسلیدر .

بەرتان خان . — قابول خان أولونجه یرینه اوغلو بەرتان کچدی.

بونك دوت اوغلو واردی : مونکدای ، بوکان طایشی ، یەسوکەی بهادور و داری طای . بودورت قارداشك اولادلری‌ده قییات آدینی آلدیلر .

یەسوکەی خان . — باباسنك یرینه کچدی. بش اوغلو واردی. بویوکنك آدی جینکیزدر . باباسی اوگا تەموچین آدینی قویمشدی . خان اولونجه جینکیزخان دیدیلر . ایکنجی اوغلو جوجی قاسار ایدی. جوجی قونوق ، قاسار جاناوار دیمکدر . قاساره داجقلر دد (داد) دیرلر . اوچونجیسی قاچون، دوردنجیسی تیموکەی، بشنجیسی بیلغوتای اوتچیگین . بو بش قارداشك و نسللرندن بر چوغنك یوزلری آق ، کوزلری چاقیر ایدی . بوسببدن بونلره بورجیگین قییان دیرلردی .

آلانقووا دیمشدی‌که ، کندیسنه کلن آدام آق وچاقیر ایدی . ایشته دوقوز قارن صوکره ینه اونك سوزو دوغرو ایدی .

اوچونجی باب

جینکیز خانك دوغوشندن أولوشنه قادار

جینکیز خان

جینکیزخان هجرتك٥٤٩ نجی سنه‌سنده طوموز ییلنده موغولستانده ییلقون ییلدوق (دیلقون بولداق) دینیلن محلده دنیایه کلدی . بر ألی یوموق ایدی . أبه النی آچوب آووجنده بر پارچه پیختی قان کوردی و باباسی یه‌سسوکه‌یه کیدوب آکلاتدی . اوراده حاضر اولانلر بونك نه‌یه دلالت ایتدیکنی بر دورلو بیله‌مدیلر . نهایت بریسی دیدی که : « بوچوجق بر اولو پادشاه اولاجق ، یر یوزینك هپسنی آلاجق . نیجه ملتلری باشدن باشه قیراجق ، نیجه دولتلری محو ایده‌جك. ایشته بونك معناسی بودر . » . بو آدامك دیدیکی صوکره چیقمشدر .

باباسی اوکا ته‌موچین آدینی قویدی . خان اولونجه جینکیز لقبنی آلدی .

جینکیزك آتالری شونلردر : باباسی یه‌سسوکه‌ی بهادوردر .

موغوللر بابا ایچیگه دیرلر . یەسسوکەیك باباسی بارتان خاندر. موغوللر اوکا ابوکەن دیرلر ، آتا دیمکدر . بارتان خانك باباسی قابول خاندر ؛ موغوللر اوکا أله‌نجیك دیرلر ، ایکنجی آتا دیمکدر . قابول خانك باباسی تومه‌نه خاندر ، موغوللر اوکا بوداتو دیرلر ، اوچونجی آتا دیمکدر. تومه‌نه خانك باباسی بای سونقوردر، موغوللر اوکا بودا کور دیرلر ، دوردنجی آتا دیمکدر . بای سونقورك باباسی قایدو خاندر ، موغوللر اوکا موتی دیرلر، بشنجی آتا دیمکدر . قایدو خانك باباسی دوتومه‌نین خاندر ، موغوللر اوکا بوتاقون دیرلر، یدنجی آتا دیمکدر. موغوللر یدی آتایه قادار آد ویریرلر و اوندن یوقاریسنه آد یوقدر .

تورك و داجیقده آصللرینی کوسترمك ایچین یدی قارنه قادار صایمق عادتدر . اوندن یوقاریسنه لزوم کورمزلر. تورکلر دیرلرکه : « بن یدی کوبکدن بری دەمیرجی‌یم . » ؛ یاخود : « یدی آتام بو یورده یاشادی. »؛ یاخود: « یدی آرقا (نسل) دن بری یارلق یوزی کورەنم یوقدر . ». داجیقلردەده بویله تعبیرلر واردر .

دوتومه‌نین خانك باباسی بوقا خان، اونك باباسی بودا نجار خاندر . بودا نجار خان باباسز اولارق آلانقووادن دوغمشدر . آلانقووا یولدوز خانك طورونی ایدی، باباسی کنج أولمش، دوغوشندن اعتباراً یتیم قالمش و ددەسی یولدوز خانك یاننده بویومشدی . بوسببدن باباسنك آدی خلقجه معلوم دکلدر .

یولدوز خانك باباسی مینکلی ـ هوجا خان ، اونك باباسی تیمور طاش خان ، اونك باباسی قالیاجو خان ، اونك باباسی سامساوجی ،

اونك باباسی بوکه بەندون خان ، اونك باباسی قوجوم بورول ، اونك باباسی قیچی مەرگەن ، اونك باباسی تیماج ، اونك باباسی بەچەنه قسان، اونك باباسی بورته چینه در .

بورته چینه ایله قییان آرەسنده ٤٥٠ ییل واردر . بو ایکیسنك آراسنده کچمش اولان خانلری بولمق ایچین چوق اوغراشدم سەده موفق اولامادم . هیچ بر تاریخده یوقدر . بوزمان أرکنه قونده کچن زماندر ، بوسببله بیلنمز .

قییان ایلخانك اوغلو ، ایلخان دنکیز خانك اوغلو، اوده مینکلی خانك ، مینکلی یولدوز خانك ، یولدوز آی خانك ، آی اوغوز خانك ، اوغوز قارا خانك، قارا خان موغول خانك ، موغول آلینجه خانك ، آلینجه کویوك خانك ، کویوك دیب باقوی خانك ، دیب باقوی ایلچه خانك ، ایلچه توتوك خانك ، توتوك تورك خانك ، تورك یافثك ، یافث نوح پیغمبرك اوغلو درلر. نوح دە لامەکك ، لامەك ماتو شالاخك ، ماتو شالاخ ادریس پیغمبرك ،ادریس میهلایلك ، میهلایل قاینانك ، قاینان آنوشك ، آنوش شیث پیغمبرك ، شیث آدمكدر .

یەسسوکی بهادور أولدیکی وقت بویوك اوغلو جینکیز خان اون یاشنده ایدی، جنکیزك اینیلری پك کوچوکدیلر .

بودا نجار خانك نسلی کاملاً یەسسوکی خانه تابع ایدیلر. موغول عادتجه پادشاه هر ییل ملتندن مالنك اونده برینی آلیر. بومالار: آت ، دوه ، صیغیر وقویوندر . بر پادشاه أولدیکی وقت اونك بش اون اوغلو اولسه بونلردن برینی پادشاه یاپارلر . دیکرلری خلقه قاریشیر

وپادشاهه هرسنه مالندن برآت ویادوه ویریر. بونلر أولوب اوغوللری قالنجه ملتك دیکر افرادندن ناصل ویرکی آلیرلرسه اونلردنده اویلهجه آلیرلر .

یهسسوکی بهادوره ویرکی ویرن خلق ۳۰ : ٤۰ بیك چادیرلق ایدی. أولدیکی وقت جینکیز خان کوچوك اولدیغندن خلق قورقادیلر ؛ مال آدم اوغلونك سوکیلیسی و ویرمك فنا ، آلمق طاتلی اولدیغندن جینکیزه ویرکی ویرمهمك ایچین عصیان ایلدیلر ؛ کیتدیلر ، اوزاق بر یرده یرلشدیلر .

یهسسوکییه تابع قبیلهلر آراسنده تایجوت اوروقندن غلبهلنجی وزنکینی یوق ایدی . اوروقی ایله برابر دیکر اوروقلره باش اولوب چکیلدی ، کیتدی. اوزمان تایجوتك باشی بارغوتای قیرولدوق ایدی. باباسی آرال، اونك باباسی قادان تایشی، اونك باباسی هامباقای قاآن، اونك باباسی مورقادو کوچینه، اونك باباسی چارقا لینقوم، اونك باباسی قایدو خاندر . قایدو خان بارغوتای - قیریلدوق ایله جینکیز خانك مشترك جدیدر .

یهسسوکینك قبیلهسی ایکییه آیریلدی : اوچ اولوش (قسم) تایجوتلره اویدی ، بر اولوشی جینکیزله قالدی. جینکیزله قالانلر بویوك باباسی بارتان خانك نسلندن اولان مانقوتلرك یاریسیله دیکر قبیلهلرك بعضیسندن یوز ، اللی ، اون حتی بش چادیر اولارق قالانلردن مرکبدی . مانقوتلر بونلرك هپسندن چوقدی ورئیسلری قویولدار اسمنده بری ایدی . قاتیغنیلرك باشی جوریات ، خاجوتلرك باشی

ایسه قییات ایدی . بونلر کاملاً تایجوتلره اویمشلردی (رشیدالدینه کوره خاجوت قبیلهسی جالجوت وسالجیوت اولاجقدر). یهسسوکهیله حرب حالنده اولان مهرکیتلرده تایجونلره التحاق ایتدی. آقینجیلق ، چاپولجیلق ینه دوام ایتدی .

جینکیز خانك ۱۳ - ٤۰ یاشنه قادار یاپدیغی ایشلر . — جینکیز خانك آناسنك آدی اولون ایدی . ایکی لقبی واردی : اولون - أکه یاخود اولون فوجین دیرلردی . موغولجه أکه اولو دیمکدر، فوجین خیتای دیلنده خاتون دیمکدر . داجیکجه بانو دیرلر. اوزبکجه بای - بچه دیمکدرکه أوصاحبی معناسنهدر. اولون اۋلقنوت اوروقندن ایدی. عقللی، تدبیرلی ، کورکولی بر قادیندی .

بودورده قونغ قامار اوروقنده بر اختیار واردیکه اونك قادار یاشلیسی یوقدی . آدی مینکلیك ولقبی ایچیکه ایدی ، هرکس اوکا اعتبار ایدر ایدی. موغوللر بابایه ایچیکه دیرلر، اوکا اعتبار ایتدکلرندن آدینه مینکلیك بابا دیمك اولان مینکلیك ایچیکه دیدیلر . تورکلر سودکلری کیمسهلره بابا دیرلر (چاغتایجه بابایه آتا دیرلر ، بوایکی اسم مرکزی آسیاده ایکی مبارك ذاتك اسمیدر.)

یهسسوکهی أولدکدن صوکره، اولون أکه مینکلیك ایچیکه ایله اولهندی . بوسایهده قونغ قامار اوزوقی جینکیز خانه قوشولدی (تابع اولدی) .

بن اوزبکده ، موغولده حکم سورن پادشاهلرینك ، اونلرك بکلرینك آصلنی و یاپدقلری ایشلری وسویلدکلری سوزلری کاملاً

یازوب بر بویوك تاریخ میدانه کتیره‌جك ایدم . خسته دوشدم . خسته‌لغمك اوزادیغنی کورونجه « أولورسه‌م کتاب قالاجق . بندن باشقه بونلری بیلن یوق . خصوصاً یادکار خاندن باکا قادار عائله‌مزی نه‌یابانجی یورتلرده وحتی نه‌ده بزده بر بیلن یوقدر . اکر بونلری مزاره کوتورورسه‌م بیلدیکمدن نه فایدا حاصل اولاق ؟ » دیوب یانه دورت یازیجی کتیرتدم . آدمدن جوجی خانه قادار اولان وقوعاتی که أسکی تاریخ کتابلرینه باقه‌رق ، که ذهنمدن سویلیه‌رك یازدم. چونکه بوتون بو وقوعاتی أیجه ازبردن بیلیردم . شیبان خاندن باکا قادار هیچ بر کتاب یوزینه باقمادم ، هپسی خاطرمده ایدی ؛ اما ذکام آزالمغه باشلادی. که اوطوروب، که یاتوب سویلردم. بوسببدن اثری مختصر یاپدم. هرنه‌قادار مختصر ایسه‌ده کافی درجه‌ده وقوعاتی حاویدر.

جینکیز خان هنوز ۱۳ یاشنده ایکن تایچوت قبیله‌سی ونیرونلرك اکثریسی ایله حال حربده ایدی ، چوق جنکلر ایتدیلر . لکن بری دیکرینی تماميله مغلوب ایدوب بتیره‌مه‌دی .

بارس ییلینك باشنده (۱۱۹۳ میلاد ـ ۵۹۰ هجری) جینکیز خان قرق‌بر یاشنه کلدیکی زمان ایدی‌که تایچوتلرك نیرونلر ،بابا اوغلر، مه‌رکیتلر و تاتارلر کبی دیکر دها بر چوق قبیله‌لرله برله‌شوب کندی اوزرینه یورودکلری خبرینی آلمشدی . جینکیز خان اوزمانلر پك ضعیف دکلدی . آرتق أیی‌یی کوتویی کورمش ، صیجاق وصوغوقدن کچمش ، آجی وطاتلی‌یی طاتمش ایدی . بوتون قبیله‌سنی چادرلری ، مالری ایله برابر بر یره ییغدی . ۱۳ اوروقی واردی . اونلردن

۱۳ کوران (Kourène) (اوردوکاه) یاپدی . هربرینی بربرینه تماس ایتمك اوزره دائره شکلنده دیزدی . اورتالرینه مالرك أیلرینی قویدوروب باغلاتدی ، فنالرینی أردوکاهدن دیشاریده براقدی.دوشمان کلنجه عسکرینی آتلاندیردی و اردوکاهه آرقا ویرمك اوزره صف دیزدی . جینکیز خان ۱۰ بیك ، یاو (دوشمان) ۳۰ بیك ایدی . اوروشدیلر. سرت و اوزون بر اوروش اولدی . جینکیز خان غالب کلدی. دوشمان ۵,۰۰۰ : ۶,۰۰۰ کیشی غائب ایتدی . تایچوتدن دیری اولارق أله کچن بویوکلری باغلاتدیردی و ادنالرینی کورندن دیشاریده براقدی . یتمش قازان صو قایناتوب هربرینك ایچنه الی آیاغی باغلی اولدیغی حالده بر کیشی‌یی باشندن صوقوب آیاقلری دیشاریده قالمق اوزره پیشنجه‌یه قادار اویله براقیرلردی .

اوندن صوکره آتلانوب تایچوت یوردینه واردی، یاغما ایدوب بویوکلرك أرکك چوجوقلرینی قول ، آشاغی طبقه‌سنی‌ده سوروب کندی قبیله‌سنه الحاق ایتدی . بو غلبه ایله جینکیز قوتلندی . أوکی بوتون موغولستانی طوتدی .

جینکیز خانك کرایت پادشاهی اونغ خانله محاربه وظفری . — جویرات قبیله‌سنده چاموقا چه‌چه‌ن اسمنده بری واردی . چه‌چه‌ن عقللی دیمکدر. بوکا عربلر عاقل ، داجقلر باخرد، موغول وأوزبکلر چه‌چه‌ن دیرلر ؛ شیمدیکی زمانده‌ده کوزل سوزلر سویله‌ینه چه‌چه‌ن دیرلرکه عقللی دیمکدر ، چونکه عقللی اولماسه ناصل کوزل سوز سویلر .

بو چاموقا چەچەن بر کون اوغز (اونك) خانك بویوك اوغلو شنگونك یانىنە کیدوب دیدیکە: « سز بابا اوغول جینکیزی کندیکزە دوست بیلیرسیکز ، حال بوکە او ، کیزلیجە نایمان خانلری تایانك خان وبویوروق خان ایلە علیهکزە سوزلەشمکدە و «اوچمز بر اولوب اونغ خان ایلە اوغلونی اورتادن قالدیرالم » دیمکدەدر . هیچ کیمسە بنم کبی جینکیز خانك سرینە واقف دکلدر . برنجیسی جینکیزلە اقربایم ، ایکنجیسی بر یردە دوغوب برابر بویودك ، صوکرە هپکزدە بنی بیلیرسیکز . »

چەچەنك بویلە دیمەسنك تأثیریلە ، کرایت یوردی ایلە نایمان یوردیکە قومشو اولدقلرندن دائما حال حربدە ایدیلر، بوسببلە بربرینە قارا دوشمان ایدیلر . بابا اوغول چەچەنك سوزینە ایناندیلر . آنجق باباسی اوغلنە دیدیکە : « یەسوکەی و اوغلو جینکیز بزە اوقادار أییلکلر ایتدیلرکە اونلر تجاوز ایتمەدن اولا بز اونلرە تجاوز ایدەمەیز . بو چاموقا چوق سوزلی بوزوق بر آدامدر ، اونك سوزینە ایناتوب دوستلە دوشمان اولمق دوغرو دکلدر » .

اونغ خانك «بزە چوق ایلك ایتدیلر» دیمەسنك سببی شوایدی : کرایت قبیلەسنك مارغزز خان اسمندە بر پادشاهی واونکدە قوجاقور وکور آدلی ایکی اوغلو واردی. بابالری أولونجە مملکتنی بوایکی اوغول آرالرندە تقسیم ایتمشلردی . قوجاقورك بش اوغلو واردی . آدلری صیرەسیلە: اونغ خان ، أرکە قارا، بای تیمور ، مامیشای وجا کەمبودر. بونلرك هپسیدە قهرمان ایدیلر . بابالری اونلری أولەندیردکدن

صوکرە أولدی . بابالرندن قالان یرلری ومالاری آرالرندە تقسیم ایدەمدیلر. بر چوق بولوکارە آیرلدیلر. آز انسان وچوق تورە میدانە کلدی . اونغ خان ایلە جاکەمبو برطرف ، أرکە قارا ایلە دیکر ایکی قارداش بر طرف اولدیلر . محاربە ایتدیلر . اونغ خان غالب کلدی . أرکەقارا فرارە مجبور اولوب نایمانلرە صیغیندی . نایماندن یاردیم آلوب کلدی، اونغ خانی قوغوب مملکتی ألندن آلدی . اونغ خان یەسوکەیە صیغیندی. یەسوکەی خان أرکەقارانك اوستنە یورویوب اونی قاچیردی و اونغی باباسنك یرینە اوطورتدی . ایرکە قارا عامجاسی کور خانك یانىنە کیتدی. کور خان اونغ خانە برچوق آداملر کوندروب دیدیکە : « سز بش قارداش قالدیکز . بو زمانە قادار آرا کزدە هرنەقادار أییلك وکوتولك اولسەدە اونوتوب مملکتی آراکزدە تقسیم ایدك، راحت اوطورك . » اونغ خان قبول ایتمەدی . عامجاسی ایسە قیزوب اونغ خانك اوستونە یورودی . اونغك آشاغی طبقە آهالیسی محاربە ایتمدی . از آداملە قالنجە محاربەدن واز کچوب ینە یەسوکەیە واردی. یەسوکەی خان ینە قارا خانك اوزرینە یورویەرك اونی أولدوروب اونك خانی خان قیلدی . بوندن صوکرە اونغك دولتی ، قوتی آزالمادی ، هرکون بویودی .

ایشتە اونغ خان بوأییلیکلری نهایت اونوتوب و «قیزمی ویرەجکم» دیەجینکیزیأوینە دعوت ایدوب کانجە باشینی کسمکی قرارلاشدیردی. قیزینك آدی چاقور بەیکی ایدی. بوقدای قونجات نامندە برینی چاقیرتا (دعوتجی) کوندردی . آدی بوقدای ایدی ؛ فقط اونغ خانك

« بەکاوول » ی ایدی . بەکاووله موغوللر قونجات دیدکلرندن بو سببله اوکاده بوقدای قونجات دیرلردی .

اونغ ایله جینکیزك أولری یاقین ایدی . جینکیز خان چاموقانك سوزندن ، سەنکـقونك حیلەسندن غافل ایدی. یاننه ایکی کیشی آلوب اونغ خانك أوینه کیتمك اوزره یوله چیقدی . لاکن یولده مینکیلیك أیچیکەیه راست کلدی . أیچیکه اونغك حیلەسنی ، مرامنی آکلاتدی . اونك اوزرینـه جینکیز بوقدایه « بوکونلر آتلرم آریق ، برقاچ کون صوکره خبر کوندریرم . » دیوب أیی معامله ایله یوللادی .

بوندن بش آلتی کون کچنجه جینکیز خانه ایکی کنج کلدی . بویوکنك آدی بادای ، کوچوکینککی قیشلیق ایدی . جینکیز خانه : « سزه سویلەیەجك برسوزمز واردر . » دیدیلر . خان: «سویلەیك!» دیدی . بادای دیدیکه : « بن کرایت بوکه جەرانك صیغیرتماجیسیم . دون أولرینه سوت کتوردم . قاپینك اوکنده دورورکن بوکەجەران قاریسی آلاقه دییوردیکه : « بوقدای جینکیز خاندن دونوب کلنجه خانمز برکنکاش (مذاکره) یاپدی . جینکیز خان بزم حیلەمزدن خبر آلمش اولاجق ، آرتق حیله ایله موفق اولمامز ممکن دکلدر . یارین کیجه آتلانوب یوله چیقمالی و دان (سحر) یری آغارمادن أوینی باصمالی دیدی . بن بوسوزی ایشیدنجه همان سوتی ویردم و ایشی سزه آکلاتایم دیه قوشارق کلدم . »

جینکیز خان بوخبری ایشیدنجه اطرافنده اوطوران قبیلەسنه خبر صالدی . کوچ ایدوب بالجونا بولاقنه (بولاق ـ منبع) کیتمەلرینی

امر ایتدی . کندی کوچنیده اورایه یوللادی . کندیسی سلاحلی آداملریله قالدی . هپسی ایکی بیك بشیوز کیشی ایدی . بوتون کیجه آتلرینك دیزکینلرینی طوتارق بکلەدیلر . کونش هنوز ایکی میزراق بویو یوکسەلمشدی . دوشمان کلدی. اون ایکی بیك کیشی ایدی . صف یاپوب اوروشدیلر .

جینکیز خانك یاننده قویولدار چەچەن اسمنده حکیم بر مانقوت واردی. اوکا نه دورلو حرکت ایتمك لازم اولدیغنی صوردی. اوده : « بن قبیلەمله کیدوب دشمنك آرقاسنه توغمی دیکەیم . سز آلدن (آلین، جبهه) ووروك .» دیدی . قویولدار دشمنك آرقاسنی آلدی، جینکیز آلندن اوروشدی . کرایتلر طوپ طوپ اولوب اوچ هجوم یاپدیلر ، پوسکوردیلدیلر . دوردنجیسنده اونغ خانك بویوك اوغلو سەنکقون هجوم ایتدی . موغوللرك صفلرینی بوزدی. لاکن بو آرالق سەنکقون برمزراقله یوزندن یارالاندی. بونك اوزرینه همان اوراجقده کرایتلرك چوغنی أولدیردیلر، بر چوغیده یارالی اولارق چکیلدیلر .

جینکیز خان دیدیکه: « بز بوراده دورورسەق بزه زیان واردر . چونکه کرایتلر چوق امداد آلاجقلردر . بوقادار یتر ، آووله (یعنی کوچلرك اولدیغی یره) کیدەلم.». دوشمانی اورالرده براقوب چکیلدی . پك زیاده ضایعاته اوغرامش اولان دوشمان جینکیزی تعقیبه مقتدر اولامادی . جینکیز خان بالجونا بولاقندەکی کوچلرینك یاننه یەتدی . لکن بالجونا بولاقلرینك صویی کافی درجەده اولمدیغندن اوراده اوطورامایوب کوچیله برابر قولا صوینك کنارینه وارەرق اوراده اوطوردی.

نهر بوینجه بر آز یورودی ، آوولار کوردی وبونلره کیم اولدقلرینی صوردی . قۋنقیرات اولدقلری جوابنی آلدی. بونلرك تورەسی اولان تورك آمۋله خبر کوندروب دیدی که : « هیچ بر زمان آرەمزده فنالق اولمادی . براق ده کلەلم . اکر باکا دوست اولورسەك دولتمه شریك اول ، دوشمان اولورسەك ایشته بن کالدم .» . بونك اوزرینه قونقراتلرك هپسی کاوب جینکیز خانه بیعت ایتدیلر .

بوندن صوکره خان قولا صوینی براقوب تونقا نۋر صوبی کنارینه کلەرك راحتجه اوطوردی . بەرادن کرایتلر پادشاهی اونغ خانه ألدورگین اوروقندن آرقای جون بهادور اسمنده برینی ایلچی کوندروب دیدی که: «ایکی دفعه یوردیکی آلدیروب بابامك یاننه کلدك. ایکیسندەده بابام واروب أولکەکی آلوب باباكك تختنی ساکا ویردی . کندمده بش آلتی یرده أیلکلر ایتدم . » وبوایلکلری بیربیر صایدیکه بز یازسەق سوز اوزار . نهایت : « بن سندن یورت ومال أیستەمەیورم وبر صوچوم یوق . نەدن بنی وکندیکی راحتسز ایدرسك . بر آرابا ایکی تکرلکی اولمانجه یوروماز . سنك دولتکی طاشیان آرابانك ایکی تکرلکندن بری، اوغلوك ایسه بریده بن ایدم . نیچین دولتکی دەویریرسك ؟ » دیدی .

اونغ خان ایلچی‌یه : « سوزلرك دوغرو ، تمام . بنم هیچ دیەجکم یوق. بوایشلری یاپان سەنگوندر . اوکا کیت. جوابنی او ویرسین . » دیدی . آرقای سەنکونه کیتدی وجینکیزك سوزلرینی آکلاتدی . اوده جواب اولارق : « ووروشورز . تاکری هانکیمزه ویررسه اوقازانیر . ایشته سوزلرکه جوابم !» دیدی .

جینکیز ینه بر چوق دفعه ایلچی کوندروب صلح تکلیف ایتدی . اونغ خان باریشمادی . جینکیز خان امدینی کسوب اونغ خان اوزرینه آتلاندی . اونغ خانده ایشیدوب قارشی کلدی . اوروشدیلر . جینکیز خان غالب کلدی . اونغ خان ایله اوغلو سەنکون هربری بش آلتی کیشی ایله بر طرفه قاچدیلر . کرایت یوردی کویلری، داوارلری چوق ، أکینجیلکی (زراعتی) ایلری ، زنکین بر مملکت ایدی . جینکیز خان بونلرك هپسنه صاحب اولدی .

اونغ خان نایمانلرك پادشاهی تیانغ خانه کیدییوردی. نایمان یوردینه کلنجه تیانغ خانك قورو سۋماجو و تانیکان اسمنده ایکی بویوك بکنه راست کلدی . کرایتلر نایمانك اسکی دوشمانلری ایدیلر . بونلری خانه جانلی کوتوروورسەك بزیده أولدوروور دیوب اونغ خانله معیتنك هپسنی اون اۋسسۋن دینیلن اومحلده أولدوردیلر . اونغ خانك باشنی تیانغ خانه کوتوردیلر . لکن تیانغ خان قیزوب: « بویله بویوك بر پادشاهی، هم یاشنەده اعتبار ایتمکسزین ، نەیه أولدوردیکز ؟ جانلی کتیرمەلی ایدیکز !» دیەرك یاپدقلری ایشی عیبلادی .

تیانغ خان اونغ خانك باشنه کوموش قاپلاتدیردی و یوزی قاپی طرفنده اولمق اوزره دائما اونی تختنك اوستونه قودی . بر کون اونغ خانك قورو کلەسندن دیلینك دیشاری چیقوب قیمیلدادیغی کوزولدی . اون کون ایچنده بوحال اوچ دفعه تکرر ایتدی . نایمانك اختیارلری بونی فنایه علامت صایدیلر .

سنکون تبیت یوردینه کیدوب اوراده بر قاچ ییل قالدی . برکون

تیبتلیلر سەنكونی طوتوب أولدورمك ایستەدیلر . سەنكون بونی خبر آلدیغندن قاچارق خوتانه [ختن] کیتدی . خوتانده قالاچ اوروقندن قیلیچ قارا اسمنده بر پادشاه وارایدی. سەنكونی طوتوب أولدوردی. باشنی، قاریسی وچوجقلری ایله برابر جینكیز خانه كوندردی .

جینکیزنك خانه اولماسی . — جینكیز خانه بویوك بر دولت میسر اولدی . کندیسنه یاقین اوطوران قبیلەلرك قوتلیلری هنوز تبعیت ایتمدی ایسەده قوتسزلرك همان هپسی تبعیت ایتمش ایدی. هجرتك ٥٩٩ (میلاد ١٢٠٦) سنەسنده دوموز ییلنده و ٤٩ یاشنده نیمان کەهره دینیلن محلده خان اعلان اولوندی .

جینكیز خان بویوك بر دوكون یاپدی . قونقامار اوروقندن مینگلیك اچیگەنك اوغلو كوكچه كلدی . خلق بوكوكچەیه تاكرینك بوتی دیرلردی . جینكیز خانه دیدی‌كه : « باكا تاكریدن امر كلدی ودیدی‌كه « تەموچینه وار ، کندیسنه وخلقنه بیلدیركه بوكوندن اعتباراً اوكا تەموچین دیمەسینلر . بوتون یر یوزینك پادشاهلغنی اوكا ویردم. آدی چینكیزدر . » .

چینكیز(چینك) لك جمعیدر. معناسی اولو، قاتی وسرت در. كوكچه اویله بر آدام ایدی‌كه موغولستان قیشینك سرت صوغوقلرنده چیپلاق ویالین آیاق دولاشیردی و دیردی‌كه : « آراده بركره باكا عائبدن بر بوز آت کلیر، بینر، كوكه كیدر ، تاكریله قونوشور کلیرم ».

جینکیز خانك نایمانلرله ووروشماسی واوزلری حاکمی آلتنه آلماسی. —

نایمان پادشاهی تیانكك خان اونغوت قبیلەسی بکی آلاقوش تكینه آدام یوللادی ودیدی‌كه : «جینكیز خانه بیعت ایتمەسین. او اونك اوروقنك اولولرینی أولدوردی. آشاغیلرینی کندینه اویدوردی. كرایتلر یورتمزك بر بویوك قبیلەسی ایدی . باشده خانی اولمق اوزره اولولرینی قیردی، آشاغلرینی کندیسته بیعت ایتدیردی . كوچوك قبیلەلر قورقودن واروب بیعت ایدرلر. اسكی حكما : «بر پالاسك اوستنه اون درویش صیغار ، لكن ایكی پادشاه بر یوزینه صیغماز . » دیرلر . آرتق نوبت یا سنكدر ، یا بنمدر . او اوستمزه كلمەدن اول بز ایكمز بر اولوب آللهه لوارلم .» .

آلاقوش تكین بوسوزلری ایشیدیر ایشتمز ایی بر آدامنی جینكیز خانه كوندروب وقوعاتدن خبردار ایتدی . بونك اوزرینه جینكیز خان بكلرینی چاغیروب كنكاش ایتدی . بكلرك چوغی: «آتلرمز آروقدر (ضعیف) . سمیردكلری وقت نایمان اوزرینه یورومليیز . » دیدیلر . لكن جینكیز خانك باباسنك اینیسی (یعنی کندی عموجەسی) داریتای اوتچیگین: «سز آتلریكزك آریقلغنی بهانه ایدیورسكز. بوكونكی ایشی یارینه صالان آداملرك ایشی هیچ بیتمز . سزك آتیكز آریقسه بنم قبیلەمك آتلری سمیزدر . هپكزه بن آت ویرەیم . » دیه باغیردی .

هجرتك ٦٠٠ نجی سنەسنده (١٢٠٣ میلاد) صیچان ییلنده جینكیز خان تایانغ خانك اوزرینه یورودی . چیەنؤیانی پیشدار قوماندانی یاپمشدی . اوبر اسیر طوتوب جینكیز خانه كوندردی.». جینكیز خان اسیری استجواب ایتدی . اونغ خانك آلتای صویی

کنارنده اولدیغنی ویاننده مەرکیت ، اؤیرات و جویرات اردولریده بولوندیغنی و هپسنك بردن جینکیز خان اوزرینه یورویەجکلرینی اوکرندی .

جینکیز خان یاقلاشمق اوزره ایکن تایانغ خان خبر آلوب قارشی چیقدی. خان أیزجیلری واسطەسیله بونی خبر آلنجه بولندیغی یرك دها صولنده بر یرده صف قوردی . اینیسی جوجی قاساری صاغ قوله باش یاپدی. بویوك اوغلو جوجی خانی صول قوله قوماندان تعیین ، کندیسی مرکزك قوماندانلغنی درعهده ایتدی .

جنك باشلادی . سحردن غروبه قادار ووروشدیلر . تایانغ خان آغیر بر صورتده یارالاندیغندن اوردوسی قاچدی . ووروش بر داغ أتکنده اولمشدی . تایانغ خانی، پك ضعیف اولدیغندن ، آت اوستنه قویوب چیقارامدیلر . بر قاچ کیشی کندی صیرتلرنده داغك تپەسنه چیقاردیلر. خان کندیسنی غائب ایتمشدی. سؤال جواب ویرمیوردی. خاندن امیدلرینی کسنجه بکلر دیدیلرکه : « تورەمزدن ، أومزدن ، یوردمزدن آیریلوب دوشمان یورنده خور یاشامقدن ایسه أولمك أولادر . » . تیانغ خانی اوراده براقوب داغدن اینوب جینکیز خانله تکرار اوروشدیلر. ینه بر چوغی قیریلدی . آز قالنجه جینکیز خان اونلره : « قانکزی ، مالیکزی باغشلادم . نورکەر ایشته سزلرکبی اولور . بیدیککز اکمك و طوزی حق ایتدیکز ، یکیتسیکز . یاییکزی براقوب کلوب تسلیم اولك ! » دیدی . وبوسوزی بش آلتی دفعه تکرار ایتدی. ینه قبول ایتمدیلر . بر کیشی قالنجەیه قادار اوروشه

اوروشه أولدیلر . بونلرك أولدیکنی کورونجه تایانغ خانك یاننده قالمش اولانلر خانی بر آته آلوب قاچدیلر . لکن یولده تایانغ خان أولدی . اوغلو کوجلوك اورورشدن صاغ چیقمشدی . باباسنك بویوك آغا بکیسی بویروق خانك یاننه کیتدی .

چاموقا چەچەنك أولمسی . — جویرات چاموقا چەچەندن بحث ایتدکدی . سنگون خانی اغفال ایدن ، اونغ خان أولدکدن صوکره نایمان خانی آزدیران هپ او ایدی . نایمان خانده أولدکدن صوکره أوینه دونمشدی . چاموقا کلنجه جویراتلر طوپلانوب مذاکره ایتدیلر ودیدیلرکه : « جینکیز خان بزم افندیمز (ایکه) و یاقین خیصیممز . کرایت اونغ خان و نایمان تایانغ خان نەمز ایدیلرکه اونلره اویوب جینکیزخانه اوق آتدق . بوایشلرك هپسنی یاپان چاموقا چەچەندر . بوندن کچمزسەك راحت یوزی کورمەیز . » و چاموقایی طوتوب ألنی و آیاغنی باغلادیلر ، جینکیز خانه کوتوروب تسلیم ایتدیلر . خان چاموقانك بوغوم بوغوم کسیلمەسنی امر ایتدی واویلەجه یاپدیلر. کسر ایکن چاموقا: « جینکیز بنم الیمه دوشسەیدی اونی بوصورتله أولدورمك نیتنده ایدم ؛ فقط کوکلمك آرزوسی اولمدی . » دیوردی .

جینکیز خانك مەرکیت وتانغوت یورتلرینی آلمسی . — جینکیزتایانغ خانی باصدیغی زمان کوز ایدی . او قیشی أونده کچیردی . یاز کلنجه مەرکیت اوزرینه یوردی. مرکوت تورەسی توقتا بکی نامنده بریدی . تایانغ ایله برابر جینکیزله اوروشمشدی . کندیسنی ضعیف کوروب قاچدی ونایمان بویوروق خانه کیتدی . جینکیز خان مەرکیتی آلدی

و دولتنه الحاق ایتدی . اورادن تانغوت اوزرینه یورودی . تانغوت توره‌سی قلعه‌یه قاپاندی . جینکیز آز بر مدت ایچنده قلعه‌یی آلوب یرله برابر ایتدی . توره‌یی أولدوردی . بوولایتلره والی براقوب یوردینه دوندی .

جینکیز خانك نایمان بویروق خان اوزرینه یورویشی . — تانغوتدن دونوب اوقیش أونده قیشلادی . بهارده بویروق خان اوزرینه یورودی . نایمانه یاقینلاشمشدی . بویروق خان بوندن خبردار دکل ایدی ، برقاچ کیشی ایله کییك آوینه چیقمیشدی . جینکیز خانه راست کلدی . جینکیز بویروقی طوتوب همان باشینی کسدی . تانغوت کاشی (کاشین) یاخود هیا پادشاهلغی اولوب پایتختی هیاچه‌اوادی شیمدیکی هینغ هیادر . بویروقی طوتدیغی محل تورکلرك اولو داغ دیدکاری وکوچوك آلتای صیرا داغلرینی غربه اوزاتان وبالقاش کولنك شمالنده واسکی تورکستانی سبریه‌دن آییران محلدر .

تایانغ خانك اوغلو کوجلوك ومه‌رکیت توقتا بکی و اوغوللری جه‌لاوون وماجار بویروق خاله آوه چیقمامشلر ، آوولده [چادیرلرك بولوندیغی یر] قالمشلردی . بویرق خانك یانندەکیلردن بری قاچوب کلدی ، وقوعاتی بونلره خبر ویردی . کوجلوکله توقتا بکی قاچوب ایرتیشه کیتدیلر . جینکیز خان بونلرك چادیرلرینی وقبیله‌لرینی ضبط ایدوب کندی اوردوسنه دوندی .

قیرغیزلرك بیعتی . — جینکیز خان طاوشـان ییلنده قیرغیزلره

آلتان و طورمش اسـمنده ایکی ایلچی کوندروب بیعت ایتمه‌لرینی تکلیف ایتدی . قیرغیزلرك پادشاهی اوروس اینال ایدی . الك بویوك بکلرندن بر چوغنی بر چوق هدیه‌لرله جینکیز خانه کوندروب بیعت ایتدی . هدیه‌لرك باشنده آیاغی ، بورنی وکوزی قیزیل ؛ کندیسی آق بر دوغان واردی .

جینکیز خانك کوجلوك و توقتا بکینك اوزرینه یورومسی . — قیشی أونده کچیردکدن صوکره یازین کوجلوکك آرقاسندن یورودی . ایرتیشه یاقلاشنجه اویرات قبیله‌سنه راستلادی . بونلرك بکی قوتوقه‌بیکی ایدی . وعینی زمانده بکلری آرسـلان نامنده بری اولان قارلوق قبیله‌سنه‌ده راستلادی . بونلر کندیلرینی ضعیف کوردکارندن جینکیزه بیعت ایتدیلر وقلاووز اولدیلر . ایرتیش کنارلرنده کوجلکله توقتا بکنی بولدیلر . بونلر قاچدیلر ؛ فقط یتیشوب توقتا بکنی أولدوردیلر . کوجلوك قورتولوب تورکسـتانده قارا خیتای گور خانه صیغیندی . گور خان اوکا پك اکرام ایتدی ، قیزینی ویردی و اوغوللغه قبول ایتدی . بوسفردن دونوب جینکیز اردوسنه قایتدی .

اویغورلرك بیعتی . — اویغورلرك پادشاهی أیدیقوت قاراخیتای پادشاهی گور خانه تابع ایدی و اوکا ویرکی ویریردی . گور خان شادکه‌م نامنده بر نوکه‌رینی اویغورلره داروغا (والی) تعیین ایتمشدی . شادکه‌م موقعنی قویله‌دکدن صوکره ظلمه باشلادی . اوقادارکه اویغورلر طاقت کوتوره‌مز اولدیلر . بو اثناده جینکیزك نامی دنیایی طوتمشدی . بوکا رغماً ایدیقوت شادکه‌می أولدوردی . فقط جینکیز خانه بر ایلچی

کوندروب دائما کندیسنه محبت بسله‌دیکنی و أولونجه‌یه قادار اطاعت و خدمتنه دوام ایده‌جکنی بیلدیردی . چینگیز خانده دوربای آدنده بر ایلچی کونده‌روب ممنونیت بیلدیردی . ایدیقوت بر چوق هدیه‌لرله کلوب خانی زیارت ایتدی . جینکیز خانده اوکا زیاده التفات ایتدی . بونك اوزرینه ایدیقوت عرض ایتدی‌که : « جهان پادشاهنك کرمندن امید ایده‌رم‌که بن بشنجی اوغلو اولایم . » جینکیز خان بو سوزدن آکلادی‌که قیزینی آلمق ایسته‌یور . بر قیزینی اوکا ویردی .

ایدیقوت موغولجه دولتلی دیمکدر .

جینکیز خانك خیتای، قاراخیتای وجورجیت اولکه‌لرینی ضبطی.—

بوتون موغولستانی حکمی آلتنه آلدقدن صوکره جینکیز خان موغول بکلرینك هپسنی طوپلایوب دیدی‌که : « خیتای پادشاهی آلتان خان آتالرمه و آقربالرمه فنا معامله‌لر ایتدی . بن تاکرینك عنایتیله خیتایه واروب آتالرمك اوجنی آلاجغم . » . بکلر خانك بو سوزینی کوزل بولوب تحسین ایتدیلر. و :«أوکجه ایلچی یوللایالم. اکر اطاعت ایتمزسه اوستونه وارالم . » دیدیلر .

جینکیز خان چاقار حوجا نامنده بر نوکه‌رینی (ضابط) آلتان خانه ایلچی وعینی‌زمانده شو خبری کوندردی : « تاکری یر یوزینك پادشاهلغنی باکا ویرمشدر . اوکم بوتون جهانی طوتدی. سن‌که آلتان خانسك ایلچیمی کوروب سوزمی ایشیدنجه باکا تابع اول ، بنی اولو پادشاه بیل. اکر بویله یاپمازسه‌ك بویوك بر اوردو ایله اوزریکه کله‌جکم.

صیناشیرز ؛ باقالم جناب حق دولت تاجنی کیمك باشنه ، نکبت پالاسنی کیمك اوستنه قور ؟ ! ».

چاقار حوجا آلتان خانك اوردوسنه واروب جینکیز خانك سوزلرینی بربربر آکلاتدی . آلتان خان قیزوب چاقار خوجایه شویله جواب ویردی : « جینکیز خان بنی باشقه تورکاردن بیلمه‌سین . اکر اوروشمق هواسنده ایسه تزکلسین . بن حاضرم . » چاقار حوجایی کری یوللادی .

چاقار خوجا خیتایك یوللرینی ، قوناقلرینی ، داغلرینی، صولرینی کوزلجه کوروب بلله‌یه‌رك قایتدی . جینکیز خانه آلتان خانك جوابنی تبلیغ ایتدی .

جینکیز خان بونك اوزرینه بویوك اوردو ایله آلتان خان اوزرینه یورودی. آلتای خانده ساکن اولدیغی شهردن حسابسز بر عسکرله چیقدی . یولی صراطدن اینجه بر کچید واردی . عسکرینی اورایه تعبیه ایتدی .

جینکیز خان خیتایه کیرمش یورویور واوکونه کلنی یاقیوردی . آلتان خانده بربکنی مهم برقوتله جینکیز خانك قارشیسنه کوندردی. جینکیز خان اوردوسندن بر کیشی قاچوب بوبکك اوردوسنه کلدی و دیدی‌که: «جینکیز خان صاییسز بر عسکرله کله‌رك خیتایك بر بویوك شهرینی آلوب آهالیسنی قتل عام ایتدی و شهری یاقدی . کلوب دورویور . بن اووقت قاچدم . » . بونك اوزرینه بك جینکیز خان اوزرینه یورودی . بونی خبر آلان جینکیز خانده یورودی . ایکی

اوردو قارشی‌یه کلدیلر. اوروشدیلر . جینکیز خان غالب کلوب آلتان خانك بکنك اوردوسنی قیلیجدن کچیردی . خیتایك بر چوق قلعه‌لرینی آلدی . و آلتان خانك بولندیغی کچیده واردی . اورادە محاربه‌لر اولدی . آلتان خان اوتوز بیك کیشی غائب ایتدی . بونك اوزرینه چکیلوب خان بالیق (پکین ، په‌کینگ) یولنی طوتدی . خان بالیقده حکم سورن خانلرك هپسی‌ده آلتان خان آدینی طاشیرلردی. بونك اوزرینه جینکیز خیتایك برچوق ولایتلرینی دها ضبط ایتدی.

جینکیز خانك آلتان خانه یاریشوب اونك قیزینی آلاروه قایتماسی . —
آلتان خان خان بالیقه واردقدن صوکره ایشیتدی که جینکیز خان بر چوق ولایتلرینی، شهر وکویلرینی آلمش، خان بالیق اوزرینه یورویور. بکلریله مجلس قوردی و جینکیز خانله ووروشمه‌نك ویا باریشمه‌نك هانکیسنك مناسب اولدیغنی کنکاش ایتدی. چینغ سانغ پولاد آغا اسمنده بر وزیری واردی . چینغ سانغ وزیر دیمکدر . بووزیر دیدی‌که : « اوروشمادن باریشمق اولادر . چونکه صلحدن صوکره جینکیز خان یوردینه دونر . باشمز راحت اولور . اووقت اوغوللری وبکلری طوپلار ، یورت مصلحتی ایچین بویوك بر کنکاش یاپارز . یورده علاج ویرمه‌مز لازمدر . » . آلتان خان بووزیرك سوزینی معقول کوروب جینکیز خانه ایلچی کوندردی . کنج بر قیزی واردی. اونی برطاقم هدیه‌لرله برابر جینکیز خانه پشکش چکدی . جینکیز خان ایلچی‌یه رعایت ایتدی . قیزی کندیسی قاریلغه آلدی . صلح امضا ایدوب یوردینه دوندی .

آلتان خان مملکتنی پك خراب بولمشدی . تمینگ شهرینه چکلدی . بوشهری آلتانك باباسی بنا ایتدیرمشدی . پك مستحکم بر شهردی . چوره‌سی ٤٠ فرسخ اولوب بویوك بر صویك کنارنده ایدی . بر انسان سحر ایله بر باشندن بر قاییغه بینسه آقشام نمازنده اوبر باشنه واریردی. قلعه‌نك اطرافنه اوچ استحکام داها یاپیلمشدی. ایشته بودرجه مستحکم ایدی .

آلتان خان خان بالیغی اوغلونه ویروب کندیسی تمینگ شهرینه کیتدی . خان بالیقدن حرکت ایدرکن قارا خیتای سردارینی بعضی قباحتلرندن دولایی اولدورتمشدی . بو سببدن قارا خیتایك بر چوق بهادرلری آلتان خانك اوغلونك ییلقینی (آت ، قاطر واشك) ، قویونلرینی ، دوه وصیغیرلرینی سوروب جینکیز خانه التحاق ایتدیلر . بوندن صوکره‌ده قارا خیتایدن بر بهادر خروج ایدوب خیتایك برقاچ ولایتنی آلدقدن صوکره جینکیز خانه ایلچی کوندره‌رك بیعت ایتدی . جینکیز خان بونلری حسن قبول ایتدی. ایشته اوفاق بر سببله آلتان خانك بر چوق بکلری نانکورلك ایدوب جینکیز خان اوردوسنه التحاق ایتدیلر . آلتی آی صوکره آلتان خانك اوغلوده ــ احوالی قرارسز کوره‌رك ــ خان بالیق حکومتنی بکلرینه تودیع ایله باباسنك یانینه کیتدی .

جینکیز خان آلتان خانك عجزینی ایشیدوب ساموقا بهادور ومینکار بهادور نامنده ایکی بکنی بویوك بر اوردو ایله خان بالیقك ضبطنه یوللادی . یولده خیتای خلقنك اکثریسی بوایکی سرداره التحاق

ایتدیلر . بواثناده آلتان خان بالیقده آچلق اولدیغنی ایشیدوب ایکی بکیله وبر مقدار چری‌ده ویروب لزومی قادار ییه‌جك کوندرمشدی . بونلر یولده جینکیز خانك بکلرینه راست کلدیلر . بویوك بر اوروش اولدی . جمله‌سی آشاقلرله برابر جینکیز عسکرینك النه دوشدیلر . آلتان خان بوخبری ایشیدنجه زهیر ایچوب أولدی .

جینکیزك عسکری خان بالیقی ضبط ایتدی و اوراده آلتان خانه عائد برچوق خزینه‌لر بولدیلر . بکلر بونلری جینکیز خانه بیلدیردیلر . جینکیز خان قوتوقو نویانی ایکی بکیله خان بالیقه کوندردی . بونلر اوچ بیك خزینه‌یی یوكله‌یوب جینکیز خانه کتیردیلر .

جینکیز خان بش سنه ایچنده خیتایك اکثر ولایتلرینی آلدی . داروغالر تعیین ایدوب یوردینه دوندی . اورادن الآن تانغوت دنیلن آقاشین ولایتی اوزرینه یورودی واورالرکده هپسنی ضبط ایتدی .

جینکیز خان تکرار خیتای اوزرینه سفر ایدوب بواولکه‌نك دها قالمش اولان ولایتلرینی‌ده آلمق فکرنده ایدیسه‌ده شو سببدن دولایی بوندن واز کچدی : تایانغ خان أولدکدن صوکره اوغلو کوچلوك تورکستانه قاچمش ایدی. اورده جینکیزك بعضی دشمنلری اتفاق‌ایدوب کوچلوکی پادشاه اعلان ایتدیلر . کوچلوك سلطان محمده ایلچی کوندردی ، اونی گورخان علیهنه سوق ایتدی . او وقت تورکستان قارا خیتای گور خانه عائد ایدی وکوچلوك تورکستانك یاریسنی اونك الندن آلمشدی . بونی خبر آلان جینکیز : « بویله بویوك بر دشمن مملکتملك بر طرفنده توره‌یوب دورورکن اوزاق بر سفره کیتمه‌م مناسب دکلدر . » دیه‌رك خیتای اوزرینه حرکتدن واز کچدی .

بواثناده جینکیز خان مه‌رکیت توقتا بیکنك اینیسی قودونك اوچ اوغلو ایله برابر قاچوب نایمان یورده اوتوروب فتنه چیقارمغه چالیشدقلرینی خبر آلدی . اوزرلرینه سوبودای بهادورله قونقرات دؤغا چاری بویوك بر اوردو ایله کوندردی . جم موران نهری کنارنده اوروشولدی . قودونك عسکرینی قیردیلر : هجرتك ٦١٣ سنه‌سینده (١٢١٦ میلاد) وقوعبولان بو جنك مه‌رکیتلرك سلطنتنه نهایت ویردی .

تومانلر اوزرینه بورغول نویانك کوندرلمسی . — جینکیزك خیتای سفری اثناسنده تومان قبیله‌سی عصیان ایتمشدی . دونوشده اوزرلرینه بورغول نویانی کوندروب قیردیردی . بورغول اسیرلرله کری دوندی .

جینکیز خانك چوجقلری، قادینلری وقومالری. — جینکیزخانك قاری وقوما (اودالق) لری بشیوزدن زیاده ایدی . بوتون قاریلری خان قیزی ویا قاریسی ایدی. بونلرك ایچنده مرتبه‌لری بویوك‌اولانلری بش دانه ایدی . بونلردن بری بورته فوجین ایدی . بورته فوجین قونقیرات اوروقلرندن برینك توره‌سی‌دای نؤیانك قیزی اولوب جینکیزك اوغوللرینك آناسی ایدی . ایکنجیسی آلتان خانك قیزی گونجو ، اوچونجیسی تایانغ خانك قاریسی گوی صو ، دوردنجیسی میسولون وبشنجیسی یسو کان ایدی . بوصوك ایکیسی تاتار ایلندن بر آدامك قیزلری ایدی‌که بری أولونجه دیکری قیزقارداشنك یرینه جینکیزك قاریسی اولمشدی .

جینکیز خانك دورت اوغلو واردی : بویوکی جوچی خان ، ایکنجیسی چاغاتای خان ، اوچنجیسی اوکه‌دای قاآن ، دوردنجیسی تولی خاندر . جوجینك معناسی مسافر ، اوکه‌دایك معناسی یوجه ، تولینك معناسی آینه دیمکدر .

بونلرك هربرینی بر ایشه مأمور ایتمشدی . جوچی‌یی حضوره قبول ، دوکون و اویونکبی مراسمه تعیین ایتمشدی . یعنی ماینجی یاپمشدی . چاغاتایه یارغو آلدیرمق ایشنی ویرمشدی (عدلیه‌ناظری). اوکه‌دایی مالیه ناظری ، تولی‌یی حربیه ناظری یاپمشدی .

بودرت اوغلوندن باشقه ینه نکاحلی قاریلرندن بش اوغلو داها واردی. خیتای سفرندن دونوشنده اوراسنی آلمادی دنیلن یره قادار بوبش اوغلو ایله آغا بکی واینیسنك اوغوللرینه پای‌ایدوب ویرمشدی.

خان آصل أولکه‌سنی دورت اوغلو بیننده تقسیم ایتدی . وهپسنی طوپلایوب اونلره بو نطقی ویردی : « بربریکزله بوزوشمایك ، دائما خوش کچینك . » صاداقندن (اوق کیسه‌سی) بر اوق چیقاروب قیردی، صوکره برقاچ اوقی بربرینه باغلایوب:«بونی قیرابیله‌جك انسان وارمی ؟ » دیه صوردی و هیچ کیمسه قیرامادی . بونك اوزرینه : « ایشته بواوقلر سزلره بکزه‌ر . اکر هپکز برله‌شوب بریکزی پادشاه یاپوب آنك امرندن دیشاری چیقمازسه‌کز سزی هیچ بر کیمسه قیراماز . اکر بربریکزله غوغا ایدر ، آیریلیرسه‌کز بر اوقی ناصل قیرارلرسه سزی‌ده اویله برر برر قیرارلر.» دیه‌رك کوزل اوکودلر ویردی .

چپه‌نویانی کوجلوکك اوزرینه یوللامسی و اونك کوجلوکی أولدورمسی —.نایمان تایانك خانك اوغلو کوجلوك قاچوب قاراخیتایده کور خانه صیغینمشدی . اوراده اونکله‌ده بوزوشوب کور خانك ولایتلرینی آلمش وموغول و تاتار ایللرندن جینکیز خانه دشمن اولانلری اطرافنه طوپلامشدی . جینکیز خان بونی ایشیدنجه یسوت اوروقندن چپه‌نویانی بویوك بر اوردو ایله اوزرینه کوندردی . ایدیلن محاربه‌ده کوجلوك مغلوب اولوب آز بر عسکرله قاچابیلدی . چپه نویان دیکرلرینی قیروب کچیردی . عائله‌سیله ارکك چوجقلرینی اسیر ایتدی . کوجلوکی تعقیب ایدوب بر قاچ کون صوکره یتیشدی . عسکرینی ونوکرلرینی أولدوردی . کوجلوك آنجق اوچ کیشی ایله تکرار قاچابیلوب بدخشان وادیسنده صاری قول دنیلن محله واردی»

چپه‌نویان ینه تعقیبه دوام ایتدی . فقط بو سفر بر دورلو ایزینی بولامایوردی . نهایت برکون بر قوش آرقاسنده دولاشالان بر آدامه راست کلدی واوکا صوردی . اوده : « سزك سویلدیککز کبی اوچ آدام شو طرفه کیتدی. » دیدی . بونك اوزرینه چپه نویان ایلغوب (سرعتله آرقاسندن کیتمك) کوجلوکی طوتدی وباشنی کسوب جینکیز خان نزدینه قایتدی . بر چوق انعام آلدی .

جینکیز خانك محمود یالواجی سلطان محمد خوارزمشاهه ایلچی کوندرمسی . — جینکیزخان محمود یالواجی سلطان محمد خوارزمشاهه کوندروب دیدیرتدی‌که : « تاکری مشرقدن تاسنك أولکه‌که قادار اولان یرلری باکا ویردی . سن بنم اوغلوم اولوب ایلکه غیرت

قیلاسككه مسلمانلر راحتلرنده قالسینلر . » . یالواج سلطان محمده بوسوزلری عرض ایتدی . بر كون سلطان محمد یالواجی چاغیروب: « سندن برشی صوراجغم . دوغروسنی سویله . سنك خانكك ختایی آلماسی طوغرومی ؟ » دیدی و قولندن قیمتلی بر اینجی چیقاروب یالواجه ویردی . محمود یالواج جوابنده دیدیكه : « تاكری حقیچین سویله‌رم . بنم خانم دوغرو سویلر . بو سوزك دوغرولغی سزه هم تز معلوم اولور . » . سلطان محمد بو سوزدن پك غضبله‌نوب محموده دیدیكه : « به محمود سن بیلیرمیسككه بنم مملكتم نه‌قادار كنیش ؛ بتم دولتم نه‌قادار قویدر. سنك خانك كیم اولویوركه كندیسنی بندن اولو عد ایدوب باكا اوغلوم دیور . اونك عسكری نه‌قادادردركه كندیسنی بندن اوستون طوتیور ؟ » . محمود یالواج زیاده‌سیله قورقوب : « جینكیزخانك عسكری سنك عسكریكك یاننده آیك ایشیغنك كونشك ضیاسنه نسبتی كبیدر. » دیدی . بونك اوزرینه سلطان محمدك اوفكه‌سی كچدی ویالواج اونك غضبندن قورتولدی .

بونك اوزرینه ایكی طرف بربرینك دوستنه دوست ، دشمننه دشمن اولوب یكدیكرینه فنالق ایتمیه‌جكلرینه عهد وآند ایتدیلر . وجینكیز خانك ایلچیلری كیتدیلر . جینكیز خان ممنون اولوب سلطان محمددن فنالق كلدكجه اوكا برشی یاپمامغه قرار ویردی . حتی اواثناده بغدادن خلیفه ناصر جینكیز خانه ایلچی كوندرمشدی اوكاده هیچ التفات ایتمدی . حاصلی بو معاهده‌یی بوزمغی خاطرینه كتیرمدی .

حالبوكه سلطان محمد غایر خانه امر ویرمش ، جینكیز خانك ایلچلرینی ، تاجرلرینی اولدورتمكه باشلامشدی .

سلطان محمدك جینكیز خانك ایلچی وتجارلرینی اولدورتمسی . — او وقتلر توران و ایران آره‌سنده‌كی آراضی اوقادار امنیت ایچنده ایدیكه بر آدام باشنه آلتون دولو بر طاباق قویوب مشرقدن مغربه قادار یوروسه اوكا هیچ بر كیمسه درقونمایه جسارت ایده‌مزدی . موغولستانده شهرلر یوقدی . تجارلر دائما قوماش ، بز ، كورك وسائر متاعلری اورایه كوتوررلر، فصله كار ایدرلردی. بوهوسله ماوراءالنهر بازركانلری برلشوب برچوق متاعلرینی یوكله‌یوب جینكیز خانك اوردوسنه كلدیلر .

جینكیز خان بازركانلردن برینی چاغیرتوبماللرینی كوسترمه‌سنی وبهالرینی سویله‌مه‌سنی امر ایتدی. بازركان بر آلتون دكه‌ن شیئه اون آلتون بها بیچدی. جینكیز خان حدت ایدوب دیدیكه: « بو آدام اویله خیال ایدركه كتیردیكی اشیایی بز هیچ كورمه‌مشز وبزده یوقدر . » صوكره خزینه دارینه قماش كتیرمسنی امر ایتدی . خزینه‌دار بیك صندوق صیرمالی قماشلر كتیردی . و او بازركانك اشیاسنی كاملاً یاغما ایتدیردی . صوكره دیكر بازركانلریده كتیرتدی و اونلره‌ده ماللرینك فیئاتنی صوردی. اونلر: « اكر بواشیا خانك خوشنه كیتدیسه هپسنی پشكش ایدیورز . یوقسه بورده صاتیلق اشیامز یوقدر . » دیدیلر. بونلرك سوزی خانك خوشنه كیدوب اشیالرینی صاتین آلدی. و اثمانی اون قات فضله ویردی (بر تنكللك نیمرسه‌سنه اون تنكه‌لك نیمرسه ویروب) چوق انعاملر ایتدی وقوناقلغه تعیین ایتدی . بكلرینه بازركانلره هربرینك بر آدام قوشماسنی امر ایتدی . بوصورتله ٤٥٠ كشیلك بر آلای حصوله كلدی .

جنكيز خان سلطان محمده خوارزملی (خوارزم) محمود، بخارالی علی حوجه و اوترارلی یوسفی ایلچی كوندردی. ودیدی‌كه: « سلطان محمده سویله‌یك بزه خوارزم تجارلری كلدی . بز اونلره انعام ایتدك. بزده اونلره تجار كوندریورز . حسن معامله ایتسینلر وینه بزه كوندرسینلر . بز بابا اوغولز . تا كری جهانی ایكیمزه ویرمشدر . بز ایی كچینیرسه‌ك یوللر امین اولوب مسلمانلر راحت وسعادت ایچنده یاشارلر . » بوایلچیلرله بازركانلری‌ده یوللادی .

بوهیئت اوتراره واردی . اوترارك والیسی سلطان محمدك دایسی اینالجیق ایدی . سلطان محمد اوكا غایر خان آدینی قویمشدی . بازركانلر غایر خانك نزدینه واردیلر. بونلرك آراسندن بری اینالجیقی طانیدی. بوسببله اوكا غایر خان دیمیوب اینالجیق دیدی . غایر بوندن قیزوب هپسنی توقیف ایتدی وسلطان محمده اوتراره جاسوسلر كلدی، نه‌یاپایم دیه صوردی . سلطان محمد هیچ دوشونمكسزین بر امر كوندردی‌كه اونكله هپسنی اولدورسون ، مللرینی ضبط ایتسین . والی امری درعقب اجرا ایتدی .

بازركانلردن بری قاچوب جنكیز خانه وقعه‌یی آكلاتدی . جینكیز خان پك زیاده غضبله‌نوب بكلرینی طوپلادی. كنكاشوب سلطان سلطان محمد اوزرینه یورومكه قرار ویردی . عسكر طوپلامغه باشلادی وسلطان محمده اعلان حرب ایتدی .

جوجی خانك سلطان محمد خوارزمشاهك ووروشمسی.— جنكیز

خان بویوك اوغلو جوجی‌یی توركستان اطرافنه یوللامشدی . اوراده كوچلوكدن آیریلوب كلن مختلف اوروقلردن قبیله‌لر واردی . سلطان محمد خوارزمشاه جنكیزك كندی اوزرینه كلدیكنی ایشتدیكی اثناده عسكر طوپلایوب سمرقنده، اورادن خوجنده كلدی. اوراده جوجی خانك توركستان جوارینه كلوب بعضی قبیله‌لری ووردیغنی ایشیتدی وهمان اوقبیله‌لرك چادیر قوردقلری محله دوغرو سرعتله ایلریله‌دی . و او یره كلدی. فقط كوردی‌كه قابلی و قاماچ دنیلن ایكی صو آراسنده بر چوق أولولر یاتیور . آرالرنده بریسی هنوز جان چكیشیوردی. اوندن خبر صوردیلر. اوده : « جوجی خانك كلدیكنی ایشیدوب قاچار ایكن دون بوراده آرقامزدن یتیشوب بزی ووردی أولمیانلری اسیر ایدوب كیتدی . » دیدی. بونی ایشیدنجه سلطان محمد خوارزمی جوجینك آرقاسندن سوردی وایرتسی كونی اوكا یتیشدی. بونی كورن جوجی خان بكلریله كنكاشدی. بكلر دیدیلركه: « جنكیز خان بزی سلطان محمدله اوروشمغه یوللامادی . یاغما ایدك دیدی . یاپدق. بز آز، اونلر چوق . سرعتله كیتملی‌یز. آرقامزدن آز كیشی یتیشیرسه اونلرله اوروشورز . » .

جوجی خان ایسه: « بن بابامه و اینیلرمه نه‌یوزله كیده‌رم. دشمنی اوزاقدن كوروب قاچدمی دیه‌یم ؟ ! » دیدی وبكلرینی دیكله‌مه‌یوب صف دیزدی . محاربه‌یی قبول ایتدی .

جوجی خان اوردوسنك باشنده بر چوق دفعه هجوم ایتدی . و توغه‌قادار واردی. حتی سلطان محمدك قالقانه‌ده ایكی‌اوچ هجوم ابتدی.

سلطان محمد خوارزم شاهك عسكری قاچمق اوزره ایدی . فقط اوغلی سلطان جلال‌الدینك قهرمانلغی ایله قاچمدی . محاربه آقشامه قادار دوام ایتدی . کیجه اولونجه موغوللر هریرده آتشلر یاقوب یورویوب کیتدیلر . صباح اولونجه خوارزملیلر موغوللری کیتمش بولدیلر و بونك اوزرینه سلطان محمد یوردینه دوندی .

جوجی خان اولان ایشلری باباسنه آکلاتدی. جنکیز خان چوق ممنون اولوب انعاملر ویردی .

سلطان محمد بکلریله مذاکره ایدوب هیچ بریسی اوروشمه‌یی مناسب کورمدکلرندن عسکرینی ولایتلره کوندروب قلعه‌لره داغیتدی و کندیسی‌ده پایتختنه دوندی .

سلطان محمد خوارزمشاهك دولتنك غیب اولمسنك سببلری . — سلطان محمد بر کیجه سرخوشلغنده آناسی تورکان خاتونله مناسبتندن شبهه‌لندیکندن بخارالی (بغدادلی) شیخ مجدالدینی أولدورتدی . صباحلاین عقلی باشنه کلنجه پشیمان اولوب شیخ نجم‌الدین کبرایه بر طبق آلتون کوندروب کناهنك عفو قیلنمسنی رجا ایتدی؛ فقط شیخك جوابی شو اولدی : شیخك قانك بهاسی آلتون وجواهرله اوده‌نمز. بلکه أولدورنك باشی ، بنم باشم وبیکلرجه انسانك باشی کرکدر.» .

بوندن براز صوکره ایدی سلطان محمد خوارزمشاهله خلیفه امیرالمؤمنین ناصرالدین ابوالعباس(١١٧٩م،١٢٢٤ه) آراسنده بوزوقلق ظهور ایتدی . سلطان محمد مفتیلردن فتوا آلوب تهرمه‌د سیدلرندن

علاءالملکی خلیفه اعلان ایتدی. ناصرالدین آدینی خطبه‌ده سویله‌نمکدن وپاره‌یه یازمقدن منع ایتدی .

برده غایر خانك یالانه قانوب هیچ دوشونمه‌دن جنکیز خانك ایلچی وبازرکانلرنی أولدوردی .

بونلردن باشقه دها بر چوقی فنا شیلر ارتکاب ایتمشدرکه بوراده ذکری اوزون اولور .

جنکیز خانك بخارا اوزرینه یورویشی . — ٦١٥ هجرتده حسابسز بر عسکرله یوردندن قالقوب اوترار (سیر دریایه آقان آریس نهرینك منصبنه یدی کیلومتره مسافه‌ده بر شهردر) اوستنه کلدی . یولده قارلیق اوروقنك خانی آرسلان خان برچوق عسکرله کلوب التحاق ایتدی . کذا ایدیقوت اویغورینك بر چوق قبیله‌لری بیش بالیقدن، آلمالیقدن ساغناق تکین قبیله‌سی ایله کلوب جنکیز خانه قوشولدیلر جنکیز خان اؤکه‌دای قاآنله چاغاتای خانی اوتراری محاصره‌یه مأمور ایتدی . جوجی خانی جَنْد اوزرینه ، آلاق نویان ایله سه‌کتو بوغایی بش بیك کیشی ایله فناکت و خوجند اوزرینه یوللادی . کندیسی‌ده باقی عسکری و اوغلو تولی خان ایله برابر بخارا اوزرینه یورودی . موغولجه بخارا علم وفن وارباب علمك جمع اولدیغی یردیمکدر .

جنکیزخان اوترادن بخارایه دوغرو کلیرکن بر کون تا کله(سحر) برابر و آنسزین زه‌رنوق دنیلین قلعه‌نك اوکنه کلدی . قلعه آهالیسی موغوللرك قلعه‌یی محاصره ایتدکلرینی ایشیدنجه پك زیاده قورقدیلر وقلعه‌نك قاپیلرینی قاپاتدیلر . جهانکیر پادشاهك حاجب اسمنده بر

عالمی واردی و مسلمان ایدی . اونی قلعه خلقنه ایلچی کوندردی . حاجب آهالی‌یه نصیحتلر ایتدی وقورقو ویردی . بونك اوزرینه بوتون خلق هدیه‌لر آلوب جنکیز خانه کلدیلر . خان خلقه حسن معامله ایتدی . شهرك آدینی قوتلیق بالیق قودی‌که موغولجه مبارك شهر دیمکدر . شهرك اختیارلرینی براقوب کنجلرینی برابر آلوب یولنه دوام ایتدی . نور شهرینه کلدی . نور خلقی قلعه‌یه قاپاندی ؛ جنکیز خان ایلچی کوندردی . برچوق ایلچیله‌شدکدن صوکره آهالی هدیه‌لرله کلوب خاندن حسن معامله کوردیلر . خلقه کندیلرینه یتیشه‌جك قادار آزیق ، تخم ، صیغیر وسائره آلوب چیقمه‌لرینی وقالانلری اوردوسنه یاغما ایتدیرمه‌لرینی امر ایتدی واویله‌جه یاپیلدی .

٦١٦ سنه‌سی عاشوره آینك اولنده ویلان ییلنده بخارایه کلوب قلعه‌یی قوشاتدی . کیجه یاریسی کوك خان ، سوینج خان وکوجلوك خان یکرمی بیك کیشیله جنکیزخان اوردوسنی باصدیلر . جنکیز خان ایشدن خبردار اولوب اوکا کوره ترتیب آلدی . پك‌زیاده اوروشدیلر . عاقبت جنکیز خان غالب کلوب یکرمی بیك کیشی‌یی قیروب بیتردیلر . تاڭ آتار آتماز شهرك مفتیسی ، ملالری ، بویوك وکوچوکاری قاپیلری آچوب خانك یاننه کلدیلر . جنکیز خان آتلانوب شهره کیردی . سوقاقلری سیر ایدوب بویوك جامعه کلدی . آتیله ایچری کیروب مقصورەیه واردی .

بوجامع پك بویوك ایدی . جنکیز خان : « بوسلطان محمدك أویمیدر ؟ » دیه صوردی . خلق : « خایر ، تاکرینك أویدر . »

دیدیلر . آتدن اینوب منبرك اوستنه چیقدی . موغوللر آتلرینی علما ومجتهدلره طوتدوروب کندیلری ایچکی ایچمکه باشلادیلر . قرآنك یاپراقلری آتلرینك آیاقلرینك آلتنه داغیلمش و یاییلمشدی . اووقت بخاراده سیدلرك بویوکی بر سید واردی . قرآنی آت آیاقلری آلتنده کوروبجه بر مجتهده: « بونه حالدر ؟ » دیه صوردی. مجتهدده : « ئه‌ی سید ! صوص ! تاکرینك غضبی زمانیدر . » دیدی .

جنکیز خان جامعدن آتلانوب عیدکاهه کلدی وبوتون خلقی طوپلادی . کرسی‌یه چیقوب مسلمانلرك عیبلرینی صایمغه باشلادی وسلطان محمدك عهدی بوزوب ایلچی و تجارلرینی أولدوردیکنی سویلدی . صوکره‌ده دیدی‌که: «أی خلق! سز بویوك کناهلر ایشله‌دیکز. تاکری تعالی بنی اوزرکزه کوندردی‌که سزی جزالاندیرسین . بن تاکرینك قارا بلاسی‌یم . بنی سزه مسلط قیلدی . میدانده‌کی مالکزی سویلمکه حاجت یوق. طوپراغه کومدیککز مالکزی قینسز قیستاقسز (حیله‌سز) چیقاروب ویرك . » دیدی . هرکس کیزلی وآچیقده‌کیماللرینی کتیروب ویردیلر .

بواثناده بر کیشی کلوب خوارزمشاهك بر چوق آداملرینك شهرده کیزلی اولدیغنی سویلدی . بونك اوزرینه جنکیز شهره آتش ویرلمسنی امر ایتدی. کاکیر اولمیانلردن ماعدا بوتون بنالر یاندی. حصاره صیغینمش اولان بکلری آلوب أولدورتدی . بخارا قلعه‌سنی یرله برابر ایتدی . بوندن صوکره بخارا قاآن زماننه قادار ویران قالدی وقاآن اونی یکیدن بنا ایتدی .

اوکدای قاآن وچاغاتای خانك غایر خانه ووروشوب اوترارى ضبط ایتمەلرى . — سلطان محمد خوارزمشاه غایر خانى اللى بیك کیشى ایله اوترارى محافظەیه مأمور ایتمشدى . بالآخره موغوللرى اوترار اوزرینه یورویەجك دیه ایشیدنجه نوکەرلرندن قارا حاجب (دوسسون بوکا قاراجه خان دیر و قوماندانلرینه خوارزم پادشاهلرى خان لقبنى ویریرلردى .) قوماندەسنده ١٠,٠٠٠ کیشى دها امداد کوندرمشدى . غایر خان ٦٠,٠٠ کیشى ایله قلعەیه قاپانمشدى . ایکى شهزاده بش آى شهرى محاصره ایتدیلر . شهرده خلق آراسنده اختلال ظهور ایتدى . بونك اوزرینه قاراجه حاجب غایر خانه تسلیم اولمغى تکلیف ایتدى . بو صورتله فنا بر عاقبتدن قورتولمق احتمالى اولاجغنى سویلەدى. غایرخان بومحاربەلره آصیل سبب کندى اولدیغندن راضى اولمدى. قاراجه بر کیجه کندى اون بیك کیشیسنى آلوب صوفى قاپیسى دینیلن قاپیدن چیقوب شهزادەلره تسلیم اولدى . فقط اوکا : « سن کندى پادشاهیکه نه وفا کارلق ایتدککه بزه ایدەجکسك؟!» دیوب معیتیله برابر هپسنى کسدیلر . صوفى قاپیسندن شهره کیروب بوتون آهالى‌یى قیره چیقاردیلر وهپسنى کسدیلر . غایر خان یکرمى بیك کیشیله ارکه (حصاره) قاپاندى. هرکون اورادن‌چیقار، ووروشوردى. بومحاربەلرده غایر خان پك بویوك قهرمانلقلر ایتدى وجنکیز اوردوسنه بویوك تلفاتلر ویردى . لکن کندى طرفنده‌ده چوق عسکر تلف اولدى . آرتق کیمسەسى قالمانجه حصارده دشمن النه دوشدى . اووقت غایر خان ایکى نوکەریله بر دامه چیقدى ینه محاربه ایتدى. ایکى

نوکەرده شهید دوشدى . نهایت غایر خانك اوقى توکندى . اوق یرینه کرمید آتمغه باشلادى . بر ایکى کولەسى دیواردن کنیزلرى قوپاریر کندیسنه ویریر ، أوده آتاردى. صوکنده هرطرفدن آبلوقه ایدلدى و دیرى دیرى یاقالانوب شهزادەلره کوتورلدى .

بواثناده شهزادەلر جنکیز خانك بخارایى آلوب سمر قنده کلمك اوزره اولدیغنى خبر آلوب بر چوق عسکرلریله سمرقنده حرکت ایتدیلر وکوك سراى دنیلن یرده غایر خانى أولدوردیلر .

جوجى خانك جند اوزرینه یورویشى . — جوجى خان اوتراردن سغناغه کلنجه حسن حاجى دنیلن بر مسلمان نوکرینى شهره ایلچى کوندردى و ایلچى‌یه دیدى‌که : « قلعه‌یه کیت ، خلقه نصیحت ایت. کلوب باکا کورونسونلر ، قلعه‌یى ویرسینلر وباکا اطاعت ایتسینلر . ». حسن حاجى قلعه‌یه واروب خلقه نصیحت ایدرکن بازاریلر ایى برایش یاپیورلر صانارق وَ تکبیر کتیرەرك اوستنه اوشوشوب أولدوردیلر . وقاپى‌یى قاپاتدیلر .

بوخبرى آلنجه جوجى خان پك قیزوب عسکرینه قلعه‌یى هجومله آلمالرینى امر ایتدى . بر ساعت ایچنده قلعه‌یى آلدیلر . بر حسن حاجینك قانى آلمق ایچین اون بیك مسلمان کسدیردى وحاجى حسنك اوغلونى اورایه والى نصب ایتدى .

بورادن صوکره جوجى خان اوزکنده کلدى. آهالى قارشولایوب هدیەلر تقدیم ایتدیلر. اوده اونلره ونەده مماللرینه دوقونمدى. اورادن قالقوب آستاش اوزرینه یوردى . قلعه آهالیسى دیشارى چیقوب

محاربه ایتدیلر؛ فقط هپسی قیلیجدن کچیرلدی . بو خبر اوزرینه جند والیسی قوتلوق خان قاچوب خوارزمه کیتدی . جوجی خان بونی ایشیدوب چەن تیموز اسمندەکی نوکرینی جند آهالیسنه کوندردی . جندلیلر اطاعت ایتمیوب چەن تیموری أولدورمکه قالقیشدیلر. چەن تیمور حیلەلر ایدوب قاچدی وبوصورتله اللرندن قورتولدی. جوجی خانه احوالی آکلاتدی . جوجی خان قیزوب جندی محاصره وضبط ایتدی. چەن تیموری أولدورمکه قصد ایتمش اولانلری أولدوروب دیکر آهالینك قانلرینی باغیشلادی . اهالی‌یی دیشاری چیقاروبماللرینی عسکره یاغما ایتدیردی . علی حوجا عاجدقوانی‌یی جنده والی تعیین ایتدی . (دوسسون بو علی حوجایی جنکیز خان طرفندن سلطان محمده ایلچی کیدن بخارالی علی حوجادر دیر)

آلاق نویانه و سوکتو بوغانك فنا کته واورادن والیسی تیمور ملك طرفندن مدافعه اولونانه حوجنده کلمەلری . — یوقاریده دیمشدك‌که جینکیز خان آلاق نویانله سوکتو بوغایی بش بیك کیشی ایله فنا کەت وخوجند طرفلرینه کوندرمشدی. اونلر فنا کتی‌قوشاتدیلر. اوچ کون قاپیلری قاپاتوب دوردقدن صوکره دردنجی کونی خلق هدیەلرله بوایکی سرداره کلدیلر . سردارلر صنعت اهلنی بر طرفه، سلطان محمدك نوکرلرینی دیکر طرفه آییردیلر . نوکرلری أولدوروب صنعت اهلنی داجیق خلقی ایله برابر آلوب حوجنده کلدیلر .

حوجند والیسی تیمور ملك اویله بر قهرمان ایدی‌که اونکله نه رستم ونەده اسفندیار بوی اولچەمزدی . تیمور ملك خوجند صوینك

بر آداسنده بر قلعه یاپمشدی (خوجندك رود خانەسنك اورتاسنده بر قوزوق [قۆزق] یر واردی. اورایه بر قلعه ...) که بوقلعه اوقادار مستحکم برقلعه ایدی‌که اوکا دیولرك الی بیله ایریشەمزدی. تیمور ملك بوقلعەیه بیك ییکیتله قاپاندی . آلاق نویانله سوکتو بوغا قلعەیی کورونجه حیرته دوشدیلر ((تانلاندیلر)) . بوقلعەیی ناصل آلیرز دیه یکدیکرینه صوردیلر .

تیمور ملك اون‌ایکی کمی انشا ایتدیرمشدی. بونلره زره کچیرمش وزرهله اوستلرینی أورتدیرمش‌ایدی. اونلره اوق‌وتفنك‌تأثیر ایتمزدی. اولا تجربەلرینی یاپمشدی . کندیسی ایچندن اوق و تفنك آتاردی . هرکون بونلره بینوب هر کون جنك ایدر وقهرمانلقلر کوستریرلردی. بو قهرمانلقلری موغوللر تقدیر ایدرلردی . کمیلری طوتامازلردی . نهایت اللی بیك داجیغه طاش وکیسەك (طوپراق) طاشیتدیروب ایرماغی طولدیرتدیلر .

تیمور ملك مغلوب اولاجغنی آکلاینجه بر کیجه بوتون ماللرینی، اشیاسنی یتمش کمی‌یه یوکلادی وکندیسی‌ده بیك ییکتی ایله او اون‌ایکی کمی‌یه بینوب رود خانەنك ایچندن نهر بویجه یورودی . بونی کورن موغول سرداری عسکرلرینه نهر بوینجه تیمور ملکك آرقاسندن کیتمەلرینی امر ایتدی . موغوللرده رود خانەنك کنارندن یورودیلر. ایکی طرف اوروشا اوروشا یورورلردی . نهایت تیمور ملك فنا کەت شهرینه کلدی و اورادە کمیلرك کچمسنه مانع اولمق ایچین نهره زنجیر کریلمش اولدیغنی کوردی . تیمور ملك تبرله اول زنجیره اویله بر

ووردی‌که زنجیر کسیلدی و کمیلرینی چکیردی . لکن جنکیز عسکری پیشلرینی براقمادیلر و ایلریله‌یوب دائما ووروشدیلر . تیمور ملك آصلا راحت بولمایاجغنی کورونجه کمیلرینی براقوب شیمشك سرعتیله چولدن خوارزمه دوغرو یورودی . لکن دشمن ینه پیشنی براقادی . بر چوق آلایلره آیرلمشلر، ینه تیمور ملکی قووالایورلردی . تیمور ملك امکانسزلغی کورونجه محاربه‌یه باشلادی و بومحاربه‌ده بیك عسکرینك هپسی‌ده أولدی. تیمور ملك قاچارکن آرقاسندن اوچ موغول یتشدی. آرتق‌اوچ دانه‌جك اوقی‌قالمش وبونك‌ده بریسنك پیکانی (دمیر اوجی) یوقدی . او پیکانسز اوقله اویله کوزل نشان آلدی‌که موغوللردن برینك کوزینی کور ایتدی . بونی کورن دیکر ایکیسی کری دوندیلر. تیمور ملك خوارزمه واردی . تیمور ملك خوارزمدن عسکر آلوب کاته کلدی . جنکیز خانك والیسنی أولدوروب ینه خوارزمه دوندی . خوارزمدن سلطان محمدك یانته کیتدی . سلطان اوکا چوق التفاتلر و انعاملر ایتدی . تیمور ملك بعده شامه کیدوب بر قاچ سنه قالدقدن صوکره خوجنده دوندی و کوردیکه جنکیز خان خوجنده اوغلو اوکه‌دای قاآنی والی نصب ایتمش . اوکه‌دایه کیدرکن یولده قادقان اوغلانه راست کلدی. قادقان تیمورملکی طانییوب باغلاتدی. موغوللرله اولان اورشلرینی صوردی . تیمور ملك بی‌پروا جوابلر ویردی . قادقان اوغلان قیزوب تیموری بر اوقله اوردی . تیمور همان أولدی .

آلاق نویان و سوکتو بوغا خوجندی آلدقدن صوکره سمرقنده دوغرو حرکت ایدوب اوراده جنکیز خانه اولاشدیلر .

جهانکیر جنکیز خانك سمرقندی ضبطی . — سلطان محمد جنکیز خانك قورقوسندن سمر قنده ١,١٠٠,٠٠٠ کیشیله اوتوز خان قویمشدی . بوعسکرك ٦٠,٠٠ ی تورك ، ٥٠,٠٠ ی داجیق ایدی. بونلرك هیچ بری اوروشده کوکره‌مش آرسلاندن، کوپورمش فیلدن یوز چویرمزلردی . سلطان بوندن باشقه سمرقندده یکرمی محاربه فیلی‌ده براقشدی . بو عسکردن باشقه سمر قندده حسابسز آهالی‌ده واردی . بو آهالی وعسکر چالیشوب قلعه‌نك اطرافنه خندق آچمش و نهردن خندقه صو کتیرمشلردی (بونهر زرافشاندر) .

جنکیز خان اوتراره کلنجه سمر قندك محکملکنی و آهالیسنك چوقلغنی ایشیتمش ایدی. اوغوللرینی اوترارك محاصره‌سنه مأمورایدوب نویانلرینی سمر قند حدودلرینه کوندردی و کندیسی بخارا اوزرینه یورودی . بخارایی آلدقدن صوکره‌ده سمر قنده کلدی . اوغوللری اوتراری آلوب ، نویانلری سرحدلری فتح ایدوب سمر قنده خانك اردوسنه یتیشدیلر .

خوارزم شاهك اردوسی قلعه‌دن دیشاری چیقوب جنکیز خانك بر قسم اوردوسیله شدتلی بر صورتده چارپیشوب خوارزملیلر بر مقدار موغول أولدوردیلر و بر مقدارده اسیر آلدیلر. قایتوب سمرقنده کیردیلر. لکن ایرته‌سی کون جهانکیر جنکیزخان بالذات آتلانوب اوردوسنك باشنه کچدی و اوروشه کلدی . اوکون اویله بر اوروش اولدی‌که خوارزملیلردن هیچ برنده دیشاری چقوب محاربه ایتمکه جسارت قالمدی. بونکله برابر دیوارلرك اوزرندن آقشامه قادارشدتله دوکوشدیلر .

آقشامه دوغرو سمر قندك شيخ‌الاسلامی ایله قاضیسی جنكیز خانك یاننه كلوب آمان دیله‌دیلر . خان‌ده اونلره حسن معامله ایتدی. شیخ‌الاسلام وقاضی شهره دونوب نمازكاه قاپیسنی آچدیلر . موغوللر هجوم ایدوب قاپیدن كیردیلر ودیكر قاپیلری‌ده آچدیلر . اوزمان بوتون موغوللر شهری یاغما ایتدیلر . سلطان محمدك بوتون خانلری عسكرلریله برابر أولدورلدی. یالكنز آلب خان اسمنده بری ووروشه ووروشه بیك كیشیله قورتولوب قاچابیلدی . صنعت اهلندن ٣٠,٠٠٠ كیشی‌یی اوغوللرینه ونویانلرینه هدیه اولارق داغیتدی. شیخ‌الاسلامله قاضی اللی بیك عائله‌یی عفو ایتدیردیلر . دیكر قسم خلق ایكی یوز بیك آلتونلق خراج آلدی. بو وقعه هجری ٦١٦ (١٢١٩ میلادی)ده اولمشدر .

جنكیز خانك اوغوللرینی خوارزمك فتحنه كوندرمسی . — جنكیز خان سمرقندی آلدقدن صوكره جوجی خان ، اوكه‌دای قاآن وچاغا‌ی خانی خوارزمك فتحنه كوندردی . شهزاده‌لر بویوك براوردو ایله [اوركـ]ـنج طرفنه حركت ایتدیلر. او اثناده خوارزمده خوارزمشاهینك [...]ـدن خومار تكین ، موغول حاجب و فریدون غوری نامنده اوچ بكی واردی . خومار تكین سلطان محمدك آناسی توركان‌خاتونك قرده‌شی ایدی . شاه اونی اوركنجه والی تعیین ایتمشدی. اوركنجده خوارزم شاهك نوكرلرندن وكبارلرندن پك چوق انسان واردی . بونلر فلكك دونوشندن غافل بر حالده اوطورورلردی . آنسزین بر طاقم آتلی موغول كلوب قلعه‌نك طیشنده بولنان آت واشكلری

آلوب كیتدیلر. آرقالرندن یوز بیك آتلی و پیاده قوشوب قلعه‌یه بر ساعت مسافه‌ده باغ خرم دنیلن باغچه‌ده یتیشدیلر . موغوللری كسوب دورور ایكن هرایكی طرفده پوصویه یاتمش اولان موغوللر بونلرك اوزرینه هجوم ایدوب اودرجه قیردیلركه یوز بیك كیشیدن آنجق اون بیكی قاچوب قورتولابیلدی . بواون بیك كیشی قلعه‌یه قاپاندی . موغوللر تەنوره دنیلن محله قادار آرقالرندن قوواladیلر و اوراسنی یاقوب ییقدقدن صوكره كیجه‌له‌ین دوندیلر . صباح اولونجه بر مقدار موغول عسكری قلعه‌نك اوكنه كله‌رك صف ترتیب ایدوب قلعه‌یی تفتیش ایتدیلر . فریدون غوری بك بش یوز كیشی ایله شهرك قاپیسنك محافظه‌سنه مأمور ایدلدی .

جنكیز خانك اوغوللری حسابسز بر عسكرله كلوب شهری محاصره آلتنه آلدیلر وشهره ایلچی كوندروب : « بزه تسلیم وتابع اولورسه‌كز سزه آمان ویریر، اركك چوجوقلریكزی اسیر ایتمه‌یز » دیدیلر. آهالی بوتكلیفی قبول ایتمدی. یدی آی اوروش دوام ایتدی. آرتق موغوللر مانجینیغه قویاجق طاش بولامادیلر. توت آغاجنی كسوب پارچه‌لرینی آتارلردی . بر طرفدن‌ده جیحونی شهرك اوست طرفندن دولدوره‌رق كسمك وشهری صوسز براقمق پلاننی دوشوندیلر و اوچ بیك كیشی‌یی نهرك دولدیرلمسنه الك مساعد اولان یره كوندردیلر . بونی خبر آلان اوركنج محافظلری كلوب بو اوچ بیك كیشی‌یی اورتایه آلوب اویله قیردیلركه بر دانه‌سی بیله قورتولمدی .

ایشته اوركنجی آلمق ایچین هرنه یاپدیلرسه فایدا ویرمه‌مشدی .

بوده شهزاده‌لر بيننده فساد ظهورينه سبب اولمشدى . محاصره‌نك بوقادار سورديكنى خبر آلان جنكيز خان اوكداى قا آنى باش تعيين ايدوب جوجى خان ايله چاغاتاى خانك اوكدايه تابع اولمه‌لرينى ويكديكرلريله ضديت اوزره اولماملرينى امر ايتدى . شهزاده‌لر آره‌لرنده مخالفتى اونوتديلر واوكداى قوماندا سيله محاصره‌يه شدتله دوام ايتديلر . اوركنجى آلديلر . آهاليى ديشارى چيقاروب شهره هرطرفدن آتش ويرديلر . يوز بيك عائله‌يى صنعت اهلى اولدقلرندن برابر آلديلر . كنج قادين وكنج اركلرى آلوب اسير قيلديلر . باقى خلقى عسكره تقسيم ايتديلر . هرنفره يكرمى دورت كيشى دوشدى . ويريلن امر موجبنجه هركس يكرمى درت كيشيسنى أولدوردى .

روايت ايدرلركه حضرت شيخ نجم‌الدين كبرا (خيوه‌لى عمرك اوغلودر) ـ كه بو عصرده شهرتى بوتون دنيايى طوتمشدى ـ بواثناده اوركنجده ايدى . شهزاده‌لر بوكا خبر كوندروب آت آياغى آلتنده قالماسى ايچين بوتون عائله‌سيله برابر شهردن چيقمسنى تكليف ايتديلر . شيخ يالكز اولميوب آقربا وخدمتكارلرى اولديغنى بيلديردى . شهزاده‌لر اويله‌يسه اون كيشيله كلسين ديديلر . شيخ اقربام اوندن چوقدر ديدى . شهزاده‌لر پك أيى يوز كيشيله كاسين ديديلر . بوسفر شيخ يوزدن چوقدر ديدى . بوسفر شهزاده‌لر بيك كيشيله كلسين ديديلر . نهايت شيخ ديدى‌كه ايى كونده بن بوخلقك هپسيله دوست وآشنا ايدم . فنا كونده ناصل بونلرى براقيم . كله‌مه‌م . » ديدى . بونك اوزرينه موغوللر شيخك محله‌سنه هجوم ايتديلر . شيخ بالذات كندى اليله بر چوقلرينى أولدوردى وآخر شهيد دوشدى .

جنكيز خانك ناخشب ، ترمذ و بلخ اوزرينه يورويوشى . — ماوراءالنهرى ضبط ايتدكدن صوكره جنكيز خان بهارى سمرقندده كچيروب صوكره ناخشه‌به ، ناخشه‌بدن ته‌رمه‌ده (جيحونك شمال ساحلنده بر شهردر) كلدى . ترمه‌دليلر تسليم اولمدقلرندن محاربه ايله آلدى و اهاليسنى قتل عام ايتدى . بو قتل عام اثناسنده بر قادينى موغوللر أولدورمكه كوتورديلر . قادين: « بنى أولدورمه‌يك سزه كوزل بر اينجى ويريرم » ديدى . موغوللر قادينه اينجينك نرده اولديغنى صورديلر . قادين يوتديغنى قارننده اولديغنى سويلدى . موغوللر قادينك قارنينى ياروب اينجى‌يى آلديلر . بونك اوزرينه بوتون أولولرك قارنلرينى آچديلر . بوسببله قارنى يارلمادق بر جسد قالمادى .

جنكيز خان ته‌رمه‌ذدن بلخه واردى . بلخ اوزمانلر پك معمور ايدى . بيك ايكيوز بويوك جامع ايله اوقادار حمامى واردى . بلخك عموم آهاليسى و منلالرى كلوب آمان ديله‌ديلر . لكن جنكيز خان : « سلطان جلال‌الدين هنوز ديريدر . او صاغ اولدقجه بوخلق البت بر كون باكا عصيان ايدر » ديوب قبول ايتمدى . بلخليلر مدهش بر صورتده ووروشديلر . فقط آخر جنكيز خان بلخى آلدى وآهاليسنى قتل عام ايدوب قلعه‌سنى يرله برابر ايتدى .

بلخدن صوكره تولى خانى بر قاچ نويان ايله خوراسانك ضبطنه كوندروب كنديسى طالقان اوزرينه يورودى . طالقان پك مستحكم بر قلعه ايدى . آهاليسى اوزون بر محاصره ايچين تداركده بولونوب تسليم اولمديلر . اوروش اولدى . يدى آى اوروشديلر . تولى خان

خوراسانی فتح ایدوب کلیتلی برعسکرله کلوب باباسنه التحاق ایتدی. جنکیز بوتون بوقوتلری برلشدیروب عمومی بر هجوم اجرا ایتدی. پك قانلی برمحاربه‌دن صوکره شهری ضبط ایدوب برکیشی بیله براقمامق اوزره هپسنی أولدوردیلر. حتی ممه‌ده‌کی چوجقلری بیله کسدیر. قلعه‌یی ویران ایدوب اندرابه کلدی. بورایی‌ده آلوب خلقنی قتل عام ایتدی وقلعه‌یی‌ده ییقدی. اندرابدن بامیانه کلدی. بامیانلیلرده قلعه‌یه قاپانوب بویوك بر قهرمانلقله مدافعه‌ده بولوندیلر. بواوروشده چاغاتای خانك بویوك اوغلو موتاغانه براوق دکوب أولدی. بوچوجغی جنکیز خان چوق سوردی. بوحالی کورونجه باشندن دومانلر چیقدی و عسکرینه زورله آلمالرینی بویوردی. عمومی بر هجوم یاپوب قلعه‌یی ضبط ایتدیلر. بویوك، کوچوك وقادین، ارکك دیمه‌یوب هپسنی قیلیجدن کچیردیلر. قلعه‌یی یرله برابر ایتدیلر. جنکیز خان بوقلعه‌نك آدینه ماوبالغ دیدی که فنا شهر دیمکدر.

جنکیز خانك سلطان جلال‌الدین ایله اوروشمه‌سی وجلال‌الدینك سنددن کچوب قاچمه‌سی. — جنکیز خان سلطان محمدك آرقاسندن چه‌په‌نویان، سوبودای بهادور و قونقرات دوغاچار نامنده‌کی اوچ جنرالی کوندرمشدی.

ملك خان (ابن ملك) تسلیم اولاجغنی بیلدیرمش ایکن دوغاچار اینانمایوب قلعه‌یی محاصره ایتمش ومحاربه اثناسنده قلعه‌دن (نشابور قلعه‌سندن) آتیلان بر اوق ایله دوغاچار أولمش ایدی. بوسببدن ملك خان جینکیز خاندن پك قورقیوری. سلطان جلال‌الدینك غزنین

شهرینه کلدیکنی ایشیدوب همان برآدام کوندره‌رك جسورانه مدافعه ایتمسنی وکندیسی عسکریله برابر کلوب یرلشه‌جکنی بیلدیردی.

جینکیزخان احتیاط ودشمنك حرکاتنی ترصد ایچین غزنین (غزنه)، غورستان، زابل، کابل یوللرینه شیکی قوتوقو، ته‌که‌جه‌ك، مؤلقا و اوکر قیلجاو قوماندالرنده اوتوز بیك کیشی کوندرمشدی. اوکر قلجاو اوکر قیلیجی یعنی هزل قیلان، اکله‌نن دیمکدر.

قوتوقو نویان خان‌ملکك سلطان جلال‌الدینه التحاق ایتمك اوزره حرکتده اولدیغنی ایشیدوب سرعتله تعقیبنه قویولدی و آقشام کچ وقت یتیشدی. فقط کیجه سببیله اوروشامادی. خان ملك کیجه‌دن استفاده ایدوب سلطان جلال‌الدینك یاننه اولاشدی.

تکه‌جه‌ك و مولقا قوتوقو نویاندن آیریلوب بر مقدار عسکرله والیان قلعه‌سنی محاصره‌یه کیتدیلر. قلعه‌یی تام ضبط ایتمك اوزره ایکن سلطان‌جلال‌الدین یتیشوب موغوللرك ایلری قاراقوللرندن بیك کیشی‌یی طوتوب هپسنی کسدی. دیکر قسمی قاچوب قوتوقو نویانه التحاق ایتدیلر.

بوندن‌صوکره سلطان جلال‌الدین صاغ‌قوله خان ملکی، صول‌قوله سیف‌الدین ملکی (سیف‌الدین آغراق) تعیین ایتدی ومرکزی‌ده کندیسی تشکیل ایدوب موغوللر اوزرینه یورودی. عسکری چوق وهپسی‌ده پیاده ایدی. موغوللر آز ایدی. صف باغلایوب آقشامه قادار جنك ایتدیلر. کیجه‌لین موغوللر کچه‌دن وشالدن انسانلر یاپوب بونلری آت ودوه‌لرینك اوستنه طوتدیروب کندیلری بونلرك آرقاسنده

صاف باغلاديلر. صباحلين هجومه حاضرلانان سلطان جلال الدين عسكرى بوحالى كورونجه موغوللرك كيجه امداد آلدقلرى ظننه دوشوب قاچمغى قورديلر. بواثناده سلطان يتيشوب : « قورقه‌يك بودشمنك بر حيله‌سيدر . » ديدى . بونك اوزرينه عسكر جسارته كلوب اويله بر هجوم ايتديلركه موغوللرك اطرافنى قوشاتوب أيجه قيرديلر . آنجق پك آزى قاچا بيلدى . شيكى قوتوقوده بر قاچ كيشى ايله قاچا بيلوب جنكيز خانك يانـنه كلدى . بومغلوبيتدن پك زياده حدت ايدن جنكيز خان عسكر طوپلامغه باشلادى .

سلطان جلال الدين دونوب يوردينه كلدى . موغوللردن پك چوق اسير و غنيمت آلنمشدى . بونلرى بولوشوركن بر آن ايچين خان ملكله ، سيف الدين ملك آره‌سنده نزاع چيقدى . خان ملك سيف الدينك باشـنه قامچى ايله ووردى . سيف الدين شكايت ايتدى ايسه‌ده سلطان جلال الدين لازم كلان جزايى ياپمادى . بوندن جانى صيقيلان سيف الدين ملك بوتون غانغلى قبيله‌سى ايله برابر كيجه‌لين كلوب كرمان طاغلرينه چيقدى .

بو اثناده جنكيز خان حسابسز بر عسكر ايله سلطان جلال الدين اوزرينه يورويوردى . بونى ايشيدن سلطان كنديسنده مقاومت حس ايتمديكندن سند نهرندن اوته‌يه چكلمكه قرار ويروب كيتدى . جنكيز خان ايسه كيجه كوندوز يورويوب غزنينه واردى . اوراده خبر آلدى‌كه سلطان جلال الدين اوشهردن كيده‌لى اون بش كون اولمشدى . غزنينه والى تعيين ايدوب و سرعتله سند اوزرينه واردى . سلطان

جلال الدينك قايقلر حاضرلاتوب ايرتسى كونى نهرى كچه‌جكنى اوكرندى . صباحى بكله‌ميوب كيجه‌دن جلال الدينك عسكرينك اطرافنى اوچ قات اولمق اوزره قوشاتدى . موغول پك چوق ، داجيق پك آزدى . صباح اولونجه سلطان آتشله صو آراسنده اولديغنى كوردى .

جنكيز خان سلطان جلال الدينى ديرى طوتمه‌لرى أمرينى ويره‌رك اوكه‌ر تيلجاو و قوتور قيلجاوى پيشدار قوماندانى تعيين ايتدى . بونلر هجوم ايدوب جلال الدين اوردوسـنك صاغ و صول جناحلرينى پوسكورتديلر . سلطان جلال الدين بش آلتيوز كيشى ايله هرطرفه آت صالوب دوكوشور و نيجه قهرمانلقلر ايدردى . نهايت موغوللرطرفندن أيجه صارلديغنى ونرده‌يسه اللرينه دوشه‌جكنى كورونجه نهره آتيلوب يوزه‌رك اوبر ياقايه كچدى .

جنكيز خان سلطان جلال الدينك قهرمانلقلرينى پك زياده تقدير ايدوب اوغوللرينه ديدى‌كه : « بر بابادن اوغول دوغارسه ايشته بويله دوغسون ! » .

جنكيز خان سلطان جلال الدينك خزينه‌سنى و اوغوللرينى أله كچيردى . دوربای نويانله بلانويانى جلال الدين سلطانك آرقاسندن كوندردى . بو ايكى سردار تاهندستانك كوبكنه قادار ايلريله‌ديلر : فقط سلطان جلال الدينى بولاميوب كرى دونديلر .

جنكيز خان جوار ولايتلرى فتح ايدوب واليلر تعيين ايتدكدن صوكره سمرقنده دونوب قيشى اوراده كچيردى .

جنكيز خانك سلطان محمدك تعقيبنه عسكر كوندرمسى . — خان

سلطان محمدك آز بر معيت ايله ترمدى براقوب آمو نهرينى كچديكنى ايشتديكى وقت كنديسى باڭى محاصره ايدوب چپه‌نويان ، سوبوداى بهادر ، توغاچار وقونقراتى هربرينه اون بيك كيشى ويروب سلطانك آرقاسندن كوندرمش و: « سلطانى طوتونجه‌يه قادار هيچ بريرده دورماييك. هركيم كه اطاعت ايدرسه آمان ويريك . قارشى دورانلرى أولدورك. اركك چوجقلرينى اسير ايدوب شهرلرينى ياقك. بوايشى اوچ سنه‌يه قادار بيتيرك . بن بورده قالماياجغم . يورده دونه‌جكم . سزده ايشيكزى بتيرنجه چول طرفندن يورده كليك! » ديدى .

بكلر خاندن اذن آلوب نهرى كچه‌رك بلخه توجه ايتديلر . بلخدن هراته كلديلر . هرات آهاليسى هديه‌لرله كلوب بيعت ايتديلر. چپه‌نوياندە آمان ويروب كچدى . لكن طوغاچارله قونقرات آرقاده ايديلر . هراتك بيعت ايتمش اولديغى سوزينى قبول ايتمه‌يوب شهرى جنك ايله آلمق ايسته‌ديلر . آهالى مدافعه‌يه مجبور اولدى . محاربه اثناسنده قلعه‌دن آتيلان بر اوق ايله طوغاچار أولدى وعسكرى كيدوب چپه‌نويانه التحاق ايتدى (دوسسونه كوره طوغاچار نيشابور شهرينك قلعه‌سى اوكنده أولمشدر) .

موغوللر ساوه شهرينه كلديلر . آهالى بيعت ايتمدى . لكن موغوللر يوللرندن قالماق ايچين محاصره‌دن واز كچوب يوروديلر . آهالى تدبيرسزلك ايدوب اونلره آلاى ايتديلر و سوكديلر . بوندن پك دلكير اولان موغوللر دونوب شهرى محاصره ايتديلر و دوردونجى كونى ضبط ايدوب بر كيشى ديرى قالماينجه‌يه قادار هپسنى كسديلر . اورادن نيشاپور اوزرينه يوروديلر .

سلطان محمد اوتوز بيك موغولك آمو صوينى كچوب ييلديرم كبى كلديكنى و سلطاندن باشقه برشى ايستمه‌يز ديدكلرينى ايشيدنجه بوتون بكلرينى طوپلايوب مذاكره ايتدى . اركك چوجقلرينى خاراندار قلعه‌سنه يوللامغه قرار ويردى. اونلرى يوللايوب كنديده عراقه كيتدى .

نيشاپورده فخرالملك، نظام‌الدين، ابوالمعالى كاتب وضياالملك نامنده دورت بكنى براقوب كنديسى رەى طريقيله قازوينه واردى. قازوينده (قزوين) سلطان ركن‌الدين نامنده‌كى اوغلو اوتوز بيك عسكرله بولونيوردى. باباسنى قارشيلادى . سلطان محمد اوغوللرندن سلطان غياث‌الدينى‌ده آناسيله برابر خارانداره (قاره‌نده‌ر) كوندرمشدى .

چپه‌نويان و سوبوداى بهادور نيشاپوره كلديلر . سلطان محمدك بكلرينه تسليم اولمه‌لرى ايچين ايلچى كوندرديلر . اونلرده بر چوق هديه‌لرله اوچ كيشى كوندروب : « سلطان محمدى طوتوب كلسينلر ولايت اونلركدر . » ديديلر . چپه‌نويانك اويغور ديلى ايله يازلمش و جنكيز خانك مهريله مهرلنمش بر بياننامه‌سى واردى . اونى اونلره ويردى . بياننامه شويله يازلمشدى : « تاڭرى دنيايى باكا ويرمشدر . هركيم باكا تابع اولورسه دولته ايرر ، هركيم باكا تابع اولمازسه وجودى اورتادن قالقار ، چوجقلرى كوله‌لكه دوشر . »

موغوللر نيشاپوردن قيلاغوز آلوب سلطان محمدك آرقاسندن كيتديلر. مازندرانه واروب برچوق آدام أولدورديلر وقلعه‌يى ييقديلر. صوكره اَسْفَرايِنْ يولنه دوشوب راست كلدكلرى قبيله‌لرك بيعت

ایدنلرینه دوقونمه‌دیلر ، بیعت ایتمه‌ینلرینی کسدیلر وقلعه‌لرینی یرله برابر ایتدیلر . نهایت سلطان محمدك آناسـنك اوطوردیغی ایلال قلعه‌سـنه کلدیلر . قلعه‌یی محاصره ایتدیلر . اورادن ره‌یه کلدیلر. ره‌یی آلوب آهالیسنی بوتون قیردیلر .

سـلطان محمد بوخبرلری ایشیدنجه بارینه‌جق بر یر بولاماز بر حاله کلدی . پك زیاده قورقویوردی . نهایت قاراندار قلعه‌سـنه صیغینمه‌یه قرار ویردی . یاننده‌کیلرك چوغی داغیلدیلر . قارانداره کیدرکن یولده بر قسم موغوله راست کلدی . اوروشدیلر . سلطان محمدك آتی اوق ایله یارالاندی. فقط کندیسی قاچا بیلوب قارانداره کلدی. لکن اورده‌ده دوره‌میوب گیلان جهتنه کیتدی . موغوللرك آرقاسـندن یتیشوب بویوك بر محاربه اولدی ومحاربه نتیجه‌سز قالدی . سلطان محمد اونلر کلمه‌دن براز اول کیتمشدی . موغوللر قلعه‌نك محاصره‌سنه براز عسکر براقوب سلطانك آرقاسندن کیتدیلر. سلطان محمد گیلانده یدی کون دوردقدن صوکره ایستیداره‌یه کیتدی . یولده خزینه‌سی تلف اولدی . اوردن قُلْزَمْ دکزی کنارینه کلدی و ابسکون (آبسوکون.ـ بونلر خزر دکزینده اوچ آدادر) آداسـنه کچدی . فقط اورده‌ده دورامادی . فی‌الحقیقه سـلطان محمدك اورادن کیتدیکی کون موغوللر کلدیلر . اونی بولامایُجـه آرتق قارانداره دوندیلر و قاراندار‌ی ضبط ایتدیلر. سلطان محمدك اوراده بولونان قاری وارکك چوجقلرینی اسیر ایتدیلر . اورادن ایلاله کیتدیلر . سلطانك کوچوك چوجقلری اوراده ایدیلر . ایلال قلعه‌سنی محاصره ایتدیلر .

روایت‌ایدرلرکه آدمدن تا بوزمانه قادار ایلال صوسز قالمامشدی. یاغمور پك بول وصیقدی. قلعه‌ده بر چوق حوضلر قازلمش صهرنجلر یاپیلمش ایدی‌که سـنه‌لرجه اوراده صوسز قالمقسزین قالینابیلیردی . جنکیز خانك بختی‌ویبلدیزینك پارلاقلغندن، خوارزم شاهك قارا بختندن موغوللرك وصولندن بری بر داملا یاغمور یاغمادی . اون بش‌کونده صو توکندی. سلطان محمدك وزیری‌ناصرالدین چیقوب چپه‌نویانك یاننه کیتدیکی آن یاغمور باشلادی. اوقادار یاغدی‌که سیللر حاصل اولدی . موغوللر قلعه‌ده بولونان خزینه‌لری و جواهرلری آلدیلر . سـلطان محمدك قادینلرینی، چوجقلرینی و وزیرینی جنکیز خانه یوللادیلر . خان وزیری و کنج شهزاده‌لری أولدورتدی .

سـلطان محمد بو قارا خبری ایشیدیر ایشتمز بایبلدی و بردها قایتوب کندیسنه کلمدی . بر کفن بیله بولامایوب البسه‌سیله کومدیلر. بو وقعه یبلان ییلنده ، ٦١٧ تاریخنده اولدی . سـلطان محمد یکرمی بر ییل پادشاهلق ایتدی .

ایلالی آلدقدن صوکره موغوللر ناخجه‌وانی وآذربایجانی آلوب خراب ایدوب شروانه کلدیلر. شماخیدن اون قیلاووز آلدیلر . یولده بونلردن برینی دیکرلرینی قورقوتمق‌ایچین أولدوردیلر و: « دوغرو‌یول کوسترمزسه‌کز سزده آرقداشکز کبی اولورسکز. » دیدیلر. یوله دوام ایدوب دربندن کچدیلر؛ فقط قیپچاقلرله آلانلرك برله‌شوب یوللرینی طوتدقلرینی کوردیلر . بونك اوزرینه سـوبوتای بهادور قیپچاقلره هدیه‌لرله ایلچیلر کوندروب کندیلرینك موغوللرله قرده‌ش بر ملت

اولدیغنی حال‌بوکه آلانلرك اجنبی انسانلر بولوندیغنی ، اونلره یاردیم ایتمه‌یوب موغوللرله برلك اولمالرینی سویله‌تدی . قیپچاقلر بوتکلیفی قبول ایتدیلر و آلانلردن آیرلدیلر . دشمنلرینك بوصورتله آیریلارق ضعیفلادیغنی کورونجه اوزرلرینه هجوم ایدوب اونلری قیردیلر وبرچوق اسیر و غنیمت آلدیلر .

قیپچاقلر روس جهتنه چکلدیلر و اوردن امداد آلوب موغوللر اوزرینه کلدیلر . بونی کورن موغوللر حیله ایدوب قاچدیلر . قیپچاقلر موغوللرك قورقودن قاچدقلری ذهابنه دوشوب تعقیبنه قویولدیلر . اونلر اون کون قاچدیلر . اونلرده اون کون قووالادیلر . صوکره موغوللر دونوب یدی کون اوروشدیلر وقیپچاقلری فنا حالده بوزوب برچوق اسیر آلدیلر . موغوللر بوغلبه اوزرینه مسروراً جنکیز خانك یانینه کیدوب بر چوق قیمتدار هدیه‌لرله کورونوش ایتدیلر (se présenter) و بو حمله اثناسنده یاپدقلری ایشلری بر بر آکلاتدیلر . جنکیز خان ممنون اولوب هپسنه انعاملر ایتدی وسیور غاللر (مکافات) ویردی .

جنکیز خانك تولی خانی خوراسانه اوزرینه کوندرمسی . — جنکیز خان بلخی آلدقدن صوکره تولی خانی خوراسان اوزرینه کوندردی . تولی‌خان سکسان‌بیك کیشی‌ایله مه‌رو(مرو)اوزرینه یورودی. بوعسکر جنکیز خانك عسکرینك اونده بری ایدی . او وقتلرده خوراسان پك معمور بر دیاردی . خصوصیله مه‌رو اوقادار معمور وزنکین ایدی‌که کویلری بیله ثروتلرینه مغرور اولوب کندیلرینی بکلردن،

پادشاهلردن اوستون طوتارلردی . سلطان محمدك مجدالملك نامنده بر والیسی واردی . کندیسندن بر خطا صادر اولدیغندن سلطان محمد اونی عزل ایدوب یرینه بهاءالملکی تعیین ایتمشدی. سلطان محمد عراقه کلدیکی زمان مجدالملك اونك یانینه کیدیوردی . بواثناده موغوللرك خوراسانه کلدکلری عراقده شایع اولدی . همان سلطان محمد آدام کوندروب موغوللر کلیرسه مقاومت ایتمه‌یوب شهری تسلیم ایتمه‌لرینی امر ایتدی. بونك اوزرینه بهاءالملك مه‌روی ترك ایدوب یازیرقلعه‌سنه قاپاندی . بر چوق آهالی باشقه ولایتلره داغیلدیلر وبرچوق اجلی کلمش اولانلرده مه‌روده قالدیلر .

تولی خان اوردوسندن ایکی سردار بویوك برقوتله مروه کلدیلر . بهاءالملکك نائبی شیخ‌الاسلام بوتون آهالی‌ایله قلعه‌دن چیقوب سردارلره بیعت ایتدی ومالлر ویردی . نویانلر بوکا راضی اولوب مرودن کچوب کیتدیلر .

موغوللر مروه کلدکلری زمان سلطان محمدك ضابطلرندن تورکمن بوغا اسمنده بری بر طاقم ترکمنلرله جوار اورمانه صاقلانمشدی . موغوللر کیدنجه اورماندن چیقوب مروه کلدیلر. ونه‌قادار بوزولمش، قاچمش تورکمن ، داجیق وسلطان محمدك نوکرلری وارسه هپسی کلوب بوغانك اطرافنه طوپلاندیلر . بوصورتله تورکمن بوغا قوتلی بر اوردویه صاحب اولدی .

مجدالملك ساطان محمدك وفاتی خبر آلیر آلماز عجله مه‌روه‌کلدی. حاکملك ذوقنی طاتمش اولان بوغا مجدالملکی قلعه‌یه صوقمادی . فقط

بر مدت صوكره مجدالملك بر حيله ايله شهره كيردى . كيرنجه خلق باشلرنده بوغا اولديغى حالده مجدالملكى والى طانيديلر .

بواثناده سرخس (سەراخس) موغوللره تابع اولمش ايدى . موغوللر اورانك شيخ الاسلامنى والى تعيين ايتمشدى . مرو شيخ الاسلامى سرخس شيخ الاسلامنه مجدالملكدن شكايتى حاوى بر مكتوب كوندردى . مجدالملكك يول بكجيلرى بو آدامى طوتوب مكتوبى آلوب مجدالملكه يوللاديلر . اوده شيخ الاسلامى أولدورتوب آياغندن سوروكلەتەرك چارشى‌يه كوتورتوب آتديردى .

بونى ايشيدن ويازر قلعەسنده قاپالى اولان مروك صوك حاكمى بهاءالملك مازندرانه كيدوب موغول بكلرينه مروده اولان وقوعاتى آكلاتدى وعسكر ويردكلرى تقديرده مروى آلوب كنديلرينه تابع ايدەجكنى ، هرييل أو باشنه بر اورباالق يوك ويركى ويرەجكنى سويلدى . موغوللر بوتكليفى قبول ايدوب اوكا يدى بيك كيشيلك بر قوت ويرەرك مروه يولاديلر .

بهاءالملك عسكريله شهرستانه كلوب مجدالملكك سكسان بيك كشيلك بر قوتى اولديغى اوكرەنجه بر موغول وبر قلندرله مجدالملكه بر مكتوب يوللادى ومكتوبنده ديدى‌كه : « سن موغوللرله محاربه ايدەمزسك . بن يدى بيك موغولله كليورم . بزه بيعت ايت . » مجدالملك مكتوبى اوقويحه ايلچيلرى أولدورتدى . يوللره قاراووللر (قاراقول) قويدى . بوخبرى آلنجه موغوللر بهاءالملكى أولدوروب كيرى دونديلر . موغوللرك قايتدقلرى خبرندن صوكره مجدالملك ومرو آهاليسى عشرته

داالديلر . بو اثناده آموپه واليسى اختيارالدين توركن بر طاقم توكمنلرله مروه كلوب مجدالملكه بر موغول اوردوسنك مروى محاصره ايتمك ايچين كالديكنى وحتى بر قسمنك آمويه واردیغنى و اونلرك مروه كلەلرينى هرساعت بكلەمك لازم اولديغنى سويلدى . مجدالملك بوخبردن پريشان اولوب همان‌خلقه مدافعه حاضرلقلرينى كورمەلرينى امر ايتدى .

اختيارالدين برطاقم توركمنلرله كيدوب مروايله موغول اوردوسى آراسنده آقان بويوك نهرك كنارنده دوردى . موغوللردن سكز يوز كيشى توكمنلرك محلەلرينه هجوم ايتديلر . بر چوق محلەيى ييقوب ياغما ايتديلر و بر چوق توركمنلرى أولدورديلر وبرقسمنى اسير ايتديلر .

بواثناده تولى خان نەسر وآبى وەرد و سراخسى وخوراسانك بر چوق ولايتلرينى آلمشدى . بويوك بر اوردو ايله مروى محاصره ايتدى . يعنى ٦١٨ تاريخنده محرم آيينك باشنده ايدى‌كه (١٤ شباط ١٢٢١ ميلاد) مروك عسكرى قلعەدن چيقوب اوروشدى وبر ساعتده بيك موغول أولدورديلر . يكرمى بر كون بويله محاربه اولدى . نهايت تولى خان حدتلەنوب آتدن ايندى وپياده اولارق قالقاننى باشنه قويوب قلعه قاپيسنه دوغرو هجوم ايتدى . بوتون موغوللرده آرقاسندن هجوم ايتديلر . او اثناده قلعەدن چيقوب موغوللرله محاربه ايدن عسكر سكسان بيك كيشى ايدى . هپسى بردن قاچوب قلعەيه كيرديلر . موغوللر قلعەيى يوز وايكيوز صف اولمق اوزره محاصره ايتديلر .

مجدالملك مقاومتك امكانسزلغنى كوروب چارەسز قالنجه تولى خانه ايلچى كوندروب بيعت ايدەجكنى بيلديردى . برچوق هديەلرله چيقوب خانك حضورينه كيدەرك تسليم اولدى .

خان مجدالملكدن شهرك مالنى، خزينه سنى ايسته دى وايكيوز موغولى بو ايشه مأمور ايتدى . صوكره شهر خلقنى كاملاً قيره چيقارديلر . شهرك بوشالتيلمسى تام دورت كون سوردى . صنعت اهلندن دورت يوز كيشى آليقويديلر . باقى قادين، اركك ، چوجق ، اختيار بوتون آهالى يى عسكره تقسيم ايتديلر . هر موغوله دورت يوز كيشى دوشدى . هر نفر كنديسنه دوشن حصه يى أولدوردى .

معيتنده كى بر چوق مأمورله سيدعزالدين مرودن چيقاريلوب أولدورولن آدملرى يازديلر . كويلرده أولدورلنلردن باشقه ساده شهرك اطرفنده اولدورولنلرى آنجق اون اوچ كونده يازابيلديلر . بونلر برميليون اوچ يوز بيك كيشى ايديلر . قلعه يى وبنالرى اويله ييقديلركه هيچ برندن نشان قالمدى .

تولى خان مروه مروك كبارلرندن امير ضياءالدين اسمنده برينى والى تعيين ايتدى . اوكا « قاچان، صاقلانان آهالى يى طوپلا، اگين أك! » ديدى . بارماسى اسمنده بريسنى ده داروغا (قوماندان) تعيين ايدوب كنديسى اوردوسى ايله نيشاپور اوزرينه يورودى .

بوندن صوكره مروه موغوللر اوچ دفعه دها كلديلر وياغما ايتديلر . هر دفعه سنده اللى ، آلتمش بيك آهالى طوپلانمشدى . هپسنى أولدورديلر .

تولى خانك نيشابوره وارمسى . — تولى خان نيشاپوره كلنجه خلق قاضيلرينى كوندروب كنديسندن آمان ديله ديلر . خان آمان

ويرمه دى . بويوك بر محاربه اولدى . خان غالب كلوب اهالى يى قتل عام ايتدى . قادين وچوجقلره دوقونمادى . كسيلنلرك مقدارى بر ميليون يدى يوز قرق بيك ايدى .

تولى خانك هرات اوزرينه يورومسى . — نيشابورى خراب ايتدكدن صوكره هرات اوزرينه يورودى . هراته ياقلاشنجه زنبور آدلى بر نوكرينى كوندروب شهرك بويوكلرينه شونلرى تبليغ ايتديردى: « مقاومت ايتمكسزين بزه بيعت ايدك كه كنديكزى اولومدن اوغوللريكزى اسيرلكدن قورتاراسيكز. » بو اثناده اوراده سلطان جلال الدينك ملك شمس الدين محمد نامنده بر واليسى واردى . و معيتنه يوز بيك كيشيلك بر قوت قويمشدى . ملك شمس الدين خانك ايلچيسنى اولدوردى . مدافعه حاضرلقلرينى كوردى .

تولى خان غضب ايدوب هراتى محاصره ايتدى . يدى كون اويله بويوك بر محاربه اولدى كه قان صو يرينه آقدى . بو محاربه ده تولى خانك بيك يدى يوز بيكى اولدى . سكزنجى كونى موغوللر بويوك بر هجوم ياپديلر . ملك شمس الدينك عسكرى قلعه دن چيقوب هجوم ايتدى . بو اوروشده ملك شمس الدين بر اوق ايله وورولوب أولدى . تولى خان ايكيوز كيشى ايله هراتك قاپيسنه يول اچوب اوراده باشندن تولغاسنى قالديروب حايقيره رق قلعه ده كى خلقه : « أى هرات اهاليسى ! بيلك كه بن جنكيز خانك اوغلو تولى خانم . اكر كنديكزى اولومدن، اوغوللريكزى اسيرلكدن قورتارمق و راحت يشامق ايسترسه كز قلعه دن چيقوب بانا كورونك و بيعت ايدك جنكيز خانه سلطان جلال الدينه ويرديككز ويركينك ياريسنى ويرك . » ديدى .

بوسوزی ایشیدن خلق ایکی طاقم اولدی . سلطان جلال‌الدین طاقی «هرنه‌قدر جنکیزه بیعت ایتمه‌یز و قلعه‌یی اونا ویرمه‌یز .» دیدیلرسه‌ده شهر خلقی قاپولری آچوب کیتدیلر، تولی خانه کورنوشدولر. تولی خان شهره کیروب سلطان جلال‌الدینك اون ایکی بیك کیشیسنی اولدورتدی . اهالی‌یی عفو ایدوب ملك ابوبکر نامنده برنی والی وکندی اوز ضابطلرندن مینگتای نامنده بر موغولی‌ده داروغا تعیین ایدوب طالقانده اولان باباسنك یانه کیتدی .

تولی خان حرکت ایتدکدن صکره ملك ابوبکر ایله مینکتای عدالتله ادارهٔ امور ایتدیلر .

بواثناده سلطان جلال‌الدین غزنین ایله بامیان آراسنده جنکیز خانك نویانلریله بویوك بر محاربه ایتدی . نویانلری فنا باصدیروب موغوللردن پك چوق آدم کسدی . بومحاربه‌ده عراق ، عراقین ، خوراسان وماوراءالنهرده نام آلدی . بوتون عالم اویله ظن ایتدیلرکه جنکیز سلطان جلال‌الدین ایله بوی اولچه‌مز . بوسببدن هرات اهالیسی‌ده ملك ابوبکرله داروغا مینکتایی اولدوروب جنکیز خانه عصیان ایتدیلر . ملك مبارزالدینی والی قیلدیلر .

بوخبری آلنجه جنکیزخانك جانی صیقلوب تولی خانی آزارلادی . و «اکر سن اونلری اولدورسه ایدك بویله بر فتنه اولمازدی» دیدی . پر غضب کسیلوب ایلچیکتای نویانی سکسان بیك کیشی ایله هرات اوزرینه کوندردی . هراتی آلوب بر کیشی دیری براقماسنی تنبیه ایتدی . ایلچیکتای نویان هراته واروب قلعه‌یی محاصره ایتدی .

آلتی آی (کون) دهشتلی محاربه‌لر اولدی . ایکی طرفدن صاییسز انسان أولدی . نهایت قلعه‌نك دورت طرفندن دورت قوله آیرلمش وهرقولده یکرمی بیك کیشی اولان موغوللر عمومی بر هجوم یاپارق قلعه‌یی ضبط ایتدیلر . قتل عام یاپوب بر میلیون آلتی یوز بیك کیشی‌یی اولدوردی . قلعه‌یی یرله برابر ایتدیلر . هرات اهالیسندن آنجق اون بش کیشی دیری قالمشدر .

چینکیز خانك اینیلری و اوغوللری ایله موغولستانه قایتوب ایچون کنکاشه ایتمه‌سی . — چینکیز خان توران وایرانی تماماً ضبط ایدوب دشمنلرینك بعضیسنی اولدوردکدن وبعضیسنی قاچیردقدن صوکره اوفکه‌سی کچدی . فقط بو اثناده ختایده عصیان ظهور ایتدیکی خبری کلدی . چینکیز خان همان اوغوللری ایله بکلرینی طوپلایوب کنکاش ایتدی وقرار نتیجه‌سنده چاغاتای خانی کش وموکران طرفنه سلطان جلال‌الدینك تعقیبنه واوکه‌دای قاآنی غزنین طرفنه سلطان سبکتکینك یوردینی خراب ایتمکه کوندردی . کندیسی چینکیز خان تورانه دوندی . اوکه‌دای قاآن غزنین دیارینی ضبط و سبك تکین سلاله‌سنی محو ایدوب تورانه قایتدی . چاغاتای خانده مأموریتنی ایفا ایدوب جلال‌الدیندن هیچ بر خبر آلامایجه بر چوق غنیمت واسیرلرله بخارا وتاشگنددن سمرقنده کلدی .

چینکیز خانك اوز یوردینه دونمه‌سی . — بهار اثناسنده خان اوز یوردینه قایتدی . ولایتلره والی وداروغالر تعیین ایده‌ایده آمو صویندن کچوب بخارایه کلدی . اطرافه کوندردیکی شهزاده‌لر و نویانلری‌ده

کاملاً کلوب بخاراده چینکیز خانه التحاق ایتدیلر. چینکیز خان بخارا خلقنه بر آدم کوندروب کندیسنه عالم برینی کوندرمه‌لرینی ، اوعالمدن بعضی شیلر صوراجغنی بیلدیردی . بخاراliلر قاضی اشرف نامنده بریله دیکر بر واعظی کوندردیلر .

چینکیز خان بو ایکی آدمه شونلری صوردی وَ آرالرنده شویله بر محاوره اولدی :

چینکیز . — سزلر نچین مسلمانسکز؟

اونلر . — مسلمانلر تاکرینك قولیدرلر . تاکری بردر . مثلی وشریکی یوقدر .

چینکیز . — بن‌ده تاکری‌یی بر بیلیرم .

اونلر . — تاکرینك پیغمبری واردر . تاکرینك ایلچیسیدر . قوللرینه امرینی، نهیینی بیلدیرمك ایچین جناب‌حق اونی کوندرمشدر .

چینکیز . — بونی‌ده قبول ایده‌رم .

اونلر . — کونده بش وقت نماز قیلار، تاکری‌یه قوللق ایده‌رز .

چینکیز . — بوده کوزل .

اونلر . — اون بر آی نه وقت ایسترسه‌ك آش ییریز . فقط بر آی کوندوزلری ییمك ییمه‌یز .

چینکیز . — بوده ایی .

اونلر . — تاکرینك مکه نامنده بر اوی واردر . اکر قدرتمز اولورسه اورایه کیده‌رز .

چینکیز . — بونی قبول ایتمه‌م . بوتون دنیا تاکرینك اویدر . یالکز بر یری تخصیص ایتمك نه‌یه صانکه ؟ ...

بو محاوره‌دن صوکره خان بو ایکی کیشی‌یه رخصت ویردی . بخاراliلر کندیسندن معافیت(یارلیق) دیله‌دیلر . اوده اونلره لطف ایدوب تارخان (ترخان) یارلیغی ویردی .

خان بخارادن سمرقنده کلدی . اورادن قیپچاق چولنه اوغلو جوجی خانه ایلچی کوندروب دیدی‌که: « سوکیلی اوغلوم ! عسکرکله آتلاق چولك آو حیوانلرینی اوککه قاتوب بزه دوغرو سور کتیر ، کوزل بر آو یاپالم . »

اولجه سویله‌مش ایدك‌که چینکیز خان اوغوللرینی خوارزم اوزرینه کوندردیکی وقت جوجی خانله چاغاتای خانه امر کوندرمش واوکه‌دای قاآنی کندیلرینه باش بیلوب حکمندن دیشاری چیقمامالرینی بیلدیرمشدی . بوسببدن دولایی جوجی خان خوارزمی آلدقدن صکره باباسنك بوسوزینی طوتوب قیپچاغی ضبط ایتدی و آو ایتمکله اکلنمکده ایکن باباسنك ایلچیسی کلدی . باباسنك أمرینی آلنجه همان بوتون عسکریله آتلانوب چولك آولرینی سوره‌رك باباسنك یانینه کلدی .

جوجی خان باباسنه پك قیمتدار هدیه‌لر کتیرمشدی . هدیه‌لر میاننده یوز بیك آت واردی . بونلرك یکرمی بیکی کوك ، یکرمی بیکی دورو (توروق) ، یکرمی بیکی قارا ویکرمی بیکی چیبار ایدی . (فرانسزجه ترجمه‌سنده gris ، gris-poumelé ، bai-brum ، noir ، tigré دنیلمش وتورکجه آصلنده دورت رنك سویلندیکی حالده فرانسزجه ترجمه‌سی بش رنك سویله‌مشدر . حقیقةً یوز بیك آت یکرمیشر بیکدن بش رنك اولمق لازم کلمه‌سنه نظراً تورکجه‌ده بر رنك اونوتولمشدر .

(بو ترجمه‌یه کوره آتلرك رنكلرینه بوز ، دمیر قیری یاخود ساده‌جه قیر ، قارا و چیپار دیمك‌لازم‌در—رضا نور) چینكیز خان‌ده پك ممنون اولوب جوجی خانه زیاده التفات ایتدی . جوجی خان‌ده اینیلرینه طاتلی سوزلر سویله‌دی .

چینكیز خان اوغللریله بر چوق آولادقدن صوكره اوز یوردینه قایتدی . عائله وجوجقلرینی كوروب مسرور اولدی .

بالآخره جوجی خانه بر اولكه ناصل اداره ایدیله‌جكی ، محاربه نه‌درلو یاپیلاجغی ، خلقه نه درلو معامله ایدیله‌جكی حقنده بر چوق اوكودلر ویروب آنی دشت قیپچاغه كوندردی .

تاریخ رشیدیده دینیوركه : جوجی خان اوركنجه اینیلریله برابر كلدیكی وقت اوكه‌دای قاآنه اطاعت ایتمه‌سنی امر ایتمشدی . بوندن جوجی خانك كوكلی اینجلمشدی . اوركنجی آلدقدن صوكره جوجی خان قیپچاق ، اوروس (روس) ، چركس ، بولغار، ماجار، باشقورد یوردلرینی ضبط ایتمكله مشغول اولدی . چینكیز خان اوز یوردینه واردقدن صوكره جوجی خانه كلمه‌سی ایچین پك چوق آدم كوندردی . او اثناده جوجی خان خسته اولدیغندن عذر بیان ایتمش فقط باباسی عذرینه ایناندیوب فنا حالده قیزمشدی .

بر كون جوجی خان كوچیوردی . آوی چوق برمحله كلمشدی . كندیسی خسته اولدیغندن بكلرینه آولانمالرینی أمر ایتمش وبكلرده آولانوب یورورلردی. چینكیز خانك یانینه كیتمكده اولان بر مانغوت بونلری كوردی . جوجی خانك بونلرله برابر آوده اولدیغنی ظن

ایتدی. یولنه دوام‌ایدوب برمدت صوكره چینكیز خانك یانینه واردی. خان مانغوتدن جوجی خانك خسته ویا صاغ اولدیغنی صوردی. اوده: « خسته ویا صاغ اولدیغنی بیلمه‌م ، فقط فلان یرده آو آولایوب یورویوردی » دیدی . خان بوسوزی ایشیدنجه پك قیزوب جوجی خانك اوستنه آتلانمغه قالقیشدی و او اثناده ایسه جوجی خانك وفاتی خبری كلدی . خان مانغوتك سوزینك یالان اولدیغنی آكلایوب مانغوتی پك چوق أیزله‌تدی ایسه‌ده بولامادیلر .

چینكیز خان‌اوغلونك وفاتنه كونلرجه آغلادی. صوكره شهزاده‌لرله بر چوق آو یاپدی وأوینه دوندی . (جوجی خان سرایلی یاقینلرنده كومولمشدر .)

بواثناده تانغوت‌والیسی شیدورقونك عصیان‌ایتدیكی خبری كلدی. چینكیز خان بویوك بر اوردو ایله شیدورقونك اوزرینه یورودی . عاصی والی‌ده بویوك بر عسكرله قارشی كلدی . بویوك بر محاربه‌دن صوكره شیدورقو قاچوب مستحكم برقلعه‌یه قاپاندی . چینكیز خان او ولایتی خراب ایدوب یوردینه دوندی . آرقاسندن شیدورقونك ایلچیسی كلدی و « اكر خان بنم قباحتمی عفو ایدر ، بنی كندینه اوغول قیلار وبونا آند ایدرسه كلیر كورونوشورم . » دیدیكنی بیلدیردی. چینكیز خان قبول ایدوب اونا هدیه‌لر كوندردی . ایلچی یوله چیقمش ایدی‌كه چینكیز خانه بر خسته‌لق عارض اولوب یاتدی . [٦٢٨ هجری ، ١٢٢٧ میلادی] .

چینكیز خانك خسته‌لغی، اوغوللرینه نصیحتی وفاتی . — چینكیز

خان‌خیتای اوزرینه یورودیکی وقت بر رؤیا کورمش، زیاده قورقمشدی ویاقینده أوله‌جکنه قناعت کتیرمشدی . بوندن صوکره خان آنسزین خسته اولدی . ایشی آکلایوب اوغوللرینی ، بکلرینی طوپلایوب اوکودلر ویردی . جوجی خان وفات ایتمش اولدیغندن اجتماعه اونك اوغوللرینی چاغیرمشدی . أیتدی :

« صاقین بربریکزدن دنیا ایشی ایچین ایجینمه‌ییکز . بریکز کوکلکزده دیکریکزه قارشی بر کوسکونلك دویارسه همان اونی کوکندن چیقارسین‌که دشمن شرندن آزاده اولاسیکز . اوکه‌دایی یرمه پادشاه یاپوب هپکز اونك امرینه اطاعت ایدیکز . ودائما دورت یاننده حاضر اولیکز ! اکر بن أولورسه‌م شیدورقو کلنجه‌یه قدر اولدیکمی کیمسه‌یه سویله‌مه‌یك. تا که آداملریله برابر کاسین وهپسنی اولدوروك اوندن صوکره بنم أولدوکمی خلقه بیلدیرك . »

اوغوللری وبکلریله اوکه‌دایی پادشاه طانیاجقلرینه دائر عهد یابوب بر عهدنامه یازدیردی وهپسنه امضالاتدیردی .

بوندن صوکره چینکیز خانك روحی قوشی تنی قفسندن اوچوب کیتدی .

شهزاده‌لر بابالرینك وصیتنی طوتوب أولدیکنی اعلان ایتمه‌دیلر . بر مدت صوکره شیدورقو عسکریله کلدی . کندیسنی و عسکرینی أولدوردیلر . بوندن صوکره خانك وفاتنی اعلان ایتدیلر . چینکیز خان برکون آو ایدرکن بر بویوك آغاجه کلمش، آلتنده اوطورمشدی. اوطورورکن « بنی أولونجه بو آغاجك آلتنه کومك » دیمشدی .

وصیتی اوزره جنازه‌سنی بر صندوقه‌یه قویوب او آغاجك آلتنه کومدیلر . اورایه بورخان قالدون دیرلر . (دوسسونه کوره چینکیز خان بورقان قالدون صیرا داغلرندن برینك اوزرینه کومولمشدرکه اوئنان ، که‌رولان ، تولا ایرماقلری اورادن چیقار .) زمانله چینکیز خانك مزارینك اطرافندن اوقدر آغاج پیدا اولدی‌که بر اوق آتیلسه کچمز ایدی. بوندن صوکره اوراسی پادشاهلر وبکلرك مزارلغی اولدی.

چینکیز خان آلتی یوز یکرمی دورتده رمضانك اون دردنده ودوموز ییلنده دنیادن کوچدی . ذاتاً طوموز ییلنده دوغمش وطوموز ییلنده خان اولوب تخته اوطورمش ایدی . ۷۳ ییل یاشادی. (چین تاریخلرینه نظراً آنجق ٦٦ ییل یاشامشدر) ۲۵ سنه پادشاهلق ایتدی .

وفاتندن صوکره اوچ آی مدت اطرافدن آقین آقین کلوب شهزاده‌لری تعزیه ایتدیلر . بومدت ظرفنده حکومت امورندن أصلا بحث ایدلمه‌دی و اوچ آی تمام اولونجه هرکس اوردوکاهنه چکلدی .

چینکیز خانك بعضی مثاللری وبیلیکلری، قانونلری ، اصوللری مراسمی . — چینکیزخان‌عسکرینی اون‌بیك کیشیلك قسملره تقسیم‌ایدر وهربرینه تومان آغاسی نامیله بر قوماندان تعیین ایدردی (تومان . — اون بیك دیمکدر) . بواون بیکلری‌ده بیکلره تقسیم ایدر وبونلره بیکباشی نامیله برر قوماندان تعیین ایدردی . بیکلری‌ده یوزلره تقسیم ایدر ، قوماندانلرینه یوزباشی یاخود سه‌ده آدینی قوردی . یوزلری‌ده اللی‌یه تقسیم ایدر واللی کیشینك قوماندانلرینه ایتتیك باشی، بونلری‌ده اونلره تقسیم وهر اون کیشینك قومانداسنه‌ده اون باشی دیردی .

بر قول اوردویه یعنی بر اون بیکه عائد اون‌باشیدن تومان آغاسنه قدر هیچ بر قوماندانك دیکر قول‌اوردو قوماندانلریله برلشمه‌سنی یاساق ایتمشدی . هرقوماندان کندی قول اوردوسنه عائد وسلسلهٔ مراتبه تابع اولارق امر ایده‌بیلیردی . نفر مراجعتنی اون باشیسنه والخ . یاپابیلیردی . وینه قانون قونمشدی‌که ارکك وقادین بزدن ایکنه‌یه قدر هرشیسنی صاقلایه‌جق و جنکه لازم اولان هرسلاحی بر قصورسز و اوروشه حاضر بر صورتده محافظه ایده‌جکلر . بوقانونلره رعایت ایتمه‌مك شدتلی برجزایی موجبدی. باباسنی دیکله‌مه‌ین اولادآغابکیسنی صایمایان انیء قوجه‌سنه اطاعت ایتمه‌ین قادین ، قایناتاسنی ایچیتوب سوزینی طوتمایان داماد ، خیرسزلق و اشقیالق ایدن اوغرو ، فنالق ایدن هر انسان شدتله جزالاندیریلیردی . بو سببدن چینکیز خان زماننده شو صاییلان شیلر هیچ اولمامشدر .

چینکیز خان‌عقللی وقهرمان اولانلری‌عسکره قوماندان ایدردی. آتیك و آجار اولانلری آتلره تعیین ایدردی. عقلجه وبدنجه ضعیف اولانلری قویون چوبانی یاپاردی .

ایشته بوسببلردن چینکیز خانك ایشی ایی کیدر، هرکون داها ایی و دولتی زیاده اولوردی .

چینکز خان اون باشیدن تومان آغاسنه قدر هرقوماندان بیلده بردفعه کلوب بنی کورور بنم بیلیکمی ایشیتیرسه بویوك اوردولره باش اولابیلیرلر . هرکیم بونی یاپمازسه اوقوماندانلغه یاراماز . بویله آداملر اویله طاشلره بکزرلرکه اونی درین بر صویه آتجه آرقاسنده بر اثر براقادن کورونمز اولورلر دیردی .

کذلك چینکیز خان دیردی‌که هرکیم‌که أوینی ایی اداره ایدر بر مملکتی‌ده اداره ایده‌بیلیر . وینه دیردی‌که اون کیشینك اداره‌سنی بیلن و اونلری جنکده ایی سوق ایدن بویوك اوردولری‌ده حسن اداره ایدر . وینه دیردی‌که اوز أوینك ایچنی تمیز طوتماسنی بیلن بر دولتی خیرسز واشقیادن تمیزله‌مه‌سنی‌ده بیلیر ، هرکیم بر بویوکك یاننه واریرسه آندن سوز صورولمایجه سویله‌مه‌سین . زیرا صورولمادن سویله‌دیکی وقت سوزینی دیکلرلرسه بویوك بختیارلقدر. فقط سوزی دیکله‌نمزسه او آدم صوغوق دمیر دوکه‌ن انسانه بکزر .

چینکیز خاندن بویولده سوزلر ، مثللر چوق قالمشدر . اکر بونلری هپ یازسه‌یدق بویوك بر کتاب تشکیل ایدردی . بوسببدن آنجاق بر ایکیسنی ذکر ایدوب کچدك .

دوردنجو باب

چینکیز خانك اوچونجو اوغلو اوكەدای قاآنك ، اونك اوغوللرندن وجنکیز نسلندن دیكرلرندن بوتون موغولستانده حکم سورنلرك تاریخی

چینکیز خان أولدكدن ایكی ییل صوكره قیپچاقدن جوجی خانك اوغوللری ، چاغاتای خان وتولی خان ایله اوغوللری ، شرق طرفندن بیلکودای نویان و ایلچیدای نویان وبوتون بكلر كلوب طوپلاندیلر . چینکیز خانك یازدیغی وصیتنامەیی میدانه چیقاروب اوكەدایی خان تعیین ایتمك ایستەدیلر . فقط اوكەدای قبول ایتمەیوب « ماحجام جوجی قاساری ، یاخود آغابکم چاغاتایی ، اونلر ایستەمزلرسه اینیم تولی خانی خان یاپك . » دیدی وقرق كون قبول ایتمەمكده اصرار ایتدی. نهایت بكلر بزچینکیز خانك سوزندن باشقەسنییاپامایز دیدیلر واوكەدایك صاغ قولنی ، تولی خانده صول قولنی طوتوب اونی تختك اوزرینه اوطورتدیلر .

موغول مراسمی موجبنجه قدحلر دولدورلدی . بویوك برشنلك یاپیلدی و قاآن موغوللر طرفندن تبریك ایدلدی [٦٢٧ هجری ، ١٢٢٩ میلادی] .

چینکیز خانك وفاتندن صوکره بعضی یرلرده فتنه ظهور ایتمشدی . قاآن بونلری باصدیردقدن صوکره سلطان جلال الدین اوزرینه ایرانه جورماغون بکی و (تومن) آیتماسی اوچ قوماندانی اوتوز بیك کیشیلك بر قوتله ـ که اوچ فرقه‌در ـ کوندردی . چونکه او اثناده سلطان جلال الدین هنددن کلمش کرمان ، شیراز ، آزربایجان وتبریزی آلمش ودها بر طاقم شهرلر ضبط ایتمش ، باشنه بویوك بر اوردو طوپلایوب کوچ ، قوت پیدا ایتمشدی .

جورماغون بك آیتماسی بر مقدار قوتله ایلری سوق ایتمشدی . سلطان جلال الدین کلدکلرینی خبر آلوب دیاربکره اورادن کردستان طرفنه چکلدی . کردستانده کوردلر سلطانك آتی وکورکنی آلمق ایچین کندیسنی اولدوردیلر . بعض مورخلر درویش قیافتنه کیروب قاچدیغنی وبر دها کورونمه‌دیکنی روایت ایدرلر (جلال الدین خوارزم خاندانك صوك پادشاهیدر) . اوندن صوکره بو عائله‌دن کیمسه قالمادی .

اوکه‌دای قاآنك خیتای اوزرینه یورویوشی . — ٦٢٧ ربیع اولنده اوکه‌دای قاآن ، چاغاتای خان وتولی خان صاییسز بر چریله خیتای اوزرینه یورودیلر . قارا موران ایرماغی اوزرنده بیر شهری محاصره ایتدی . قرق کون اوروشدن صوکره اهالی آمان دیله‌یوب شهری تسلیم ایتدیلر . بوتون قتل عام ایتدیلر . آنجاق اون ایکی بیك چین

عسکری کمیلرله قاچابیلدیلر . ارککلر چوجقلرینی اسیر ایدوب ختایك دیکر بر شهری اوزرینه یورودیلر . قاآن اون بیك کیشی ایله تولی خانی ایلری کوندرمش کندیسی‌ده آرقاسندن یاواش یاواش یورودی .

خیتای پادشاهی آلتای خان بوخبری آلنجه ایکی بیکنی یوز بیك کیشی ایله بونلره قارشی کوندردی . بو عسکر یولده تولی خانه راست کلمش و اونك عسکرینی آزکوروب هرطرفدن قوشاتدیلر . تولی خان ایشك مشکل اوله‌جغنی کوروب جده جیلره (یه‌ده‌جیلره) جده (سحر) یاپمالرینی امر ایتدی . یه‌ده‌جیلر اوچ کون اوچ کیجه سحر یاپدیلر . یازك اوصیجاغنده یاغمور صوکره اویله بر قار یاغدی واویله برصووق اولدیکه برچوق آدم الی قویندن چیقاراماز اولدیلر . تولی خان خیتایلیلرك صوؤقدن پریشان اولدقلرینی کوروب عسکرینه هرطرفدن هجوم ایتمه‌لرینی امر ایتدی . موغوللر هرطرفدن آت صالدیلر . ودشمنی اویله بوزدیلر وقیردیلرکه یوز بیك کیشیدن آنجاق بش بیك کیشی قاچوب قورتولابیلدی . بوخبری ایشیدن آلتای خان اویله قاچدیکه آرتق اوندن هیچ کیمسه بر خبر آلمادی . بعض تاریخلرسه آلتای خانك بویوك بر آتش یاقوب بوتون عائله‌سی ایله برابر بو آتشه آتیلوب یاندی دیرلر .

تولی خان قاآنه خیتای خانك اولدوکنی وخیتایی ضبط ایتدیکنی بیلدیردی . قاآنده خیتایه کلوب فتحی اکمال ایتدی و محمود یالواجی داروغا (عسکری والی) تعیین ایدوب قایتدی . بو اثناده تولی خان خسته‌لانوب اولدی . وفاتی باباسندن اون دورت سنه صوکره ١٢٣٢ میلادینك تشرین اولنده قرق یاشنده وقوع بولدی .

اوکدای قاآنك شهزادەلرینی روس ، چرکس ، بولغار ، توران وباشقورت وسائر ولایتلرك فتحنه یوللاماسی . — اوکدای قاآن خیتایی ضبط ایتدیکدن صوکره ٦٣٣ ده بچین (مایمون) ییلنده جوجی خانك اوغلو باتو ، کندی اوغلو کویوك ، تولی خانك اوغلو مَنْکو وچاغاتای خانك اوغوللرینی ذکر اولونان اولکەلرك فتحنه یوللادی . کندیسی خیتایدن کلیرکن اوسطەلر ونقاشلر کتیروب قارا قورومده قالارق کوزل سرایلر ، أولر وکوشکلر یاپدیردی . بونلرك أطرافنده بوتون شهزادەلر وبکلرده کندیلری ایچون أولر یاپدیردیلر . قاآن قویوجیلره آلتوندن وکوموشدن حوضلر وفیللر وآرسلانلر یاپدیردی . آرسلانلرك آغزندن ، فیللرك خورطوملرندن حوضلره شراب آقاردی . آغاجله کبسکدن دورت دیوار یاپدیردیکه هربرینك اوزونلغی ایکی کونلك یر ایدی . بو دیوارلر بر قلعەکبی برشی تشکیل ایدوب برچوق قاپیلری واردی . آو ایدەجکی وقت نوکەرلری آتلانوب اون کونلك یرلردن آولری سورەرلر ، بودیوارك ایچنه صوقارلر ، اوکدای قاآن آولانیردی .

یدی ییل اولونجه شهزادەلر فتحه مأمور اولندقلری اولکەلری ضبط ایدوب قایتدیلر . هرات ویران حالده قالمشدی . قاآنك أمریله تکرار یاپیلدی وایچنه اهالی قوندی . بوندن صوکره اسکیسندن دها معمور اولدی .

اوکدای قاآنك وفاتی . کندیسنك خیتای وشهزادەلرك دیکر اولکەلر فتحندن صوکره قاآن اقرباسنی و اوروقنی کندیسندن انعام

آلمغه وکندیسیله برابر ذوق وصفا ایتمکه دعوت ایتدی . هرطرفدن برچوق خلق کلدی . اویله بر دوکون اولدیکه دنیاده مثلی کورولمەمشدی . قاآن دعوتلیلرله صفالر ایدوب اونلره انعاملر ویردی . بر قاچ کون اکلنجەدن صوکره یوردلرینه دوندیلر . بر آز صوکره قاآن بردن خستەلەنوب أولدی .

توران وایران پادشاهی اوکدای قاآنك بعضی عادت (قیلیوه) وایشلری . — محمد دیننه ایناناز بری‌واردی . برکون قاآنه کلوب : « بن بوکیجه بر رؤیا کوردم . دوشمده چینکیز خان باکا دیدیکه : او کەدایه سویله مسلمانلری اولدورسون . » . قاآن : « بو سوزی ساکا چینکیزخانك کندیسیمی سویلەدی یاخودبرتیلماچ ایلەمی (ترجمان) سویلەتدی؟ » دیه صوردی . او : « خیر، اوزی سویلەدی. » دیدی . صوکره قاآن اوکا موغول دیلنی بیلوب بیلمدیکنی صوردی . بیلمدیکی جوابنی آلنجه: « بونی اولدورك . یالان سویلەیور . چونکه چینکیز خان موغول دیلندن باشقه بر دیل بیلمز . » دیدی .

اوکدای قاآن قویونلرك بوغازندن کسەرك دکل ، کوکسنی یارارق أولدورلمەسنی امر ایتمشدی . برکون برمسلمان پازاردن برقویون آلوب أوینه کیرر وقاپی‌یی أیچه قاپادقدن صوکره قویونی بوغازلار . برموغول أولك باجاسندن ایچری کیروب مسلمانی (انکدی) باصدی . ألندن وبویندن باغلایوب قاآنه کوتوردی . قاآن ایشی ایچه تحقیق ایدوب موغولك أولدورلمەسنی امر ایتدی ودیدیکه : « بومسلمان قاپیسنی ایچه قاپاتمق صورتیله قانونه اطاعت ایتدی . حالبوکه بوموغول

قاپیسنی قاپاتمش اولان بر آدامك أوینه رخصتسز گیره‌رك قانونه حرمت ایتمدی . »

بر فقیر دمیرجی دورت بیز یاپمش ، بر کون بونلری أ لنه آلوب قاآنك كچه‌جكی یولده دوردی . قاآن آتلانوب اوردن كچركن دمیرجی‌یه كوزی ایلیشدی . بر یاساوله كیدوب بو آدامك احوالنی تحقیق ایتمسنی امر ایتدی. یاساول كیتدی. وبیزلرله برابر كلوب اونلری قاآنه هدیه كتیرمش اولدیغنی سویلدی . قاآن هر بیز ایچون بر اشرفی (اوقتك لیراسی) بخشش ویردی .

هیچ اوغلو ، اقرباسی اولمایان براختیار بر كون قاآنك حضورینه چیقوب « اكر المده سرمایه‌م اولسه بر تجارت یاپاردم . » دیدی. قاآن « ایكیوز یاستوق آلتون (لیرا) ویرك تجارلق ایتسین . » دیدی . معیتی اركانی قاآنه :« بو آدام أولوم حالنده‌در. آقرباسی واولادلری‌ده یوق. بوكا بوقدر پاره ویرمك مناسب دكلدر . » دیدیلر . بوكا جواباً قاآن دیدی‌كه : « بو آدام بزه بر امیدله كلمش . اونی محروم ایتمك بزه یاقیشماز . هم چابوق ، أولمه‌دن اول آلتونلری النه ویرك محزون اولماسین . » دیدی . فقط خزینه‌جیلر پاره‌لری كتیروب اختیاره ویره‌جكلری زمان آدامجغز أولدی .

بر كون ینه فقیر بر آدام قاآنه كلوب سرمایه‌سز اولدیغنی وهیچ بر ییه‌جكی اولمدیغنی سویلدی . قاآن اوكا بش یوز یاستوق آلتون ویروب « ایشته ساكا سرمایه ! » دیدی . فقیر پاره‌لری آلوب خرج وینه قاآنه كلوب سرمایه‌سی اولمدیغنی سویلدی . قاآن ینه بش یوز

یاستوق آلتون ویردی . آز وقت صوكره ینه كلوب ینه ایسته‌ینجه معیت شاهانه‌سی دیدیلركه: «پادشاهمز بو آدامه نه‌قادار آلتون ویرسه‌كز خرج ایدر ، ویرمه‌مك دها اییدر . » قاآن ناصل خرج ایتدیكنی صورار ، دیكرلری آلتونلری أهالی‌یه صاتوب پولنی ییمك ، ایچمك و كیيمكه صرف ایتدیكنی سویلرلر . بونك اوزرینه قاآن دیدی‌كه : « نه اولسه ینه بنم خزینه‌مه كلیر . » او آدامه تكرار ینه بش یوز آلتون ویروب چوق صرف ایتمه‌مسنی تنبیه ایتدی .

قاآنك نیجه بویله قیلیقلری واردی‌كه هپسی یازلسه بر كتابه صیغماز .

قاآنك قاری و اوغوللری . — اوكه‌دایك دورت نكاحلی قاریسی وآلتمش‌دانه قوماسی واردی. بویوك قاریسنك آدی بوراقچین، ایكنجیسنك توراكینه ایدی . بو مه‌ركیت قبیله‌سندن اولوب بعضی مورخلره كوره اویراتك اولوسی طایرسونك قاریسی ایدی . طایر سونی أولدوردیكی وقت غنیمت اولارق آلنمش، اوكه‌دای خان كندیسنه قاری ایتمشدی . (رشیدالدینه كوره دایر اورسون اقخور مه‌ركیت قبیله‌سی رئیسی و جنكیزك ایكنجی قاریسی قولان خاتونك باباسی‌ایدی. توراكینه كوزل (كوركلك) دكل ایدیسه‌ده قاآنه كوزل كلیردی . اوچونجی قاریسی موتوغا ، دردنجیسی حاچین ایدی .

قاآنك یدی اوغلو واردی . بش سوكیلی اوغلو توراكنه‌دن ودیكر ایكیسی قومالردن ایدی . بویوك اوغلونك آدی كویوك اولوب یوردی قاماق و بعضی مورخلره كوره مینغراق و ایمیل ایدی .

اوكه‌دايك ولی‌عهدی طورونی شیرامون ايدی . (شیرامون كوجو [رشـيدالدين بوكا كوجه‌ردير] نك اوغلو ، كوجو اوكه‌دای قاآنك اوغلو ايدی) . لكن تورا كنه خاتونك اوغوللری بابالرينـك فرمانی طانيمايوب گويوك خانی قاآن ياپديلر . گويوك ايمه‌لی (مفلوج) ايدی . بونكله برابر اوچ اوغلو دنيايه كلمش ايدی . برنجيسـنك آدی حوجا اوغول اولوب آناسی قاميش ايدی . ايكنجيسـنك آدی باغو اولوب آناسی ينه قاميش ايدی . قاميشك هابات آدلی بر اوغلو دها واردی . اوچونجيسی اۋقو اولوب اونك‌ده اون اوغلو اولدی .

اوكه‌دای قاآنك ايكنجی اوغلونك آدی كوتان ايدی ، يوردی تانقوت ايدی . اوچونجی اوغلونك آدی كوجو ايدی . بو عقللی ، عالم بر شهزاده ايديسه‌ده باباسندن اول أولمش ايدی . دوردنجی اوغلو قاراچار ، بشنجيسی قاشين ايدی . قاشين ديمه‌سنك سببی اولجه تانقوت ديارينه قاشـين ديمسی و جنكيز خان بو أولكه‌يی ضبط ايتديكی زمان اونك دنيايه كلمسی ايدی . قاشـين آخلاقسز ، زياده شراب ايچمكه دوشكون ايدی . ايچه ايچه وجودی چورويوب كنجلكده أولدی .

الحاصل گويوك قاآن باباسـنك تختنه كچدی . خزينه‌نك قاپيسنی آچوب آقرباسـنه ، فقير و بختسز كيمسـه‌لره ، بويوك كوچوك هر كسـه اول قادار انعام ايتدی‌كه هيچ كيمسـه بويله‌سنی ياپمامش و كورمه‌مشدی . گويوك قاآن خريستيانلره يوز ويريردی . بر ييل پادشاهلق ايتدكدن صوكره أولمشدر .

منغو قاآنه . — گويوك خان أولدكدن صـوكره جنكيز خان

اولادی كاملاً تحته تولی خان اوغوللرندن برينك كچمه‌سنه راضی اولديلر . چونكه تولی خانك حرمی سورقوقتی بيگی خلق سويوردی . جوجی خانك اوغلو باتوده بوكا راضی اولمشـدی . جنكيز خان سـلاله‌سی ايچنده باتو قادار قوتلی ، قدرتلی بری يوقدی . باتو شهزاده‌لره ، نويانلره ، بكلره آداملر صالوب قيپچاقده بر خان انتخاب ايدوب تحته كچيرمك ايچين طوپلانمه‌لرينی بيلديردی . بونلرك بعضـيلری جنكيز خانك‌يوردی كه لوران‌در . كنكاش اوراده نه‌ياپيلمالی ديوب قيپچاغه كلديلر . سورقوقتی بيكی ايسه اوغوللرينه: « عموجه‌كز باتونك آياقلری آغرييور ، قيپچاقده ياتيور . كيدوب كنديسنی كوروك ، خاطرينی صورك . » ديدی .

سورقوقتی بيكينك اوغوللری منگو قاآن ، هلاكو خان ، قوبيلای قاآن ، موغا اوغول (تولی خانك دوردنجی اوغلونك آدی آريق بوغادر . ابو الغازی ايلريده بويله ديرسه‌ده بوراده موغا اوغول ديور ؟!) قيپچاغه كلديلر . باتو منگو قاآنی كورونجه شهزاده‌لره ، نويانلره و بكلره : « خانلغه بن منگويی مناسب كوردم ، سز نه ديرسيكز ؟ » ديدی . حاضرون هپسی بردن قبول ايتديلر . بونك اوزرينه باتو : « كله‌جك ييل جمله خلق كاورانده تكرار طوپلانوب منگو قاآنك پادشاهلغنی يكيدن اعلان ايديكز . » ديدی .

حقيقةً بر سـنه صوكره بويله‌جه طوپلانوب منگويی خان اعلان ايتديلر و يدی كون يدی كيجه دوكون ياپديلر . هر كون ايكی بيك آرابه شراب و راقی ايچيلير ، اوچيوز آت و صـغير ايله بيك قويون كسيلير و كباب ايديلردی (هجری ١٤٨ ، ميلادی ١٢٥٠) .

گویوك خانك اوغوللری شیرامونی کندیلرینه باش یاپوب منکو قاآنی أولدورمکه تشبث ایتدیلر . بر کون بر چوق آرابه‌لره سلاح یوکله‌یوب بشیوز کیشی ایله شیرامونی ایلری یوللادیلر . کندیلری‌ده آردندن کلدیلر . فرصت وقتی کلنجه منکو قاآنك اوزرینه اوشوشه‌جکلردی . قاآن ذوق ایله مشغول ایدی . هیچ بر شیئدن خبری یوقدی . بو اثناده قاآنك نوکرلرندن برینك دوه‌سی یوقالدی [قاچوب غائب اولمق]. (دوسسونه کوره بو آدام کیشلك اسمنده بر قاطیرجیدر). دوه‌سنی آرامنه چیقمش کیدرکن شیرامونك اوردوسنه یه‌ته کلدی . آرابه‌لرده‌کی سلاحلری کوروب قایتدی . قاآنه خبر ویردی . قاآن مینکه‌سه‌ر نویانی ایکی بیك کیشی ایله کوندروب خبر کتیرمسنی امر ایتدی. مینکه‌سه‌ر نویان شیرامونك اوردوسنه کلدی . اونی کورن شیرامون صیقیلدی و قاآنی کورمکه کلیوردق دیمکدن باشقه بر سوز بولامادی . بونك اوزرینه نویان : « اگر اویله‌یسه بنمله برابر خانه کیده‌لم! » دیدی. شیرامون مینکه‌سه‌رله قاآنك اوردوسنه واروب قاآنی کوردی . قاآن اوچ کون شیرامون ایچین ضیافت چکدی ؛ فقط دردنجی کونی تحتنه اوطوروب شیرامونی آرقداشلریله برابر صیقیشدیردی . بونك اوزرینه نیتلرینی اعتراف ایتدیلر . قاآن بونلردن سکسان کیشی‌یی أولدورتدی . شیرامونله برابر گویوك خانك اوغوللرینی آقربالق حسبیله عفو ایتدی . شهزاده‌لرله نویانلر وبکلره قیمتلی هدیه‌لر ویروب هر بریسنه : « أوز أولریکزه وارك . » دیه‌رك رخصت ویردی .

منکو قاآنك قوبیلای قاآنی شرقه و هلاکوخانی غربه‌کی أولکه‌لرك فتحنه یوللامسی . — صاین خان (ایی پرنس دیمکدر) لقبیله مشهور اولان باتونك غیرتیله تخته چیقدقدن صوکره منگو قاآن دولت اموریله مشغول اولوب شرق وغربده هنوز تابعیت آلتنه آلنمامش اولان برچوق مملکتلری فتح ایچین قوبیلای قاآنی شرقه، هلاکویی غربه کوندردی. کندیسی‌ده حسابسز بر عسکرله چین ماچین اوزرینه یورودی . چین یوردینی هیچ بر نقصانسز ضبط ایتدی . یالکز بویوك و یوکسك بر قلعه واردی ، او قالمشدی . اونی‌ده محاصره ایتدی . قیش اولدی ، یاز اولدی. هر نه‌قادار غیرت ایتدیسه‌ده بردورلو ضبط ایده‌مدی. یازین صیجاقلر کلنجه بکلر :« بو صیجاقلرده عسکرك چوغی تلف اولویور . شیمدی کیدوب قیشین کلمك کرك اولدیغی» عرض ایتدیلر. قاآن قبول ایتمدی و بو قلعه‌یی آلمادن کیتمه‌م دیدی . لکن بر آز صوکره کندیسی خسته دوشوب سکز کون یاتاقده قالدقدن صوکره وفات ایتدی.

قوبیلای قاآنك خان اولماسی . — قوبیلای قاآن تولی خانك دوردونجو اوغلودر . منگو قاآن أولدیکی وقت ختایده ایدی . [قاآنك وفاتنی ایشیدیر ایشیتمز ماتم (عزا)طوتدی . ماتمدن صوکره یانینده‌کی شهزاده‌لر ونویانلرك اتفاقی ایله خان اعلان اولوندی . عدالتله حکومت ایلدی .

منگو قاآنك قارا قورومده‌کی اردوسنه تعیین ایتمش اولدیغی قوبیلای قاآنك أینیسی آریق بوغاده کندیسنی خان اعلان ایلدی وقوبیلای قاآنك ایلچیلرینی أولدوردی .

صاین خان أولدکدن صوکره دشت قپچاقده یرینه اوغلو بورکه اوغول خان اولمشدی . آریق بوغا بونك اوزرینه یورودی ایسه‌ده بوزولوب قپچاقدن قارا قورومه قاچدی .

قوبیلای قاآن بو خبری ایشیدوب قارا قورومه کلدی . بوغا قاچدی . بر مدت صوکره کندیسنك ضعفی ، عجزینی کوروب کیدوب قوبیلای قاآنه دخالت ایتدی و قاآن‌ده اونی عفو ایتدی . بو اثناده هلاکو خاندن ، بورکا و آلغودن (بایدورك اوغلودر) ایلچیلر کلوب قوبیلای قاآنك پادشاهلغنی قبول ایتدکلرینی بیلدیردیلر . قاآن جیحوندن شامه و مصره قادار هلاکویه ، قیپچاقله صاین خانه عائد اولان دیکر یرلری بورکایه و آلتایدن آمو ایرماغنه قادار اولان أولکه‌لری‌ده چاغاتای خانك طورونی آلغویه ویردی .

قاآن چینی تماميله فتح ایتدی . ۳۵ ییل پادشاهلغی واردر . عمری ۷۳ ییلدر . (دوسسونه کوره ۷۹ یاشنده ایکن میلادك ۱۲۹۴ سنه‌سی شباطنده تا ـ تو سراینده وفات ایتمشدر . خلاصة الاخباره کوره قوبیلای قاآن هجری ۶۹۳ ده ییلان سنه‌سنده وفات ایتمشدر) قوبیلای قاآنك یاپدیغی شیلر پك بویوك و پك چوقدر . هپسی بر کتابه صیغماز .

بشنجی باب

جنکیز خانك ایکنجی اوغلو چاغاتای خان و اولادندن ماوراءالنهر وکاشغرده پادشاهلق ایدنلر

چاغاتای خان هیبتلی ، یاوز ، سیاسی ، عاقل ، عالم بر پادشاه ایدی . جنکیز خان ماوراءالنهری ، خوارزمك بر قسمنی ، اویغور یوردینی ، کاشغار ، بدخشان و غزنیلی سند صوینه قادار اوکا ویرمشدی . بو سویله‌نن أولکه‌لرك هیچ بریسنه کندیسی کیتمز ، اوراره داروغالر کوندریر ، کندیسی اوکه‌دایك سراینده اوطورووردی . موللا سه‌که‌کی نامنده بر ندیمی واردی . بر کون موللا بر دعا اوقویوب چاغاتای خانك کوزونه بر اوردو کوستردی‌که عسکرلر و سلاحلری آتشدن ایدی . چاغاتایك اختیاری الدن کیدوب قورقدی . وزیرلرندن بریسنك ایسه سه‌که‌کی ایله آراسی بوزوقدی . برکون فرصت بولوب سه‌که‌کی‌یی خانه کوتوله‌دی . باغلاتدیروب زندانه آتدیردی . موللا زندانده أولدی .

چاغاتای خان او قادار شدتلی یاساقلر (قانونلر) قویمشدی‌که خلق صیقیلدی . نهایت بر خسته‌لغه اوغرادی . هکیملر علاجندن

عاجز قالدیلر ٦٤٠ سنه‌سنده (خلاصة الاخباره کوره اود ییلده [اینك ییلنده] ٦٣٨ سنه‌سی ذی‌القعده‌سنده) أولمشدر .

چاغاتای خانك قاریلری و اوغوللری . — خانك قاریلری و قومالری چوق ایدی اما آصل ایکیسی اعتبارلی ایدی . بونلرده قونقرات خانی قابا نویانك قیزلری یقوسولون و تورکان خاتونلردر . چاغاتای خانك مهم اوغوللری یوسسولوندن ایدی . تورکان یوسسولونك سینکلی (کوچوك قیز قرده‌ش) در . یوسسولون اولدکدن صوکره چاغاتای خان تورکانی آلمشدی . خانك یدی اوغلو واردی . بویوك اوغلو موتوکن اولوب یوسسولوندن دوغمشدی . دیکرلری صیره‌سی ایله بونلردر : موجی ، بیلده‌شی ، صاین به‌له‌که ، صارمان ، ییسون مونکا و بایدور . (حبیب‌السیره کوره چاغاتای خانك سکز اوغلو واردی . برنجیسی موجی اولوب میسسولون نامنده بر اسیردن دوغمشدی . ایکنجیسی میتوکان اولوب ینه عینی قادیندن دوغمش و تاله‌گان قلعه‌سنك محاصره‌سی اثناسنده وورولمشدی . اوچونجیسی بیلکه‌شی اولوب ١٣ یاشنده أولمشدی . دوردونجوسی صاربان ، بشنجیسی ییسوته‌که ، آلتنجیسی بایدور ، یدنجیسی قاداقی ، سکزنجیسی تابهو یاخود تاسجو ایدی .)

چاغاتای خانه سلاله‌سنده ماوراءالنهرده حکومت ایدنلر . — چاغاتای خان أولدکدن صوکره چاغاتای اوغلو موتوکن اوغلو قارا هلاکو پادشاه اولدی . بونك وفاتنده اوغلو مبارك شاه یرینه کچدی . مبارکشاه کوچوك اولدیغندن آناسی آرغونا خاتون وصیسی اولدی .

وبالذات حکومتی اداره ایتدی . مبارکشاهدن صوکره چاغاتای اوغلو بایدار اوغلو آلغو پادشاه اولدی . اوندن صوکره چاغاتای اوغلو موتوکن اوغلو ییسونتو اوغلو باراق خان (براق) پادشاه اولدی . باراق خان ایکی سنه صوکره مسلمانلغی قبول ایتدی وسلطان غیاث‌الدین لقبنی آلدی . چاغاتای سلاله‌سندن ایلك مسلمان اولان بودر . بوندن صوکره چاغاتای اوغلو سارمان اوغلو بیگی پادشاه اولدی . بیگیدن صوکره چاغاتای اوغلو موتوکن اوغلو بوزای اوغلوقوداغای اوغلو بوغا تیمور خان پادشاه اولدی . اوندن صوکره چاغاتای اوغلو موتوکن اوغلو ییسونتو اوغلو باراق خان اوغلو دوی چه‌چه‌ن پادشاه اولدی . صوکره باراق خان اوغلو دوی چه‌چن اوغلو کونجه یاخود کونجه‌لك خان تخته کچدی . صوکره چاغاتای اوغلو موتوکن اوغلو بوزای اوغلو قوداغای اوغلو تالیغا ، اوندن صوکره چه‌چه‌ن خان اوغلو ایسسه‌ن بوغا ، اوندن صوکره چچن اوغلو کوبه‌ك ، اوندن صوکره چچن اوغلو دوی تیمور ، اوندن صوکره چچن اوغلو تارماشیر خان اولدی . بو خان مسلمان اولوب بوتون ماوراءالنهر اولولری‌ده اوکا باقارق مسلمان اولدیلر . واقعا اولجه باراق خان مسلمان اولمش ایدیسه‌ده او أولونجه مسلمان اولمش اولانلرك هپسی ینه اسکی دینلرینه دونمشلردی . آرتق تارماشیر ایله برابر مسلمان اولانلر برده‌ا دونمدیلر . تارماشیردن صوکره چچن اوغلو دوی تیمور اوغلو بوران تخته چیقدی . بو تارماشیری أولدوره‌رك یرینه کچمشدی . صوکره چچن اوغلو ابوکان اوغلو جنکشی ، صوکره چچن اوغلو ابوکان اوغلو ایسسون تیمور خان اولدیلر . جنکشی ایله ایسسون تیمور بر آنا و بر بابادن ایدیلر . تیمور

جنكشى‌يى أولدورمك ايچين بر ترتيب ياپمشدى . آناسى خبر آلوب جنكشى‌يه بيلديردى . بونك اوزرينه ايكى طرف حاضرلانوب محاربه ايتديلر . تيمور غالب كلوب جنكشى‌يى أولدوردى و عسكرينى قيليچدن كچيردى . آناسنك‌ده ممه‌سنى كسدى .

بوندن صوكره اوكه‌داى قاآن نسلندن على سلطان چاغاتاى نسلنه غالب كلوب ماوراءالنهرده حكومت ايتدى . كنديسندن صوكره تخته چيچن اوغلو كونجه‌ك اوغلو پولاد اوغلو محمد ، اوندن صوكره چاغاتاى اوغلو موتوكن اوغلو بوزاى اوغلو قوداغاى اوغلو بوغا تيمور اوغلو اوروك تيمور اوغلو ياسسور اوغلو قازان سلطان خان پادشاه اولدى .

ماوراءالنهرده چاغاتاى سلاله‌سندن ٢١ كيشى پادشاه اولدى . صحيح پادشاهلق ايتديلر . لكن بونلردن صوكره كلنلر بكلر طرفندن تعيين اولونور ، پادشاهلقلرى اسمدن عبارت قالير ايدى ، بر ايشه قاريشامازلر ايدى .

بو سوزك دوغرولغنى شو اثبات ايدر : قازان سلطان خان غيرتلى وشدتجى بر پادشاه ايدى. بكلر هر كورونوشه (حضوه) كيدركن چولوق چوجوقلرى ايله حلاللاشوب اويله كيدرلردى . بو سببدن عليهنه عصيان ايتديلر . توسه‌ب اوروقندن امير قازغان نامنده برى قالقينوب اوزرينه يورودى ايسه‌ده قازان سلطان امير قازغانى مغلوب ايتدى و عونه‌سنى كسوب يوردينى ياغما ايتدى . اميرقازغان قاچوب قورتولدى .

بو مظفريتدن صوكره قازان سلطان قارشى نام محلده قيشلادى. قيش پك چوق اولديغندن اوردوسنك آتلرى كاملاً قيرلدى . امير قازغان بونى خبر آلوب حسابسز برعسكرله كلوب قازان سلطان خانله محاربه ايتدى وغالب كلدى . قازان سلطان خانى أولدوردى .

جنكيز خان اوغلو چاغاتاى خان سلاله‌سى تا قازان سلطان خانك وقاتنه قادار ماوراءالنهرده يوز دوقوز ييل سلطنت سورديلر . هپسى ٢١ پادشاه ايدى .

امير قازغان جنكيز خان اوغلو اوكه‌داى قاآن اوغلو قاشين اوغلو قايدو خان اوغلو دانشمندجه خانى تخته كچيردى . ايكى ييل صوكره اونى‌ده أولدوروب يرينه جنكيز اوغلو چاغاتاى اوغلو موتوكن اوغلو ييسسونتو اوغلو باراق اوغلو چه‌چن اوغلو صورغو اوغلو بايان قولو خانى خان ياپدى . امير قازغان أولدكدن صوكره اوغلو عبدالله بايان قولى خانك قاريسنه عاشق اولدى و بايان قولى خانى هيچ بر صوچسز أولدوروب يرينه چاغاتاى اوغلو موتوكن اوغلو يوسسونتو خان اوغلو باراق خان اوغلو دوى چچن اوغلو ابوكان اوغلو ييسسون تيمور اوغلو تيمور شاهى كچيردى .

امير عبدالله اولدكدن صوكره يكنى امير قازغان اوغلو به‌سلاى اوغلو امير حسين ، تخته چاغاتاى اوغلو موتوكن اوغلو يوسسونتو اوغلو باراق اوغلو دوى چچن اوغلو كونجه‌ك اوغلو پولاد اوغلو محمد اوغلو عادل سلطانى كچيردى . امير تيمور (ابوالغازى بونى بعضاً امير تيمور، بعضاً تيمور بك، بعضاً تيمور كوركان، بعضاً آقساق تيمور ناملريله

ذكر ايدركه بزم تيمورلنك و آوروپاليلرك تامەرلان ديدكلرى مشهور پادشاهدر .) امير حسينى وورمغه كليوردى . خبر آلان امير حسين كندى خانندن شبهه ايتديكندن اللرينى و آياقلرينى باغلاتوب خانى صويه آتديردى و يرينه دوى چچن اوغلو ايلچيكداى اوغلو دورجى يى خان تعيين ايتدى .

بر مدت صوكره بارولاس امير طاراغاى اوغلو امير تيمور بلخ جوارنده امير حسينله اوروشدى . تيمور غالب كلوب امير حسينله برابر خانى اولدوردى و جنكيز اوغلو اوكەداى قاآن اوغلو قاشين اوغلو قايدو اوغلو دانشمندچه خان اوغلو صويورغاتمش خانى خان تعيين ايتدى . صويورغاتمش خان اولونجه اوغلو محمود سلطانى تخته كچيرديلر .

قازان سلطان خاندن صوكره كى پادشاهلرك آدى خاندى اما هيچ بر ايشه اقتدارلرى يوقدى . حاصلى هر يرده هر اوروق كندى بكنى ، كندى اولوسنى كنديسنه خان ياپمش ايدى . اوروقلرك صاييسنجه پادشاه ميدانه كلمشدى . بو ، طوائف ملوك دورەسى ايدى .

امير تيمور كندى اوروقنى طوپلامش ، جوار تورە (پرنس) لرله دائما جنك ايدردى . بو دورده چاغاتاى نسلندن توقلوق تيمور خان نامنده برى كاشغارده حكم سوريوردى . سطوتى زياده بر خان ايدى . ماوراءالنهردەكى آنارشيدن خبردار اولوب بويوك بر اوردو ايله اورايه يورومشدى . بر نيجه خلق كنديسنه بيعت ايتمش ، ايتمەين بر نيجه خلقده انجق قاچارق قورتولابيلمشدى . امير تيمورله امير حسين‌ده قاچمشلر ، نيكودەرى و هزاره ايچلرينه چكلمشلردى .

توقلوق تيمور خان بر ييل ماوراءالنهرده قالدى . ماوراءالنهرى الياس خوجا آدلى اوغلونه ويروب كنديسى كاشغره قايتدى . بر ييل صوكرەده اولدى . بوخبرى آلان امير تيمورله امير حسين الياس خوجا خانله چارپيشديلر . الياس خواجه قاچوب كاشغره كيتدى .

الياس هوجانك فرارندن صوكره ماوراءالنهرده بو ايكى اميردن باشقه اولوكيشى قالمادى . نهايت بونلر بلخ اوستنده بربريله اوروشديلر . تيمور بك امير حسينى اولدوردى . و بو صورتله بوتون ماوراءالنهرك ايكەسى (صاحبى) كنديسى اولدى . صويورغاتميشى ظاهرده خان قيلمش ايسەده معناً كنديسى خان ايدى . خطبەيى اونك نامنه اوقوتوردى ؛ فقط حكمى كندى ويريردى . يكرمى ايكى ييل يالاندن برسلطنتدن صوكره اولوب يرينه اوغلو سلطان محمود خان تعيين ايدلدى .

سلطان محمود تيمور بكى و چوجوقلرينى اوقادار عزيز و محترم طوتاردى كه هيچ بر وجهله امير تيمورك اوفاجيجق بيله اينجينديكى اولمازدى . سلطان محمود كيجه كوندوز نماز قيلمقله ، اوروج طوتمقله و تيمورك دولتنه دعا ايتمكله وقت كچيريردى . تيمور بك فرمانلرينك (يارليق) طغراسنده « عادل محمود خان امير غازى سوزومز » ديه يازديردى . ضيافتلر و بايراملرده تيمور بك خانك حضورينه كيدر (خانه كورونوشور)، كمال ادبله ديز چوكوب اوكنده اوطوروردى . خانه ايلچيلر كلديكى وقت ياپدقلرى اصول عادت بويله ايدى .

الحاصل تيمور ٣٣ ييل سلطنت ايدوب آلتمش ياشنى كچديكى زمانلرده روم اوستنه (عثمانلى توركلرى) يورودى . ييلديرم

يايزيد ايله اوروشدى . صباحدن كيجه ياريسنه قادار دوام ايدن
بر محاربه‌ده بيلديرم بوزولوب قاچدى . محمود خان آرقاسندن يتيشوب
بيلديريمى طوتدى و تيموره كوتوردى .

تيمور بر ييل رومده (توركيه‌ده) اوطوروب بيلديريمله محمود
خانى أولدوره‌رك خطبه‌يى كندى نامنه اوقوتدى و پاره‌يى كندى نامنه
باصديردى . بر آز صوكره سمرقنده قايتدى . اورادن ختاى
اوزرينه آتلاندى ايسه‌ده اوترارە كلنجه اوته‌كى دنيايه كوچدى
(هجرى ٨٠٧) .

يتمش بر ييل ياشادى ، اوتوز آلتى ييل سلطنت ايتدى (ميرشريف
راقم: تاريخ تيموريسنده، تيمور ٧٣٥ سنه‌سنده شهرسبزده شعبان آيينك
٢٥ نجى بر صالى كوننده دوغدى . ٧٧١ دن اعتباراً سلطنت سوروب
٨٠٧ ده اوترارده ١٧ شعبانده ٧٢ ياشنده وفات ايتدى ديور) .

توقلوق تيمور خانك مسلمان اولمسى . — چاغاتاى خان سلاله‌سندن
موتوكن اوغلو ايسسونتو اوغلو باراق اوغلو دوىچه‌چن اوغلو ايسه‌ن بوغا
لقبلى ايل خواجه ماوراءالنهرده دوغمشدى . كاشغار ، ياركند ، آلاداغ
و اويغورستانده چاغاتاى نسلندن نفوذلى هيچ بر پادشاه قالمامش
اولديغندن موغول اولولرى طوپلانوب كنكاش ايدوب بخارادن
ايسه‌ن بوغايى كوتوروب كاشغار ، ياركند ، آلاداغ و موغولستانده
پادشاه ياپديلر .

ايسه‌ن بوغا بويوك بر پادشاه اولدى . صاتيلمش خاتون نامنده‌كى
قاريسندن چوجوغى اولماديغندن مينكلى نامنده بر قيز واردى ، اونى

سوه‌ر و اوردوده صاقلاردى . قيز كبه قالدى . بر كون ايسه‌ن بوغا
آوه چيقمشدى ، صاتيلمش خاتون شيره اوغول نامنده بر موغوله
قيزى ويروب همان كيتمسنى و موغولستانده ساكن اولوب قالمسنى
تنبيه ايتدى . موغول كيتدى ؛ فقط او قيزك خاندن كبه اولديغنى
هر كس بيليردى . خان آودن كلنجه قيزى صوردى . وقعه‌يى
آكلاتديلر .

خان صاتيلمش خاتونه هيچ بر شى ديمدى . چونكه موغول
عادتجه پادشاهلك بوتون قاريلرينه برى باش اولور و اونلره ايستديكى
كبى قوماندا ايدردى . پادشاه اوكا اعتراض ايتمزدى . بو سببدن
ايسه‌ن بوغا صاتيلمش خاتونه بر شى ديه‌مدى ؛ فقط براز صوكره
أولدى .

چاغاتاى نسلندن پادشاهلغه لايق آرتق كيمسه قالمامشدى . ينه
هر اوروق كنديسنه بر خان تعيين ايتمش ، ينه طوائف ملوك حاصل
اولمشدى .

بو اثناده ايسه‌ن بوغانك امير پولادجى آدلى بر بكى واردى .
او مينكلى خاتونك ايسه‌ن بوغادن كبه اولارق كيتديكنى بيليوردى .
طاش تيمور اسمنده برينى — كنديسنه آزيق اولارق اوتوز قويون
ويروب — مينكلى خاتونى آراتمغه يوللادى و كيدركن ديدى‌كه: « اكر
سن مينكلى خاتونى بولوب أوندن كتيريرسه‌ك ساكا حدسز تنكه
ويريرم . »

تاش تيمور كزدى ، دولاشدى . موغول يوردينه واردى ،

بر يره كلدى . اورانك آدينى صوردى . شيره اوغول محله‌سى ديديلر . بونك اوزرينه طاشتيمور مينكلى خاتونى و كبه‌لكنى صوردى . اونك ايسه‌ن بوغادن بر اوغلو اولديغنى، آدينى توقلق تيمور قويدقلرينى، شيره اوغولدن‌ده بر اوغلو اولديغنى و اونك آدينى تيمور ملك قويدقلرينى اوكرندى . چوجوقلرك ايكيسى‌ده محله‌ده اوينايورلردى . بر حيله ايله طاشتيمور توقلوق تيمورخانى آلوب امير پولادجى‌يه كتيردى .

امير پولادجى توقلوق تيمور خانى خان اعلان ايدوب موغول عادتنجه دوكونلر ياپدى .

توقلوق تيمورخان آزوقتده كاشغار، يار كند، آلاتاغ واويغورستانى، صوكره ماوراءالنهرى ضبط ايتدى . الياس خواجه آدلى اوغلونى سمرقندده براقوب كنديسى قايتدى و وفات ايتدى . ايشته جنكيز خان نسلندن كاشغارده مسلمان اولان بو ايدى . مسلمان اولماسنك سببى‌ده شو ايدى : بر كون آوه چيقمشدى . آو ايدوب يورور كن بر جماعته راست كلدى . اونلرك اللرينى آياقلرينى باغلايوب كتيرمه‌لرينى ياساوولرينه امر ايتدى . او آداملرى باغلايوب كتيرديلر . خان اونلره : « سز بنم فرمانمى ديكله‌مه‌يوب نه‌دن آو ايتديكم يرده دولاشيرسيكز؟» ديدى . حقيقةً خان آو محلنده كيمسه‌نك دولاشمامسنى و دولاشانلرك باغلانوب حضورينه كتيرلمسنى امر ايتمشدى . بو جماعتك بويوكى شيخ جمال‌الدين نامنده برى ايدى و بخارالى شيخ شجاع‌الدين اولادندن ايدى . بونلر آنا وبابادن صاحب حال كيرلردى . شيخ : « بز يولجى‌يز . پادشاهك فرماننذن خبرمز يوق . كه‌تك دنيلن يردن

كليورز . » ديدى . خان بونلره داجيق (تاجيك) اولوب اولمدقلرينى صوردى و شيخدن : « أوت ! » جوابنى آلنجه خان: « كوپك بيله داجيقدن أيىدر . » ديدى . بونك اوزرينه شيخ : « أوت ، بزده ايمان اولمسه ايدى حقيقةً كوپكدن آشاغى اولوردق . » جوابنى ويردى .

بو سوز خانه تأثير ايتمش اولديغندن بر ياساووله بو تاجيكى آلوب كلمسنى امر ايتدى . خان قايتنجه ياساوول شيخى خانه كتيردى . خان خلوت ايدوب شيخى حضورينه آلدى و ديدى‌كه : « ايمانسز كيشى ايتدن آشاغيدر ديدك . بونك معناسى نه‌در. ايمان نه ديمكدر؟» شيخ ايمانى اويله كوزل تعريف ايتدى‌كه خانك طاشدن قاتى كوكلى مومدن يومشاق اولدى . شيخ كفرى اويله ذم ايتدى‌كه خان كفردن قورقدى و آغلايه‌رق شيخه ديدى : « شيمدى مسلمانلغمى آچيغه وورسه‌م خلقى يوله كوتوره‌مه‌م . باكا ميراث قالان مملكتلرى آلنجه يانمه كل! » .

شيخ يوردينه كلدكدن صوكره خسته‌لاندى ؛ فقط اوغلونه شويله وصيت ايتدى : «توقلوق تيمور خان اولو بر پادشاه اولاجقدر . يانينه كيت ! سلامى سويله ! قورقمايوب بنمله ياپديغى عهدى سويله ! » . شيخ أولدى . يرينه اوغلو رشيدالدينى شيخ ياپدى .

شيخك وفاتندن برقاچ سنه صوكره توقلوق تيمور كاشغار، تاشكند، ياركند، اويغورستان ، اندگان، سمرقند ، بخارا و بوتون ماوراءالنهرى ضبط ايتدى . شيخ رشيدالدين خانك اوردوسنه كلدى. هر نه‌قادار

غيرت ايتدی ايسه‌ده خانی كوره‌مه‌دی . بر كون سحر وقتی اوردونك يانته كلوب باغيره‌رق اذان اوقودی . خان بو آوازی ايشيدوب بر آدام كوندردی. و : « حايقيران شو آدامی آل، كل! » ديدی . او آدام شيخی خانه كوتوردی . خان اوكا : « حيوان! سن بزی نه‌دن اويقودن اوياندیردك ؟ » ديدی . شيخ رشيدالدين باباسنك وصيتنی خانه سويله‌دی. خان شهادت كتيروب مسلمان اولدی . بكلرينی‌ده بر بر چاغيروب مسلمان ايتدی. فقط بكلرندن جوراس آدلی بری بو داجيغك اورده بولونان بر پهلوان ايله كوره‌شمه‌سنی و اونی يكرسه مسلمان اولاجغنی شرط قوشدی . خان هر نه قادار بويله شی اولماز ديديسه‌ده جوراس طلبندن‌واز كچمدی. شيخ رشيدالدين: « چوق ايی. پهلوانی كتيرك . كورش طوتالم . » ديدی . پهلوان موغولی كتيرديلر . شيخ كورشه باشلادی . و پهلوانك كوكسنه اويله بر سيلله ووردی‌كه پهلوان كنديني غائب ايدوب يره ييقيلدی . براز صوكره پهلوانك عقلی باشنه كلدی . كلمهٔ شهادت كتيره‌رك آياغه قالقدی و كلوب شيخك آياغنه ييقيلدی . بو حالی كورن امير جوراس‌ده مسلمان اولدی . بونك اوزرينه بوتون موغوللر مسلمان اولديلر . ساده اوكون يوز آلتمش بيك كيشی مسلمان اولدی . چاغاتای ايلينك ايچنده مسلمانلق آشكاره اولدی .

براز صوكره امير پولادجی أولدی. أولمه‌دن اول توقلوق تيمور خانی خانلق تختنه اوطورتمشدی. كنديسی بكلربكی عنوانی طاشيرايدی. يدی اوغول براقدی. أولديكی وقت يدی یاشنده اولان اوغلو خداداد

توقلوق خاندن باباسنك منصبنی آلدی . لكن امير پولادجينك بش آغا بكيسی و اينيسی واردی. اوچونجو اينيسنك آدی قمرالدين ايدی. پك آخلاقسز بر آدام ايدی ؛ فقط پك جسور ، پهلوان و نفوذی زياده ايدی . حاصلی خان بر كون كورنوش خانه‌ده (حضوره قبول اوداسی) اوتورور ايكن قمرالدين: « امير خداداد كوچوكدر. بوقادار بويوك بر دولته سردارلغی باشه چيقاماز. بويونجه‌يه قادار اونك منصبنی باكا ويريكز . » ديدی . خان قبول ايتمه‌دی . قمرالدين كوجندی و خينجينی كوكلنده صاقلادی .

توقلوق تيمور خان ٧٣٠ ده دوغدی . امير پولادجی دوغلاتك غيرتيله اون سكز ياشنده خان اولدی . ٢٤ ياشنده مسلمان اولدی . ٣٢ ياشنده ايسه وفات ايتدی .

خانك وفاتندن صوكره قمرالدين دوغلات خروج ايدوب توقلوق تيمور خانك اوغلو الياس خواجه‌يی أولدوردی. عينی كونده توقلوق نسلندن بويوك كوچوك اون سكز كيشی دها كسدی . بوكاده قناعت ايتمه‌يوب امين آداملرندن برچوقلرينی هرزه‌ده توقلوق نسلندن برينی بولورلرسه أولدورمكه مأمور ايتدی . بوندن صوكره قمرالدين كنديسنه خان نامنی ويروب آدينه خطبه اوقوتدی و پاره باصديردی .

توقلوق خانك هنوز ممه‌ده و آناسنك آدی امير آغا خاتون اولان بر چوجوغی واردی. خاتونجغز چوجغنی آلوب امير خدادادك يانته وارمش، اوده چوجغنی كيزله‌مشدی . هرنه‌قادار قمرالدين آداملر كوندرمش ايسه‌ده خداداد چوجغنی ويرمه‌مشدی. بو اثناده امير تيمور

صایبسز بر عسکرله قمرالدینك اوزرینه کلمشـدی . بونلر محاربه ایله مشغول ایکن خداداد بوچوجغه آتاکه‌لر تعیین ایدوب بونلری‌ده امین آداملره تسلیم‌ایدوب بدخشان داغنه کوندردی واورادن چیقمامه‌لرینی امر ایتدی .

تیمور لنك بش دفعه قمرالدینك اوستنه کلدی . هر دفعه‌سـنده ووروشورلردی . صوك دفعه‌سنده ، قمرالدین استسقایه اوغرامش اولدیغندن، تیمورك حرکتنی خبر آلنجه بر قاچ کیشی ایله قاچدی . لکن بو آداملر قمرالدینـده آرتق بر نفسدن باشـقه جانلیلق اثری کورمدکلرندن اونی بر بویوك اورمانه کوتوروب بر جاریه (کنیزك) ایله کندیلرینه بر قاچ کوندلك آزیق ویره‌رك براقدیلر و قایتـدیلر . فقط تیمور لنکك کله‌سنك آصلی اولمدیغنی برقاچ کون‌صوکرا اوکرندکلرندن اورمانه کلدیلر وقمرالدینی پك چوق آرادیلرسه‌ده بر اثر بولامادیلر . دونوب کلدکلرندن صوکره قمرالدینك عجم ملکی نزدینه کیتدیکی معلوم اولدی .

بدخشـان داغنه کوندرلمش اولان چوجغك آدی خضر خواجه ایدی . آنی کتیروب باباسـنك تختنه کچیردیلر . ایشـته او وقتدن زمانمزه قادار کاشغار ویارکندده سلطنت ایتمش اولان بوتون حکمدارلر بو خضر خواجه نسـلندندرکه جنکیز خان اوغلو چاغاتای خان اوغلو موتوکن اوغلو ییسسونتو اوغلو باراق اوغلو دوی چچن اوغلو ایسه‌ن بوغا اوغلو توقلوق تیمورخانك اوغلودر .

ایدیکه‌نك تاریخی . — آق مانغوت اوروقندن قوتلوق قابا نامنده

برینـك بر اوغلو ایله بر قیزی واردی . قیزینی تیمور بك اوغلان آلمشدی . تیمور قوتلوغك بو قاریسـندن ایدیکه‌ی نامیله بر اوغلو اولدی . ایدیکه‌ی ابتدا توقتامیش خانه نوکر اولدی . توقتامیش بوزولوب اوروس خاندن قاچدیغی وقت سمرقنده تیموربکك (تیمور لنك) یانته کلدی . آردندن مانغوت ایدیکه‌ی‌ده اورایه کلدی و اوروس خانك عسکر طوپلایوب سمرقند طرفنه کلمکده اولدیغنی سویلدی . توقتامیش تیمور لنکدن آلدیغی امدادله اوروسی باصـوب بوزدی وجوجی خانك حکم سـورمش اولدیغی مملکتلرك هپسنه صـاحب اولوب سرای شهرنده خانلق تختنه اوطوردی .

تیمور قوتلوق خان حد تمیزه یتنجه مانغوت ایدیکه‌ی توقتامیشدن آیریلوب تیمور قوتلوق خانه التحاق ایتدی . تیمور قوتلوق کوکلنده مستقل بر پادشاهلق هوسی طاشیردی . بو سببدن توقتامیشه سرکشلك ایدردی . بونی بیـلن توقتامیش خان قوتلوقی توطوب أولدورمکی قوردی . تیمور قوتلوق ایسـه قاچوب تیمورلنکك یانته کلدی . کندیسندن آیرلمش و آرقاده قالمش اولان ایدیکه‌ی‌ده آلتی آی صوکره کلوب التحاق ایتدی .

برمدت صوکره ایدی‌که آقساق تیمور ایران اوزرینه یورومشدی . توقتامیش ماوراءالنهری عسـکردن بوش بولوب سـمرقنده قادار ایلریله‌دی . اوراده برچوق مسلمانلری کسوب شهری یاغما ایتدکدن صوکره قایتدی . آقصاق تیمور بو خبری آلنجه سمرقنده دوندی . توقتامیشی اوراده بولامانجه آردندن کیدوب ایتل صـویی بوینده

يتيشوب اوروشدى. توقتاميش بوزولوب قاچدى. آقصاق تيمور بر چوق آهالى يى قتل عام ايتدى .

آقساق تيموره صيغينمش اولان تيمور قوتلوق خان توقتاميش اوزرينه ياپيلان بو سفرده آقصاق تيمور برابردى . توقتاميشك كندى ميراث آهاليسنى زورله آلمش اولديغى بو آهالينك هنوز صاغ و سالم بولونديغى ايشيتديكنى، اكر رخصت ويريرسه كيدوب آنلرك هپسنى آلوب خدمتنه كله جكنى آقصاق تيموره عرض ايتدى. تيموربك قوتلوغه رخصت ويردى. قوتلوق، اوروقنى ايتل صويى بوينده بولدى. آلوب تيموربك طرفنه يورودى. بر مدت يورودكدن صوكره مانغوت ايديكه ى تيمور قوتلوقه كندى تبعه سنى آقصاق تيموره كوتورمكدن بر فايدا چيقميه جغنى ، تيمور بكك بو خلقى آلوب سمرقنده كوتوره جكنى ، اورادن هر برينى بر يره يوللايه جغنى، اوروقى داغيلنجه كنديسنك ده تيمور بكك بر نوكرى اولاجغنى سويلدى . تيمور قوتلوق اوغلان بو سوزلرى دوغرو بولوب قبيله نك آق صاقالليلرينى (اسكيلرينى ، قدماسنى) طوپلايوب اونلره : « تيمور بك سزى أولدوروب اوغوللريكزى اسير ايده جكدر . » ديدى . اونلرده : « بز سنك ايچين كيديورز . يوقسه بز تيمور بكى طانيمايز . » ديديلر . قوتلوق اوغلان قبيله سى ايله دونوب هجرا بر يره چكيله رك اورده قالدى . (قوتلوق آستراغانه كلمش ايسه ده ابوالغازى ذكر ايتمز).

آلتنجى باب

جنكيز خانك كوچوك تولى خان اولادندن ايران يوردنده
حكم سورنلرك تاريخى

اوكه داى قاآن اوغلو كويوك خان أولدكدن صوكره تولى خان اوغلو مه نكو قاآن خان اولدى . قاآنك معناسى بودر : بر پادشاهك دولتى ، سطوتى بر خانككندن فضله اولورسه اوكا خاقان ديرلر . اكر خاقانلردن دها يوكسك اولورسه اوكاده قاآن ديرلر . قاآندن يوقارى مرتبه يوقدر .

منكو قاآن اويرات اوروقندن آرغون آغا نامنده برينى خوراسانه والى تعيين ايتدى . آرغون آغا اون سنه واليلك ايدوب أولونجه يرينه اينيسى هلاكو خانه عسكرينك بشده برينى ويروب ايرانى كنديسنه باغيشلادى .

هلاکوخان . — هلاکوخان ایرانه کلدی . ملحدلر جماعتنی و خلیفه معتصمی أولدورتدی . مملکتلرینی آلدی . صوکره سوریه‌یی آلدی . دوقوز ییل پادشاهلق ایتدکدن صوکره وفات ایتدی .

هلاکو خاندن صوکره اوغلو آباقا خان عموجه‌سی قوبیلای قاآنك امریله باباسنك تختنه کچدی . اون یدی ییل خانلق ایدوب باباسنك کیتدیکی یره کیتدی . اوندن صوکره هلاکو خانك اوغلو احمد خان پادشاه اولدی . پادشاهلغندن ایکی ییل کچنجه هلاکو اوغلو آباقا خان اوغلو آرغون احمد خانی أولدوروب یرینه کندی کچدی. بوده یدی ییل سلطنت ایدوب أولدی . اونك یرینه آرغونك اینیسی هلاکو اوغلو آباقا خان اوغلو کیخاتو خان اولدی. دورت ییل پادشاهلق ایتدکدن صوکره هلاکو اوغلو قاراغای اوغلو بایدو اونی أولدوروب یرینه پادشاه اولدی. بوده سکز آی خانلق ایتدکدن صوکره هلاکو اوغلو آباقا اوغلو آرغون اوغلو قازان خان طرفندن أولدورولدی . یری غازانه قالدی .

تولی خان نسلندن ایرانده اولا مسلمان اولان غازان ایدی .

بو ذاتدرکه اسلامیتك اورالرده انتشارینه پك چوق غیرتلر ایتدی . بونك سایه‌سنده ایرانك بوتون موغوللری مسلمان اولدیلر . دوقوز ییل سلطنت ایتدکدن صوکره هجری ۷۰۱ ده وفات ایتدی. عمری ۳۰ ییلدر.

اوندن صوکره هلاکو اوغلو آباقا خان اوغلو آرغون اوغلو اولجایتو خان پادشاه اولدی . ۱۳ ییل پادشاهلق ایدوب وفات ایتدی.

یرینه اوغلو ابو سعید خان کچدی . باباسی أولدیکی وقت ابو سعید ۱۲ یاشنده ایدی . بوندن دولایی بر نیجه زمان دونتك اداره‌سنی سه‌لدوز امیر چوبانه امانت ایتدی . ۱۹ ییل پادشاهلق ایدوب وفات ایتمشدر .

ایرانده هلاکو خان نسلندن ابوسعید خاندن صوکره خان اولان نوره‌لر . — بوراسی بیلینسین‌که بو خانلرك آدی خان ایدیسه‌ده حکومت امورنده ذره قادار حکملری یوقدی . چوبانیلر نامیله یاد ایدیلن سه‌لدوز بکلری ابو سعید خاندن صوکره تولی خان نسلندن آریق بوغا اوغلو آرپا خانی خان یاپدیلر . بغداد والیسی اویرات علی ایسه تخته هلاکو اوغلو طاراغای اوغلو بایدو اوغلو علی اوغلو موسی‌یی خان اعلان ایتدی و آرپا خانله اوروشوب غالب کلدی . آرپا خانی أولدوردی ، مملکتنی آلدی .

بودورده‌روم والیسی‌اولان‌وشیخ‌حسن‌بزرك [بویوك] نامیله معروف اولان شیخ حسن جلایر موسی‌نك خان اولدیغنی ایشیدنجه هلاکو اوغلو منگو تیمور اوغلو آنباجی اوغلو تیمور اوغلو یول قوتلوق (یال قوتلوق) اوغلو محمدی خان اعلان ایتدی . رومدن ،کورجیدن بویوك بر عسکر طوپلایوب ایران اوزرینه یورودی . تبریز جوارنده موسی خانله اوروشدی و غالب کلدی . اویرات ایلینك اولوسی اولان علی اویرات أولدی ، موسی خان اویرات ایچنه قاچدی .

بو آرالق خوراسانده والی اولان امیرعلی قوشچی اوغلو شیخ علی بو خبری ایشیدنجه خوراسانده ساکن نه قادار موغول وارسه هپسنی

طوپلایوب بیسطام اوزرینه یورودی . اوراده جنکیز خانك اینیسی
جوجی قاسسار نسلندن مازندران والیسی طوغای تیموری کتیروب
خان قیلدی . اورادن شیخ حسن جلایرك خانی اولان محمد خان
اوزرینه یورودی . یولده آزربایجانده اویرات قبیله‌سی ایله موسی خان
کلوب کندیسنه قوشولدی .

شیخ حسن جلایر بو خبری ایشیدنجه طوغای تیموره قارشی
کلدی . کرم بود ده محاربه اولدی. شیخ حسن جلایر غالب کلدی.
موسی خان اوروشده أولدی . طوغای تیمور خان و امیر علی اوغلو
شیخ علی قاچوب خوراسانه واردیلر .

شیخ حسن کوچوك لقبیله یاد اولنان سلدوز امیر چوبان اوغلو
دمیر طاش اوغلو شیخ حسن ابو سعید خانك امریله روم طرفنده
بر یرده والی ایدی . اوده بوخبرلری اشیدوب بویوك بر اوردو ایله
شیخ حسن جلایر اوزرینه یورودی . نخجوانده اوروشدیلر .
بو سفر شیخ حسن کوچوك غالب کلدی . محمد خان اوروشده اولدی.
شیخ حسن جلایر ایسه قاچوب سلطانیه‌یه کیتدی .

شیخ حسن کوچوك سلطان محمدخربنده (اولجایتو، خدابنده آرغون
خانك اوغلودر) نك قیزی صاتی بك خاتونی تبریزده تخته اوطورتدی.
کندیسی شیخ حسن بزرگك (جلایر) آرقه‌سندن کیتدی . نهایت
شیخ حسن بویوك، شیخ حسن کوچوکه تابع اولوب بینلرنده صلح
اولدی .

بر ییل صوکره شیخ حسن کوچوك صاتی بیك خاتونی عزل

ایدوب هلاکو اوغلو یاشموت اوغلو سه‌نگه اوغلو سلیمانی خان اعلان
ایتدی. صاتی بیك خاتونی اونك نکاحی آلتنه ویردی .

بر مدت صوکره شیخ حسن بویوك ، شیخ حسن کوچوکه
عصیان ایتدی . بغداده واروب هلاکو خان اوغلو آباقا خان اوغلو
کیخاتو خان اوغلو الافرنك اوغلو جهان تیموری خان اعلان ایتدی .
عسکر طوپلایوب سلدوز شیخ حسن کوچوك ایله اوروشدی .
شیخ حسن کوچوك غالب کلدی و جلایر شیخ حسن بویوك قاچوب
بغداده کلدی . خانی عزل ایدوب کندی خان اولدی .

بوندن صوکره آرتق شیخ حسن کوچوکك دولتی آرتدی .
حسن کوچوکك عزت ملك نامنده بر عرب خاتونی وار ایدی .
یعقوب شاه نامنده بری اوکا عاشق ایدی . قادین‌ده اوکا عاشق ایدی .
بر کون یعقوب شاه بر قباحت ایشله‌مش اولدیغندن شیخ حسن
کوچوك اونی حبس ایتمشدی . قادین حبسك سببنی کندیسنك یعقوب
شاهله اولان مناسبات عاشقانه‌سنی قوجه‌سنك خبر آلمش اولماسندن
ظن ایتمشدی . بر کیجه شیخ حسن سرخوش اولارق کلوب یاتمش
ایدی. بوعرب قاری خایالرندن طوتوب أزه‌رك شیخی اولدوردی. یرینه
کوچوك قرده‌شی ملك اشرف کچدی و هلاکو نسلندن انوشیروانی
خان یاپدی. (بو نوشیروان عادل نامیله مشهوردر). بر مدت صوکره
نوشیروانی عزل ایدوب یرینه کندیسی خان اولدی . خطبه و پارایی
کندی نامنه یاپدیردی .

ملك اشرف پك فنا بر انسان ایدی . زمانده مسلمانلر هرطرفه

قاچوب كيتديلر . بر ده علی قاضی محی‌الدین‌ده بو قاچانلردن اولوب قیپچاغه كیتمش، جانی بیك خانه صیغینمش ایدی. قاضی بو خانه ملك اشرفك فنالقلرینی اویله صایمش و آكلاتمشدی كه خانك و حاضرونك كوزلرندن یاشلر آقشدی .

نهایت جانی بیك خان بویوك بر اوردو ایله ملك اشرف اوزرینه ورودی. آذربایجانه كیردی. خوّیده اوروشدیلر . غالب كلوب ملك اشرف سلدوزی اولدوردی. خزینه ودفینه‌لرینی آلدی(هجری ٧٥٩) .

یدنجی باب

جنكیز خانك اولو اوغلو جوجی خان نسلندن قیپچاقده حكم سورنلرك تاریخی

اولا جوجی خاندن بحث ایده‌لم . جوجی خانك آناسنك آدی بورتا فوچین ایدی . جوجی دها هنوز آناسنك قارننده ایكن جنكیز خانك یوقلغندن استفاده ایده‌رك مه‌ركیت خانی جنكیزك آوولنی باصمش و یاغما ایدوب بورته فوچینی‌ده اسیر ایده‌رك كوتورمشدی . لكن اونغ خانك قاریسی بورته فوچینك ایكاجیسی (كوچوك همشیره) ایدی. واونغ خانله مه‌ركیت خانك‌ده آراسی ای ایدی. اونغ خان بورته فوچینی ایستدی و آلوب جنكیز خانه یوللادی . بر طرفدنده اونغ خانك باباسی یه‌سوكی بهادرله جنكیز خان آراسنده دوستلق اولمسی بوكاسبب اولمشدر .

حاصلی بورته فوچین جوجی خانی یولده دوغوردی . صاللامق ایچین بربشیك موجود اولمادیغیدن خاموردن برشی یاپوب اوغلونی ایچنه قویوب اویله‌جه کوتوردیلر. جنکیزخان اوغلونی کورونجه سوبندی و : « بزه جوجی کلدی . » دیدی . جوجی موغولجه یکی کلن مسافر دیمکدر . بوسببدن جوجی خانك اسمی جوجی اولدی .

جوجی خان باباسندن اول اولدی . اونی ذاتاً جنکیز خان بخشنده بیلدیردك ایدی .

جوجی خانك اوغلو باتو خانك — جنکیزخان جوجی خانك أولدیکنی ایشیدنجه پك چوق کدر ایدوب یاس طوتدی . اووقت مملکت مصلحتی ایچین اوغوللرینه ، بکلرینه اوکودلر ویردی ، وصیتلر ایتدی. ماتمك نهایتنده اوتچه‌گینه (اوتچه‌کین به‌ل قوتای اوتچه‌کین اولوب یه‌سسوکه‌ی بهادرك کوچوك اوغلودر) دشت قیپچاغه گیدوب جوجی خانك ایکنجی اوغلو باتویی یرینه تخته کچیرمه‌سنی، اینیلرینی وبکلرینی اوکاتابع قیلماسنی امر ایتدی. و: « اکر بکلر واینیلر سوزکی طوتمازلرسه سن اورده قال ، باکا خبر صال . ایجابنی یاپایم . » دیدی .

اوتچه‌گین باتو خان اوردوسنه یاقلاشنجه اوکدن اوغوللرینی ، قرده‌شلرینی و بکلرینی گوندردی ، کندیسی‌ده آرقالرندن استقباله یورودی . اوتچه‌گینله کوروشوب ماتمی تازه‌له‌دیلر . اوچ گون صوکره اوتچه‌گین باتویی باباسنك تختنه اوطورتوب اینیلرینه وبکلره جنکیز خانك سوزلرینی ، امرلرینی سویله‌دی . هپسی قبول ایتدیلر . بویوك بر

دوکون یاپیلوب موغول اصولی موجبنجه باتو خانه برقدح صوندیلر . اوده اونلره قدحلر صوندی و بر چوق انعاملر ایتدی .

بو اثناده جنکیز خان اردوسندن بری کلوب جنکیز خانك أولدیکی خبرینی کتیردی . بونك اوزرینه تکرار ماتم طوتوب آغلاشدیلر . واول قادار آغلاشدیلرکه دنیا حایقیرمادن چیکله‌دی .

ماتمدن صوکره باتو خان کوچوك اینیسی توقای تیموری یرینه قایمقام براقوب اوتچه‌گین و دیکر بش برادری اوردو ، شه‌یبان ، یه‌رکه ، چامپای و به‌رکه جاری آلوب جنکیز خانك پایتختی اولان قارا قوروم‌ه کیتدی . اوراده بوتون شهزادهلر وبکلرله برله‌شدی .

اوراده‌ده بویوك بر ماتم طوتولدقدن صوکره جنکیز خانك وصیتی موجبنجه اوکه‌دای قاآنی تخته اوطورتوب بویوك بر دوکون یاپدیلر . قاآنه قدح (آیاق)صوندیلر. قاآن‌ده شهزاده‌لره وبکلره قدح صوندی. خزینه‌نك قاپیسنی آچوب او قادار احسانلر، انعاملر یاپدی که زنکین اولمادق هیچ بر فقیر قالمادی .

خیتاینك بعضی خانلری اوکه‌دایی طانیمق ایسته‌مدکلرندن قاآن بونلرك اوزرینه یورودی . بو سفرده کندیسیله برابر بولونماسنی باتو خانه امر ایتدیکندن باتو خان بش اینیسی ایله برابر آتلاندی. قاآن خیتایی خراب ویاغما ایدوب قارا قرومه قایتدی. باتو خانی اوروس ، چرکس، بولغار و سائر ملتلری اطاعت آلتنه آلمغه یوللادی . ارغلو کویوك خان ایله تولی خانك اوغلو منکو قاآنه و چاغاتای خانك اوغلو بایداره باتو خان ایله کیتمه‌لرینی و اوکا ایجابنده امداد ویرمه‌لرینی امر ایتدی

و برابر کوندردی . باتو خان بونلرله برابر کندی پایتختنه کلدی . باتو خانك اینیسی توقای تیمور بونلری مسافر ایدوب اوچ کون آلیقویدی. باتو خان ده اونلری قرق کون مسافر ایتدی . بوتون بو کونلری اکلنجه وعشرت ایله کچیردیلر. اوندن صوکره اطرافه تواجیلر (تواجی ویا توغاجی دوستونه کوره ارکان حربدر . مطلع السعدین ده بو کلمه چوق کچر .) کوندروب بویوك بر اوردو طوپلادی . جوجی خانك پایتختی قیپچاقده « کوك اؤردا » دینیلان محلدی .

باتو خانك ماجار ، باشقورت ، اوروس ، کورەل ونمش(نەمیش) یوردلرینی ضبط ایتمسی ووفاتنی دها آشاغیده ذکر ایده جکز .

جوجی خان اوغلو بورکه خانك قیپچاقده خان اولمسی . — باتو خانك وفاتنده (هجری ٦٥٤ ، میلادی ١٢٥٦) منکو قاآن باتو خانك اوغلو سارتاق اوغلانی خان تعیین ایتدی . فقط تخته اوطورمادن أولدی . قاآن سارتاقك اینیسی اؤلاقجی (اولاقیچ) یی خان قیلدی . بوده آز برزمانده وفات ایتدی . بونك اوزرینه قاآن جوجی خانك اوغلو بورکه خانی خان تعیین ایتدی . (قیپچاغه دشت قیپچاق و بورکه خان اوراده ایلك مسلمان اولدیغندن دشت بورکه ده دیرلر) .

بورکه خان خان اولونجه بویوك دوکونلر یاپوب بر چوق انعاملر یاپدی . آغا بکلرینه و اینیلرینه باتو خانك ویرمش اولدیغی اؤلولری براقدی و قاآنه برچوق هدیه لر کوندردی .

بورکه خان مسلمانلغی سومکه باشلامش ایدی. برکون آغابکسینك بنا ایتمش اولدیغی سرایجق شهرینه کیدرکن بخارادن کلن بویوك بر

کروانه راست کلدی . کرواندن عقللی ، اوصلو ایکی آدام چاغیروب اوزاقجه بر یره ایله توب مسلمانلغی صوردی . او آداملر مسلمانلغی کوزل تصویر ایتدیلر . بورکه مسلمان اولدی . کیدوب کوچوك اینیسی توقای تیموری چاغیروب سرینی اوکا سویلدی . اوده مسلمان اولدی .

بوتاریخدن صوکره بورکه خان مسلمانلغی آشکاره ووروب کافرلری نرده راست کلیرسه تپه لەدی . قولونج علتی ایله هجری ٦٦٤ ده أولدی . پادشاهلغی ٢٥ ییلدر (تخته چیقمسی و وفاتی تاریخلرینه کوره سلطنتی ١٠ سنه اولمق لازمدر) .

باتو اوغلو توقای اوغلو تیمور ، باتو اوغلو توقای اوغلو تودا منکو و منکو تیمور اوغلو تودا تاغو . — بورکه خان أولدکدن صوکره منکو تیمور خان اولدی . ملتك اولولرینی کندیسنه بند ایدوب آغابك واینیلرینه باتو خانك یاپدیغی کبی آق اؤردا دنیلن مملکتی شیبان خان اوغلو بهادر خانه ، کفه و قریمی اوران تیموره ویردی . اوران تیمور توقای تیمورك اوغلو ایدی . (اصلنده دائما توقای یازلمش ایسه ده خلاصة الاخبارده توقان یاخود طوغان یازلمشدر .) بولغارلر اوزرینه یورویوب ایکی ییل صوکره مظفراً قایتدی . صوکره بویوك بر اوردو ایله آباقا خان اوزرینه یورویوب ایرانه واردی . آباقا خانله صلح ایدوب قایتدی. بوتاریخدن صوکره بوایکی خان آره سنده دائما دوستلق دوام ایتدی و یکدیکرینه دائما هدیه لر کوندردیلر . هجری ٦٨٠ ده آباقا خان وفات ایتدی . یرینه احمد خان کچدی . (هلاکونك یدنجی

اوغلو تؤقودار مسلمان اولوب سلطان احمد اسمنی آلمشدی .) احمد خانده مسلمان ایدی . احمد خان آباقا اوغلو آرغون خانك الندە شهید اولدی . یرینه آرغون خان کچدی. منکو تیمور خان (لقبی کلك یاخود کەلەکدر) طوغان وتورك تای نامنده ایکی بکنك ادارەسندەسکسان بیك کیشیلك براوردویی آرغون اوزرینه یوللادی. آرغون خانده امیرطوغاجاری بویوك براوردوایله قارشیلرینه کوندردی وکندیسی دەطوقاجارك آردندن یورودی. قاراباغده اوروشدیلر. منکو تیمورخانك عسکری بوزولوب قاچدی. بو خبری آلان منکو تیمور خان یورکنه اینوب أولدی .

تودا منکو خان . — یرینه باتواوغلوتوقای اوغلوتودامنکوخان اولدی. ظالم بر پادشاه ایدی. منکو تیمور خانك اوغلو توقتاغو تودا منکونك ظلمندن قاچمشدی . عسکر درجنه غیرت ایدوب بر مدت صوکره بویوك بر اوردو ایله کاوب منکو ایله اوروشدی و عسکرینی بوزوب منکویی أولدوردی . کندیسی پادشاه اولدی .

توقتاغو خان . — بر چوق یرلر ضبط ایتدی . بابا و آغا بکیسی حرکت ایتدی . آلتی سنه پادشاهلق ایدوب وفات ایتدی . سرایجقده مدفوندر . (توقتاغویه هامەر توقتای خان دیر) .

اوز بك خان . — اوزبك جنکیز اوغلو جوجی خان اوغلو باتو خان اوغلو منکو تیمور خان اوغلو طوغرول خان اوغلودر. توقتاغونك یرینه اوز بك کچدی . تخته کچدیکی وقت هنوز ١٣ یاشنده ایدی .

کوچوکلکنه رغماً دولتی باباسی کبی متانتله اداره ایتدی. هرکسه منصبنه کوره رعایت ایدوب احسانلر ویردی. ملتك اولولرینی مسلمان ایتدی. زمانده بوتون خلق مسلمان اولدی . بونك زماندن اعتباراً بوتون جوجی ایلنه اوز بك أیلی آدینی ویردیلرکه بوقبیله الی ماشاآلله بو آدی طاشیمقدەدر .

بوتون عالمه عدالتك طادینی طاتدیردی .

ایکی دفعه ایرانه ابوسعید خان اوزرینه سفر ایتدی ایسەده ایرانی ضبطه موفق اولامادی و براز صوکره وفات ایتدی .

اوز بك خان اوغلو جانی بك خان . — سرایجقده باباسنك یرینه خان اولدی . پك مسلمان بر آدام ایدی . عالملره ، زاهدلره پك حرمت ایدردی . شریعته پك رعایتکار ایدی . بو اثناده تیمور طاش اوغلو ملك اشرف آذربایجانده حکومت ایدییوردی . پك ظالمدی ، ظلمندن هرکس قاچمشدی . قاضی محی‌الدین ده قاچوب سرایجغه صیغینمشدی . جامعده وعظ ایدردی. برکون جانی بیك خانده وعظ دیکله‌مکه جامعه کیتمشدی . قاضی ملك اشرفك ظلمندن اویله بحث ایتدی‌که خان باشده اولمق اوزره حاضرونهپ آغلادیلر . قاضی خانه دیدی‌که : « بزم حقمزی اوندن آلمازسەك یارین آخرتده ایکی المز یاقاکده‌در. » بوندن متأثر اولان خان آتلانوب ملك اشرف اوزرینه یورودی . اوردوسنی بوزوب کندیسنی أولدوردی . باشنی تبریزده بر جامعك قاپیسنه آصدیردی .

ملك اشرفك دیکر ماللرندن باشقه ساده ٤٠٠ دوه یوکی یاقوت

وسائر جواهری واردی. جانی بیك‌خان بوتون بومالاری عسکره تقسیم ایتدی . اوغلو بیردی (ویردی) بکی آذربایجانه والی قویوب کندیسی قایتدی .

کندی یوردینه کلدکدن صوکره خسته دوشدی وخسته‌لغی اوزون سوردی . خان خسته‌لقدن قورتولامایه‌جغنی آکلاینجه آذربایجانه آدام کوندروب اوغلونی چاغیرتدی ؛ فقط او دها کلمه‌دن حالنی وخیم کوروب خلقی طوپلادی و اوغلو بردی بیك خانی ولی عهد اعلان ایتدی. هر کسه بر چوق نصیحتلر ویردی . ٧٥٨ ده وفات ایتدی . ١٧ ییل پادشاهلق ایتمشدر . سرایجقده مدفوندر.

بیردی بیك خان . — تبریزدن کلوب سرایجقده باباسنك یرینه کچدی . اوچ کون یاس طوتدیلر . یاسدن صوکره شهزاده‌لر و بکلر بیردی بیك (به‌ردی بك) خانی پادشاه یاپدیلر . بو پادشاه ظالم ، فاسق ، ایچی قارا ، نیتی کوتو برانسان ایدی . دولت ساده کندیسنه قالسین دیه نه قادار قرده‌شلری و آقربالری وارسه هپسنی اولدوردی.

آنجق ایکی ییل پادشاهلق ایدوب هجری ٧٦٢ ده وفات ایتدی . صاین خان (باتو خان) نسلی بیردی بکله کسیلدی بیتدی . حالا اوز بکلرده مثلدر : « نار (دوه) بوینی بردی بکده کسیلدی . » بوندن صوکره جوجی خانك دیکر اوغللری پادشاهلق ایتدیلر .

سکزنجی باب

جوجی خانك بشنجی شیبان خان اولادندن تورانده ، قازاقده ، قریمده ، ماوراءالنهرده حکم سورنلرك تاریخی

جنکیز خان ، اوغلو جوجی خان ، اوغلو شیبان خان ، اوغلو بهادر خان ، اوغلو جوجی بوغا ، اوغلو باداقول ، اوغلو مونکه‌تیمور ، اوغلو بیك قوندی اوغلان ، اوغلو علی اوغلان ، اوغلو حاجی محمد خان ، اوغلو محموده‌ك خان ، اوغلو آیاق خان ، اوغلو تولوق خان ، اوغلو شامای سلطان ، اوغلو اوراز سلطان ، اوغلو بهادر سلطان محمود خان ، اوغلو مرتضی خان، اوغلو کوچوم خان. ایشته بونسل‌ده کوچوم خانده کسیلمشدر .

بو کوچوم خان تورانده قرق ییل پادشاهلق ایتدی . اوزون عمر سوردی . نهایت ایکی کوزی کور اولدی و هجری ١٠٠٣ ده اوروس

تورانی کوچومك الندن آلدی . کوچوم مانغوتلره قاچدی و اوراده وفات ایتدی .

قریمده پادشاهلق ایدن طوغاى تیمور اولادی. — جنکیزخان، اوغلو جوجی خان ، اوغلو طوغان تیمور ، اوغلو اوز تیمور ، اوغلو صاریجه، اوغلو کونجه‌ك اوغلان، اوغلو تؤقول حوجا اوغلان، اوغلو توی حوجا اوغلان ، اوغلو توقتامیش خانك سکز اوغلو واردی . آدلری : جلال‌الدین، جبار بردی (ویردی) ، کپك (کوپه‌ك) ، کریم ویردی ، اسکندر ، ابو سعید ، کوچوك و قادر ویردی‌در .

توقلو حوجانك توله‌ك تیمور آدلی بر اینیسی واردی. تولك تیمورك اوغلو حبینه ، اونك اوغلو لقبی ایچکیلی حسن اولان حسن اوغلان، اونك اوغلو محمد خان ، اونك اوغلو طاش تیمور، اونك اوغلو غیاث‌الدین خان ، اونك اوغلو حاجی کرایدر . حاجی کرایك سکز اوغلو واردی . اسملری شونلردر : دولتیار ، نور دولت خان ، حیدر خان ، قوتلوق زمان ، کیلدیش ، مینگلی کرای خان ، یامغورجی ، اوز دمیر .

قریمده سلطنت ایدن خانلر حاجی کرای خان نسلیدر . یری اوزاق اولدیغندن بو سلانه حاجی کرای خانك هانکی اوغلونك سلاله‌سیدر بیلمیورم .

توقای تیمور نسلندن قازاقده پادشاه اولانلر. — جنکیز خان ، اوغلو جوجی خان ، اوغلو توقای تیمور ، اوغلو اوز تیمور ، اوغلو حوجا ، اوغلو باداقول اوغلان، اوغلو اوروس خان ، اوغلو قویرچق

(قویور چیق) خان ، اوغلو باراق خان ، اوغلو جانی بیك خان لقبلی ابو سعید خانك دوقوز اوغلو واردی . اسملری : ایرانجی ، محمود ، قاسم (محمد خان شیبانله اوروشان و محمد خانی أولدورن بودر.)، ایتیك (آیتیك ، آی بك) ، جانیش ، قنبر ، طانیش ، اوسه‌ك ، جاتوك (جادیك) .

جوجی خانك اوچونجی اوغلو طوغای تیمور نسلندن ماوراءالنهرده سلطنت سورنلر . — جنکیز خان ، اوغلو جوجی خان ، اوغلو توقای تیمور خان ، اوغلو اوز تیمور ، اوغلو ابای ، اوغلو تومغان ، اوغلو قوتلوق تیمور اوغلان ، اوغلی تیمور بك اوغلان ، اوغلو تیمورقوتلوق خان ، اوغلو تیمور سلطان ، اوغلو محمد خان ، اوغلو جاواق سلطان، اوغلو مانقیشلاق سلطان ، اوغلو یار محمد سلطان ، اوغلو جانی سلطان ، اوغلو دین محمد سلطان ، اوغلو نور محمد خان ، اوغلو عبدالعزیز خان ، اوغلو اوزبك‌در . (یار محمد سلطان اوغلو جانی سلطانله برابر [هجری ٩٧٥ ، میلادی ١٥٦٧ ده] آستراغاندن بخارایه قاچوب اسکندر خانه صیغینمش ایدی . اسکندر خان قیزینی جانی سلطانه ویرمشدی . میلادی ١٠٥٥ ده باباسی نادر [نور] محمد خانك یرینه کچمشدی) .

اوزبکلرك شجره‌سی کوستریرکه عبدالعزیز خانك، قازاق و قریم پادشاهلرینك اجدادی جوجی خانك اوچونجو (یاخود اون‌اوچونجو)

اوغلو توقای تیمور خاندر . حاجیم خانك ، عبدالله خانك و کوچوم خانك اجدادی جوجی خانك بشـنجی اوغلو شیبان خاندر . بو اوچ خان هم عصرایدلر ، بربری آردنجه وفات ایتدیلر .

جوجی خانك باشـقه اوغوللری و حکومتلری یوقارده ذکر ایدلدی .

سکزنجی و دوقوزونجو باب

بو ایکی بابی بوراده برلشدیرمك ضروری ایدی . آشاغیده آیریله‌جق

جوجی خان ماجار ، باشـقورت ، اوروس ، کوره‌ل ونمش أولکه‌لرینی ضبط ایچین حاضرلقده بولونیور و یدی ییل دوام ایده‌جك بر سفره حاضرلانمه‌لرینی آداملرینه سویله‌یوردی . اوردو طوپلارکن وفات ایتمشدی . جنکیز خان یرینه باتو خانی تعیین ایتمشدی . جنکیز باتو خانه باباسنك سفرینی یاپمسنی سویله‌مشدی. اوده حاضرلانیوردی. حاضرلانیرکن دده‌سی جنکیز خان‌ده أولدی . ایکی سنه صوکره جنکیز خانك یرینه کچن اوکه‌دای قاآن‌ده باتویه عینی سـفری حاضرلامسـنی امر ایتدی .

باتو خان روس ولایتلرینی آلا آلا موسقووایه واردی . اوراده کوره‌ل ، نمش و اوروس پادشاهلری طوپلانوب خندقلر یاپمشلردی .

اوچ آی بویوك ووروشلر اولدی. نهایت بر کون شیبان خان آغابکسی صاین خانه: « باکا کندی نوکریمدن باشقه بش آلتی بیك کیشی ویر، بر کیجه دشمنك آرقاسنی آلایم و تاڭله (سحرله) برابر اوردوکاهه کیرەیم. سزده او زمان آلندن هجوم ایدك. » دیدی . بویلەجه یاپدیلر. صباحاین ارکن اوروشلك قیزدیغی برزمانده شیبان خان آرقادن یورویوب خندکك کنارینه کلدی . خان و اوردوسی آتدن اینوب خندقی کچدیلر . خندقك ایچنده آرابەلری دائره شکلنده زنجیرله بربرینه باغلامشلردی . زنجیرلری کسوب آرابەلری بوزدی . اوردوسیله پیاده اولارق قارغی و قیلیج ألده هجوم ایتدیلر. صاین خانده جبهەدن هجوم ایتدی. دشمنی اویله قیردیلرکه تام یتمش بیك کیشی أولدوردیلر . ایشته بو محاربه ایله صاین خان بوتون او أولکەلره صاحب اولدی .

بو سفردن قایتدقدن صوکره جوجی خانك بویوك اوغلو ألچەن لقبلی اوردایه : « بو سفرده ایشیمزی کورن بتیرن سن اولدك . » دیوب اون بیك چادرلق بر قبیله ویردی. شیبان خانەده التفات ایدوب آلنان غنیمتلردن بعضی شیلرله هنوز فتح اولونان کورەل یوردینی ، بایری (موروث) یورتلرندن قوشچی ، نایمان ، قارلق ، بویروق اوروقارینی ویردی و : « بملە آغابکم ایچەن آراسندەکی أولکەلر هپ سنکدر . یازین ایرغیز صاووق ، اۋر ، ایلك و اورال داغنه قادار یاییقك شرقنده یایلا ؛ قیشین قارا قوم ، آرا قوم ، سیر صویی کنارلرنده ، صاری صووجق (چو) صوینك آیاغنده (منصب) قیشلا ! » دیدی .

شیبان خان ایلنی بر اوغلو ودرایتلی بکلرندن بر قاچی ایله کورەله کوچوردی. بو ایل اوغولدن اوغوله شیبان خان اولادی الندە قالدی. الآن کورلده حکم سرن تورەلر شیبان خان نسلندندر دیرلر .

شیبان خان ذکر ایتدیکمز یورتلرده قیشلاردی ، یایلاردی . بویله کچن برنیجه ییلدن صوکره وفات ایتدی . شیبان خانك اون ایکی اوغلو واردی . آدلری صیراسیله شونلردر : باینال ، بهادر ، قاداق ، بالقا ، چریك ، مەرگەن ، قورتوغا ، آیاچی ، صاییلغان ، بەیانجار ، ماجار ، قونچی .

شیبان خانك یرینه ایکنجی اوغلو بهادر خان کچدی. بونك ایکی اوغلو واردی . بویوکی جوجی بوغا ، کوچوکی قوتلوق بوغا ایدی. باباسنك یرینه جوجی بوغا کچدی . بونك دورت اوغلو واردی : باداقول ، بك تیمور ، نیقچار و ییسبوغا . جوجی بوغا أولونجه یرینه باداقول کچدی . بونك اوغلو بر دانه ایدی . آدی مینگ تیموردی . بو ذات پك بهادر و پك ذکی ایدی. بو سببدن کندیسنه کولوك لقبی ویرلمش کولوك مینگ تیمور خان دیرلردی . کولوك تورکجه اول آدامه دیرلرکه او بر شی سویلر و او اولورسه بن هیچ فنالق یوزی کورمەم دیرده اوده اولور و اونك کوکلیده اوکا ایناڼیر .

کولوك مینگ تیمور خانك آلتی اوغلو واردی : ایلباق ، جانتا ، فولاد ، سوینج ، تیمور ، تونکه بیك قوندی

مینگ تیمور أولونجه یرینه فولاد کچدی . بونك ایکی اوغلو واردی : ابراهیم ، عربشاه . اوزبکلر بو ایکی اسمدن عیسی (اسا) عرب یاپدیلر .

شیبانه خانه نسلندن ماوراءالنهرده پادشاهلر ایدنلر . — جنکیزك اوغلو جوجی ، اوغلو شیبان ، اوغلو بهادر ، اوغلو جوجی بوغا ، اوغلو باداقول ، اوغلو مینگ تیمور ، اوغلو فولاد ، اوغلو ابراهیم اوغلان ، اوغلو دولت شیخ اوغلان ، اوغلو ابوالخیر خان .

ابوالخیرك اون بر اوغلو واردی . بویوك اوغلونك آدی شاه بوداق سلطان اولوب بونك‌ده ایکی اوغلو اولمشدی . بویوك اوغلونك آدی محمد ، لقبی شاه بخت ایدی . محمد شاه بخت شاعر ایدی ، شیبان نسلندن اولدیغندن « شیبانی » مخلصنی قوللانیردی . شاه بوداق سلطانك کوچوك اوغلونك آدی محمود سلطاندی . محمود سلطانك اوغلو عبدالله خاندی. (ابوالخیر خان هجری ۸۱۳ ومیلادی ۱٤۱۳ده دوغدی ۸۷٤ و ۱٤٦۹ ده صیچان بیلنده أولدی . اوچ حرمی واردی : بورغوت اوروقوندن شاه بوداق سلطانك و حوجا محمد سلطانك آناسی آغاناق بیکه ؛ قونقرات اوروقندن حیدر خان ، سید بابا خان ، سانجار سلطان و شیخ ابراهیم سلطانك آنالری ؛ اولوغ بكك قیزی کوچ‌کونجی خان ، سوینج حوجا خان ، آق بورون سلطانك آنالری ربغا سلطان بکم .)

ابو الخیر خانك ایکنجی اوغلو خوجا محمددر ؛ فقط اوزبکلر اوکا خوجوعم ته‌نته‌ك دیرلر که احمق خوجا محمد دیمکدر . خوجا محمدك اوغلو جانی بك‌در . بوده آبدال بر آدامدی . (اون ایکی اوغلو اولمشدی). جانی بكك اوغلو اسکندر خاندی. بوده عقلسز بر آدام ایدیسه‌ده اونك ایکی هنری واردی : بری فرض و نافله نمازلری

دواملە قیلمق ، قار چیغای (طوغان) بسلمکده و قوللانمقده یکتای جهاندی .

اسکندرك اوغلو مشهور عبدالله خاندر . بونك اوغلو عبدالمؤمن خان ایسه بونسلك صوکی اولمشدر . عبدالله خانك حکایه‌لری عالمده مشهور اولدیغندن ذکرندن صرف نظر ایتدك . (عبدالله خان هجری ۹٤۰ ده دوغمشدر. حافظ طانیش عبدالله خانك تاریخنی یازمشدر . اسمنه شرفنامهٔ شاهی دیمشدر. بوکا مستشرقلر عبدالله نامه دیرلر. سببی‌ده کوردلر تاریخی اولان وبیتلیس توره‌سی شرف طرفندن یازیلان شرف نامه ایله تخلیطدن آییرد ایدرلر) .

طوقوزنجو باب

شیبان خان اولادندن خوارزمده حکم سورنلرك
تاریخی

فولاد أولدکدن صوکره ایکی اوغلو ابراهیم و عرب شاه بابالرینك دولتنی آرالرنده بولوشـوب پایلامشدیلر ؛ فقط بربرندن آیرلمه‌یوب برابر یاشارلردی . برابر کوچوب قونارلردی . یاییق نهرینك باشـنده (منبعنده) یایلار ، سیرك آیاغنده قیشلارلردی . طاتلیلق ایله عمر کچیردیلر .

عرب شاه‌أولونجه اوغلوحاجی تولی ([جوجی تولونی] شیبان‌نامه‌ده ایسه بوکا توغلوق حاجی دینور) یرینه کچدی . حاجی تولی أولونجه یرینه‌اوغلو تیمور شیخ کچدی. تیمور شیخ هنوز چوجق‌ایکن قالموقدن ایکی‌بیك کیشی کلوب ایلینی یاغما ایتمشدی . تیمور شیخ حدته کلوب

دها بوتون اوردوسنی طوپلامادن آرقالرندن قوشمشدی . یتیشوب ووروشدی . مغلوب اولدی و کندیسیده أولدی . اوغلو یوقدی ، اینیسی‌ده یوقدی . دشمن ایلی ینه باصدی . توره‌سندن آیرلمش أولان ملت امیدسزلکه دوشوب باشقه توره آرادیلر . اویغورلرك آقصقاللری (آق صقاللقلری) طوپلایوب اوردا قاپیسنه کلدیلر . و خانمه (خانك مؤنثیدر ، خان قاریسی دیمکدر) آدام کونده‌روب دیدیلرکه : « ملتك هپسی کیتدی . بزده کیتمك اوزره‌یز . خانك حرملری و قومالری چوق ایدی . باقسینلر . بری کبه ایسه چوجق دوغونجه‌یه قادار کیتمه‌یز . ». خانم: « باشقه‌سی کبه دکل؛ فقط بن اوچ آیلق کبه‌یم . » دیدی . بونك اوزرینه اویغور خلقی اوردو ایله قالمغه قرار ویردیلر . نایمانلر کیتمش ایدیلر . بو خبری آلنجه باشقه بر توره‌یه کیدوب نوکر اولمادیلر ؛ لکن قایتوب اوردویه‌ده کلمدیلر . چوجق دوغونجه‌یه قادار اولدقلری یرده قالدیلر . دیکر قبیله‌لر باشقه توره‌لره کیدوب نوکر اولدیلر .

خانم آلتی آی صوکره بر ارکك چوجق دوغوردی . آدینی یادکار قودیلر. اویغورلر کیتمش اولان بوتون قبیله‌لره آداملر کوندروب «وار، سیونجی (مژده‌یه ویریلن هدیه) دیله! » دیدیلر . بری نایمانلره واروب مژده‌له‌دی . نایمانلر او آدامه بر قارا آت سیونجی ویردیلر وقایتوب اوردویه کلدیلر . آناسی یکی دوغان چوجوغنی قوجاغنه آلوب قوجه‌سنك کورنوش خانه‌سنه کوتوردی ، تور - Place d'honneur ده اوطورتدی . موغوللرجه صول طرف صاغ طرفدن

اعتبارلی اولدیغندن واویغور نایمانی قونوق صایدیغندن اونلری قونوقلایوب صول طرفه کچیره‌رك کندیلرندن یوقاری اورون (یر) ویردیلر . موغوللرجه صول طرفك تور (پلاس دونور) اولماسنك سببی تا کرینك بدن ملکنك پادشاهی اولان یورالی صول طرفده یاراتمه‌سیدر . شیمدی‌یه قادار نایمانلرك یوقاری اوطورمالری بوندندر . صوکره باباسندن قالان نوکرلر امید ایچنده دونوب کلدیلر. ایشیکده اویغورلر و نایمانلر باش اولدی . یادکار خان اولادینك قاراجیسی نامنی آلدیلر . اوزبك دیلنده قاراجی اییده و فناده صداقتی آصلا صارصیلماز دیمکدر . (قاراجی اوزرینه وه‌لیامینوفك قاسیموف خانلری تاریخنده ، باخصوص قریمده ، قازانده ، قاسیموفده ، نوغایلر و قازاقلرده قارجی حقنده معلومات واردر .)

یادکار بویودی. دورت اوغلو اولدی : بَرْکه ، ابوله‌ك ، آمینه‌ك و آباك . بو دورده موغول دیلی هنوز تمامیله اونودولمامشدی . موغولجه آمین جان دیمکدر . داجیقجه هوش ، اوزبکجه تین در . آمینك کافی ادات تصغیردر . بو « ك » اوزبکجه غینه ، گینه‌در . مثلا کوچوك آته آتغینه ، کوچوك کیشی‌یه کیشیگینه دیرلر . آمینه‌كك معناسی جانغینه (کوچوك روح) دیمکدر. صدده کیره‌لم : یادکار خانك بویوك اوغلو برکه سلطان یکیت وجسورایدی . دیرلرکه تا کری اونك کوکسنی یکپاره یاراتمش. کمیکلرك آراسنده قیقیرداقلر اولور. حالبوکه اونك قیقیرداغی یوقدی . برکه سلطان ابوالخیر خان ایله معاصردی . لکن او اختیار ایکن برکه هنوز کنج ایدی .

ماوراءالنهرده تیمور بك اولادندن ابو سعید میرزا اوز آقربالرندن عبداللطیف میرزایی أولدوروب یوردینه صاحب اولدی. (عبداللطیف میرزا تیمور کورهکان (تیمورلنك) ك اوغلو شاه رخك اوغلو مشهور اولوغ بكك اوغلودر.) عبداللطیف میرزانك اوغلو میرزا محمد چوکی قاچوب ابوالخیرخانه صیغیندی . ابوالخیرخانك حرمی عبداللطیف میرزانك سینكلی (کوچوك همشیره) و محمد چوکینك خالاسی ایدی . (بو قادینك اسمی ربعه سلطان بیکیمدر . سلطان عبداللطیف میرزا ایله سلطان عبدالعزیزك باباسی اولوغ بكك قیزیدر .)

چوکی برمدت خانك یاننده دوردقدن صوكرا ماوراءالنهردن بری کلوب سلطان ابو سعید میرزانك سمرقندن خوراسانه کیتدیکنی، اورادن مازندرانه کیدهجکنی سویلهدی . بوخبری آلان میرزا محمد چوکی خاندن امداد ایستدی . ابوالخیر خان برکه سلطانی چاغیروب: « میرزا محمدچوکی بزدن امداد ایستهیور. بنم اوغوللرم ویاقین اینیلرمده بو ایشی باشاراجق کیمسه یوق . سنده بنم بر اوغلومسك . اوز عسکرکله آتلان ، بنده چری ویرهیم . » دیدی . برکه سلطان خانك سوزینی قبول ایتدی . اوتوز بیك کیشیلك بر اوردو ایله حرکت ایدوب تاشکنده یاقلاشدی .

طاشکنده کلنجه چاغاتای اوروقلری محمدچوکیه التحاق ایتدیلر. چونکه بونلر اولجه اونك باباسنه ، صوکره کندیسنه تابع ایدیلر . ابو سعید خانی پك سومزلردی. بونك اوزرینهطاشکنده کیردیلر. اورادان کیدوب شاه رخیهیی آلدی. (شاه رخیه ماوراءالنهرده آقساق تیمورك

اوغلوشاه رخ میرزا طرفندن هجری ٨١٨، میلادی ١٤١٥ ده تاسیس ایدلمشدی.) . اورادن سیر صوینی کچوب سمرقنده کلدی . ابوسعید میرزا خوراسانه کیدرکن سمر قندده یرینه آرغون اوروغندن امیر مزیدی براقشدی . امیر مزید اوردوسیله قلعهدن چیقوب صف دیزدی . برکه سلطانده اوروش ترتیباتی آلوب محمد چوکی میرزایی چاغاتای اوردوسیله مرکزه، ابوالخیرخانك قوشدیغیعسکره بیشکند اوغلان نامنده برینی باش یاپوب صاغه قوله قویدی . کندیسیده صول قولده دوردی . اوروشدیلر . تا کری برکهنك النی اوستون ، آرغونك توغنی آلت قیلدی . اوروش شهره یاقین یرده اولمشدی . چاغاتای عسکریاونلری قلیج الده قلعه قاپیسنه قادار تعقیب ایتدیلر. صوکره قایتدیلر .

امیر مزید اله دوشمهیوب شهره کیردی . قاپیلره ، بورجلره آداملر تعیین ایتدی. قابال (محاصره) تدارکنی کوردی . (قابامق ـ محاصره ایتمك ، قابالمق ـ محاصره اولمق. قابال ـ محاصره) . خوراسانه ابو سعید میرزایه خبر کوندردی . بو خبری آلان سلطان ابو سعید میرزا خوراسان اوردوسنه همان طوپلانمهلرینی امر ایتدی . طوپلانان بویوك بر اوردو ایله سمرقند اوزرینه یورودی .

محمد چوکی میرزا کوفین و کهرمینه کلدی . بوخارا و سمرقندك ایچندن ماعدا بوتون ماوراءالنهری ضبط ایتدی . هر طرفه داروغالر تعیین ایتدی . بو اثناده میرزا ابو سعیدك بویوك براوردو ایله کلمکده اولدیغی وبلخه اولاشدیغی خبری کلدی. بونك اوزرینه بویوك کوچوك

اوطوروب كنكاش ایتدیلر . بركه سلطان دیدی‌كه : « شكر تا كری‌یه تاشكند ، توركستان وماوراءالنهر الیمزده‌در . اوز بك و چاغاتایك آغیر چریسی قوماندامز آلتنده حاضر . هیچ اكسیكمز یوق . آمو صـویی كنارینه وارالم . یاوی (دشـمن) صودن كچمه‌دن منع ایده‌لم . اكر كچرسه ووروشورز . » . چاغاتای بكلری دونوب سیرنهردن چكلمك ، شاه رخیه‌ده دورمق رأینده بولوندیلر و : « ماوراءالنهری محافظه ایده‌مه‌یز . توركستانله طاشكندی محافظه ایدرسه‌ك بیزه یتر . » دیدیلر .

محمد جوكی بركه سلطانك سوزینك معقول اولدیغنی آكلادی آما كندی بكلرینك سوزینی قیرامادی و كرمینه‌دن كوچوب شاه رخیه‌یه دوغرو یوزله‌ندی (توجه ایتدی) . بونی كورن چاغاتای نفرلری محمد جوكی‌یی ابو سـعید میرزادن قورقوب قاچدی ظننه دوشه‌رك او كونی قاچوب ابو سعید میرزا طرفنه كچدیلر . بونی كورن وماوراء النهرك دشمن النه دوشه‌جكنی آكلایان بركه سلطان سوزی دیكله‌نمدیكنه اوفكه‌له‌نوب سوغدی یاغما ایته‌لرینی اوردوسنه امرایتدی . اوچ كون سـمرقند جوارینی یاغما ایدوب دیری مالی سـوردیلر ، اولو مالی دوه‌لره یوكلتدیلر . یورتلرینه قایتدیلر .

محمد جوكی میرزا شاه رخیه‌یه كلدی . ابو سعید میرزا آرقاسندن كلوب شاه رخیه قلعه‌سـنه قاپانمش اولان محمدی دورت آی محاصره ایتدی ؛ فقط قلعه‌یی ضبط ایده‌مدی . نهایت خوجا عبید (حواجه ناصرالدین عبیدالله) سمرقندن كلوب آرایه كیردی . كندیسنه برشی

یاپیلمایاجغنه آند ایدوب محمد جوكی‌یی قلعه‌دن چیقاروب ابو سـعید میرزایه كورنوشدوردی . ابو سـعید ویردیكی سـوزی طوتوب محمد جوكی‌یی أولدورمدی ؛ فقط خوراسـانده اختیارالدین قلعه‌سـنده حبس ایتدی . بو وقعه هجری ٨٦٠ ده اولدی . (اختیارالدین قلعه‌سی هراتده ایدی . محمد جوكی ٨٦٨ ذی‌الحجه‌سنده وفات ایدوب هراتده موصاللا مسجدینه كومولدی) .

مانغوت موسی بكك بركه سلطانه اشیكنه كلوب امداد (كومك) دیله‌مسی . — موسی بكله قوجاش میرزا دشمن اولوب اوروشدیلر ، قوجاش میرزا غالب كلدی . موسی بك قاچدی . كندی كندیسـنه دوشوندی و یاننده‌كی آدملره دانیشدی : « كیمه كیتسه‌م بو اوجی آلابیلیرم ؛ بو ایش آنجق بركه سـلطانك ألندن كلیر . » دیدی . بركه سلطانه كیدوب حالنی عرض ایتدی . بركه سـلطان : « خوش كلدك ، صفا كلدك . ألمدن كله‌نی اسیركه‌مه‌م . بابام خان اولسون . سن قاپیسنده اولو بر بك (بی) اول . صوكره چاره‌سنه باقارز » دیدی . دورت یانده‌كی آهالیسنی طوپلایوب بویوك بر دوكون یاپدی . باباسی یادكار خانی آق كیزه (كچه‌یه) اوطوروب خان اعلان ایتدی . اوز بكلرجه بوذات ابوالخیرخان ، قاضی بك ، یادكار خان وموسی بك دیه پك مشهوردر .

بوندن صوكره بركه سلطان سفر حاضرلغنی كوروب موسی بكی پیشدار قوماندانی تعیین ایتدی . موسم قیش ایدی . چوق قار یاغدی . آتلری كیتدكجه آریقلادی و آزیقلری تاوسولدی (بیتمك

اوزره اولدی) . نهایت عسکر دونمك ایسته‌دی . سلطان راضی
اولمدی . موسی بك ده باشلرنده اولدیغی حالده بوتون بکلر قایتمق
لازم اولدیغنی سلطانه سویلدیلر . عسکر پك خراب اولمشدی.
دیدیلرکه : « اوردو پریشان اولدی . آتسز پیاده نره‌یه کیده‌رز ؟
بو ییل مادامکه اولمایور . کله‌جك سنه اولور . قایتمق مناسبدر . » .
سلطان برکه : « بوکون و یارین‌ده یورویه‌لم . اکر دشمنی بولورسه‌ق
اوروشورز . بولمازسه‌ق دونه‌رز » جوابنی ویردی .

بو جوابی ویروب برکه سلطان آتنه بینوب ایلرله‌دی . بر صباح
ایدی . اوکنده برتومسلك واردی. اوستنه چیقوب باقدی. ایلرده بر
اووا و اوواده برچوق چادرلر واردی . تومسکدن قایتدی ، ایلری‌یه
ایکی کیشی کوندردی ، خبر کتیرمه‌لرینی امر ایتدی . بو آداملر
کیدوب برداوارجی‌یی (چوبان) طوتوب کتیردیلر . سلطان
داوارجیدن صوروب اوکرندی‌که اوراسی قوجاش میرزانك یوردیدر .
همان آتلاندیلر آتسزین چادرلری باصدیلر. قوجاش میرزایی یاقالایوب
أولدوردیلر . چادرلری یاغما ایدوب برچوق غنیمت و اسیر آلدیلر .
قالانلر ایسه برکه سلطانه باقندیلر (تبعیت ایتدیلر) . برکه سلطان
قوجاشك مالای خان زاده نامنده‌کی قیزینی کندیسنه نکاحلادی .
قیشی‌اوراده کچیروب یاز (آصیل تورکجه‌ده بهاردر. بزم یاز تورکجه‌ده
یای‌در) له برابر قایتوب أوینه کلدی .

یادکار خانك وفاتی و برکه سلطانك شهید اولمسی . — بو وقعه‌دن
برقاچ سنه صوکره یادکار خان أولدی ، یرینه ابوالخیر خانی چیقاردیلر .
چونکه ابوالخیر جسور ، یکیت ، دوستلرینی کولدورور ، دشمنلرینی

آغلاتیر بر ذات اولدیغندن جوارده بولونان آقربالرندن هیچ بری
یوقدی‌که اونلره کوجی یتمزاولسون . بوسببدن هپسی برله‌شوب اونی
خان یاپدیلر و براز صوکره‌ده أولدوردیلر . ابوالخیر خانك اوغوللری ،
طورونلری چوق ایدی . دشمنلری‌ده چوق اولدیغندن اوغوللرینك
بر قسمنی أولدوردیلر . قالانلری‌ده ، قبیله‌لری‌ده دورت طرفه
داغیلدیلر .

برکه‌سلطان‌ده: « باباکك أوینی‌دشمن یاغمالاسه سن‌ده یاغما ایت! »
دین اسکی مثل موجبنجه عمل ایدوب بر طرفدن اوده ابوالخیر خانك
مالنی یاغما ایتدی .

بو وقعه‌دن بر چوق سنه صوکره ابوالخیر خانك شاه بخت نامنده‌کی
طورونی دنیایه کلدی . بویودی ، یکیت بر کنج اولدی . آتاسنك
یوردنه کلدی . داغیلان ایلنی طوپلایوب برکه سلطانله — ضمیرنی
ایچه کیزله‌یوب — غایت خوش کچیندی . بر ییل سیر صوینك آیاغنده
قیشلایوردی . برکه سلطاندن بر توغای یوقاری قونمشدی .

بر کون شاه بخت اوردوسنه اوکیجه کاوب چادری یاننده
کیجه‌له‌مه‌لرینی ؛ چونکه صباحلاین أرکن آوه کیده‌جکنی سویلدی .
نوکرلری بیغیلدیلر . تون یاریمی (کیجه یاریسی) اولدی . آتلانوب
برکه سلطانك اوردوسنه دوغرو یورودی و نوکرلرینه: « تانله (شفقله)
برکه یی چادرنده باصاجغم . باشقه اسیر آلمه‌یه فلان باقمایك . برکه‌نك
چادرینی ایی قوشاتك . » دیدی . شفقله اوردویی محاصره ایدوب
سلطان برکه‌یی آرادی ؛ فقط بولامادی . قول و دده‌کلردن (بسلمه ،

کوله قادین) صوردیلر. آلدقلری جواب شویله ایدی : « سز کلنجه‌یه قادار بوراده ایدی . لکن او اثناده هر بریمز بر طرفه داغیلدق . نه اولدیغنی بیلمه‌یورز » . حقیقةً برکه سلطان چادرنده ، یاتاغنده صویونوق ایدی . آت آیاقلری سسی ایشیدنجه آرقاسنه بر کیش (زیبلین) دریسی آتابیلوب یالین آیاق قوشوب دیشاری چیقدی . دشمنی کورنجه قوشه‌رق چادرینك اوکنده‌کی بویوك بر باطاقلغك صازلرینك آره‌سنه کیروب بوز اوستنده دوردی . اوردوسی ایرماغك توغاینده (نهرك دیرسکنك ایچی) ایدی . هوا صووقدی . بوزك اوستنده قوشارکن برقامیشك چوکورونه (چوکور ـ برشیئك کسیلك یری، مقطعی) باصمش ، آیاغی یارالانمش ، بر دوزی‌یه قان آقیوردی . قانی دوردورمیه یاقایوب قامیشلرك اك صیق یرینه واردی و آیاغنی کورکك اتکنه صاروب اوطوردی .

شاه بخت شیبانی خان قاچانلری بربر طوتدیردی و برکه‌یی آراتدی . برکه‌نك اویغور اوروغندن مونا که آدلی بر ایناقی واردی، قاچمشدی . آرایانلردن بری اوکا راست کلوب کیم اولدیغنی صوردی . اوده : « آرادیغکز . » جوابنی ویردی . مونکه پیاده ، او آتلی ایدی . آتدن اینوب طوتمغه قورقدی . آوازی چیقدیغی قادار باغیروب آرقداشلرینی چاغیردی . هرطرفدن یتیشدیلر . مونا که‌یی طوتدیلر و : « ایشته برکه‌یی طوتدق . » دیه شاه بخت شیبانی خانه تقدیم ایتدیلر . خان و قاپیسی خلقی اونی طانیرلردی . خان : « بو برکه دکل، برکه‌نك ایناقی مونا که‌در . » دیدی . خان اوکا : « نیه کندیکی برکه دیدك ؟ »

دیه صوردی . اوده شو جوابی ویردی : « چونکه چوق زمان اکمکنی، طوزینی ییدم . برابر یاشادم . دوشوندم‌که اونی آرایان آداملری، بنم دیرده، اطرافمه‌طوپلارسه‌م او قولایجه‌دشمندن قاچابیلیر . قالانینی سن بیلیرسك . » دیدی . شاه بخت بونك صداقتنی تحسین ایدوب، قانی باغیشلادی و کندیسنه انعام ایتدی .

آرتق هپسی بورکه‌یی آرامغه چیقدیلر . هرطرفی ایزله‌یورلردی . او کیجه برپارماق قادار قار یاغمشدی . برآدام آوولك چیتنده چیپلاق بر آیاق ایزی کوردی . بو ایزلری تعقیب ایتدی . کولك قامیشلرینه واردی . اوراده بوزك اوستنده قان لکه‌سی کوردی ، ایلریله‌دی ، اوطورمش برآدام کوردی . همان یولداشلرینه باغیردی . بش اون کیشی طوپلاندیلر . طوتوب برکه‌یی شاه بخته کوتوردیلر . شاه بخت برکه‌یی اولدورتدی . آوولری یاغما ایتدیردی . صوکره دونوب یوردینه کلدی .

قوجاش میرزانك قیزی مالایخان زاده برکه سلطانك کوچی (قاریسی) ایدی . ابوالخیر خانك ایکنجی اوغلو خوجا محمد سلطانك النه اسیر دوشمشدی . او بو قادینی کندیسنه نکاحلادی . قادین او زمان برکه‌دن ایکی آیلق کبه ایدی . یدی آی صوکرا بر اوغلان دوغوردی . آدینه جانی بیك قویدیلر . اسکندر خان بو جانی بیکك اوغلیدرکه مشهور عبداه خان اوندن دنیایه کلمشدر . عبد المؤمن خان خواجه محمد سلطانده عبداه خانك اوغلودر . بو خواجه سلطان احمق بر انساندی . عبدالمؤمن خوجوغم تینته‌ك دیرلردی .

او قادار آحمق ایدی‌که آوولده‌کی قادینلره کیدوب آتشه مای (ایچ یاغی) قویوب فاله باقار ، کیمنه « سنك اوغلوك » ، کیمنه : « سنك قیزك اولاجق » ، « کیمنه‌ده باشقه شیلر سویلر ، قوشناشلق قیلیردی . فقط کندی قاریسنك چوجغنك کندیسندن ویا باشقاسندنمی اولدیغنی بیلمزدی . عقلی اوقاداره بیله ایرمزدی . خلق بوتون : « خوجوغم تینته‌ك برکه‌نك اوغلونی کندینك ظن ایدوب اوغلوم دیر » دیرلردی . لکن مالای خان زاده منفعتی قوجاسنك خطاسنده آرار و حقیقتی صاقلاردی .

آق صاقاللیلرمز دیرلردی‌که : « عبداه خانك بویوك باباسی (یعنی عبداه خانك باباسی ، اسکندر خانك باباسی جانی بك) برکه سلطانك صاف قانندندر . دامارلرنده بلکه آنجق اونده یاخود یکرمیده بر ابوالخیر خانك اوغلونك قانی واردر . » .

عائله‌مز اونکله خیصیمدر . (یعنی عبداه خانله ابوالغازی بهادر خان اقربادر و عبداه خانله اونك عائله‌سنه چوق فنالقلر ایتمشدر . ایلرده کوریله‌جك) . آحمقلغیله عائله‌مزی خراب ایتدی . کندیسی أولدی ، اوغلوده (ابوالمؤمن خان) آرقاسندن کیتدی . نسلی قالمدی . یوردینی دشمنه ویردی . (محمد شاه بخت شیبانی خان شاه بوداقك اوغلودر . شاه بوداقده ابوالخیر خانك اوغلودر . ۹۱۱-۹۱۶ (۱۵۰۵-۱۵۱۰ م .) سنه‌لری آراسنده سلطنت ایتدی . آناسی قوری بیگیم اولان محمد شیبانی خان ۸۴۵ (۱۴۵۱) ده دوغدی . ماوراءالنهره کلوب سمرقندی آلدی و اوراده ۹۰۶ (۱۵۰۰) ده

« خان کُل » ك أولدیکی سنه تخته چیقدی . شیبانی خان ۹۱۶ (۱۵۱۰) ده أولدی .

برکه سلطانك اوغوللری ایلبارس ، بالبارس . — برکه سلطاندن ایکی اوغول قالدی . بویوکی ایلبارس ، کوچوکی بالبارسدر . بالبارس بین‌الخلق بیلکیچ نامیله معروفدی و هنوز ممه‌ده ایکن خسته‌لانوب ایکی آیاغی دیزندن آشاغی طوتماز اولمشدی . بو ایکی اوغول أر یتیشدیلر و یکیت اولدیلر . بابالرینك یوردنده یاشارلردی . شاه بخت خان ماوراءالنهری آلدیغی وقت یوردلرینی غائب ایتدیلر و او مملکتده آرتق یادکار خان نسلی قالمدی .

ایلبارس خانك اورکنجی نیچین آلدیغنی بیلدیره‌لم : شاه بخت خان ماوراءالنهری آلدی . سلطان حسین میرزا هراتده اوز اجلیله أولدی . شاه بخت خان واروب خوراسانی سلطان حسین میرزانك اوغوللرینك ألندن آلدی . حسین میرزانك اوغوللری و طورونلری چوقدی . لکن شاه بخت قاچابیلن ایکی اوچی مستثنا اولمق اوزره هپسنی أولدورمشدی . اووقت اورکنج سلطان حسین میرزانکدی . شاه بخت خان اورکنجه داروغا کوندردی . اورکنج قبوله مجبور اولدی .

بو وقعه‌دن بش آلتی ییل صوکره شاه اسماعیل کلوب مروده شاه بخت شیبانی خانله اوروشوب بوزدی و کندیسنی أولدوردی . بونی ایشیدن مروده‌کی شاه بختك داروغاسی اورکنجدن قاچدی . (شاه اسماعیل شیعی ایدی . واقعه ۹۱۳ (۱۵۱۰) ده اولدی) . شاه

اسماعیل بوتون خوراسان ولایتلرینه داروغالر کوندردی . خوارزمه‌ده اوچ داروغا کوندردی که بونلرك بری خیواق وهزاراسبه، ایکنجیسی اورکنجه ، اوچونجیسی وزیره قوماندا ایده‌جکلردی .

اورکنج داروغاسی سبحان قولی، وزیر داروغاسی رحمان قولی عرب جنسندن ایکی برادردی . رحمان قولی عرب وزیره کلنجه بویوك بر ضیافت (آش) ویروب وزیر شهرینك اولولرینی دعوت ایتدی . هپسنه خلعتلر ویردی . اوزمان وزیر شهرینك قاضیسی عمر آدلی عاقل ، عالم وکورکولی براختیار ایدی . داروغایه کورونوشمدی . خسته‌لق بهانه ایدوب ضیافته‌ده کیتمدی . ضیافتك ایرتسی کونی قاضی کیزلیجه شهرك اولولرندن ضیافنه کیتمش اولان اوچ دورت کیشی‌یی چاغیرتدی و اونلره : « یکی والینك ویردیکی خلعتلر قوتلیق (قوتلو ، مبارك) اولسون . دینکزده قوتلو اولسون ! » دیدی . بو آداملر شاشا قالوب : « یکی دین دیدیککز نه‌در ؟ » دیدیلر . قاضی : « پادشاهکز شاه اسماعیلك ویکی والیکزك نه‌دینده اولدیغنی هنوز داها ایشیتمه‌دیکزمی ؟ » دیدی . اونلر آند ایچوب دیدیلرکه : « بز بونی‌ده شیمدی‌یه قادار خوراسان پادشاهی‌اولانلرك هپسنك بزه کوندردکاری داروغالرکبی ظن ایدیورز . » . قاضی اونلره شاه اسماعیلك اون اوچ ، اون دورت سنه‌دن‌بری بوباطل مذهبه سلوك ایتدیکنی‌بیلدیردی . ودیدی که : « هنوز بو والینك آداملری آزدر ، بز چوغز . بو سببدن قورقوب دینمزی ظاهر قیلماز . براز دورور ، قوت صاحبی اولورسه ابتداسز اولولره ، صحابه‌یه سوکمکی تکلیف ایده‌جکدر . سزی کندی کبی

یاپنجه اوایشی عوامه تکلیف ایده‌جك، سوکنی براقاجق ، سوکمه‌یی کسه‌جکدر . تیز چاره‌سنه باقیك ، یوقسه کافر اولدیکز . » . بونك اوزرینه هرکس بوفکری بسلدی ، فقط ایکی ییل قادار کچدیکی حالده هیچ برایش یاپامدیلر . نهایت باقیرغانه کیدوب سید آتا نسلندن حسام‌الدین قاتال دنیلن مبارك بر ذاته واردیلر ، کندیسنی خان یاپاجقلرینی و قیزیل باشلری قیره‌جقلرینی بیلدیردیلر . حسام‌الدین اونلره : « بوکون خلق بنی پادشاه یاپمق ایسته‌یور . اولورکه صوکره ایسته‌مز، فکرلرینی دکیشدیریرلر . اکر سز بو ایشی صحیحدن کوکلکزدن یاپیورسه‌کز سزه پادشاه سلاله‌سندن و خانلغه لایق برینی ویره‌یم . » دیدی . خلق اونك کیم اولدیغنی صوردیلر . خواجه بر ایکی سنه‌ده بر اوزبك ایچنه کیدر ، جر ایدردی . اورادہ ایلبارس خانی طانیمشدی . وزیر آهالیسنه ایلبارسك آصلنی ، یکیتلکنی ، حسن حالنی و بوتون احوالنی بربر آکلاتدی . وزیر آهالیسندن ایکی کیشی آهالینك محضرینی ، خواجه‌نك بر آدامی‌ده خواجه‌نك بر مکتوبنی آلارق ایلبارسه کیتدیلر .

ایلبارس خان اینیسی بالبارسله آتلاندی . وزیردن کلن آداملری ایلری کوندردی . شهره کلوب آهالی‌یی خبردار ایتدیلر . شهرك اولولری طوپلانوب قونوشدیلر و ایلبارسه آدام کوندروب قوللقلرینی بیان، شهردن کورونمه‌ین بریرده کیزله‌نمه‌سنی کیجه کلمه‌سنی و کندیلرینه آدام کوندرمه‌سنی بیلدیردیلر . ایلبارس خان اویله یاپدی . ایلبارس خانك تنسیب ایدیلن محله کلدیکنی ایشیدن خلق بویوك کوچوك

طوپلانوب قلعه‌نك قاپیلرینی طوتدیلر . قلعه‌ده بولونان بوتون قیزیل باشلری بر دانه قورتولمامق شرطیله قیردیلر .

ایرتسی کونی بوتون خلق قلعه‌دن چیقوب ایلبارس خانی قارشیلادیلر . والینك أوینه ایندیردیلر . خلقه ساوون (بیاننامه) صالدیلر . بویوك بر شنلك یاپدیلر . اوزبك وسارتلر کاملاً طوپلانوب هجری ۹۱۱ (میلادی ۱۹۰۵) ده وقویون ییلنده ایلبارس خانی خان یاپدیلر .

وزیر شهرینه تابع اولوب والیلری اولان بر چوق ولایتلر واردی . لکن مملکت یاقوب ییقیلمشدی . اویله‌که ایلبارس خان کلدیکی زمان والیسی اولان آنجق اوچ محل قالمشدی . اونلرده : وزیر ، یکی شهر و ته‌رسه‌لك ایدی .

ایلبارس خان کندیسی وزیرده اوطوروب یکی شهری اینیسی بیلکیبج سلطانه ویردی . ته‌رسه‌که ده بر والی کوندردی .

ایلبارسك اورکنجی ضبطی . — وزیرده قیزیل باشلر قیریلدیغی زمان بردانه‌سی برخراب خانه‌یه صاقلانمش ، کیجه اولونجه قلعه‌دن چیقوب اورکنجه کیتمشدی . اورکنج حاکمنك آدینك سبحان قولی عرب ، وزیرککینك رحمان قولی عرب اولدیغنی اولجه سویله‌مشدك . بوقیزیل باش سبحان‌قولنه وقعه‌یی حکایه ایتدی . سبحان قولی اشرافی طوپلایوب ایشی بیلدیردی . و : « بونجه ییلدرا کمك وطوزیکزی ییورم : اکربنی ایسته‌مه‌یورسه‌کز کیده‌رم ، یوق ایسته‌یورسه‌کز دورورم . » دیدی . اور کنج خلقی‌ده : « الحمدلله شاه اسماعیل تخت

اوستنده . عراق وخوراسان بوتون اونك النده . سن کله‌لی درت‌بش ییل اولدی ، سندن‌هیچ برظلم کوره‌مز یوق . بش اون اوزبك آنسزین وزیره کلدی دیه سن‌پادشاهك قارشیسنه ناصل چیقارسك وبزسنی‌نه‌دیه کوندریرز ؟ اوزبکلرك أوی بارقی یوق ، کوچبه ، بریرده قرار قیلمازلر . بش اون کون صوکره وزیری یاغما ایدوب کیدرلر . نیه سز اوزولیور-سکز ؟ » دیدیلر . بونك اوزرینه سبحان قولی : « اکر بوسوزلریکز دوغرو ایسه اوکمده هیکز آند ایچلك ! » دیدی . بویوك کوچوك هپسی، کندیسنه برفنالق یاپمایاجقلرینه ، اوزبکلر شهره یاقلاشیرلرسه اونلرله اوروشه‌جقلرینه یمین ایتدیلر .

سبحان قولی رکابدارینه بر یوك تنکه (بر رکبی تنکه) کتیرمه‌سنی امر ایتدی . تنکه کلدی . اورتایه قویدردی . سبحان قولی اشرافه : « باکا ییلدام (آتیك وبجرکالی) یاقشی ییکیت برینی بولك . وزیره واروب وقعه‌یی ایجه اوکره‌نوب کلسین . » دیدی . هنوز اونلربرینی سچمه‌دن قاراول خلقنك دیوانلر دنیلن جماعتندن ، بن هنوز کوچوك ایکن حیاتده اولان آووز قیزیل اوکوز (عوض ـ قیزیل ـ اوغوز) دنیلن بری ـ که باباسی پك ییکیت بر آدامدی ـ اورتایه کلوب : « بوخدمتی بن‌یاپارم . » دیدی . سبحان قولی اوکا : « بن سنك کتیره‌جکك خبره آنجق شو صورتله اینانیرم‌که شیمدی بوتنکه‌یی (پاره‌لری) قبول ایدر وصحابه‌یه سوکرسك . » دیدی .

بو آدام بونلری یاپدی ، وزیره کیدوب کلدی ، اولانی بیتنی بربر آکلاتدی .

خان اولدقدن اوچ آى صوكره ايلبارس خان آتلانوب اورگنج اوستنه يورودى . سبحان قولى اوركنج امداد اوردوسنى آلوب قارشى چيقدى . شهردن ياريم فرسخ (فرسنك) مسافەده اوروشديلر . ايلبارس خان غالب كلرب سبحان قولى اوردوسنى قيره قيره شهره كيردى . والى يى بوتون نوكرلرى ايله برابر أولدوردى .

بونك اوزرينه ايلبارس خان اوينه وايلنه آدام كوندردى . اونلرى كوچوروب كتيرتدى . خيواق و هزاراسبده اوطوران قيزيل باشلرده اوركنج حواليسى كبى سارتلره دنيشمشلر ، كيتمەلرندن ويا دورمالرندن هانكيسنى ايستەدكلرينى صورمشلردى . سارتلرده اونلرك كيتمەلرينه راضى اولمامشلردى .

اوزبكلرك يورتاولى (چاپولجى كبى ، فقط ييەجك چالان ، آلان نوع محاربلر) اوركنجدن خيواق جوارينى برقاچ دفعه چاپول ايتمشدى . ايلبارس خان بونكله اكتفا ايدردى ؛ زيرا يانندە كافى درجەده عسكرى يوقدى . يادكار خانك ايلينك قسم اعظمى ابولەك وآمينەك اوغوللرى يانندە قالمشدى . ايلبارس خان بركون بكلرينى چاغيروب اونلره ديدى كه : « بزبورايه ايل ايله كلدك . ايليمزك چوغى آقربالريمزك يانندە قالدى . اكر آرزو ايدرسەكز آقربالريمزى ده چاغيرالم . » : بكلر كنديلرينك بوفكرده اولدقلرينى بيلديرديلر . اويغور اوروغندن بيراختيار واردى . چادىرده يربولونمديغندن دېشاريده قالمشدى . ايلرى آتيلوب خانك قارشيسنه كلدى . قول قرشتوروب (ال باغلايوب) دوروب شونى عرض ايتدى : « اوزبكلرك اهل تجربەسى ديمشلردركه بر تورەنك سطوتى علامتى

نوكرلرينه محبتيدر . فلاكتى نشانەسى ايسه آقرباسنه محبتيدر . » بوسوز خانه آجى كلدى . بكلر اختيارى آزارلاديلر و خانه : « كوردوكزمى آقرباى برينه دوشوريورلر . آقرباكز بورايه كلنجه بويله آراده سوز يوروتن ادامدن بر ايكيسنى أولدورمزسەكز توزوك (نظام) بولامازسيكز . » ديديلر .

ابولك وآمينك خانك اوغوللرينك اوركنج كلمەلرى ، خيواه (خيوه) وهزاراسبك ضبطى ، خوراسانه اتكنك آلنماسى ، ابوالخانه (بالخانه) ، مانقيشلاق و دهستانه توركمنلرينك اطاعة آلنماسى . —

او وقت يادكار خانك دورت اوغلونك هپسى ده أولديكندن ايلبارس خان اونلرك اوغوللرينه خبر كوندروب ديدى كه : « بز كلوب وزيرله اوركنجى آلدق . لكن خيوه و هزاراسبده قيزيل باشلر دورويور . كلديككز وقت ولايت و ايل ايسترسەكز خوراسان اووالرنده ايل ده ، ولايت ده چوق » . خبر كنديلرينه واردقدن صوكره ابولەك خانك بر اوغلو آمينەك خانك آلتى اوغلو چادرلرى و ايللريله كوچوب اوركنجه كلديلر . ايلبارس خان وزيرى كندى آلوب اوركنجى بونلره ويردى . صوكره آمينەك خانك اوغوللرى خيوه و هزار اسب جوارينى ياغما و خراب ايتمكه باشلاديلر . بوندن قورقان قيزيل باشلر قاچديلر ، خيوه ايله هزار اسب وكات اللرينه دوشدى . اورادن آمينەك خان اوغوللرى خوراسانه چاپول ايتمكه باشلاديلر .

بو زمان شاه اسماعيل أولمش بولونيوردى (هجرى ٩٣٠ ، ميلادى ١٥٢٣ ده أولمشدر) . اوز بكلردن قورقارق خوراسان داغلرينك

شمال حدودینك شرقده مهینه (مەهنیه) و «درقق» (دەروق)ە قادار اولان آهالیسی قاچدیلر. اوز بکلرك یرلری کنیشلەدی. هرتوره بر قاچ ولایته یرلشـدی . اورالردن خوراسانك شرق جنوبیسنه و غربده بالخان و مانقیشلاق تورکمنلری اوزرینه آقینلر ایتمکدن خالی قالمادیلر .

ایلبارس خانك اینیسی سلطان بیلکیـج اکی‌دیزندن آشاغی آیاقلری طوتماز و بوتلرینه یاپیشیق اولدیغندن آته بینه‌مز ، آرابه‌یه بینردی . ایچنده بر کیشی فرح فرح اوطوروب یاتابیله‌جك قادار اولان آرابانك تکرلکنه بر تیمور قاپاتوب سرعتلی وقوتلی آتلر قوشار، دورت بش بهادر کنج ده برابر آلیر، بالخان ومانقیشلاق تورکمنلرینی یغما ایدردی. آرابه‌ده یاتار ویا اوطوروب یوکونه‌رك ـ پك ماهر نشانجی اولدیغندن وصاغدن صولدن کله‌جك اوقلره‌ده اهمیت ویرمدیکندن ـ بویله یاپارلردی. بویوك سفرلرده الك ایلریده ایراوولده (پیشدار) اولوردی. آراباسنك یاننده بولونانلره شویله امرلر ویریردی : « صاغه، صوله، ایلری ، کری ! » آتی قوی و یلگن (سریع) الك ایی سـواریلردن کری قالمازدی . تورکمنلرك بر چوغی اطاعت ایتمش ، ویرکی ویریور ، بر قسمی دشمن قالمشدی . ویردکلری جزیه‌نك مقداری تعیین ایدلمه‌مشدی؛ کاه چوق، کاه آز ویریرلری . صوفیان خان بحثنده اونلرك ویردکلری خاراجك مقدارینی بیلدیره‌جکز .

بر قاچ ییل بویله‌جه جنکدن صوکره بیلکیـج سلطان أولدی . بر از صوکره ایلبارس خان‌ده أولدی . ایلبارس خاندن یدی سـکز اوغول قالدی . بویوکی سلطان غازی ، ایکنجیسی محمد غازی‌در . دیکرلرینك آدلری معلوم دکلدر .

ایلبارس خان وزیری آلدیغی وقت « یورتمزی قیزلباشـدن تمیزله‌دم.» دیوب اوغوللرینه بوسببدن غازی عنوانی ویردی. بیلکیـج سلطاندن بش اوغول اولمش ایدی. یالیکز بویوکنك آدی معلوم اولوب سـلطان حاجی ایدی . ایلبارس بیلکیجك اوغوللرینه حاجی عنوانی ویرمشدی .

یادکار خانك طورونلری آراسنده سلطان حاجیدن باشقه بویوکی یوقدی . اونی یکی شهردن وزیره کوتوروب خان یاپدیلر . سـلطان حاجینك ایلی و نوکری آز ایدی . ایل ، مال و نوکرك هپسی ایلبارس خانده اولدیغندن وفاتنده بونلر بویوك اوغلو سلطان غازی‌یه کچمشدی. سلطان غازی عقللی ، بهادر و کوجلو قوتلی بر کنج ایدی . اوزمان خلق ایچنده بو سوز مشهور ایدی : « ایستر ایی ایستر فنا اولسون مادمکه سلطان غازی فرمانیدر اجرا ایتملی . » . لکن بو توره‌خسیس ایدی . سلطان حاجی‌یه ایکی بویوك شی ویردی : بری خان آدی ، دیکری صوفراده ایلك لقمه . بوده بر ییل صـوکره أولدی ، یرینه بویوك اوغول اولارق ابوله‌ك خان اوغلو حسن قولی خان اولدی . اورکنجی اوکا ویردیلر .

بو اوچ خان یادکار خانك اوغوللرینك اوغوللری ایدیلر و تماميله اوچ اوروق ایدیلر . برنجیسی ایلبارسله قرده‌شی بیلکیـج اوغوللری ایدی . حسن قولی زماننده بو عائله‌نك اوغوللری کوچوکلرندن ماعدا یالیکز صاداق باغلایانلری (اوق کیسه‌سی) اون دانه‌دن زیاده وهپسنك باشی سـلطان غازی ایدی . ایکنجیسی سـلطان آمینه‌ك خانك آلتی

اوغلوندن مركبدی . بونلرك آدلری : صوفیان ، بوجوغا ، آواناش ، قال ، آغاتای ، آغانای‌در . بونلرك بر چوق چوجقلری واردی . و حسن قولی زماننده بو آلتی توره‌دن ماعدا صاداق طاشیه بیله‌جك حالده اولانلر آلتی دانه ایدیلر . اوچونجو اوروقك رئیسی حسن قولی خان اولوب ابوله‌ك خانك یگانه اوغلو ایدی . اوغوللری چوق ایدیسه صاداق باغلایا بیله‌نی بر دانه و اونك‌ده آدی بلال ایدی . بابا اوغول ایكیسی‌ده طوغوشمز (جبلیتسز ، قورقاق) ایدیلر .

دیكر طرفده ایلبارس خانله آمینه‌ك خانك قهرمان اوغوللری چوقدی . اوركنجك ویركیسنی برچوق ییلدن بری یالیكز او آلیردی . هپسی اتفاق ایتدیلر . بونلر چوقلق ، حسن قولی خان طرفی آزلق ایدی . اوته‌كیلر ازرینه یورودیلر . حسن قولی كندینی ضعیف كورنجه اوركنجه قاپاندی . او وقت اوركنجك ایرك بر قلعه‌سی یوق ایدی . صوكره الیش (عزت) سلطان ایرك یاپدیردی . كلوب اوركنجی قاپادیلر (محاصره ایتدیلر) . بوتون توره‌لر خوراسان قاپیسی اوكونده صف دیزدیلر . حسن قولی قاپیدن پیاده ، اولارق چیقوب خندقه آرقا ویرمك صورتیله عسكرینی ترتیب ایتدی . ایچرده‌كیلر پیاده ، دیشارده‌كیلر سواری اولو بر ووروش اولدی . چاشتدن پیشینه قادار (صباحدن اوكله‌یه) دوام ایتدی .

آمینه‌ك خانك كوچوك اوغلو آغانای سلطان او زمان یكرمی یاشنی آتلامش بر كنج ایدی . عسكری ، بوقادار اوروشدیكزده ینه آلامادیكز دیه ، آزارلایوب كندیسی چاپوجیلرك (چاپقدن ، سرعتله قوشارق یاغما ایدن سواری عسكر ، آقینجی) باشنه كچوب هجوم ایتدی . دشمن صفنی پوسكورتوب بر چوق پیاده‌نك ایچنه دالدی و ألنده مزراق خندقك كنارینه واردی . پیاده‌لر اوقله ابتدا آتنی ووروب ییقدیلر ، صوكره‌ده كندیسنی دوشوروب باشنی كسدیلر . پیاده‌نك اوكی اوق و قارغی ، آرقاسی خندقدی . قاچاجق بر یری یوقدی . هر نه‌قادار زورلادیلرسه‌ده اولمادی . نهایت اوردكاهلرینه دوندیلر . توره‌لر اوركنجك بورجلرینی صایوب هر برینه بر بك و نوكرلر تعیین ایتدیلر . و اوركنجی آلمادن دونمه‌مكه قرار ویردیلر .

بو محاربه حسن قولی خانك ، آغانای سلطانك و بر نیچه‌لرینك أولومنه ، برچوقلرینك‌ده فلاكتنه سبب اولدی . آغانای سلطان أولمسه ایدی اونلرك حسن قولی خانده قانلری ، اوجلری اولمیاجق ایدی . بر مدت دوردقدن صوكره حدود ولایتلرندن برقاچ دانه ویریر ویا بر اجنبی دیاره كوندریلیردی . حالبوكه آغانای سلطانك أولومی اوكولماز بر یارا و آغیر بر ایمكاك (بدبختلق) اولدی .

اوركنج بویوك بر شهردی . چاپوجاجق قیتلق اولدی . براشكك كله‌سی قرق ، اللی تنكه‌یه چیقدی . و ینه بولونامایوردی . اوركنج سارتلری كندیلرینه چیغریق دنیرسه قیزارلردی . سببی شودر : اوركنجده صالالر نامیله بر عائله واردی . بونلردن بری پك زنكین ایدی . آهالیدن برینك اونكله بر ایشی واردی . اونك اوینه كلدی و كوردیكه صالالرك اختیارلرندن بش آلتی كیشی اوطوریورلر . أو صاحبی اشكنك سیكنی كسوب طاباغه قویمش ، آت صوجوغنی

(ییلقینك اوکورکان قازیسین) دوغرار کبی چیقریق چیقریق دوغرایوب دورویوردی . خلقك حالی ایکی آیده بویله اولورسه صوکرەسی آرتق قیاس ایدك . خلق آچلقدن قلعەدن چیقوب کیتمکه باشلادیلر . عسکر اوقادار آز قالدیکه اورکنج کبی بویوك بر قلعەنك مدافعەسنه یتیشمدی . دورت آیده قلعەیی آلدیلر . حسن قولی خانله بویوك اوغلو بلالا، سلطانی اولدوردیلر . کوچوك چوجقلرینی آنالریله برابر بخارایه کوندردیلر . الآن سوغدده بو عائلەدن اون بش کیشی قادار واردر .

صوفیانه (سفیانه) هانه . — غالبلر سفیان خانی خان یاپوب کندیسنه اورکنجی ویردیلر . سلطان غازیسلطان ایله بورکه سلطانك دیکر طورونلری وزیر ، تەرسەك ، یکی شهر و خوراسانده دورن شهرلرینی و مانقیشلاق تورکمنلرینی آلدیلر . آمینەك خانك دورت اوغلو صو بویونده خیواق ، هزاراسب ، کات (کیرت) ، بولدومساز (بولدومساغ) و نیکیپچکه شهرلرینی ، داغ بویونده باغ آباد ، نەسای ، آبیوەرد (آبیورد) ، چهارده ، مهینه (مهنه) و جەجه شهرلرینی ، کذالك آموصو کناریله بالخانده و دهستانده اوطوران تورکمنلری آلوب رتبەلرنجه پایلاشدیلر . کوکل راحتیله اوطوردیلر .

صوفیان خان تورکمنلردن بالخان جوارنده اوطوران ایرصاریلره ایلچی کوندروب : « تا کری بو یرغنده زکات ویرمك فرضدر . هریل زکاتلرینی بزه ویرسونلر . بن کندیلرینی یاغمایه آدام کوندرمەم. » دیدی . تورکمنلر بوسوزی قبول ایدوب هریلماللرینك زکاتی ویروب

صوفیان خانه تابع اولدیلر . بر چوق سنەلر ویرکیلرینی ویردیلر . هرسنه صوفیان خان آدام کوندریر، بویوك اورروقلردن بر کیشی تحصیل ایدر و کوچوك اورروقلردن ایسه بر کیشی بر قاچندن بردن تحصیلات یاپاردی .

بر ییل قرق تحصیلجی (براتدار) یوله چیقمشدی . هر بری بر ایرروغه کیدوب ویرکییی آلاجقدی . تورکمن کنجلری سوزلەشوب هر اورروقدن کندیسنه کلەجك براتداری اولدورمکه برینی مأمور ایتدیلر . سوزلەشدکاری کبی یاپدیلر .

بو خبر خانه کلنجه پك زیاده حدت ایدوب دورت اینیسی ایله برابر آتلاندی . بالخانه واردی . او وقت اورکنجدن بالخانه وارمق ایچین آوولدن آووله کچمك لازمدی . چونکه آمو صویی اورکنج قلعەسنك آشاغیسندن کچوب بالخان داغنك شرقنه وارير ، داغك أتکنه دەکر، صوکره جنوبه دونوب شرقه وارير، نهایت اوغورجەده مازندران کولنه آقار ایدی . بو چایك ایکی یاقاسی اوغورجەیه قادار . بوتون اکین تارلالری ، اوزوم باغلری و میوەلك ایدی . بوزلرده اوطوران خلق بهارده یوکسك یرلره چیقارلر . مالّلی خلق بوکه و جبندن (بزم جبنلك بوندن کلیر . جبنه منسوب دیمکدر) صاقنمق ایچین بر ایکی قوناقلق اوزاق قویولره کیدرلر، جبن یاتدقدن صوکره ینه دونرلردی . بورالر پك دوزوك (معمور) ایدی .

پیشکاهدن قاری کچیده (کیچیت، کیلشیت) قادار ایرماغك ایکی کناری آداقلی خضرلو ایلیله ، قاری کچیدن بالخان داغینك غربنه

قادار هر ایکی یاقا علی ایلی ایله، اوردن تا کوله قادار تیوه‌جی (دوه‌جی) ایلیله مسکوندی .

ایل چیتینه کلنجه توره‌لر بولوك بولوك اولوب هر بر طرفدن یاغمایه قویولدیلر . ایرصاریلرله خوراسان صالوریلری قاریشیق اوطورورلردی . اونلری ایچه یاغما ایدوب قادین و چوجقلرینی اسیر ایتدیلر . پك آزی قاچوب قورتولدی . اوزاقده اولوب قورتولانلر بالخانك شمالنده و آتلی‌یه اوچ کونلك مسافه‌ده اولان چوتاق دنیلن بر یایلایه صیغیندیلر . چوتاقده صو یوقدی ؛ لکن دشمن کلوب یوز ییل محاصره ایتسه آلامازدی . آنجق یوکلی بر دوه کچه‌بیله‌جك بر یولی واردر . بن اورایه چوق کیتدم ، یری کوردم .

غنیمت طوپلاندقدن صوکره خان کلوب چوتاغی قابادی . تورکمن بر ایکی کون صبر ایتدی ایسه‌ده صوسزلقدن قیرلماسنه رمق قالدی . آقصقاللری (آق‌صقاللقلر) داغدن اینوب آقاطای سلطانك چادرینه کله‌رك کورنوش ایتدیلر ودیدیلرکه : « بز اویله ایشیتمیشزکه اوزبك عادتنجه عائله‌نك میراثی اك کوچوك اوغولك ایمش . بابا و آغابکلر اونی سوه‌ر ، عائله‌نك سوکیلیسی اودر . آمینه‌ك خان اوغوللرینك اك کوچوکی سنسك . الیمز اتککده‌در . اکر سن بزم قباحتمزی آغا بکلرکه عفو ایتدیریرسه‌ك هپمز آند ایچر اوغولدن اوغوله، قیزدن قیزه الی نهایه بز آقاطای خان ذریتنه اطاعت وصداقت ایدرز . » .

آقاطای خان اونلری کری کوندروب بوتون ایشه یارار آداملرینی کتیرتدی . هپسی کلوب اولکیلر کبی عینی سوزلری تکرار ایده‌رك

قرآنه آند ایتدیلر . آغاطای خان تورکمنلری قوشنده (اوردوکاهنده) براقوب آغابکیسی صوفیان خانك یاننه کلدی . تورکمنلرك قباحتلرینی اوتوندی (عفو دیله‌دی) . خان‌ده اوتدی (عفو ایتدی) . اوردن دیکر قرده‌شلری بوجوغا خان ، اوردن آوانه‌ش ، اوردن قال خان نزدینه کیدوب اونلرده : « ساکا باغیشلادق . » دیوب عفو ایتدیلر ، « ناصل بیلیورسه‌ك اویله یاپ ! » دیدیلر . قایتوب اوردوکاهنه کلدی . تورکمنلره عفو اولوندقلرینی مژده‌له‌دی . تورکمنلرك سوینجدن یورکلری یاریله‌جق حاله کلدی .

بوندن صوکره دیدی‌که : « آغابکم سزی عفو ایتدی؛ فقط سزنه جریمه ویره‌جکسکز؟» اونلر: «سز نه‌مناسب کوروسه‌کز...»دیدیلر. آقاطای سلطان، خانك نوکرلرندن قاچ کیشی أولدوردکلرینی صوردی. تورکمنلر ایی ، کوتو هپسی قرق اولدیغنی سویله‌دیلر . سلطان : « اویله ایسه . . . بو ییل یاغما اولدیکز . سنه‌یه هر آدامك قانی ایچین آغا بکمه بیك قویون ویرك . ناصل آلوب ویریله‌جکنی آغا بکمله سوزله‌شیرسیکز . » دیدی . تورکمنلر : « جان ، باش اوستونه ! » دیه‌رك قبول ایتدیلر . اون آلتی بیك قویونك ایرصاری ، اون آلتی بیك قویونك خوراسان صالوری ، سکز بیك قویونك ته‌که ، صاریق و یوموتلر طرفندن ویرلمسنه قرار ویرلدی . بو ذکر ایدیلن ایللرك هپسی بر اوروق تشکیل ایدرلر و عمومی آدلری طاشقی صالوردر . (صالورلر ایکی دورلو اولوب طاشقی « دیشاری » صالور ، ایچکی « ایچری » صالوردر .) .

خان دونوب اورکنجه کلدی . بر سنه صوکره تحصیلجیلر کوندردی . تورکمنلر قرق بیك قویونی بر قصورسز ویردیلر . تحصیلجیلرله برابر الك سچمه بکلرندن اون دانه‌سنی‌ده بر چوق هدیه‌لرله کوندردیلر . ایرتسی سنه ینه کوندردیلر . بو حال ذریتدن ذریته دوام ایتدی .

شمدی باشقه تورکمنلردن آلنان ویرکیلری ذکر ایده‌لم : بو وقعه‌دن بر قاچ سنه صوکره دیکر تورکمن قبیله‌لرینك آداملری ، سورولری و سائرماللری صاییلدی و اوکا کوره ویرکولر قوندی . ایچری صالورلر اون آلتی بیك قویون و بوندن باشقه خانك صوفراسی ایچین‌ده بیك آلتی یوز قویون ویریرلردی . بو صوکنجیلره قازان قویونی آدینی قویدیلر . اولکیلره ایسه برات قویونی دیرلردی . بر اورودقن آلنان عدد نه اولورسه اولسون نوکرلر برده اونده بر (اوندالق) آلیورلردی . چونکه نوکرلر برات قویونی آلدقدن صوکره : « پادشاهك شیلانخانه‌سی ایچین بر شی ویرمزمیسك ؟ » دیورلر و اونده برده بونك ایچین آلیورلردی .

حسن ایلینه اون آلتی بیك برات ، بیك آلتی یوز قازان قویونی ویرکی قویدیلر بونك اون ایکی بیکی ایله بیك ایکییوزینی ایکدەر چاوولدور ، دورت بیك دورتیوزینی دیکر کوچوك ایللر تعهد ایتدیلر . آراباچی ایلینك حصه‌سنه‌ده دورت بیك برات ، دورتیوز قازان قویونی دوشدی . کوکله‌نلر اون ایکی بیك برات ، بیك ایکی یوز قازان قویونی درعهده ایتدیلر . آداقلیلره‌ده اون ایکی بیك برات ،

بیك ایکی یوز قازان قویونی ویرکی قویدیلر . آداقلیلر اوچ اوروق ایدی . بونلره اوچ ایل‌ده دیرلردی . هپسی‌ده آمو صویی کنارنده اوطوروب زراعتله مشغولدیلر . بونلر خضر ایلینك آداقلیسی ، علیلر ، دوه‌جیلردر . بو اوچ اوروق طوپراقلرینك محصوللرینك عشرینی عیناً ویریرلردی . دوه‌جیلرله علی‌لر سورولری ایچین‌ده برویرکی ویریرلردی . آداقلر ایسه ویرکی اولارق نوکرده ویریرلردی . برقاچ سنه صوکره صوفیان خان وفات ایتدی .

بوجوغا خان . — بوجوغا خانی اورکنجه کوتوروب خان قوتاردیلر (یاپدیلر) . بونك بش اوغلو واردی . آدلری : یوسف ، یونس ، علی ، آغیش ، پهلوان قولو . بونلره خیواقی ویردی . بوجوغا خان زماننده بخاراده عبید خان سلطنت ایدیوردی . (تاریخ تیموره کوره کوچگونجی اوغلو ابو سعید سمرقندده هجری ٩٣٦ ، میلادی ١٥٢٩ ده تخته چیقدی . ٩٤٠ و١٥٣٣ ده أولدی . عبیدالله خان ابوسعید خانك خلفی ایدی . مولانا میر علی کاتب عبیدالله خان بن محمود شیبانینك ماوراءالنهر تختنه چیقیشنه دائر فارسی تاریخ سویله‌مشدر) . بر چوق دفعه خوراسان اوزرینه یورومش ، بر چوق ولایتلرینی‌ده ضبط ایتمشدی . دیکر قسمنی ایسه اوزبکلر ووروب اسیرلر آلیرلردی . آبیوەرد ، نەسای ، دۋرون اورکنج اوزبکلرینك الندە ایدی . بونلر پیلی کوپروسنه قادار یاغما ایدرلردی . بری کیتسه بری کلیردی . نه‌سایدن ایکی کونلك مسافه‌ده اولان خوجند ، أسفه‌راین والیلری زراعت ایده‌مزلر ، مال بسله‌یه‌مزلر ، قیش و یاز قورغانلرنده قاپانمق

مجبوريتنده ايديلر . بو سببدن شاه طهماسبك راحتى يوقدى . بوجوغا خانه ايلچى كوندروب : « بن خانه اوغول اولايم . تيمور بك جنكيز اولادينه كووه‌ى اوندى. آدى شيمدى‌يه‌قادار تيمور كوره‌گاندر. بنم‌ده كوكلم جنكيز خان نسلنه داماد اولمق ايسته‌يور . تا كه باش دشمانم اولان خنكار ، اوزبك پادشاهنك قيزينى آلديغمى اوكرنسين ... » ديديرتدى .

بوجوغا خانك قيزى يوقدى . آغابكسى صوفيان خانك يتيشكين بر قيزى واردى. اونى شاه طهماسبه ويرمكه قرار ويردى . بو قيزك آدى عايشه بيكى ايدى . بو قيزك بش آغابكسى اولديغنى يوقارده ذكر ايتدكدى . بونلرك ايچنده آغيش سلطان ضعيف ، درويش و موجيق (كويلو . روس كويلولرينه دنير . روسجه‌يه تورکجه‌دن كچمشدر .) خويلو بر كنجدى . اونى باش قيلوب دوقوز كيشى ايله برابر شاه طهماسبك پايتختى اولان قزوينه هديه‌لرى آلمق ايچين كوندرديلر . شاه بكلرينى اونلرى قارشيلامغه كوندردى . بويوك آلاى ياپوب سلطانله بكارى عزتله قبول ايتدى . شاه طهماسب آغيش سلطانه خوجند شهرينى ويردى . آغيش اورده اوتوز ييل سلطنت ايتدى . اورده أولدى . بوتون سلطنتى زماننده خوجنددن قالقوب هيچ بر سفره كيتمدى .

شاه خانه دوقوز آلتون خيشت (اريمش معدندن ياپيلمش چوبوق، دكنك) ، دوقوز دفعه دوقوز كوموش خيشت ، ايچلرينك يوقارى طرفلرى صيرمه‌لى بر ايپك قوماشله آشاغى طرفلرى چوبتار

دنيلن قوماشله قاپلانمش ، ياصدقلرى موجود و بوتون لوازمى آلتون و كوموشدن اولان دوقوز چادر ، اكرلرى و ديزكينلريله برابر دوقوز آت و بيك طوپ ايپك قوماش كوندردى . خانده قيزينى پادشاهلره لايق بر صورتده شاهه كوندردى . برمدت صوكره بوجوغاخان أولدى.

آوانه‌ش خانك پادشاهلغى . — آوانه‌ش خانى اوركنجده خان ياپديلر. بوجوغا خانك اوچ اوغلو واردى : دوست محمد ، ايش محمد، بوروم . بورومه ايش دوستده ديرلردى. ايكى اولكيلره كاتى ويرديلر. آوانه‌ش خانكده اوچ اوغلو واردى : دين محمد خان ، محمود وعلى سلطان . دين محمد خانك آناسى مانغوت ايلندن ايدى و بر بازركان طرفندن كتيريلوب خانه صاتيلمشدى . يوزى سياهدى . كنديسنك روايتنه كوره مانغوتدن بر ميرزانك قومادن دوغمش قيزى ايدى . « مانغوت يوردى بوزولدى . بنى بر كيشى اسير ايدوب بو تجاره صاتدى . » ديردى . آوانه‌ش خانك ديكر ايكى اوغلونك آنالرى‌ده مانغوت ميرزالرى قيزلرى ايديلر .

دين محمد خان ممه‌دن كسيلدكدن صوكره على سلطانك آناسى بكمه‌تسليم اولوندى . پادشاهلر مانغوت ميرزالرينك قيزلرينى آليرلرسه اونلره بگم ديرلردى. بكم‌دين محمدخانى پك خيرپالاردى. بركون دين محمد آلتى‌ياشنه كلمش بر چوجوقدى. چوجقلرله اوينايوردى. برقلعه ياپوب چوجقلرك برقسمنى قلعه‌نك ايچنه قودى ، بر قسمنى‌ده ديشاريده براقوب هجوم امرينى‌ويردى و : «كيم اول كيررسه انعام ويريرم ، كيم قورقار كريده قاليرسه أولدوروم . » ديمشدى . او اثناده بكم چيقا كلدى وَ ديدى

كه: «كوتيكا باق، بوتوغمانينك سنكا قلعه، شهر يرينه طاش، طوپراقله اوينايور!». دين محمد خان قوپا (قوشارق) كلوب قول (ال) حرمتله سلاملادى. بكم قيزوب: «بن بونى آزارلارم، او بنى سلاملار!» ديدى. دين محمد خان: «سزباكا ساده طاش طوپراغى وار ديرسيكز. بونى سزه تاكرى سويله‌تدى. شهرلر، ولايتلر طاش و طوپراقدن اولور.» ديدى. حقيقةً صوكرا تاكرى اونك آرزوسنى ويردى.

دين محمدخان اون دوقوز ياشنه‌قادار باباسنك ياننده ياشادى. باباسى اوكا برشى ويرمدى. او وقت خوراسان اتكلرى تا استرآباده قادار اوركنج پادشاهلرينه عائددى. اورالره داغ بويو، اوركيج طرفنه‌ايسه صوبويو ديرلردى. ايكيسى‌ده برپادشاهك يوردى ايدى. اوركنجك ايشه‌كلى بيكيتلرى (اوزبكلر) خوراسانه ايلغار ايدرلر، قيزيلباشلرى ياغما ايدوب سورولرله قايتيرلردى. دين محمد سلطان برچوق كنجلرى امرى آلتنه آلوب استرآباده كيده‌رك مازندرانى ياغما ايتمكى قوردى وباباسندن رخصت آلمقسزين قرق كيشى ايله آتلانوب صوبويونى تعقيب ايده‌رك چيكده‌لك دنيلن توغايه (نهرك ديرسك تشكيل ايدن قسمنك ايچنده‌كى آراضى) واردى. اورادن دينار دنيلن قويويه كيتدى. اورادن‌ده آتلانوب يوله‌دوشدى. اوراجقده آلتى‌دوه ايله اوتوز قويون كودن بر آدامه راست كلدى. نره‌يه كيتديكنى صوردى و شو جوابى آلدى: «محمدغازى سلطانك فلان بكنك نوكرى‌يم. توركمنه ويركى آلمغه كيتدم. ايشيمى بتيردم. دوندم. درونه كيديورم.». بواثناده درونك واليسى ايلبارس خانك اوغلو محمدغازى سلطان ايدى. قويونلرك ايچنده

برصارى كوچك كچى واردى. اوكچى‌يى اوآدامدن ايسته‌دى وديدى كه: «بونى بزه وير. تاكرى بزه ايى بر سفر ويريرسه قايتديغمز وقت ساكا هديه‌لر ويريرز». اوآدم قبول ايتمدى. سلطان اوفكه‌لنوب اونى باغلاتدى ودوكدوردى. دوه‌سنى، قويونلرينى اليندن آلدى. يولنه دوام ايتدى. بن كوچوك ايكن آقصقالليقلرك سئونى ديدكارى خاطرمده‌در: «آز، اوفاق برشى؛ بوندن نه چيقار ديه‌فنا شيى ياپمه‌ملى. برصارى اووالاق ايچين يوردمز خراب اولدى». ايشته اونلرك سويلدكارى كچى بو كچيدر. وقوعاتك ناصل جريان ايتديكنى آكلادلم:

دين محمد سلطان استرآباده كلدى. اوچ دورت دفعه قيزيلباشلر اوزرينه يورودى. برچوق اسير آلوب باباسنك نزدينه قايتدى.

يولده كيده دورسون. دين محمد سلطانكماللرينى اليندن آلديغى براتدار بكينه واروب وقعه‌يى حكايه ايتدى. اوده محمد غازى سلطانه ايشى آكلاتدى. غازى سلطان دين محمد سلطانك ياپديغى ايشه پك اوفكه‌لندى. دونه‌جكى زمانى حساب ايدوب يولنه برچوق آداملر قويدى. بكجيلر پوصوقوروب بكله‌ديلر. دين محمد سلطانى كچركن آكسزين باصوب ياقالاديلر. نوكرلرينى، اسيرلرينى، غنيمتلرينى آلديلر وكنديسنه زياده اذيت ايتديلر. دين محمدى غازى سلطانه كوتورديلر. غازى سلطان دين محمد سلطانى برأوه حبس ايدوب محافظه‌سنه نوبتچيلر ديكدى. قاچيرمامه‌لرينى صيقيدن صيقى‌يه تنبيه ايتدى.

دين محمد سلطانك نوكرلرينك چوغى قاچوب يورتلرينه وارديلر.

بونلرك حقيقتليلرندن برچوغی‌ده سلطانلرنی‌اسيرلكده براقاراق‌يورتلرينه
ئيتمكه عار ايدوب بويوك يول اوزرنده ساكن ايللرده ديلنجيلك
ايدەرك ياشامغی ترجيح ايتديلر . يورتلرينه دوننلرسه باشلرينه كلنی
آكلاتديلر، آوانەش خانەده وقعەيی بيلديرديلر.خان هيچ برشی‌ديمدی؛
چونكەدين محمدسلطانه بابا(اوغول) كوزيله باقمازدی. برده خان اوزمان
اللی ياشنده ايدی. علی سلطانك آناسی‌ده خانله ياشيتدی . محمد غازی
سلطانك پك كنج پك كوزل اولان سينيلی (كوچوك همشيره)
هنوز آلمشدی .

محمد غازی سلطان دين محمد سلطانی بر مدت حبس ايتدكدن
صوكره الينه زنجير ووردوروب اريغورلردن ريشاو خدای ويردی
نامندەكی نوكريله معيتنه بش آتی كيشی‌ده ويرەرك باباسنه كوندردی.
نوكرينه شو امری ويردی : « آياغنی آتنك قارنندن باغلا !
كيجه كوندوز ديميوب سور ! خانه سلامتی سويلەدكدن صوكره
طرفدن ديكه: بز بوتوغمانك باباسندن اذنسز يوله چيقديغنی و دورلو
ايشلر ياپديغنی ايشيدوب جزالانديردق. ». ريشاو، سلطانی آلوب
ايلغايوب (سرعتله) كيتدی . دين سلطان كيجەلری آوول وار ظن
ايتديكی يرلردن كچركن يوكسك سسله چيرلاردی (شرقی سويلردی).
بونك سببی شو ايدیكه نوكرلرندن اورالرده صاقلانان وارسه سسنی
ايشيدوبطانيەرق امدادينه كلسين . لكن سلطان چيرلادقجه خدا
ويردی « ريشاو ! » ديردی . اونك بوسوزی سلطانه اوق وقيليجدن
دها آجی كليردی . خدا ويردی اكثريا بو ريشاو كلمەسنی سويلمك
عادتنده ايدی و بونك ايچين كنديسنه ريشاو لقبی ويرلمش ، ريشاو

خدای بيردی دنيردی . دين سلطانك بوندن يعنی اونك ريشاو ديمكی
عادت ايتمش اولمسندن خبری يوقدی‌ده كنديسيله اكلنيور ظن ايدوب
فنا قيزاردی .

كورديشه كلديلر . بر سحر وقتی ايدی . برچوق آهالی اوطور-
يورلردی . سلطانك قازاقلرندن بش آلتی كيشی بوايلك ايچنده ايدی .
آت آياغی سسی ايشيدنجه قازاقلر (صاووشوب قاچانلر) آياغه قالقديلر.
دين‌سلطان چيرلامغەباشلادی. قازاقلر سسی طانيوب قوشارق كلديلر.

خدای بيردی : « ايملك زمانی ، بوايله اينەلم.» ديدی . سلطان :
« بن‌ايله اينەمم ، اوتانيرم . بر آزايلرده اينەلم . » ديدی . خدای‌بيردی
بوتكليفی‌قبول ايدوب يورودی وطان‌آتجه ايندی (بوكونش دوغونجه
اولماق كرك). هپسی ياتوب اويوديلر . بونلری اوزاقدن تعقيب ايتمش
اولان قازاقلردن بری سلطانك زنجيرينی قيردی . سلطان خدای
بيردينك قيليجنی آلوب اونك باشينی كسدی . قازاقلردن هر بری
بر آدام أولدورديلر . قانلرك اوزرينه قوم دوكديلر . جسدلرينی
يوكلەنوب يولدن اوزاق بر يره ايلەتوب كومديلر . سلطان نوكرلرينه
بو ايشی هيچ كيمسەيه سويلەميەجكلرينه يمين ايتديردی. بوندن‌صوكره
اوركنج يولنی طوتديلر . اورگنجه كلوب سلطان باباسنه كورنوشدی.
باباسی خبر صورونجه دين سلطان: « محمد غازی سلطان أوكجه باكا فنا
معامله ايتديسەده صوكرا آرامز اييلەشدی، باكا آت،اثواب ويردی .
وعذر ديلەيوب بنی كوندردی. » ديدی . باباسی بوكا ايناندی .

همان اوكونی دين سلطان چارشيدن برحكاك كتيروب هم باباسی ،

هم باباسنك قاريسى ومحمد غازينك سينيلى نامنه برر مهر قازديردى . آوانش خانك آغزندن برمكتوب يازديردى . مكتوبده غازى سلطانه چوق سلام ودعادن صوكره: «سينيلك أولوملى خستەدر. صوك كوزله سنى كورمكى أوزلەيور » يازديردى . كذا قادينك آغزندنده برمكتوب يازديروب اونده‌ده شونلرى‌يازديردى : « آغابكمه چوق‌چوق‌حرمتدن صوكره نيجه كوندر خستەيم . بوخستەلقدن قورتولاجغمه هيچ اميدم يوق . آرتق دنياده بر مرادم وار . اوده أرلمەدن سنى كورمكدر . چابوق كل‌كه كوروشمەمز قيامته قالماسين » . بو ايكى مكتوبى امينتلى برنوكرينك النه ويروب ولازم كلنى اوكرەتوب‌ايكى كوزل آت‌دەويرەرك كوندردى . كنديسى‌ده همان آتلانوب يورت آوولنه واروب اسكى آرقداشلرينى طوپلادى. بونلردن باشقه يكرمى‌قادار كنجى دها آرقداش آلدى . هركون آداملريله برابر يير ايچر ، كوزينى خوراسان يولنه ديكمش دورووردى .

غازى سلطان مكتوبلرى آلير آلماز عجله آتلانوب اوركنج‌طرفنه روان اولدى . اوركنجك قاپيسندن كيروب دوغرو خانك سراينك آولوسنه كلەرك آتدن ايندى . اوكون غازى سلطانك قانى دوكولمەسى مقدر ايمش‌كه آوانش خان صباحلاين دوغانله آوه چيقمشدى. كيجه كوندوز غازى سلطانك كلمەسنى بكلەين دين محمد سلطان اونك كلديكنى خبر آلنجه نوكرلرينك اوكنه دوشوب يورودى . بهار زمانى و ييمك وقتى ايدى . غازى سلطان دوغروجه سينيلنك دائرەسنه كيردى . قادين كلديكنى وكلەجكنى بيلمەديكى آغابكسنى كورونجه يرندن

صيچرايوب بوينه صاريلدى . سلطان: « تا كرى‌يه شكرايى أولمشسك. كوروشمەمز قيامته قالماسين دين مكتوبكى آلير آلماز كيجه كوندوز هيچ ديكلەنمەدن سوروب كلدم . » ديدى. بونى ايشيدن سينيلى حيرت ايدوب: « خسته فلان اولديغم يوق. مكتوب‌ده كوندرمدم. » ديدى. بوجواب‌اوزرينه غازى‌سلطان قورقدى واوطورميوب قايتدى. دين‌محمد سلطانك آياغنك سسنى ايشيتدى . باشنه بر بلا كلمكده اولديغنى ايجه آكلادى . آولونك قاپيسنه كيتمەيوب باشقه طرفه قوشدى. بيربويوك قاپى‌يه راست كلدى ، كيردى وكورديكم آخيردر ، هيچ كيمسه يوق. چيقاجق ير آرادى ، بولامادى . قولاق ويروب اطرافى ديكلەدى . قوشوب دوران برچوق پياده سسى ايشيتدى . قورقوسى آرتوب كيزلنەجك ير آراديسەده بولامادى . ييغيلمش قورو كوبره واردى ، اونى قازوب ايچنه كيردى وباشنك اوستنه زنبيلى چكيردى .

دين محمد سلطان اللى قادار نوكريله كلوب أوى ايچه آرادى ؛ فقط غازى سلطاندن بر اثر بولامادى . بسلمەلردن صوردى . هيچ بريسى‌ده ايى برجواب ويرەمدى. آنجق بريسى : «شوطرفه كيتديكنى كوردم . » ديدى . دين محمد سلطان او طرفه كيتدى . هر نوكرى بر اودايى آرادى . بونلردن برى آخيره كيرمشدى . اوراده آراركن قيرمزى برشى كوردى. ياقلاشدى. چوپدار دينلن قوماشدن ياپيلمش بر اثوابك أتكى اولديغنى آكلادى . دونوب دين سلطانه كوستردى . دين‌سلطان آخيره قوشدى. غازى سلطانى وزنبيلك آلتندن چيقاروب كلەسنى كسدى . بووقعه اوآنده شهرده دويولدى .

اورکنج وزیردن آلتی آغاچ (فرسخ) در. سلطان غازی سلطانك نوکرلردن اورکنجده اولانلردن بری اوکون سلطان غازی سلطانه واروب وقعه‌یی بیلدیردی. سلطان غازینك کوچوك حرمی صوفیان خانك قیزی ایدی. صوفیان خانك علی آدلی اوغلو سینیلنی کورمك ایچین یانه کلشدی. سلطان غازی سلطان اینیسنك أولدورلدیکنی خبر آلنجه هیچ بر کیشیله کینکاش ایتمه‌دن و هیچ برشی دوشونمه‌دن قارداش آجیسنه دایانامیوب أونده یاتان قاینی (قاین آقاسی) علی سلطانی او ساعتده أولدورتدی.

آوانه‌ش خان آودن کلدی، محمد غازی سلطانك أولوسنی کوردی، دین محمدك نرده اولدیغنی صوردی. «محمد، غازی سلطانی أولدوردکدن صوکره سزدن قورقوب نوکرلریله برابر قاچدی. نه طرفه کیتدیکنی بیلمه‌یز.» جوابنی آلدی.

بواثناده آوانه‌ش خان اینیلرینی وبکلرینی طوپلایوب نه یاپاجغمزی کینکاشه‌یم دیرکن وزیردن بری کلوب سلطان غازی سلطانك علی سلطانی أولدوردیکنی بیلدیردی. بونی ایشیدن آوانه‌ش خان نه‌یاپه‌جغنی بیلمیوب شاشیردی قالدی. اینیلری قال‌خان، آقاطای‌خان، آغابکسی صوفیان خان وبوجوغا خان اوغوللری بوخبرلری ایشیدوب سلطان غازی سلطانك ایلی آوانه‌ش خانی یاغمالار دیه اورکنجه کلدیلر. هپسی ایللریله برابردی. آوانه‌ش خانك ایلی‌ده شهره کلدیلر. اویله‌که آمینه‌ك خانك اوغوللری نوکرلریله برابر هپ اورکنجه طوپلاندیلر. ایلبارس خانك اوغوللری‌ده نوکرلریله برابر وزیره طوپلاندیلر.

هرنه‌قادار آوانه‌ش خان باریشمقله ایشی بتیرمکه جهد ایتدیسه‌ده اینیلری و آغابکلرینك اوغوللری ونوکرلری قبول‌ایتمدیلر. وزیراوزرینه یورودیلر.

سلطان‌غازی‌سلطان یکی‌شهرده به‌لیکیچ سلطانك اوغوللرینه‌هر کون بر آدام کوندریر، تیز کاوب کندیسنه التحاق ایتمه‌لرینی بیلدیریردی. اونلرسه کلیورز دیرلردی اما کیتمزلردی. اونلردن اول آمینه‌ك خان اوغوللری وزیره واردیلر. وزیرك شرقنده برقیرك أتکنده قلعه‌دن بر فرسخ مسافه‌ده قوم کند اسمنده اووقت معمور و آهالیسی زنکین اولان بر کوی‌واردی. سلطان غازی سلطان اونلری‌بو کویده‌قارشیلادی.

سلطان غازی سلطان ظالم، نوکرلرینه باقماز واونلره چوق‌خدمت کوردورر برخسیس ایدی. بوسببدن ایلی، نوکرلری کندیسنه ایی کوزله باقمازلردی. سلطان غازی صف دوزمکه باشلادی؛ فقط بو اثناده کوردی‌که بریره چوق عسکر لازمکن، هیچ کیمسه یوقدی. و: «بورانك آدامی آز، بورایه‌چوق آدام لازم.» دیدی. بواثناده صفده بولونان برچوق اوزبکلرك آراسندن شو جواب کلدی: «اکر اویرك آدامی آزسه آتلرکله اینکلریکی اورایه قوی!». لکن غلبه‌لقده بونی سویله‌ینك کیم اولدیغی بیلینه‌مدی. سلطان ایشیتمه‌مزلکه کله‌رك هیچ برشی دیمیوب کچیویردی.

اوروشدیلر. آوانه‌ش‌خان غالب کلدی واوکونی دشمنی‌قووالایارق وزیره کیردی. بویوك وکوچوك باشده سلطان غازی سلطان اولدیغی حالده ایلبارس خان اوغوللرندن اون آلتی کیشی‌یی أولدوردیلر. سلطان

غازی سلطانك قاریلری چوقدی. بونلردن بریسی اولو توبه زنبیل بکك قیزی ایدی‌که خوراسانده بورمه دنیلن یرلك تورکمنی چاپدیغی (یاغما) وقت النه دوشمشدی. بوحرمندن ایکی اوغلو وایکی قیزی واردی. بویوکنك آدی عمر غازی سلطان، کوچوکنکی‌ده شیرغازی سلطان ایدی. قیزلرك بویوکنك آدی زهره خانم، کوچوکنکی نوناش خانم ایدی. بوعائله آغاتای سلطانك نوکرلری النه اسیر دوشمشدی. عمر غازی سلطان هنوز اون بش یاشنده وشیر غازی سلطان اون ایکی یاشنده ایدی.

آمینه‌ك خانك دیکر اوغوللری اللرینه کچن سلطانلرك أولرینی یاغمالادیلر، اوغوللرینی أولدوردیلر، قیزلریله قاریلرینی اسیر ایتدیلر. آقاطای‌سلطانسه هیچ برشی آلمادی، ارکك چوجوقلری أولدورمدی. آت ودوه ویروب یانلرینه دورت بش کیشی‌ده قاتارق زنبیل‌بکك قیزینی ایکی اوغلو وقیزیله برابر بخارایه یوللادی.

بلیکیچ سلطانك اوغوللری یکی شهردن آتلاندیلرسه‌ده وزیر یاقینلرینه کلنجه سلطان غازی سلطانك دشمنه قارشی‌چیقوب قوم‌کنده کیتدیکنی‌ایشیتدیلر. اورایه وارنجه أولولری‌کوردیلر وایشی آکلادیلر. قایتوب أولرینه دونه‌جك یرده اورکنج اوزرندن بخارا جهتنه روان اولدیلر. بونلرك نسلی‌اسکیدن ماوراءالنهرده چوقدی. هجری ١٠٧٤ده اونلردن هیچ کیمسه قالمامش بولونیوردی.

بو اوروشدن صوکره داغ بویو وصو بویو آمینه‌ك‌خان اوغوللرینه قالدی. آوانه‌ش خان اورکنجده اوطوردی. دیکر ولایتلری

وتورکمنلری درجه‌لرینه کوره پایلاشدیلر. کوکللری راحت اولارق اوطوردیلر. دین‌محمد سلطانه‌ده سلطان غازی‌سلطانه عائد اولان درونی ویردیلر.

عبید خانك اورکنجی ضبطی. — سلطان غازی سلطانك اوغلو عمر غازی جسور برکنج ایدی. بخاراده عبیدالله خانك یاننده ایدی. هیچ دورماز خاندن‌مدد دیلر، آمینه‌ك‌خان اوغوللری‌اوزرینه یورومك ایستردي. اواثناده اورکنج حکومتنده قارغشه‌لق ظهور ایتمشدی. بوندن استفاده ایده‌رك عبید خان آمینه‌ك خان اوغوللرندن أولکه‌لرینك یاریسنی آلابیلیرم، یاریسی‌ده اونلره قالیر فکریله سفره قرار ویروب ابوالخیرخان اوغوللری‌ده بوکاراضی‌اولارق هپسی آتلاندیلر. طاشکندن براق‌خان (ده‌مه‌زونه‌کوره به‌راق تلفظ اولونور. براسمی‌ده نوروز احمد خاندر. سیوینج خوجانك اوغلو اولوب ٩٥٩ھ. (١٥٥١)ده عبداللطیف خانك‌یرینه کچمش و٩٦٣ (١٥٥٦) ده أولمشدر. غضبلی، شدت پرور، عیاش اولماسندن أولومنه شوتاریخلر سویله‌نمشدر: خرمن‌شوز — ٩٦٣، مرده‌درمستی — ٩٦٣)، سمرقنددن جوانمرد خان (بوکوچکوجی خان اوغلو ابو سعید خان اوغلو جوان مرد علی بهادر خاندر. سمرقندده دوغمش، قارداشي سلطان سعیدك وفاتنده ٩٨٠ (١٥٧٧) ده تخته چیقمش‌در. شاعر موللا مشفقی‌ده جلوس تاریخنی ٩٨٠ کوسترمشدر. جوان‌مرد عبدالله خانك امریله ٩٨٦ (١٥٧٨) ده حبسه قونولمش وبراز صوکره أولدورلمشدر.) وحمزه ومهدی سلطان طورونلری حصاردن (حمزه ومهدی سلطانلر ٩١٦ (١٥١٠) ده

بابر طرفندن حصارده أولدورلمشـلردی) کلوب عبید خانه قاتیلدیلر .
یورویوب اورکنجه کلدیلر .

آمینه‌ك خانك خیواق و هزار اسپده اوطورنلری دوره‌میوب قاچدیلر و آوانه‌ش خانك یانه کلدیلر . آوانه‌ش خانده اورکنجده دورامیوب هپسی بردن قیر طرفنه چکلدیلر . عبید خان آوانه‌ش خانك آرقاسندن بر اوردو کوندروب وزیرك شمالنده بایان قیری دنیلن محلده یاقالاتدی و آوانه‌ش خانی عمر غازی سلطانه ویردی . اوده اونی قانلی دیوب أولدوردی . آقاطـای خانی عبید خان محافظـه ایتدی . حصـار توره‌لری‌ده اللرینه دوشن قال خانه برشی یاپمادیلر .

عبید خان اورکنجی عبدالعزیز نامنده‌کی اوغلونه ویردی . عبدالعزیز اورکنجده یرلشـدی .(عبدالعزیز اسکندر موشی‌یه کوره ٩٤٥ (١٥٣٨) ده‌تخته چیقدی وقرقی‌یاشنده‌٩٥٨(١٥٥١) ده أولدی).
سارتلر و توزکملرك بر طاووغنك آیاغنی‌بیله قیرمدی . هیچ کیمسه‌یی یرلی یرندن تبرتمدی . حاصلی هیچ بر کیمســه‌نك قیلنه دوقونمدی . اوزنك اوروقلرینی صـایدی . دورت اولدیغنی کوردی . برینی عبید خان ، برینی حصـار توره‌لری ، برینی سمرقند توره‌لری ودردنجیسنی تاشکند توره‌لری آلدی . هر توره بویکی تبعه‌لری اوزرینه کوزجیلر قویوب بوصورتله یوردلرینه دوندیلر .

آوانه‌ش خانك اوغوللری محمود سلطان وعلی سلطان دشمن النه دوشمه‌یوب قاچدیلر ، درونه دین محمد ســلطانك یانه واردیلر . علی سلطان یدی‌یاشنده ایدی . صوفیان خانك اوغوللری یوسف ویونس‌ده

دشمن النه دوشمه‌یوب قاچمش ، دین محمد سلطان یانه کلمشـلردی .
توره‌لردن ، بکلردن و آهالیدن دشـمن اللدن قاچابیلنلر هپ دین سلطان محمده کلدیلر .

آقاطای خانك اوغوللرینك حاجیم خاندن (حاجی محمد سلطان) ماعداسی کوچوك‌ایدی . بونلر باباللری و آنالریله برابر بخارایه کیتدیلر . حاجیم خان ایسه اون سـکز یاشنده ایدی . دشـمن مملکته یاییلنجه یولنی بولوب قاچامدی . دورمانلر اوروقندن باباسـنك غایت عاقل ، تجربه‌لی و صادق بر نوکری واردی . آدی جان سید (بو، یوقارده سـعدالدین نامیله ذکر اولوندی) ایدی . اونك أوینه واروب صاقلاندی و اوراده اسـکی بر چه‌کمن کییوب باشنه اسـکی بر تلپك قویدی ، ألنه‌ده بر قوّروق آلدی . اوزون بر مدت جان سـیدك سورولرینه چوبانلق ایتدی . سمرقند توره‌لری النه دوشن دورمانلر قیزیل رباطه (روباط) کوتورولوب یرلشدیرلمشدی .

حاجم خانك جان سـید یانه کلیشـنك اوچونجی آیی ایدی‌که حاجیم خانی طانیان اورکنجلیلر بر برینه حاجیم سـلطانی خان سیدك سوروسنی کودرکن کوردك دییه‌که باشلادیلر . بولاف کیتدکجه یاییلدی. جان سید حاجی محمد سلطانه (حاجیم سلطانه) : « اورکنجلیلردن بوراده اوطورانلر سـنی طانیدیلر . بو کون یارین بو خبر عبید خانه یه‌تر . نه یاپاجقسك ؟ » دیدی. اوده : « الکدن کلیرسه باکا یولداشلق ایت! کلمزسه آت ویر ، دین محمد سـلطانك یانه کیده‌یم . » دیدی .
جان سید دورت آت آلوب ایکیسنه ایکیسی بیندیلر ، دیکر ایکیسنه

هكبه‌لرینی قویوب جان سید اوکده یوکلر اورتاده ، سلطان آرقاده بویوك یولدن اورکنجه کلدیلر . او وقت اورکنجله وزیر آراسنده کی ایشلردی کمیله کچوب درونه دین محمدك یاننه واردیلر .

دین محمد سلطانك عبیدخانله اوروشمسی . — حاجیم سلطان کلدکدن صوکره هپسی اوطوروب کنکاشدیلر . اورکنج اوزرینه یورومکی قرارلاشدیردیلر . صوکره خضر ایلینك آداقلی اوروقنك ایلری کلنلرینی چاغیروب اوکنج اوزرینه یورویه‌جکلرینی ، اکر امداد ویریرلرسه حقك عنایتیله غالب کلنجه کندیلرینه طارخان (ترخان)لق و صول طرفلرنده یر ویره‌جکلرینی ، ایلری کلنلرینی نوکر یاپاجقلرینی ، اوروقلری اوز بك اوروقلرینك الك معتبر اوروقی قادار معتبر طوتولاجغنی تکلیف ایتدیلر . آداقلیلر بوکا راضی اولوب بیك نفر ویردیلر . کندیلرینکده ایکی بیك کیشیسی واردی ، اوچ بیك کیشی ایله پیشکاهه کلدیلر . اوراده اورکنج و یا خیوه‌دن هانکیسنك اوزرینه یورومکی مذاکره ایتدیلر . مذاکره‌ده : « اورکنجه کیدرسه‌ك اوراده عبید خانك اوغلو عبدالعزیز سلطان ودها فنا ، کچیلمه‌سی لازم اولان صو وار . حال بوکه خیوه‌ده نه دشمن ، نه‌ده صو وار . » دیوب خیوه اوزرینه یورومکه قرار ویردیلر . یورویوب خیوه‌یه کلدیلر . خیوه‌ده بر داروغا واردی . اونی بش اون کیشیله برابر طوتوب أولدوردیلر . هزاراسبك داروغاسی قاچدی .

بو وقعه‌یی ایشیدن عبدالعزیز خان اورکنجی براقوب باباسنك یاننه قاچدی .

عبید خان بو ایشدن پك اوتاندی . چری طوپلایوب اورکنج اوستنه یورودی ودوه بوینه کلدی . کندیسی اوراده دوروب اوغلان اوروغندن بویوك بر بکك قوماندا سیله بوتون اوردوسنی دین محمد سلطان اوزرینه کوندردی . بونی ایشیدن دین محمد سلطان خیوقدن آتلاندی . بوتون نوکرلری دین محمده دیدیلرکه : « بز اوچ بیك یاو ، (جاو ـ دشمن) قرق بیك کیشی . اوروشمق مناسب دکلدر . قایتوب درونه کیده‌لم . عبید خان اورکنجده چوق دوراماز ، قایتیر کیدر . او کیدنجه بز کلیرز . اورکنجه کله و قایته بزه قولای ، عبید خانه کوچدر . » . دین محمد دیکله‌مدی . ایلری سوردی . بوتون بکلر قوشوب أوکنی آلدیلر و آتدن اینوب ایکی اوچ یوز کیشی اولدقلری حالده یوکونه‌رك : « کچه‌مزسك ! قایت ! » دیدیلر . دین محمد هیچ جواب ویرمه‌دن باصوب کچدی . ینه آتلانوب چاووب (قوشمق سینوبده ألآن چاپمقدر) اوکنی آلدیلر ، ینه اینوب اوکنه دوردیلر . ینه خبر ایتمه‌دی . اوچونجی دفعه ینه تکرار ایتدیلر . بو سفر بکلره یاقلاشنجه سلطان آتدن ایندی . یردن بر آووچ طوپراق آلدی و : « تاکرم جانمی ساکا ، تنمی طوپراغه تاپشیردم (تسلیم ایتدم) . » دیوب طوپراغی کوملکنك یکندن قوینه آقیتدی . صوکره طوغرولوب بکلرینه : « ایشته بن أولدم . اکر سزك جانکز تنمکندن طاتلی ایسه اوروشه کلمه‌یك . اکر تنمکی قادارسه کری قالمایك ! » دیدی و آتلانوب یورویویردی . عسکردن اویله بر حایقیرما قوپدی‌که یر کوك سس ویردی . هپسی طوپلانوب دین محمد سلطانك آردندن کیتدیلر .

دشمندن خبر کلدی‌که او کون هزار اسبدن کچوب قونمش. دشمنك کیجه یورویوب کوندوز یاتدیغی‌ده اوکرندیلر . دین محمد سلطان او آقشام « کردن خواست »ه واردی . اورده درین بر کول واردی . اوراده یاپیلان بر محاربه‌دن بری اوکا شکت کولی دیرلردی . او کولك غربنده آتدن اینوب اوطوردی و قاراوولر چیقاردی . کیجه اولدی . قاراوولر قایتوب دشمنك کلدیکنی خبر ویردیلر . دین محمد همان آتلاندی . عسکرنی ایکی‌یه بولوب برینه صوفیان خانك اوغلو یوسف سلطانی قوماندان تعیین ایتدی. دیکرینه کندیسی باش اولدی. آقاطای خانك اوغلو حاجی محمد سلطان دین محمد سلطانك یاننده قالدی . آوانش خانك اوغلو علی سلطان سکز یاشنده بر چوجقدی.اونی بش آلتی کیشی‌یه تسلیم ایدوب اوزاقده بر محافظه‌لی یرده صاقلانمه‌لرینی ، بوزولدیغی تقدیرده سلاله‌سنك ایشیغی سونمه‌مك ایچین اونی آلوب قاچمه‌لرینی تنبیه ایتدی . اوندن صوکره تا کری‌یه یالواردی ویولك ایکی طرفنده یوقوب (پوصو قوروب) بکله‌دی.

دشمن عسکری کلدی . باشده بری (بیرم) اوغلان و قونقرات حافظ بوتون بکلرله برابر یورویورلردی . اوکلرنده قرق قادار مشعله واردی . ایجه یاقلاشنجه ایکی طرفدن آت صالدیلر. عسکرك آرقاسی خبر آلنجه‌یه قادار بیرم اوغلان و حافظ قونقراتله بوتون بکلرینك اجلی کانلرینی أولدوردیلر ، کلمه‌ینلری باغلادیلر ، عسکر قاچدی . یلدام (آتیك) کنجلردن یوز کیشی‌یه قادار آدام أولدورنلر اولدی. قونقرات کون دوغار بهادر آلتمش کیشی سانجوب ییقدیغنی سویلردی.

حاجم خان روایت ایدردی‌که : « اوروش کونی اولندن صوکنه قادار دین محمد خانك یانندن آیریلمادم . ایکیمز بر کتله عسکرك ایچنه کیرا قالدق . آتیشوب دوروركن دین محمد خانك یایی الندن قایاراق دوشدی . آکلادم‌که اوروشه کوزینی آلدیرمش ، یایینك دوشدیکنی طویمادی . آتدن اینوب یاینی آلوب النه ویردم . یوزمه باقوب : « ای اوکام ! بو سنکله بنم آرامده سر قالسین ! » دیدی . دین محمد خان بندن ایکی یاش بویوکدی . بو اوروشده او یکرمی یاشنده ، بن اون سکز یاشمده ایدك .

دشمندن آیرلدقدن صوکره دیری اله دوشن بکلری دین سلطان محمدك حضورینه کتیردیلر و: « بو فلان بك ، بو فلان بك ! » دیه‌رك هپسنی اوکندن برر برر کچیردیلر . سلطان آت اوستنده دوروركن حافظ قونقراتی‌ده کتیردیلر . سلطان او بکك حافظ اولدیغنی اوکرەنجه اوکا : « سن ، حافظ ! عبید خانك اوکنده دائما اورکنجلر مسلمان دکل، کافردر دیرمشسك . . . سن نه‌دن بزه کافر دیردك ؟ » دیه صوردی . حافظ یوکوندی و : « ایشته شیمدی بز مسلمانی کافردن آییرد ایده‌جکز . . . » دیدی . سلطان هیچ بر شی دیمدی . حافظ قونقراتك بو سوزی اوکوندن بری اوزبکلرك آراسنده مثل اولوب قالدی .

دین محمد سلطان بکلرینی طوپلایوب اسیر ایدیلوب ماوراءالنهره کوتورلمش اولانلرله مبادله‌سنی مذاکره ایتدیلر . اسیر ایتدکلری بکلر اورکنجدن اسیر ایتدیکی بکلرك آلدقلری توره‌لرك و عسکرك

كافه‌سنى كوندره‌جكلرينه آند ايتديلر و : « اكر عبيد خان بوسوزمزى ياپمازسه عائله‌لرمزله سا كاكليرز . » ديديلر . بكلره آت و البسه ويرديلر ، پك عزت و اكرام ايتديلر .

سلطان حاجم خانه : « سن عقللى بر كنجسك . باباكى وايلكى كتيره‌بيله‌جك بر آدامسك. بو ايش سندن باشقه‌سنك الندن كلمز. سن‌ده بونلرله كيت . بو ايشى كور ! » ديدى . اوده قبول ايدوب اسير بكلرله عبيد خانك آرقاسندن كيتدى وبخاراده كنديسنى كوردى. عبيد خان حاجم سلطانه چوق عزت واكرام ايتدى ، باباسنى و ايلنى ويردى . حاجم سلطان اوردن سمرقنده واروب جوان مرد خانى كوردى. اوردن‌ده اسيرلرى آلدى . صوكرا حصاره واروب حصار توره‌لرندن‌ده قال خانى وديكر اسيرلرى آلدى. ماوراءالنهردن بوتون ايللرى كوچوروب خانلرله برابر اوركنجه كلدى. (بو وقعه‌لر ، حتى عبيد خانك وفاتى ٩٤٦ (١٥٤٧) سنه‌سنه تصادف ايدر). بوندن صوكرا آرالرنده اتفاقله قال خانى خان ياپديلر .

قال خان . — بونك زماننده اوركنج معمور و آهالى راحت اولدى . زماننده اوقادار بوللق اولمشدى كه خلق : « قال خان خان اولدى ، اكمك بر پوله ايندى. » ديديلر . برمدت صوكرا وفات ايتدى .

آقا طاى خان . — آقا طاى خانى وزيرده خان ياپديلر. قال خانك ايكى اوغلو واردى . برينك آدى شيخ محمد، ديكرينككى شاه نظر ايدى. كات شهرى بونلره ويرلدى . فلك برمدت دونمه‌سنده دوندكدن

صوكره آمينه‌ك خانك طورونلرى يتيشوب يكيت اولديلر . كنديش بر اولكه‌يه، زنكين سورولره و چوقلق بر تبعه‌يه مالك اولديلر.

بويوك آغابكلرى صوفيان خانك بش اوغلو واردى . على آدلى اوغلونى سلطان غازى سلطان أولدورمشدى . آغيش آدلى اوغلو اياس عايشه بيكه‌يى شاه طهماسبه ويرديكى وقت اوندن قالين (جهاز) اولارق آلديغى خوراسانده‌كى خوجند شهرنده قالمشدى . (بوخوجند ماوراءالنهرده‌كى خوجندن باشقه‌در). يوسف نامنده‌كى اوغلوقولندن قان آلديرمشدى . قانى دوردورامديلر، أولدى. صوفيان خانك آنجق ايكى اوغلو قالمشدى . بونلرك برى : يونس ، ديكرى پهلوان قولى ايدى .

بوجوغا خانك ، آوانه‌ش خانك و آقاطاى خانك اوغوللارى قوتاريجى طوپلايوب يونس وپهلوان قولى خانلرى ، كاتده اوطوران قال خانك ايكى اوغلونى قووالايوب بخارايه قاچيرديلر . آقاطاى خان ينه وزيرده قالدى. اوركنجى على سلطان آلدى. (بو، صوفيان خانك اوغلو دكلدر . او سلطان غازى سلطان طرفندن أولدورولمشدى . بو على سلطان آوانه‌ش خانك اوغلودر). على سلطانك محمود نامنده فنا خويلى بر آغا بكسى واردى ، اوطورماسى ايچين اوكا اوركنجى ويروب كنديسى درونى آلدى . باغ آبادانى حاجم سلطانه ، نه‌ساى وآبيوردى دين محمد خانه ويرديلر. (بوشهرى بارون ده‌مه‌زون آبى وه‌رد طرزنده اوقويور آب يورت اولمسى دها مناسبدر) . خيوق و هزار اسبى بوجوغا خانك ايكى اوغلو ايش و دوسته ويرديلر . هركس راحت اولدى . فلك ينه بر نيجه ييل اوركولدى .

صوفیان خانك اوغلو یونس، اسماعیل بكك قیزینی المشدی . اسماعیل بك او وقت مانغوتك بكی ایدی . یونس بر كون بخارادن قرق كیشی ایله آتلانوب مانغوته قایناتاسنك یانه كیتمك ایچین یوله چیقدی . اوركنجه‌ده اوغرامق حسابنی یاپدی . كاتك شمالندن كچوب توك قلعه‌سنه واردی . اوراده كیمسه یوقدی . آهالی او اثناده اوركنج اطرافنده و وزیر اوزرلرنده اوطوریورلردی . او كیجه توكه قوندی . ایرتسی كون توك قلعه‌سنك اوستنه چیقوب اطرافه باقدی . بر قلعه كوردی . قازاقلرینه كورینان قلعه‌نك نه قلعه‌سی اولدیغنی صوردی . اوركنج اولدیغنی سویلدیلر . یونس سلطان : « بابا یوردی اوركنج قلعه‌سی كوزمك اوكنده دورورکن بنم مانغوته كیتمه‌م قادار نامردلك اولورمی ؟ » دیوب اوركنج اوزرینه یورومك ایسته‌دی . قازاقلری‌ده كندیسیله برابر كله‌جكلرینی بیلدیردیلر . اوكون توك‌ده دوروب، كون باتجه ایلغایوب (سرعتله و آتله كیدوب) كیجه یاریسی اوركنجك جنوب طرفنه واردیلر . آتدن اینوب یایا خندق كنارینه كلدیلر. او وقتلر اوركنج قلعه‌سنی كیجه‌لری بكجیلر، اطرافنده مشعله‌لرله كزه‌رك، دولاشیر بكلرلردی . سبی‌ده اوركنجدن چیقان قازاقلردن قورقالری ایدی . یونس سلطان خندق كنارینه كلنجه بو آداملر : « حاضر باش! « حاضر اول! » دیه باغیره‌رق ایله‌ریله‌دیلر. (بو كلمه فارسیدر . قیرغیزلرده نوبتچی «یوغلاما! (اویوقلاما) » دیه باغیریر.). بو آداملری كورنجه سلطان یوزو قویون یره یاتدی . اونلر كچدكدن صوكره یونس سلطان قازاقلریله برابر

قلعه‌نك دیبنه كلدیلر . ایچلرندن بری بر آغاجی دیواره یاصلایوب قلعه‌نك اوستنه چیقدی . یوقاردن او یاردیم ایتدی ، هپسی قلعه‌یه چیقدیلر. دیواردن شهره اینوب دوغروجه صاری محمود سلطان أوینه كیتدیلر. اصولجه أوه كیروب صاری سلطانی یاقالادیلر. بوصاری سلطان بودالالغیله مشهور بر آدامدی . لكن اینیسی جسور علی سلطان طرفندن حمایه اولوندیغندن اوركنجی بیر ، كمیردی . اونكله سلطان یونس آراسنده بر قان دعواسی ، أولو دیری غوغاسی اولمدیغندن سلطان اونی بر ایكی آدام قاتارق وزیره آقاتاطای خانه كوندردی .

وزیرك اوز بك و سارتلری سلطان یونسه كورنوشدیلر و بیعت ایتدیلر ، اوكون همان كندیسنی خان اعلان ایلدیلر . عسكر و آهالی یونسی حسن قبول ایتدیلر . زیرا صاری سلطاندن بیقمشلردی . یونس خان ایسه عقللی ، جومرد ، غیرتلی ، مرد و ثباتلی بر آدامدی .

محمود وزیرده آقاطای خانه : « آغا ! نه‌یه دورویورسك ؟ آتلان ! یونسك یانده آنجق قرق كیشی وار . اوركنجك اوز بكلری بنم نوكرمدر . » دیدی . خان آهالیله كنكاشدی. آهالی كاملاً یونس خان اوزرینه یورومك فكرنده اولدیلر .

آقاطای خان ملایم بر آدامدی . بر محاربه‌یه كیرمكی هیچ ایسته‌مه‌یوردی . لكن آهالیسنك سوزینی قیره‌مادی . آتلاندیلر . اوركنجه كلدیلر . یونس خان قارشیلرینه چیقدی . شیخ نجم‌الدین كبری‌نك تربه‌سنك غربنده اوروشدیلر . یاز كونی توش (اوكلن)

وقتی ایدی . آقاطای خان بوزولوب قاچدی . یونس خانك آقاطای خانك قیزندن اولما قاسم نامنده براوغلو اوردی . نوكرلریله آرقاسندن قووالایوب دده‌سنه یتیشدی وسلام ویروب : « بو صیجاقده نره‌یه كیدیورسیكز ؟ بر آغاجك كولكه‌سنه اینیكز . بو كون اورده دوروكز ، یارین صباح كیدرسیكز . » دیدی . خان : « باباكك ایچی قازانك قیچندن داها قارادر . باكا اییلك ایتمك ایسترسه‌ك بنی آلقویما ! » جوابنی ویردی . تكلیفنی اوچ دفعه تكرار ایتدی . دده‌سندن هر دفعه‌سنده عینی جوابی آلدی . بونك اوزرینه قاسم سلطان یاناشوب دده‌سنك آتنك دیزكیننده طوتوب قایتاروب (قایتارمق ــ عودت ایتدیرمك) اوركنجه كوتوردی . یونس خان اونی اربابك اوینه ایندیردی . بوندن مقصدی شو ایدی‌كه آقاتای خانك اربابك اوینده أولدورلدیكی خبری یاییلنجه اوركنج سارتی آقاطای خان اوغوللریله قاتلی اولور وكندیسندن آیریلاماز . ایشته بویله بر خیاله وارمشدی .

یونس خان آقاطای خانی سلمان دنیلن بو اربابك اونده محافظه ایدوب وزیرده اوغوللرینه شو خبری كوندردی : « صیجاقده آت اوستنده قوشمقدن اختیارك قورساغی آغرییور . سنی وزیره كوندره‌یم دیدم، كوندرلمه‌سنی رجا ایتدی واوغلومك یاننده اولمازسه‌م نه اولور؟ طورونمك یاننده قالیرم ، بونی اوغوللرمه بیلدیر دیدی.». اون بش كون قادار خانك قورساغی آغریور بهانه‌سیله یونس خان آقاطای خانك یاننه كیمسه‌یی صوقمدی . بر كیجه امین آدملرندن اوچ

دورت كیشی‌یه شوامری ویردی: « كیدك، آقاطای خانك ألنی آیاغنی باغلایك! قیچندن برقازیق صوقك. أولونجه‌یه قادار دوندورك؛ چونكه بویله أولورسه بر یرنده یره وسائره اولماز. قیچندن قان كلیر، تحیحدن ایچنك آغریدیغنه حكم ایدرلر . » امر اجرا اولوندی. سحرله خانك أولوسنی آرابایه قویوب وزیره اوغوللرینه كوندردی .

آغاطای خانك آلتی اوغلو واردی . صیره ایله آدلری شونلردر: حاجی محمد ، محمود ، پولاد ، تیمور ، آلله قولی ، سلیمان . آقاطای خان أولدورلدیكی وقت ایلك ایكی اوغلو خوراسانده ، باغ آبادده ایدیلر . دورت اوغلو یاننده ایدی . بونلر بو خبری آغا بكلرینه كوندردیلر . اونلرده بو دوردت قارداشلرینه كندیلرینك اوركنجه وارمق اوزره یوله چیقدقلرینی و بیلدیردكلری كونده كندیلرینكده اوركنجده بولونوب برلشمه‌لری خبرینی كوندردیلر .

یونس خان حاجی محمود (حاجم خان) لك اوركنججك شرقنده فاطمه‌خاتون توغاینده آموصوینی كچدیكنی، وزیرده‌كی قارده‌شلرینكده اوركنج اوزرینه یورودیكنی خبر آلنجه كیجه‌له‌ین اوركنجدن چیقوب بخارایه قاچدی . یاننده نوكرلری قالمادی . هربریسی برطرفه داغیلدی .

اوغلو قاسم سلطان كیجه قارا كالغنده آداشوب (یولنی غائب ایتمك) باباسندن آیریلدی. تانله برابر صیق برصازلقدن كچوب باطاقلق براورمانه كلدی . بو اورمان بورلو قیری ایله قولغین آراسنده‌در . او وقتدن بری خان جه‌نگه‌لی نامیله یاد اولونور . (بو اثرك قازان ، داهل ،

للهرشی نسخه‌لری واردر . هپسی أل یازمه‌سی اولارق بولونمش اولان بو نســخه‌لرك متنلرینك بر چوق یرلرنده اختلاف واردر . قازان نسخه‌سنده بورلو قیری یرینه یورتو قیری ، داهل نسخه‌سنده ایسه قولغین یرینه قویغین یازیلیدر . بو اختلاف اکثریا تورکجه صرف و املانك بوزوق و حرفلریمزك نقطه‌لی اولماسندن ، کاه‌ده کتابلری قوپیه ایدنلرك خطالرندن ایلری کلمشدر . بورلو قیرنده‌کی «ل» ی قوپیه ایدن کیمسه (ید = ی) یازمش، قولغینده‌ده عیناً اولمشدر) .

قاسم ســلطان بوتون کوندوزی اوراده کچیردی . یاننده آنجق بر کیشی واردی . اوکا : « بر یردن آزیق بولالم . یوقسه بوردن بخارایه آزیقسز ناصل کیده‌رز ؟ » دیدی . نوکری : « سن بورده اوطور . بنی کیمســه طانیماز . ایله واروب آزیق آلوب کله‌یم . » دیدی و آتلانوب کیتدی . ایلغایوب اورکنجه حاجم خانك حضورینه وارارق قاسم سلطانی خبر ویردی . حاجم سلطان آدام کوندره‌رك قاسم سلطانی طوتدیروب کتیرتدی و أولدورتدی .

صــوفیان خان و قال خانك اوغوللرینك هپسی أولوب نســلی قالمادی . آوانه‌ش خان اوغوللری خوراسانده قالدیلر . آقاطای خان اوغوللری اورکنج و وزیرده اوطوردیلر . بوجوغا خانك اوچ اوغلو ایش ، دوست و بوروم خیوق، هزاراسب و کاتده حکومت ایتدیلر.

دوست خان . — دوستی خان یاپدیلر . دوست درویش طبیعتلی بر آدامدی . اینیسی ایش دوشمانا قارشی بهادر ، نوکردن مال اسیرکه‌مز ، ذکاسی اورطه ، مسلمانلغی آز، حرصی حددن آشیری، دائما دوشوندیکی، یاپدیغی ایش شونك بونك قاریسنه وقیزینه تسلط ایتمك

ایدی . کندیســنك امکدار و صادق آداملرینك قاری وقیزلرینه وارنجه‌یه قادار صارقینتیلق ایدردی . دوست بونك سایه‌سنده خان اولمشدی . « خیوق آغابکمك اولسون باکاده اورکنجی ویرك ! » دیدی ایســه‌ده ویرمدیلر . بونك اوزرینه براوردو ایله خیوه‌دن اورکنج اوزرینه یورودی . قوم قلعه جوارنده جونوك (جوربوك) دینلن محلده حاجم خانله قارشیلاشدی . کندیســنك آز و دشمننك چوق اولدیغنی کورونجه آرقاسنی چایه ویروب جبهه‌سنه آرابالر قویدی . سکز کون اوروشــدیلر . هیچ بری مغلوب اولمادی . ایش خان اسیرلرینه آت واوربا ویره‌رك قوییویردی . لکن اویغور و نایماندن اسیر دوشنلری اشکنجه ایله أولدوردی .

نهایت ایکی اوردو صلح ایتدیلر . حاجم خان اورکنجه قایتدی . ایش ساطان خیوقه واروب اویغورلرله نایمانلری قووالادی و قووب یرلرینه دورمانلری قویدی .

بر مدت صــوکره ایش خان تکرار اورکنج اوزرینه یورودی . حاجم خان اینیلریله قارشی چیقوب توك قلعه‌سیله اورکنج آراســنده اوروشــدیلر . ینه ایش خان آرابالری اوکونه دیزدی . یدی کون اوروشدیلر . ینه هیچ برطرف غالب کله‌مدی . ایش سلطان برکیجه خبرسز اوردکاهنی قالدیروب اورکنجه کیردی . اورکنجده سارتلردن باشقه کیمسه یوقدی .

آغا طای خان اوغوللری‌ده وزیره کیتدیلر . ایش ســلطان اورکنجده ساکن آهالی‌یی کندی حالنه براقدی . آنجق اویغورلرله نایمانلركماللرینی آلدی ، چوجوقلرینی وزیره دوغرو قوودی .

ایکیسی‌ده ینه یکی بر اوروشه حاضرلانیورلردی . هر ایکی طرف آوانه‌ش خانك اوغلو علی سلطانه ایلچی کوندریور ، کندی طرفنه جلبه غیرت ایدییوردی . علی سلطان نه‌سسایده اوطوریوردی . حاجم سلطانه التحاق ایتدی. آقاطای خان اوغوللری و اووقت وفات ایتمش بولونان دین محمد سلطانك اوغلو ابول سلطان کاوب اورکنجی محاصره ایتدیلر .

دورت آی محاصره‌دن صوکره برصباح عمومی برهجوم یاپوب قلعه دیوارلرینه چیقدیلر. ایش سلطان آتلی، نوکرلری پیاده اولارق دشمنه قارشی یورویورلردی. دورمانلردن تین‌علی نامنده برنوکرینك قیزاولان سینیلنه زورله دوقونمش ، بوندن دولایی تین علی ایش سلطانه قارشی کین کودیوردی . سلطان قلعه‌یه یاقلاشدیغی اثناده تین علی سلطانه براوق آتدی . اوق آتك صاغریسنه دکدی . آت یارالانوب ییقیلدی . سلطانك آیاغی بردامك کوشه‌سنه کاوب قیرلدی ، نوکرلرینك هر بری برطرفه صاووشدی . سلطانك کندی تربیه ایتدیکی وهرنره‌یه کیتسه برابر کوتوردیکی خیوق سارتلرندن حقلی پهلوان نامنده غایت قوتلی ، پك قهرمان برکنجدن باشقه یانده کیمسه قالمدی. او سلطانی ییقیلوب یاتدیغی یردن قالدیروب اوطورتدی . قیریلان آیاغنی اوزاتدی . او اثناده دشمن یتیشدی . حقلی پهلوان سلطانك یانده دوروب أولونجه‌یه قادار ووروشدی ونهایت دوشوب أولدی. ایش سلطانی همان اوراجقده أولدوردیلر . آغابکسی دوست خان خیوقده ایدی ، آدام کوندروب اونی‌ده اورده أولدیردیلر .

ایش سلطانك ایکی اوغلو واردی . آدلری : شاه قولی ، طاهر ایدی . بخارایه کوندرلدیلر واوراده ولدیلر . بوجوغا خانك اوچ اوغلوندن هیچ برندن بر نسل قالمادی . بو وقعه‌لر هجری ۹٦٥ ده ییلقی (آت) ییلنك آیاغنده (صوکنده)وقوع بولدی .

حاجم خانه . — یعنی حاجی محمد خانی خان یاپدیلر . او زمان اوتوز دوقوز یاشنده ایدی . وزیری کندیسنه ویردیلر . اورکنجله هزاراسب وکاتی علی سلطانه ویردیلر . او وقت آقاطای خانك آلتی اوغلوندن آلله قولی و سلیمان أولمش دوردی حیاتده ایدی . بودورت قارداشدن‌حاجی محمد ایله محمود برآنادن، پولادله تیمور دیکر برآنادن ایدیلر . محمود سلطان حاجم خانك یانده وزیرده قالدی. پولاده خیوه‌نك یاریسی ایله اولوغ توبه وکونیش تورکمنلرینی، تیموره خیوه‌نك دیکر یاریسی ایله قارا بوکاوول تورکمنلرینی ویردیلر . هپسی‌ده راحت اوطوردیلر .

دین سلطان محمد . — قال خانی خان یاپدقدن صوکره دین محمد خانه نه‌سای ایله آب یوردی ویرمشلردی . دین محمد سلطان بر یرده راحت دورور بر آدام دکلدی . متصل قیزیلباشلری وورور و یاغما ایدردی . بوسببدن شاه طهماسب دین‌محمد اوزرینه عسکر کوندرمشدی. دین‌محمد نه‌سایده‌ایدی. کلن چری آب یوردی آلوب والی‌تعیین ایده‌رك کیتدی. بوندن ضعیفلایوب دارلاشمش اولان دین محمد سلطان قزوینه کیدوب شاه طهماسبه‌کورنوشدی . آبیوردی کری آلیرم امیدیله آلتی آی اورده قالدی. شاه‌طهماسب ایسه هیچ آلدیرمادی. بونی کوروب

امیدینی کسن دین سلطان شاه طهماسب نامنه بر مهرجی‌یه بر مهر قازدیردی و آبیورد حاکمنه: «آبیوردی دین سلطانه سیورغال (هدیه) ایتدك ، یارلیق (فرمان) الکه کانجه شهری کندیسنه تسلیم ایت! » دیه بر فرمان یازدیروب بو مهرله مهرله‌دی . شاه طهماسب آوه کیدنجه برکیجه آتلانوب کیتدی. کیتدیکنی شاهه‌سویلدکلری وقت شاه: « کندی کلدی، کندی کیتدی ! » دیدی. دین محمد آب یورده کلوب فرمانی والینك الینه ویردی. حاکم قاپی‌یی آچیویردی. سلطان واروب أوینه ایندی . کیجه یاتدی . سحرله قاپی‌یه آداملر تعیین ایدوب نه قادار قیزیلباش وارسه هپسنی أولدوردی . آبیوردده یرله‌شوب راحتجه اوطوردی .

بونی خبر آلان شاه بویوك بر اوردو ایله دین محمد خان اوزرینه یورودی. دین محمد، شاهك یاقلاشدیغنی ایشیدنجه قرق ، اللی کیشی ایله آتلانوب شاهه طوغرو یورودی . شاه او اثناده مشهدك شمالنده‌کی قاراصویه کلمش ایدی . قاراوولار دین محمدی کوروب شاهه خبر کتیردیلر ؛ فقط شاه اینانمدی . باشقه بر قاراوول‌ده عینی خبری کتیردی.ینه اینانمدی . نهایت سلطان محمدك چادرینك قاپیسنه کلمش اولدیغنی سویله‌نجه شاه اینالدی و چادردن چیقدی . چیقنجه سلطان محمد کلوب ایکوسنی طوتیویردی (دەمەزون بونی فرانسزجه‌یه بوکرینی اوپدی دیه ترجمه ایدیور) شاه بر الینی دین محمدك بوینه، ودیکر الینی کوملکنك یاقاسندن صوقوب یورکنك اوستنه قویدی . یورکنك چارپمایوب علی العاده ووردیغنی کوردی. محمدك یوزینه باقوب:

«دین محمد! یورکك طاشدن قارا !.. (دەمەزونه کوره قاتی. روسیه‌ده باصیلان چاغاتایجه نسخه‌ده قارادر.)» دیدی. او کونی بویوك بردوکون یاپوب ایرتسی‌کونی دین محمده برچوق انعاملرده بولوندی و آبیوردی‌ده کندیسنه ویروب : « یاپدیغك ایشلرك هپسنی عفو ایتدم . » ده‌دیدی . دین محمدی کوندردی . کندیسی‌ده قزوینه قایتدی .

دین محمد خانك یاپدیغی ایشلردن بری‌ده بودر: عبید خان مروشاه جهانی یولوم بی (بك) آدنده‌بر نایمانه ویرمشدی. قاپی‌خلقی یولوم بکدن خانه چوق شکایت ایتدیلر . خانك یولوم بکه فنا نظرله باقماسنه سبب اولدیلر . یولوم بك ایشدن خبردار اولونجه خاندن قورقدی . خان آدام کوندروب کندیسنی دفعه‌لرجه چاغیرتدی ایسه‌ده یولوم بك کیتمه‌دی. خان اونك کلیه‌جکنی آکلاینجه اوتوزبیك کیشی کوندروب طوتوب کتیرمه‌لرینی امرایتدی. عسکر مرو جوارینه کلنجه آبیوردده دین محمده آدام کوندروب کندیسنی بوبلادن قورتاریرسه اوکا مروی هدیه ویره‌جکنی بیلدیردی .

بوخبری آلان دین محمد همان آبیورددن آتلانوب بر اوردو ایله مرغ آب ایرماغنك آیاغنه کلدی. اوراده عسکرینه هربریسنك اوچ دال کسمه‌سنی ، ایکیسنی آتلرینك یانلرینه وبریسنی قویروقلرینه باغلایوب بربرندن اوزاق یورومه‌لرینی امرایتدی. مروطوپراغی یومشاقدر. حتی اوزاقده‌اولسه‌اوکونی دوشمان قاراووللرینی بهمه حال کورمه‌لرینی کندی قاراووللرینه امرایتدی. او کونی آزیورویوب قوندی؛ قاراوولار دشمنك قاراووللرینی کوروب کلدیلر. سحرله کوچدی؛ فقط ینه آزایله‌رله‌یوب

قوندی، جاولك قاراوولاری واروب آ كلاندیلر. دین محمد خان بویوك بر اوردو ایله كلیور دیدیلر. دشمن كشف ایچین بر آدام كوندردی. اوده دین محمدك ایزجیلرینی واوردوسنك سیاه كتله‌سنی كوروب قایتدی وعینی خبری ویردی .

بو خبرلر اوزرینه: «ایچمزده یولوم بك، طیشیمزده دین محمد خان دشمن. ایكی یاوك اورتاسنده ناصل دوروروز؟» دیوب بخارایه قاچدیلر.

دین محمد مروه واروب پادشاه اولدی . دین محمد یكیت ، جومرد ، پارا طوتماز، نوكرلرینه احسان ایدر ، چوق زحمت ویرمز، بعضی وقتلرسه خویی دیوانه‌لرك خوینی اوقشاردی .

اونك یاپدیغی ایشلره كوزیله كورمه‌ین انسان ایناناماز . ٩٦٠ ده صیغیر ییلنده ، مرو شهرنده وقرق یاشنده وفات ایتدی . ایكی اوغلو واردی . بیوكنك آدی باینده محمد ، كوچوكنككی ابول محمددی . صاغلغنده دین محمد ابول محمدی قالخان قیلمشدی . بو سببدن اوكا باباسنك صاغلغنده ابوالخان دیرلردی .

باینده عقلسز ایدی . بر كون باباسی كورنوشده اوطورور كن كلوب یوكوندی. و : «بنم یاشم ابول محمددن بویوك. اوكا خان دیورلر. حال بوكه باكا سلطان دیورلر. بونی سزك امر كزله می، یوقسه كندیلكلرندنمی سویله‌یورلر؟» دیدی. خان بو سوزه ویره‌جك جواب بولامامشدی. خانك ایی بربكی واردی . توركمنلرك لاینا اوروقندن اولوب آدی توروجی ایدی. پك عقللی بر آدامدی. اونك سویلدیكی كوزل سوزلر پك چوقدی. بو بك : « پادشاهم ! بونك توراسنی بن ویره‌یم» دیه اذن ایسته‌دی. پادشاه

اذن ویردی. توروجی باینده سلطانه باقوب دیدی كه: «سزی آلله ویردیكی وقت باباكز سلطان ایدی. اوكه كز دنیایه كلدیكی وقت باباكز خان ایدی. بر آدامك باباسی نه ایسه اوغلوده او اولور . سلطاندن دوغانه سلطان دیرلر ، خاندن دوغانه خان دیرلر . » دیدی . بو سوز آحمغه معقول كله‌رك قالقوب كیتدی . اوده باباسندن صوكره وفات ایتدی و مروده سلطنت ایدن دورسون محمد نامنده بر اوغول براقدی . دورسون ایی طبیعتلی بر ییكیت ایدی . یكرمی اوچ یاشنده ایكن نوكرلرندن بعضیلری كیجه اویوركن كندیسنی بچاق صاپلایه‌رق اولدوردیلر . اونك اوغلو یوقدی .

ابول محمد خان . — باباسی اولونجه مروده خان اولدی . جلال نامنده بر اوغلو واردی. اوغلو ایله برابر خوراسان اوزرینه یورودی و دورت طرفه چاپولجیلر كوندردی . كندیسی مشهده كلوب اوراده یكرمی كون دوردی . خوراسانك قیزلباشلری مشهده طوپلاندیلر . شهرك شمالنده قارا صو یاقاسنده ایكی عسكر اوروشدیلر . قیزیل باشلر غالب كلوب باشلرنده جلال سلطان اولدیغی حالده اون بیك اوزبكك باشی كسیلدی .

یكانه اوغلونی غیب ایتدكدن صوكره ابول خان خسته‌لاندی . خسته‌لغك نه اولدیغنی حكیملر بیله‌مدی . مشهددن بر حكیم كتیرتدیلر . حكیم: «خسته‌لغنه باشقه سبب یوق. اوغلوندن آیرلمش بودر. اكر اوكا بر اوغول بولونورسه ایی اولور . یوق اكر بولونمازسه ایی اولماز . » دیدی . خلق اوكا : « اوغول زورله ویا ماالله بولونور بر شی دكلدر كه !.... » دیدیلر .

مروده بیبیجه آدلی برقادین واردی. شهرك قادینلرینه دف چالارق، نقش (ناغش) ایشلیه‌رك (دوسسون ترجمه‌سی رسم یاپارق دیور ، نقشی بیلمیور.) کچینیردی. هیچ أره وارمامشدی!؛ فقط دورت یاشنده بر اوغلو واردی . اوغلونی بکلرك قارشیسنه کتیردی و : « بر آقشام خان بنی نقش ایچین چاغیرتمشدی. باکا میل ایتدی. کبه قالدم. بواوغولی دوغوردم . شیمدی‌یه قادار خانك حرملری خانملردن قورقوب سویله‌یه‌مدم . » دیدی. بکلر چوجوغی هکیمه ویردیلر. هکیم چوجغی آلوب خانك یاننه کوتوردی . خان او وقت آرتق آدام فلان طانیماز اولمشدی . هکیم چوجغی وخانی چیرچیپلاق صویدی . چوجغی خانك قوینته قویوب اوستلرینه یورغانی چکدی . صوکره خانه باغیره‌رق : « بو سزك اوغلوکزدر . » دیدی . بونی بویله‌جه کونده اوچ دفعه تکرار ایتدی . خان کوندن کونه اییله‌شدی و تمام عافیت بولدی . چوجغی اوغول کبی قبول ایدوب آدینی نور محمد قویدی . چوجق بویودی . ابول خان وفات ایتدی .

نور محمد خان . — ابول خان أولونجه یرینه نور محمدی خان یاپدیلر . زماننده حاجم خانك اینیلری و اوغوللری اورکنجدن کلوب متمادیاً مروی یاغمالادیلر. سببی‌ده نور محمدی برلولی (لولو ـ اوروسپو) چوجغیدر ، آقربامز اولاماز دیه قبول ایتمه‌ملریدی . بو حقارت واذیتلره چوق مدت دایانامایه‌رق نور محمد بخارایه عبدالله خانه کیدوب مروی کندیسنه ویردی . عبدالله خان نور محمدی آلوب بویوك بر اوردو ایله مروه کلدی . نور محمد ظن ایدییوردی که عبدالله خان

مروی آلوب کندیسنه ویریر وقایتیر کیدر . کندیسی‌ده عبدالله خان نامنه خطبه اوقودور وراحت اوطورور . آرتق حاجم خانك اینیلری و اوغوللرندن قورقوسی قالماز. فقط بو دیدیکی اولمادی . حتی جانندن قورقغه باشلادیغندن بر کیجه قاچوب اورکنجه حاجم خانه کلدی .

نور محمد حاجم خانله برابر قیزیلباشه (ایرانه) کیتدی . اوراده بش سنه قالدی . او اثناده عبدالله خان أولدی . نور محمد خان کلوب مروی آلدی. کندیسنی املك صرف ایدوب خان یاپمش اولان اوزبك قبیله‌سنی قیردی ، سارتله تورکمنلری یاسادی (حمایه ایتدی) . بوخبر اوزرینه قیزیل باش پادشاهی شاه عباس ماضی کلوب مروی قابادی (محاصره ایتدی) . قرق کون دینجه نور محمد عاجز قالوب قلعه‌دن چیقدی وشاه عباسه کورنوشدی . شاه مرو ، آبیورد ، نسای درون وسائر نورمحمده عائد اولان ولایتلره واللیر تعیین ایدوب قایتدی . نور محمدی شیرازده بر محکم حبسخانه‌ده حبس ایتدی . نور محمد حبسخانه‌ده أولدی . بونکله دین محمد عائله‌سی‌ده سوندی .

آوانش خانك اوغوللری . — آوانه‌ش خانك اوچ اوغلوواردی: بویوکی دین محمد ، ایکنجیسی محمود ایدی . محموده صاری محمود سلطان دیرلر ، صاری لقبنی ویرمشلردی . صاری محمود پك آبدال، غیرتسز ، قورقاق وناموسسز بر آدامدی . تاکری اوکا ایی شیلردن بر ذره‌جك ویرمه‌مشدی . صاری دینه‌سنك سببی ایسه آمینه‌ك خان نسلندن او وقته قادار نه قیزدن، نه اوغولدن هیچ برصاری وياصولوق آق کلمه‌مشدی . هپسی‌ده قویو اسمر رنکده ایدیلر .

شو موردار برکون اوطورمش برچوق آداملە بوزا ایچیوردی . بر آدام کلوب دوشمان کلدیکنی بیلدیردی . هرکس آتلرینه بینمکه قوشویورلردی . بو ایسه بوزا کوپلرینه قوشـویور ، کوپلرده نەقادار بوزا اولدیغنی پچاقله نشـان ایدیور ، « بو کوپك بوزاسی بو نشانده ، بو کوپك بوزاسی بورایه قادار ... » دیەرك او ایکەسـنه (صاحبنه) طاپشیریوردی (تسلیم ایدیوردی) .

صازی سلطان نسل براقاقسزین أولدی .

آوانەش خانك کوچوك اوغلو علی سلطان داغ بویونده نسای ، آبیورد و صو بویونده اورکنج ، هزار اسـب وکاته حاکم ایدی . یعنی هم داغ بوینده ، هم صو بوینده پادشـاه ایدی . هرسنه حوتك باشنده (یعنی کونش بالق بورجنه کلدیکی زمان) اورکنجدن آتلانوب خوراسانی وورور ویازین یایلاقلرده یایلاردی . ووروب یاغما ایتدیکی یرلر پیل کوپروکی ، ترشیز ، تربەت ، جام وخرکرد ایدی . باشلیجه شهری کبود جامه اولان جورجان ایله جاجرقم ، کرایاو واستر آبادی آلدی . عسکرینك مقداری قرق بیکی بولدی . کوزون یعنی کونش عقربه کلنجه قایتوب اورکنجده قیشـلاردی . کندیسـیله آتلانان بوتون اوز بکلرك اسـملرینی دفتره قید ایدر ، کندیلرینه سـنەلك بر علوفه ویریردی . هر پیاده نفرینه سنەده اون آلتی قویون ویریردی . بو قویونلر تورکمنلردن جزیه اولارق کلیردی . یتیشـمەین قسـمنه خوراسانی یاغما ایدوب آلدیغی مالك بشده برینی ویرەرك بودجەسنی قاپاتیردی .

بر بیل آز آداملە اوقلوکوکلەنك قبیلەسندن ویرکی تحصیلی ایچین استرآباده کیتدی . اورادن نوکرلرینی تحصیله کوندردی . اووقته قادار شاه طهماسب علی سلطانك قیزیل باشلره یاپدیغی ایشلردن خبر آلیر ، أولکەسـنه یاپیلان بو هجوملری چکەمزدی ؛ لکن بر شیءده یاپدیغی یوقدی . او قیش بدرخان نامندەکی بکنه ١٢ بیك آتلی ایله خوراسانه واروب علی سـلطان کلدیکی حالده اونی وورماسنی ، علی سـلطان دویماق ایچین مأموریتنی هیچ کیمسـەیه آچماسنی ، آنجق آتلره بیندکدن صوکره سویلەسنی امر وتنبیه ایتمشدی .

بدرخان آتلانوب بسطامه (بۋسطام) کلدی . اوراده علی سلطانك آز برعسکرله استرآباده کلوب تورکمندن ویرکی آلمقله مشغول اولدیغنی ، هر نوکرینك برتورکمنك یانندەبولوندیغنی ، سلطانك یانندەایسه هیچ کیمسه بولنمدیغنی خبر آلوب ایلغار ایدەرك (عجله آتسوروب) استر آبادەکلدی . علی سلطانك بکجیلری عجم اوردوسنی کوروب کندیسنه خبرویردیلر. عجملرك اون ایکی بیکنه قارشی علی سلطانك یاننده اوچ بیك کیشی واردی . همان آتلانوب کورکان صوینك کنارینه کلدی . بن او محلی کوردم . هر ایکی یاقامیءده دیکدر (جاردر، یازلیدر) . بو دیکلك بعضی یرلرنده یوز قاریش یوکسـکلکندەدر . بر چوق کچید ویرن یرلری واردیکه اسـکیدن چاپوله کیدنلر طرفندن کچیلیردی . وهر برینك آدلری واردی . اك یوکسك اولان جارك دوداغنه (کنارینه) عسـکرینی قویدی . جار طرفنه عسکر قویمەیوب آرقاسـنی نهره ویردی . عسـکری یاریم دائره شـکلنده دورت بش قات اولمق

اوزره دیزدی . بوصورتله صو ایله خطلری آراسنده بویوك بر میدان براقدی . خطلرینك طیشـندن آت آتلامایه‌جق درجه‌ده دورت اور (خندق) قازدیردی . آتلرینی ودوه‌لرینی محکمجه باغلاتدی . بواثناده عجملر کلوب یتیشدیلر .

اوروش باشلادی . عجملر بشیوزر و بیکر کشیلك مفرزه‌لره آیریلوب اوردوکاهه هرطرفدن هجوم ایتدیلر . اوزبکلر پیاده اولارق هرهجومده اونلری اوقه طوتدیلر . قیزیل باشـلر خندقلردن کچه‌مدیلر . عجملر هر هجوم ایتدکجه اوزبکلر قارشی یورور ، اوروب قایتاریرلردی . هر ملتقه طوتدقجه (تفنك آتشنه) قوشـه (اوردو کاهه) چکیلوب دوه‌لرینك آرقاسنه صاقلانیرلردی .

عجمـلر عاجز قالدیلر . اوقلی اوروقنك بکی آبا بك آدنده بر اون بکی ایله ملتك ایلری کلنلرندن اون ذات اوچ یوزکیشی ایله کلوب سلطانه کورنوشدیلر . اوقلیلر اوردوکاهك اورتاسـنده دوز بر یرده آتلرینك دیزکینلرینی طوتوب اوطوریورلردی . آبا بك سـلطانه شو معروضاتده بولوندی : « اوروش مساوی بر حاله کلدی . قیزیل باشی قاچارکن قووالامق ایچین سزده سـواری یوق . باکا اذن ویریرسه‌کز آتلانوب واروب برطرفدن هجوم ایده‌یم . یوقسه قولایجه چکیلیر وتکرار صف دوزه‌ر . » .

سـلطان اذن ویردی . آبا بك آداملریله آتلانوب قاپی یاپیلان یردن چیقدی . آبا بك چیقارکن قرناسی سلطانه : « بوکا نیچین اذن ویریورسیکز ؟ بزی آز کوروب قیزلباشـه التحاق ایتمکه کیدیور . »

دیدیلر . سلطان ایسه : « آدام قیزیل باش اون ایکی بیك کیشیدر ، وارسین اوچ یوز دها فضله اولسون! او کندیسی باکا کلدی . کندی کلن بر آدامه فنالق ایتمك نامردلك ایشـیدر . بن اوزمی تاکری‌یه تاپشوردم . » دیدی .

آبا بك قیزیل باشـلرك بر طرفندن هجوم ایتدی . قیزیل باشدن زور کورونجه اوزبکلره آرقا ویریر ، عجملر چکیلنجه پیشلرینی براقماز ، هجوم ایدردی . بش آلتی دفعه بو حال تکرر ایتدکدن صـوکره جنك کرمی بولدی . او وقت اوزبکلرك هپسی هر طرفدن هجوم ایتدیلر . آبا بك عجم اوردوسنك آرقاسندن هجوم ایتدی . « آلله ، آلله! » ندالریله اویله ووروشـدیلرکه عجملر مقـاومت ایده‌میوب قاچدیلر . دوه‌لرینی ، اوردوکاهلرینی اوزبکلر ضـبط ایتدیلر . اوزبکلر پیاده ایدی ، بو سفر کندی اوردوکاهلرینه کلوب آتلاندیلر و قیزیلباشلرك آرقاسنه دوشدیلر . کون باطنجه‌یه قادار قووالادیلر . قیزیل باشلری اویله قیردیلرکه آنجق بدر خان بر قاچ کیشی ایله قوتولابیلدی .

سلطانك میراخوری دیرایدی‌که: «سلطانه کلن آتك دوقوزده برینی آلیردم . تام یدی یوز آت آلدم . دیکر غنیمتی بوکا قیاس ایدك .» .

بو وقعه‌دن اون بش ، اون آلتی ییل کچدکدن صـوکره کوزك باشنده اورکنجدن یوله چیقوب خوراسانده خوجند چایرلرنده قیشلادی . نیتی بهارده عراقه واروب چاپول ایتمك ، شاه طهماسب کلیرسه اوروشمق ایدی . لکن اولو چله‌نك ایچنده (قیش اورتاسی) ایکی باغرینك (اوموزلرینك) داهادوغروسی یان اوکلرینك . دیوان اللغاته کوره قاراجکر اورتا یرنده بر

کویدورکی (شیرپنجه) چیقدی . بونی کیمسه‌یه سویله‌مدی . کویدورر وقتی کچنجه یاتاغه دوشدی . قرناسی هر نه‌قادار کورالم دیدیلرسه‌ده حیاسندن کوسترمدی. حیاسی اوقادار غالب ایدی . ییقانیرکن کندیسنی هیچ کیمسه کورمه‌مشدی. نهایت البسه کزی‌چیبان یرندن براز کسه‌لم‌ده اویله کوره‌لم دیدیلرسه‌ده اوکاده راضی اولمادی ؛ فقط زورله ییرتوب کوردیلر. علاج زمانی‌کچمشدی . بونکله‌برابر داغلادیلر. لکن برفایدا ویرمدی. ٩٧٦ صیغیر ییلنده قرق‌یاشنده اولدیغی حالده وفات ایتدی .

علی سلطانك اوصافی . — علی سلطان ایی بر آدامدی . حاجم سلطان دیردی‌که یادکار خاندن‌بری بویله‌بر آدام کلمدی. قیلیقلی (آخلاقلی داها دوغریسی ایشکذار) ، آغزی تمیز، قهرمان، جومرد، صادق و امکدار وکورکولی نوکرلرینی دائما قوللار واونلره یاردیم ایدر، عادل، سیاسی ، بوینی برك (قوی) ، افراط درجه‌ده حیالی بر ذات ایدی . حیاسنك درجه‌سنه شو مثالدر : جان چکیشیرکن آتالیغی (قاین بابا) آتا بك هنوز أولوب ویا أولمدیکنی بیلمك ایچین النی یورغاننك آلتنه صوقوب آیاغنی طوتدیغی وقت علی سلطان کوزینی آچارق : « أولمه‌دن اول حیا و ناموسمی کیدردك ! » دیمشدر . عدالتی اول درجه ایدی‌که بر دفعه‌سنده خوراسانه آتلانوب کیدرکن توغجی‌نك آتی یوقالمشدی. (غیّب اولمشدی). عسکر کوچنجه اونك اینیسی آتی آرامق ایچین یورده قایتدی. یورده بر چادرك یاننده بر قوچ باشی کوروب آلدی و یاننه باغلادی . بویله‌جه قایتوب اوردویه کلدی . بر آدام کله‌یی طانیدی . سلطانك حضورینه واروب یوکوندی و مالنی دعوا ایتدی.

دیکری یورتدن کتیردیکنی ادعا ایتدیسه‌ده بونك خرسزلق اولدیغنه قناعت ایدن سلطان قوچ کله‌سنی آلانی بر دوه‌نك سمرینه آصدیردی.

بر کره‌ده سلطان آتلانوب بر فالیز (قاوون قارپوز بوستانی) لك یانندن کچیوردی . بر خدمتجی آتدن اینوب ایکی قاوون آلدی . قاوون صاحبی سلطانه شکایت ایتدی . همان اورایه بر آغاج دیکدیروب خدمتجی‌یی آصدیردی .

علی سلطانك اوغوللری . — ایکی اوغلو واردی : اسکندر ، سانجار . اسکندر باباسندن آلتی آی صوکره أولدی . سانجارده دیوانه ایدی . بوکا رغماً نایمان قول محمد بك املك ایتدیکم ایکه‌مك (افندیمك) اوغلودر دیوب اونی نسایده پادشاه یاپدی . آهالی حالنی آکلاماسینلر دیه اونی آنجق سکز کونده بردفعه کورنوشه چیقاریردی. بعضاً بر ایش ظهورنده کندیسی سلطانك یاننه کیروب چیقارو سلطان بویله امر ایتدی دییوریردی. کاه‌ده سلطانك ایچ خدمتجیلرندن برینه اوکره‌تیر ، آتابك مهمان خانه‌سنده اوطورور ایکن خدمتجی کلیر : « آتا بك! سلطان سزه بو خدمتلری بویوردی. بونی بیك پروانه اولوب یتیشدیرسین ، فلانه بیك تنکه انعام قیلدی . خدای قوله بش بیك تنکه ویرسین . آلله قولنی شاهه ایلچیلکه یوللاسین . یانه‌ده بش بك قاتسین . بونك ایچین نه لازمسه خزینه‌دن وارسه ویرسین ، یوقسه باشقه یردن آلوب ویرسین و اثمانی دیواندن حواله ایتسین . فلان محلی خدای نظره ویرسین ... » دیردی .

قول محمد بکك سانجار سلطان ایچین پاپدیغی شیلرك بر ایکیسی

سویلدم ، دیکرلرینی سز اونلره قیاس ایدك . بو صورتله اوكا یكرمی بش ییل سطنت اجرا ایتدیردی .

سانجار أولدی و نسل براقادی .

حاجی محمد خانه باشده آقا طای خانه اوغوللری . — آقا طای خانك آلتی اوغلو واردی . یاشلری صیره‌سیله آدلری شونلردر : حاجی محمد خان ، محمود سلطان ، پولاد سلطان ، تیمور سلطان ، الله قولو سلطان ، سلیمان سلطان . الله قولو سلطان یكرمی یاشنده ، سلیمان اون سكزنده ، محمود سلطان قیرقنده وفات ایتدیلر . سلطان محمودكده آلتی اوغلو اولدی . آدلری صیره‌سیله : محمد ، امین ، علی ، محمد امین ، عرب ، آق بابا . امینله محمد امین بابالرندن صوكره أولدیلر . قالان دوردینی عبدالله خان أولدوردی . كذا محمد سلطانك شاه علی وشاه بخت نامنده‌كی ایكی أولی اوغلونی ، أولدوردیكی دورت تورەنك برر ، ایكیشر یاشنده اوچ دورت اوغوللرینی‌ده عبدالله خان اولدوردی . علی سلطانله عرب سلطانك حرملری كبه ایدیلر . بو ایكی قادینی محافظه ایدوب دوغورمه‌لرینی بكله‌دی . بری قیز ، دیكری اوغول دوغوردی . قیز دوغورانی قویویروب اركك چوجوغی همان اوكونی أولدورتدی .

تیمور سلطان قرق یاشنده أولدی . اوچ اوغلو واردی . آدلری : محمدسلطان ، قادر ویردی سلطان ، ابوالخیر سلطاندر . بونلرك اوچنی‌ده عبداللهسلطان أولدورتدی . پولاد سلطانك دورت اوغلوسی واردی . آدلری : بابا ساطان ، حمزه سلطان ، قوروجی (یاخود قولجی)

سلطان ، پهلوان قولی سلطاندر . پولاد سلطانی اوچ اوغلو ایله برابر عبدالله خان أولدورمش ، پهلوان قولی سلطان قورتولمش ایدیسه‌ده باباسندن بش ییل صوكره اوده اجلیله أولمشدر .

پولاد سلطانك اوصافی . — حیثیتسز ، غیرتسز بر آبدال آدامدی . بز كوچوك ایكن اونك حقنده بر چوق شیلر روایت ایدرلردی . یاپدیغی ایشلری خلق اونوتماسین ایچین بر قاچنی بورده ذكر ایده‌یم :

پولاد سلطانك باشلیجه ایكی عادتی واردی : بریسی هر سوز سویلدیكی وقت آرقاسندن شالق‌رو دیمه‌سی ، دیكری ایكی كوچوك پارماغنی یوموب اورتا پارماغنی باش پارماغنه دكدیروب صوكره قایدیره‌رق ایكی كوچوك پارماغنه وورمق صورتیله كوچكلرك اوینار كن یاپدقلری كبی شارق شارق دیه سس چیقارمسیدر . ایكی ألی ایله بویله یاپار وشالق‌رو دیر ایدی . هر نه‌كه یاپسه شالق‌رو دیر ایدی . كولونج شیلر اولوردی . بر كره خوراسانه كیده‌جك كروان وارمی دیه صوردی . كروانك دون كیتدیكنی سویله‌دیلر . بر آدام صالدیرارق كروانی قایتاروب (دوندیروب) كتیرمه‌سنی امر ایتدی . او آدام صاغچه قویوسنده كروانه یتیشوب خیوه‌یه كتیردی . مسلمانجقلر ظن ایتدیلركه سلطان خوراسانله جاو (دوشمان) اولمشدر . یوقسه : « باشقه بر ایش ایچین اولسه یالكز بریمزی قایتارمق كركدی . » دیدیلر . كروان خلقنك جمله‌سنی سلطانك حضورینه كتیردیلر .

سلطان یوزلرینه باقوب و پارماقلرینی شارق شارق ایتدیروب « باكا بریدی ؟ پاكی [اوسطوره] شالق‌رو ! » دیدی وبونی دورت

بش دفعه تكرارلادی . كروانجیلر سلطانك نه دیمك ایسته‌دیكنی آكلایامایورلردی. نوكرلری دیدیلركه : « افندمز سزه‌امر ایدییورلركه كندیسنه یاریم دوزینه‌اوسطوره كتیرك. باشقه بر شیئه احتیاجی یوق . وارك كیدك ! » .

عبدالله خان اوچ دفعه اوركنجه هجوم ایتمشدی . ایلكنده ضبط ایده‌مه‌مش ، یالیكز یكی آرقه قادار ایلریله‌یوب دونمشدی . عبدالله خان یكی آرقده ایكن بشیوز كنج دشمنك پیشداری ایله طوتوشمق اوزره آتلانوب شهردن چیقمشلردی. پولاد سلطان:« بن‌ده كیده‌رم.» دیوب آتلاندی . اینیسی تیمور سلطان كنجلره قاتیلمشدی . كندیسی و بوتون بكلر هرنه قادار: « سن ، دون ! » دیدیلرسه‌ده دیكله‌میوب برابر كیتدی . ایلرله‌یوب قاراووللرله ووروشدیلر وغالب كلیورلردی ، اوروش قیزیشنجه آیریلامادیلر . دشمنه بر چوق امداد كلیوردی . قاچدیلر . ایلك قاچان پولاد سلطان قلعه‌نك قاپیسنده آتدن اینوب ایشیكه اوطورمش ، قوللرینی آچوب شویله فریاد ایتمشدر: « دشمن ! ایسترسه‌ك كل! شهره ناصل كیررسك كورورز !.... » .

اوچ قاریسی واردی . بویوكنك آدی‌عزیز خانم اولوب ایلبارس خانك طورونی ایدی . عینی كون اونك أوینه كلوب قادینلره كندیسنی مدح ایده‌رك : « بوكون دشمنله اویله اوروشدم‌كه . . . . یارین‌ده اویله‌یاپاجغم. » دیدی . عزیز خانم بو سوزلره شاهد اولان قادینلردن اوتانوب: « قویون ! صوص ، یتر!) » دیدی . سلطان أوفكه‌لنوب سوكمكه باشلادی . خانم جواب ویردی . پولاد سلطان : « اورده

بوق ییوب دورمه ، مكه‌جن (یابان طوموزینك دیشیسی)! » دیدی ، عزیز خانم‌ده: « مكه‌جه‌نك اركـكی قابان‌در!» دیدی و وورمق اوزره برجوبی قالدیردی. پولاد سلطان قاچدی، یوكسك برصوفادن دوشوب ییچكی (ساقی) قیریلدی .

ایشته بو دیدكلرمز اونی آكلامق ایچین یتیشیر .

تیمور سلطانك اوصافی .ـــ پولاد سلطانك اینیسی تیمور سلطان‌ده عقلی آز ، سوزی طورسز برآدامدی ؛ لكن یاپدیغی ایشلرك هپسی‌ده كوزلدر . قهرمان وعادل ایدی . أولونجه‌یه قادار هیچ كیمسه‌نك أوینه مسافر اولوب ییمك ییمه‌مشدر. بردفعه‌هزار اسبدن آغابكسنی كورمك ایچین خیوقه كلمشدی . اوراده پولاد سلطانك قایناتاسی اویغور اوروقندن ایندی بای ـ پولاد سلطانك آغزی ، دیلی و (اختیاری اولارق) توراقیلوب ـ تیمور سلطان قرده‌شندن دونركن بر دار كوشه‌ده اوكنه چیقوب یوكونه‌رك أوینه دعوت ایتدی . أوده اولجه بر چوق آش وهدیه‌لر حاضرلاتمشدی . سلطان آتنك اوستنده دوروب هیچ جواب ویرمزدی . ایندی بای : « بن برامكدار اختیار قولوكم . بو وقته قادار هیچ كیمسه‌نك أوینه ایمه‌دیككی بیلیرم . بنی دیكر خلقدن آیری طوت . امیدم بوكه ایراقلرده (اوزاقده-كیلرده) ، یووقلرده (یاقینده‌كیلرده) « تیمور سلطان هیچ كیمسه‌نك أوینه ایمز ، آشنی ییمزكن ایندی بایك أوینه قونوق اولدی ، ییمكنی ییدی دیسینلر . » دیدی . قیش كونی ایدی. سلطانك اوستنده صیرمالی ایپك قوماش قاپلی و آلتون دوكمه‌لی كیش (زیبلین)

بر کورك واردی . چیقاروب رکابدارینه اشارت ایتدی . اوده آلوب ایندی بایك آرقاسنه قویدی. سلطان آتنی قامچیله‌یوب یورویبویردی . ایشته دعوته قارشی بوتون جوابی بوندن عبارت اولدی .

تیمور سـلطان کندیسی حکایه ایدر ، دیردی‌که : «هنوز اون بش یاشمده‌ایکن بر کون بش اون کنج ایله آتلانوب وزیرك اورو دروازه‌سندن (مختلف نسـخه‌لرده اوغرو [خیرسز] ، اور [خندق] ، اورتا یازلمشدر . دەمەزونه کوره اور قاپیسی هپسندن دوغرودر) چیقدق ، کزیوردق . بر آووله کالدم . أو ایکه‌سی: « براز آتدن اینك ! صوکره کیدرسیکز. أومده دیکله‌نك! » دیدی . او آدامك خاطرینی ییقامایوب ایندم . بر قوبون کسوب کتیردی . قویونك اوچه‌سنی (بر اوموزینی) بابامه کوتوردم . بابام: « بونه أت؟ » دیه صوردی. بمله کلمش اولانلر: « سلطان سیره چیقدیدی . بربای کندیسنی أوینه دعوت ایتدی و بر قویون کسدی. بواوقویوندندر.» دیدیلر. بزنی ایشیدنجه بابام برقامچی آلوب باکا:« کل! بنم یاشیم اللی‌یه واردی. هنوز بر آدامك أوینه قونمادم. سن اون بشیکه یتمه‌دن برینك أوینه مسـافر اولور ، قویوننی ییرسه‌ك یکرمی‌یه کلنجه خلقك بیلیقلرینی ییرسك. نوکرلرکده سندن‌نه کورورلرسه اونی یاپارلر .» دیدی. بنی بر آدامه طوتدوروب کندی اوز الیله یوز (قازان نسخه‌سی اوتوزدیرکه کافی اولسه کرك !) قامچی ووردی . یوزمدن قان روان اولدی . البسـه‌م آق ایدی ، هر یری قیزل قانه بویاندی . دایاقدن صوکره کورنوش خانه‌دن قایتیوردم . بویوك آغابکمز راسـت کلوب : « آمان، تیمور ! بو سـنك حالك نه ؟ » دیدی .

باشـیمه کلنی آکلاتدم . « بابك چوق ایی ایتمش ، یاقشی قیلمش ! » دیدی . و : « یوزکك قانی ییقاما ، اثوابکی چیقارما ! یارین اویله‌جه یانه کیت ! » نصیحتنی‌ده علاوه ایتـدی . بن‌ده اویله‌جه یاپدم . بابام أوکجه نصیحت ایتدی و صـوکره یاپدیغی ایشـه پشیمان اولوب عذر دیله‌دی. پاکاتورکمنلردن دوه‌جی اوروقنی ویردی . دوه‌جیلر بش آلتی بیك چادرلق ایدیلر . ایشته او کونی تا کری‌یی شـاهد قیلارق هیـچ بر کیمسه‌نك اوینه مسافر اولمامه‌یه وخبرم اولدیغی تقدیرده نوکرلرمی‌ده و ایشدن منع ایتمکه یمین ایتدم . » .

محمود سلطانك اوصافی . ـــ آقاطای خانك ایکنجی اوغلودر . حاجم سلطانله آنا بر قرده‌شدی .عقللی ، آخلاقلی ، جومرد، ثباتلی بر ذاتدی . درویش و شیخلرك صحبتنه مائل ، متصـل اونلره مسئله صورار ، شیخلرك نقل ایتدکلری شـیلری اهمیتله دیکلر ، حسـاب بیلیر ، آهالیدن آلاجغی نوکرلرینه ویره‌جکی پاره‌یی ازبرنده طوتار، اوقوماغان (امی) ایدیسه‌ده کون ، آی و ییل حسابلرینی، ١٢ بورجی (برج) ، ستاره‌لری ، رجال‌الغیب حسابلرینی بیلیردی .

حاجم خانه . ـــ آمینه‌ك خانك اوغوللری اورکنجه کلدکلری وقت آقاطای خان صـادق باغلایه‌جق بر چاغده ایدی . بونلر تورکمنك ویرکی ویرنلرینه دوقونماز ، ویرمه‌ینـلرینی چاپارلردی (ووروب یاغما ایدرلردی .). بر دفعه آقاطای خان کوکله‌نك ایلنی چاپمشدی . چاقیرلر اوروغنك اون بکنك قیزی النه دوشدی . أوینه کوتوروب کندیسـنه نکاحلادی . خانك بو قادیندن بر چوق اوغلو

اولدی ؛ لکن آنجق حاجی محمد خان و محمود سلطان نامنده ایکی اوغلو ایله اوچ قیزی قالمشدی .

حاجی محمد خان ٩٣٠ ده لووی ییلنده دنیایه کلدی . یاپدیغی ایشلردن اوچنی هر نه‌قادار اولجه سویله‌دك ایسه‌ده ینه سویله‌یه‌لم : عبید خان اورکنجی آلوب ایلنی ماوراءالنهره ایله‌تدیکی وقت کندیسنی هیچ کیمسه‌یه بیلدیرمه‌دن حاجم سلطان (حاجی محمددن اختصار اولونمشدر . ایش محمددن ایشم یاپیلیر . تورکجه‌ده بو بر قاعده‌در .) سعدالدین ایله (یوقارده جان سید نامیله اسمی کچن ذات بودر .) برابر قاچوب درونده دین محمد خانك یاننه وارارق اونی عبید خان اوزرینه یورومکه سوق ایتمش و بو صورتله خیوق ایله هزاراسب آراسنده وقوع بولان جنکده عبید خانك مغلوب اولماسنه سبب اولمشدر . ینه بو حاجم خاندی‌که عبید خان اوردوسی بوزولونجه بکلرینی أولدورتمه‌یوب بو سایه‌ده باباسنی ، سائر توره‌لری و ایلنی اسارتدن قورتاروب کتیره‌رك اورکنجی یکیدن معمور ایتمشدی . اوچنجی ایشی باباسنك أولدیکنی ایشیدنجه خوراسانك باغ آباد دینن ولایتندن ایلغایوب اورکنجه کلمه‌سی و باباسنی أولدورن یونس خانك اوغلو قاسم سلطانی أولدوروب باباسنك قاننی اوچ آی کچیکدیرمه‌دن آلماسیدر .

اورکنجده ایش سلطانی ، خیوه‌ده دوست خانی أولدوردکدن صوکره حاجم خانی آق کیزه (کچه) اوطورطوب براوجنی علی سلطان ، دیکر اوچ اوجنی اوچ اینیسی محمود سلطان ، پولاد سلطان

و تیمور سلطان طوتدیلر . ٣٩ یاشنده ، ییلقی ییلنده ، ٩٦٥ (١٥٥٧) ده خان اعلان ایتدیلر .

حاجی محمد خانك خانلغندن وفاتنه قادار . — حاجمك جلوسندن دوقوز ییل صوکره علی سلطان أولدی . حاجم خان اورکنجی آلدی ، محمود سلطانه وزیری ویردی . بر مدت صوکره عبدالله خان براوردو تنظیم ایدوب اورکنج اوزرینه یورودی . او اثناده حاجم خان خوراسانده ایدی . پولاد خان خیوه ، تیمور سلطان ایسه هزاراسبده ایدیلر . دشمنك کلسی خبرینی آلنجه تیمور سلطان کوچوب خیوه‌یه کلدی . هزاراسبده‌کی اوزبك و سارتلری ، کذا قاباناقدن یوقارده اوطوران اوزبك وسارتلرك هپسنی خیوه‌یه کوتوردی . قاپینك اوکنده بویوك بر خندق قازدیردی . اورکنجلیلر اورکنجه ، وزیرلیلر وزیره قاپاندیلر . قیرلرده اوطوران اوزبکلرده بیکر ، ایکیشر بیك عائله (أولك) اولمق اوزره طوپلانوب برر صارپ و پرك یرلرده خندك قازارق تحصن ایتدیلر . هر کون حاجم خانه آدام کوندریر ، خبرله‌شیرلردی .

عبدالله خان قالانچه کلدی ، قاراوولری یکی آریقی طوتمشلردی . اوراده اون کون قالدیلر . او اثناده خوراساندن کلن بر آدام حاجیم خانك کلمکده اولدیغنی خبر ویردی . بو سوزك چین (صادق) ویا یالان اولدیغنی کسدیره‌مدیکندن تحقیق ایچین نوخواسته اللی سواری کوندردی . اورادن قوم قلعه‌یه ، اورادن‌ده اسم محمود آتایه وارمالرینی ، اکر حاجیم خانك کلدیکی دوغرو ایسه عسکرندن بر قاچ کیشی طوتوب کتیرمه‌لرینی امر ایتدی .

بو مفرزه اسم محمود آتایه کلیر . اوراده کاتك چاغاتایلرندن آلتی کیشی‌یی طوتوب عبدالله خانك حضورینه کتیریرلر . خان اونلردن خبر صورار ، شو جوابی آلیر : « حاجم خان نسایده ایدی . سزك کلدیککز خبرینی آلدی . همان او کونی آتلاندی و ایلغایوب کلیور . خاندن بز پیشکاهده آیرلدق . دون اورکنجه واروب ایمش اولاجقدر . » بو خبری آلان عبدالله خان پولاد سلطانله تیمور سلطانه آدام کوندروب باریشمق تکلیفنی یاپدی . اونلرده قبول ایتدیلر . او کوندن اعتباراً صلح ایچنده یاشاماغی عهدلشدیلر . عبدالله خان قایتوب بخارایه کیتدی .

عبدالله خانك تکرار کلمسی . — (له‌رسن نسخه‌سنده ایکنجی کلیشی یازیلیدر). بو حرکتنه اوچ نمرسه (نسنه ، شی) سبب اولمشدر :

١ — روم پادشاهی (استانبول خلیفه‌لریدر.) عبدالله خانك اونی (شهرتنی) دویمش شیخ‌اوغلونی (ایران شاهی برنجی عباسدر) اورتاده أزمك ایچین عبدالله خانه‌ساله شاه‌اسمنده برایلچی کوندرمشدی . عبدالله خان ساله شاهه انعاملر ایدوب کوندردی . ساله شاه هندستان طریقیله کلمش ، اوچ ییلده بخارایه وارمشدی . دونوشنده اورکنج یولنی طوتمغه قرار ویردی . اورکنجدن مانقیشلاق تورکمنلری یاننه ، اورادن بر کمی‌یه بینه‌رك شیروانه کله‌جکنی و بو طریقله استانبوله دورت آیده دونه‌جکنی حساب ایدیوردی . اورکنجه کلدی ؛ فقط حاجی محمد خان اوغلو محمد ابراهیم سلطان بوتون مالنی الندن آلدی . رومه وارابیله‌جك قادار بر پاره براقوب مانقیشلاقه ، اورادن شیروان کمیسنه بیندیروب کوندردی . عبدالله بونی ایشیدنجه فنا قیزدی .

٢ — او وقت شیروان روملی‌النده اولوب ماوراءالنهرك حاجیلری وسوداکرلری قیزیلباش یوزی کورمه‌مك ایچین اورکنجدن کچه‌رك مانقیشلاقه کلیور ، اورادن کمی‌یه بینوب شیروانه واریورلردی . عبدالله خان اورکنجه کلمزدن بر ییل اول باشلرنده حاجی قوطاس دنیلن بری اولدیغی حالده بر چوق حاجیلردن مرکب بر کروان خیوه‌یه کلمشدی . پولاد سلطانك بویوك اوغلو بابا سلطان بونلری بر کوزل صویدی و یایا اولارق بخارایه دوغرو قوویویردی . عبدالله خان آته بینلدیکی اثناده حاجی قوطاس واروب یوکونه‌رك کندیسنك وآرقداشلرینك باشنه کلنلری آکلاتدی . عبدالله سلطان اوکا : « حاجی محمد خان ده بنم کبی بر پادشاه . اورکنج باشقه یورت (دولت) ، بنم نوکرمك الی اورایه ایره‌مز . » دیدی . حاجی قوطاس : « یارین آخرتده تاکری قاضی ، پیغمبر شفاعتجی اولدیغی وقت سنی طوتوب یوکونورمده دیرمکه : یاربی ! حاجی محمد خانك کوجی عبدالله خانك بر نوکرینککی قادار دکلدی‌ده ایرینه‌رك کیدوب بنم حقمی آلیویرمدی . » . بوکا قارشی عبدالله خان : « اولو یردن طوتدك . پکی ، پکی ! المدن کلیرسه یاپارم ! » دیدی .

٣ — آوانه‌ش خانك طورونلرینك هپسی أولمشدی . یالیکز ابوالخانك لولودن اولان حقیقتی مجهول اوغلو (نور محمد یاخود نوروم) قالمشدی . مروایله آبیورد اوکا عائددی . حاجی محمد خانك اینیلرینك اوغوللری هر ییل : « یازیق‌که بو مرو بر لولو (اورسبو) چوجغنك النه‌دوشدی » دیوب مروی یاغمالارلر ، اورا آهالیسنه چوق اذیت ویریرلردی . نورم خان

بیزار قالوب عبدالله خانه کیتدی . ظن ایتمشدی‌که مروی عبدالله خانه پیشکش چکرسه او مروی کندیسنه ویریر ، کندیسی‌ده عبدالله خان نامنه خطبه اوقوتور ، ایش بیتر . و : « خطبه حاجی محمد خان نامنه اولاجغنه وارسین عبدالله خان نامنه اولسون ! » دیمشـدی . عبدالله خانك اوغلو عبدالمؤمن خان‌ده دین محمد خانك قیزندن دنیایه کلمش ایدی . بوخیصملق‌ده واردی . (دین محمدخان نوروم‌خانك دده‌سی ایدی .)

ایشـته بوسببلردن دولایی عبدالله خان مروی ضبط ایتدی ؛ فقط مروی نور محمد خانه ویرمیوب اوراده‌کی اوزبکلری بخارایه کوندردی . حسابنك یا کلیشلغنی آکلایان نوروم خان بر کیجه یکرمی اوتوز کیشی ایله آتلانوب مرودن قاچدی . اورکنجه حاجی محمد خانه کلدی . مرو ایله برابر آبیورد ، نسـای و باغ آباده‌ده عبدالله خانك النه دوشدی .

حاجی محمد خانك اوغلو دده‌م عرب محمد خان درونده قالدی . آرتق خوراسانده حاجی‌محمد خانك مالك اولدیغی شهر یالیکز بوایدی . عبدالله خان قایتوب بخاراده قیشلادی .

اورکنج اوزبکلرینـك آغزی آلا اولدی (آرالرنده اختلاف چیقدی) . یاریسی عبدالله خان کلیرسـه «وورشملی دیور ، یاریسی ایسـه ووروشاجغمزه عبدالله خان طرفنه کچرز ، بویوکلرمز بکی ، دیکرلرمز نوکری اولورز دیوردی . بوحالی اوکره‌نن حاجی محمد خان محمد ابراهیم نامنده‌کی اوغلونی اورکنجده براقوب اوغلو سیونج محمد ایله اونك ایکی اوغلونی و محمد ابراهیمك بر اوغلونی کندی نوکرلریله

برابر آلوب قیش اورتاسـنده (آصلنده : اولوغ چله‌ده) درونه عرب محمد سلطانك یانه کیتدی . بهار کلنجه اورادن کیدوب نسـائی یاغمالامق فکرنده ایدی .

او وقت هزاراسبده تیمور سـلطانك اوچ اوغلو (محمد سلطان ، قادر ویردی سلطان ، ابوالخیر سلطان) بولونیوردی . خیوه‌ده ایسه دورت اوغلو ایله پولاد سلطان ، اورکنجده حاجی محمد خانك اوغلو محمد ابراهیم سلطان ، وزیره‌ده محمد سلطانك دورت اوغلو ایله صـاداق طاشـیه‌جق چاغه کلمش ایکی طورونی واردی . کوچوك چله کلنجه عبدالله خانك حرکتی خبری کلدی . خیوه و هزاراسبدن اونر کیشی داروغان (دورغان) آتایه قاراوولغه کوندردیلر . حوتك (شباط) ایلك کونی ایدی‌که عبدالله خان بو قاراوولری یاقالادی ، آنجق اوچ کیشی قاچابیلدی .

بونك اوزرینه محمد سـلطان : « عبدالله خان اولجه کلدیکی وقت بابام بوتون معیتی ایله هزاراسبی براقوب خیوه‌یه کلدی . بوتون قوتلری اورایه طوپلادی . عبدالله بك جسـارت ایدوب کله‌مدی و قایتدی . شـیمدی‌ده اویله یاپمق کرکدر . » دیوب خیوه‌یه کوچدی . بوتون اوزبکلرده سلطانله برابر کوچدیلر . لکن بربرلرینه امنیتلری اولمدیغندن ایکی کون صوکره حضرت پهلوانك توربه‌سنه کیدوب اتفاقله حرکت ایتمکه قرآن اوزرینه یمین ایتدیلر . بونکله برابر بو یمین دخی آرالرینه امنیت کتیره‌مدی . خیوه‌ده طوپلانمغی مناسب کورمیوب کوجلری برلشدیره‌رك بوتون قوتلری وزیره طوپلانمغی تکلیف ایتـدیلر . ایرتسی کون

صباحلاین اذانله تیمور سلطانك اوچ اوغلو ، پولاد سلطان دورت اوغلیله و بوتون نوكرلری آرابالرله دوكونه كیدر كبی یوله چیقدیلر. آرابه‌لرك صوكی آنجق توش (اوكلن) كچدكدن صوكره قلعه قاپیسندن چیقابیلدی . حاصیر (بوریا) لرینی بیله آرابالره یوكله‌مشلر ، طاووقلرینی آرابالرك آرقه‌سنه باغلامشلردی . بویله‌جه ایكی بیك عائله كوچ ایتدی. قطارك باشی اوكلن زَهْ آریقه وارمشكن صوكی كیجه هر كس یاتدقدن صوكره كله‌بیلدی .

عبدالله خانك قوماندانی حوجام قولو اوچ بیك كیشی ایله شهره كیردیكی وقت هنوز بو آرابه‌لرك صوكی شهردن كوروله‌بیلیوردی. خواجه‌م قولی خیوه شهرینك قاپیسنه كلدی ، دلال (جار) چاغیرتوب قالان هر صنف اوزبكلرك كله‌سنی ، انعام ویره‌جكنی ، بویوكلرینه خاندن سرحد آلیویره‌جكنی ، كوچوكلرینی نوكر یاپه‌جغنی اعلان ایتدی. آهالی طوپلاندیلر . هپسنك اسملرینی یازدیردی و : « بن صباح سحرله آتلاناجغم . خاندن انعام اوماتلر ، جانتی ومالنی دوشوننلر ، ایستر اوزبك ، ایستر رعیت اولسون ، بنمله كلسین ! » دیدی . سحرله آتلانوب پولاد سلطانك آردندن كیتدی .

پولاد سلطاندن بحث ایده‌لم : خیوقدن بری كلوب خوجام قولی قوش بیكنك شهره كیردیكی خبرینی كتیردی . پولاد سلطان بوخبرله خلقی راحتسز ایتمه‌یوب حصیرلرینی آرابالره باغلامق ، طاووقلرینه یم و صو ویرمكله مشغول اولدی و آنجق ایرتسی كونی كوچدی . اوكلنه دوغرو آلما آتیشقان قلعه‌سنه واردیلر . او اثناده قاراوول

كلوب دشمنك یتیشدیكنی خبر ویردی . آرابالری بر یره ییغوب اوكنده صاف دوزدیلر . دشمن‌ده حرب صفی ترتیبیله كلدی و هجوم ایتدی . پولاد سلطان عسكرینی آرابالرندن چیقارامدی . آز بر اوروشدن صوكره قاچدیلر . خوجام قولونك عسكری یاغمایه قریلوب اسیر طوتامدی . آنجق پولاد سلطانك اوغلو قولچی سلطانی دیری یاقالادیلر . دیكر سلطانلرك كافه‌سی قاچوب وزیره واردیلر ؛ فقط برابر كوتوره بیلدكلری یالیكز بر آت و بر قامچیدن عبارتدی.

ایكی كون صوكره وزیر سلطانلری : « عبدالله خانه بز هیچ بر فنالق یاپمدق . حاجیلرینك مالنی آلان ، كروانلرینی ووران بابا سلطاندر . بونی آرامزدن چیقاره‌لم . » دیوب بابا سلطانی قوغدیلر .

بابا سلطان ، باباسی پولاد سلطان ، ایكی اینیسی حمزه و پهلوان قولی یعنی دورت كیشی درونه حاجی محمد سلطانك یاننه كیتدیلر .

محمود سلطانك دورت اوغلو و ایكی طورونی ، تیمور سلطانك اوچ اوغلو و اوركنجدن حاجی محمد خان اوغلو محمد ابراهیم عائله‌سیله برابر كوچوب وزیره طوپلانمشلردی . كوچوكلرندن صرف نظر بو اون تورە‌یه باش محمود سلطانك علی نامنده‌كی اوغلو ایدی . بلنده بر عیبی واردی . اوطورركن و یورركن اوزون البسه ایچنده بو عیبی بللی اولمازدی آما آته بینسه حصوله كلن شدتلی آغریلره تحمل ایده‌مزدی . هر كسك دیلی بو ایدی .

عبدالله خان كلوب وزیری قابادی . بر آی صوكره آدام كوندروب : « بابا سلطانك یاپدیغی ایشه قیزوب كلمش ایدم . او بورده یوقش .

بز اقربايز . اونلرك بر قباحتلری‌ده يوق . كلوب بنی كورسونلر ! » ديدی. سلطانلر كنكاشوب: « عبدالله خانله آرامزده قان وكين يوق . هم حاجی محمد خان اوغوللری ايله برابر خوراسانده صاغ دوردقچه بزه بر فنالق ايتمز . كيدوب كورمك اولادر . » ديديلر و بر آداملە بكلرندن بر قاچی كاوب بر فنالق ايتميه‌جكلرينه دائر آند ايچرلرسه چيقوب خانی كوره‌جكلرينی سويلديلر .

عبدالله خان نقيب حسن خوجا، قايناتاسی سرخين بك ، ديوان بكی محمدباقی، سمرقند واليسی حاجی بك وپروانه‌جيسی دوستم بك آرغونی سلطانلره يباردی (كوندردی). بوبش كيشی كلوب تحته پول اوستنده اوطوروب اون سلطانك و آهاليدن اوتوز قرق كيشينك اوكنده آند ايچديلر . بكلر قاپی‌يه كلدكاری وقت آهالی : « بز كان آداملر ايلك باشی ويورتك اولولريدر. عبدالله بونلردن برينك طيرناغنی بوتون اوركنج ولايتنه دكيشمز . بونلری طوتالم . بر آداملە عبدالله خانه مكتوب كوندروب بونلری بر فنالق ايچين طوتمديغمزی ، بالعكس كنديلرينه چوق حرمت ورعايت ايده‌جكمزی، عبدالله خان بخارايه سلامتله واردقدن صوكره كنديلرينی كوندره‌جكمزی بيلديره‌لم . » ديمشلردی . علی سلطان ايسه : « بونه سوزدركه سزلر سويلرسيكز؟! عبدالله خان آرامزده قان اولميان بر آقربامزدر . اوركنجی بزه ويروب كيدر. يوق ويرمزده بزی آلوب كيدرسه هربريمزه اوركنجدن، وزيردن دها كوزل يرلر ويرير . حاجی محمد اوغوللری صاغ اولدقچه كوكانده بزه فنالق ايتمك اولسه بيله ياپاماز . » جوابنی ويرمشدی .

خلق هرنه‌قادار چوق زورلامش ايسه‌ده توره دنيلن دولتسزلرك هيچ بريسنه لاف كار ايتمه‌مشدر .

آند ايچيلوب اوطورلديغی زمان بر طاقم كنجلر هجوم ايدوب سلطانلردن اذنسز بكلری طوتمق ايستديلرسه‌ده آق صاقاللر (آق صاقالقلر) منع ايتديلر .

بكلرك يمينلرينه ايناتان توره‌لر وخلق واروب عبدالله خانی كورديلر. خان توره‌لری ياساوول و صاغراچ واليسی ايشم بك دادخواهه ، اوزبكلری باش قوماندان قالموق خوجام قولنه تسليم ايتدی . خوجام قولی بونلری اوروق اوروق، خانه خانه دفتره قيد ايتدی . هراون ويا يكرمی عائله‌يی درجه‌سنه كوره زنكين بر اوزبكه ويروب اونی كفيل و مسئول قيلدی . ويركی‌يی تحصيل ايچين ينه اونلری تحصيلجی تعيين ايتدی . اوركنجله وزيری صاری اوغلانه ، خيوه‌يی دورمان مينكليش بكه ، هزار اسبی‌ده هزاراسبك كوزوك نامنده‌كی كويندن اولوب كنديسنه نوكرلك ايدن برخوجايه، كات ايله اوركنجی بيات اوروقندن كنديسنك ملا امامنه ويردی .

بو ايشلری بيتيرن عبدالله خان هجری ۱۰۰۲ ده ، ييلان ييلنده بخارايه قايتدی .

پولاد سلطانك اوغوللريله درونه وارماسی . — پولاد سلطان اوغوللريله درونه حاجی محمد خان نزدينه واردی . بر آی صوكره عبدالله خانك اوركنجی ضبط ايتديكی خبرينی آلديلر . حاجی محمدخان ، يوك اوغلو سيونيج سلطان و اينيلرينك اوغوللريله عراقه قزوينه

برنجی شاه عباس (شاه عباس ماضی) ك یانّه کیتدی . (بوکا ایکنجی عباسدن تفریق ایچین مؤلف ماضی نامنی ویریورکه ایکنجیسی ابوالغازی تورك و تاتار تاریخنی یازدیغی اثناده حیاتده ایدی .) دیکرلری یعنی حاجی محمد خانك اوغلو و بنم بابام عرب محمد خان ، محمد قولی سلطان و طورونلری سیوینچ محمد اوغلو عبادالله ، عرب محمد خان اوغلو اسفندیار سلطان ، دیکر طورونی محمد ابراهیم اوغلو بوروندوق ، حاصلی اوچ اوغول ودورت طورون عبدالله خانله برابر بخارایه کیتدیلر . پولاد سلطانك بر اوغلوده (بو، لەرسن نسخەسندە اولدیغی کبی حساب اون بر کلمك ایچین اوچ اوغلوده اولمق کرکدر .) کندیلکندن بخارایه کیتدی . عبدالله خانه مروی پیشکش چیکن لولی زادەده برابر اولدیغی حالده بونلر اون بر توره ایدیلر . پولاد سلطانده : « بنم یاشم یتمش ، نیه کافر ایچینه وارایم ؟ بن بردلیمی‌یم ؟ عبدالله خان بنی نیچین أولدورەجك؟ » دیەرك قایتوب عبدالله خانك یانّه کیتدی .

حاجی محمد خانك یاننده اوچ بیك کیشی واردی . هپسی یانّندن قاچوب أولرینه قایتدیلر . ایی کوتو یاننده آنجق یوز اللی کیشی‌قالدی .

عبدالله خان بخارایه واردقدن صوکره ، اوغلو قولچی سلطانله برابر پولاد سلطانی ، حاجی محمد خان اوغلو محمد ابراهیم سلطانی ، تیمور سلطانك اوچ اوغلو محمد سلطان ، قادر ویردی سلطان و ابوالخیر سلطانی ، محمود سلطانك دورت اوغلو محمد سلطان ، علی سلطان ، عرب سلطان و آق بابا سلطانی ، محمد امین سلطانك

ایکی اوغلو شاه علی سلطان و شاه بخت سلطانی‌که مجموعی اون ایکی صاداق باغلایان سلطانله ینه بو مقداره یاقین کوچوك سلطانلری کاملاً بر کونده صاغراچ ولایتنده آق صو کنارنده کسدیردی .

عبدالله خان اورکنجه زنکین اوزبکلرك یانّه تحصیلدارلر قویمشدی. بونلرهر قارا یامان(آشاغی آهالیدن هربری ـ عوام)باشینه اوتوز تنکه ویرکی قویدیلر . او وقت عبدالله خانك بر تنکەسی بر اشرفیدن فضله قیمتده ایدی . ویرمەیوب قاچان انسانلرك تنکەسنی کفیللردن آلدیلر . ویرەمین و هم‌ده قاچمایانلردن اوغلونی ، قیزینی صاتوب ویرنلر چوق اولدی . بر قازاندن آش ین اون ، اون بش کیشی یعنی بر عائله افرادینك هپسی آیری آیری ویرکی‌یه تابع طوتولدیلر . اون یاشنده بر اوغولی بیله بر عائله دیه یازدیردی و ویرکی‌یه تابع قیلدی .

حاجی محمد خان اوغوللری ویکنلریله قزوینده شاهه کورنوشدی. شاه اونك استقبالنه چیقدی ، کندی الیله آتندن ایندیروب الندن طوتارق تور (شرف موقعی) ده اوطورتدی . قول قاووشدیروب (بو ال پنچه دیوان اولسه کرکدر . چاغاتای شیوەسنده قول ال معناسنه کلیر .) دفعەلرجه : « خوش کلدك ، یخشی کلدك ، خان بابا ! » دیدی ،چوق انعاملر ویردی .

سیوینچ محمد سلطان ایکی اوغلو ایله برابر : «کافر ایچنده دورمام!» دیوب رومه (عثمانلی أولکەسنه) کیتدی . دیکرلری حاجی محمد خانله برابر اوراده اوچ ییل قالدیلر . اورایه ییلان ییلنده کلمشلردی .

قوی (قویون) ییلی یالتوراق (قویروقلی ییلدیز) طوغدیغی

وقت عبدالله خانك اوغلو عبدالمؤمن خان خوراسان ولايتلرينى كاملاً ضبط ايتمش ايدى . قيزيلباشلر آنجق «اسفراين»ده قاپانوب قالمشلردى . خان كلوب اورايى‌ده قابامشدى . اسفراين واليسى شاه عباسه آدام كوندرمش ايدى . شاه بويوك بر عسكرله قزويندن آتلانوب بسطامه كلدى . (بوتون بو بر قاچ صحيفه قاريشيقدر . بخارايه و قزوينه كيدنلرك اسملرى هم اصلنده ، هم‌ده بارون‌ده مه‌زون ترجمه‌سنده قاريشيقدر . بو يازديغم ظنمجه اك دوغرو اولانيدر) .

حاجى محمد خانك عراقدن كلوب اوركنجى ضبطى وعبدالله خانك اوركنجه ايكنجى سفرى . — او وقت استرآباد توركمنلرندن ايمير اوروقى على يار بكك اداره‌سى آلتنده ايدى . بوسطامله استرآبادك آراسى ياقيندر . سلطانلر حاجى محمدك يانه كلوب : « استرآبادده‌كى توركمن اوز ايليكز ايشته يز (ايشته كلدك) . خيوه‌ده آلتمش نفر ، اوركنجده قرق نفر محافظ وارمش . توركمن كوماكى (امداد) ايله برابر كيتسه‌ك يوردى آليرز . آندن صوكره‌سى فلك ناصل ايدرسه اويله اولور . شاهه سويله‌سه‌ك ، رخصت ويرمز . همان بوكيجه كيده‌لم . » ديديلر . خان بونى قبول ايتمدى . واز كچمه‌لرينى نصيحت ايتدى . خانك سوزينى طوتمه‌يوب حاجى محمد خانك ايكى اوغلو عرب محمد سلطان و محمد قولى سلطان ، پولاد سلطانك اوچ اوغلو بابا سلطان ، حمزه سلطان و پهلوان قولى سلطان ايللرينى آلوب ياتاجق زمانده آتلانارق كيتديلر . سحرله توركمن قاراوولرينك دوردقلرى يره كلديلر . اوكله‌ين استر آباده واردیلر .

ايرتسى كون حاجى محمد خان شاهك يانه كيتدى . وقوعاتى آكلاتدى . شاه : « عبدالله خان ديرى اولدقجه يورت ديله‌مك اولماز . آليرلرسه بيله صوكره باشلرينى اوسته ويريرلر . بندن رخصتسز كيتدكلرندن شيمدى بنم يانمه كله‌ده اويالورلر (كلمكه اوتانيرلر) ، باشقه يره كيدرلر و اوراده محو اولورلر . سن ، خان بابا ! اونلرك آرقاسندن كيت ، سويله‌ده اويالماسينلر ، قورقماسينلر ، ينه قايتوب يانمه كلسينلر . » ديدى .

بو سوزى ايشيتن حاجى محمد خان ، ايكى طورونى ايله چادرلرينى بسطامده براقوب ، يالين آته بينه‌رك ايلغادى (سرعتله كيتدى) . استرآباده اونلره يتيشدى . اورادن كورن داغينه كلديلر . اوراده تكه و يموت اوروقلرندن اللى آلتمش كيشى اونلره قاتيلدى . او وقت مانقيشلاق خراب اولمشدى . منقت (مانقوت) لك ياغمالرندن ايرصاريلر كورديش و اورتا قودوغه كلوب اسكان ايتمشلردى . ايرصاريلرك يانه كيتديلر . اونلر كنديلرينه بش آلتيوز كيشى ويرديلر . تكه ايله يموت محمود سلطان اوغوللرينك ايلى ايديلر . محمود سلطان حاجى محمد خان ايله آنا بابا بر قارداش ايديلر . بو سببدن حاجى محمد خان اوغوللرينه ايكارديلر (سلطنتنى طانيمق ، ايكه [افندى] ، طانيمق) . ايرصارى اوروقى ايسه پولاد سلطانله تيمور سلطانك (بونلرده حاجى محمد خانك قرده‌شلريدر) تبعه‌سى ايديلر . اونلرده بابا سلطانه ايكارديلر .

سلطانلر پيشكاهه كلنجه حاجى محمد خان ايكى اوغلو ايله اوركنجه كيتدى . بابا سلطان ايكى اينيسيله (حمزه سلطان ، پهلوان قولى

سلطان) خیوه‌یه کلدی . والی صاری اوغلان اورکنجك ارکینه (حصارینه) قاپاندی . یاننده اللی کیشیسی واردی . کیجه اولونجه حصارك بر یرینی اویوب ایچری کیردیلر . صاری اوغلانله برابر بوتون نوکرلرینی أولدوردیلر . تکه ویوموتدن بش آلتی کیشی قالدی ، دیکرلری اسیرلرینی آلوب، تیوه‌لرینه آشلق (بیه‌جك شیلر) یوکله‌یوب یوردلرینه کیتدیلر .

بابا سلطان خیوه‌یه کلدی . او وقت خیوه‌نك ارکی (حصاری) یوقدی. قلعه‌یه قاپاندی . سارتلر قلعه‌یی تسلیم ایتدیلر . منکلیش بکی یوز کیشیسیله برابر أولدوردیلر .

بو خبرلری آلان کات و هزاراسب والیلری بخارایه قاچدیلر . بابا سلطانله برابر کلن ایرصاریلردن اون بش کیشی قالدی . دیکرلری اسیرلرینی آلوب تیوه‌لرینه آشلق یوکله‌یوب أولرینه دوندیلر . بابا سلطان خیوده اون کون دوردی . صوکرا خانقاهه واردی . اینیسی حمزه سلطان خانقاهده شراب ایچمك ایچین بر مدت قالدی . بابا سلطان هزاراسبه واروب «بویوك و کوچوکه انتظام ویروب دونه‌رم» دیه هزاراسبك جهانماسنه اینمشدی . بر کنج جنوب طرفنه باقدی و : « آی ! بو کلن آداملره باقك ! بونلر کیمدر ؟ » دیدی . بابا سلطان قوپوب باقدی (یرندن قیرلایوب باقق) وکوردی که یاو . بر کاته چاپار (دریسی قاپلان رنکلی) آته بینمش، قیلیجی النده بر آدام آتی سورویور ، آرقاسندن ینه عینی چاپار آتلی بریسی، اونك آرقاسندن‌ده اوتوز کیشی کلیور . بابا سلطان قاپی‌یه قوشدی . قاپینك اوستونه‌ده

آداملر کوندردی . بابا سلطان قاپینك بر قانادینی قاپاتدی. ایکنجیسنی قاپاتمادن اول کلته آتلی قاپی‌یه اوچ دفعه هجوم ایتدی . ایکنجی چاپار آتلی‌ده اوچ هجوم یاپدی. قلعه‌نك اوزرندن تفنك آتدیلر . ایکی سواری چکیلوب تفنك یتیشمه‌ین بر یرده طوپلاندیلر . نهایت یوز اللی کیشی اولدیلر . بونلر بر سارته خبر صوروب بابا سلطانك قلعه‌ده اولدیغنی ، دیشارده عسکردن هیچ کیمسه اولمدیغنی ، اینیسی حمزه سلطانك خانقاهده بولوندیغنی اوکره‌ندیلر و همان خانقاه اوزرینه سوردیلر . اوکلن وقتی آنسزین حمزه سلطانك اوستنه واردیلر . حمزه سلطان بازارده کزییوردی. پیاده ایدی. اللی آلتمش کیشی طوپلایه بیلوب اونلرله پیاده اولارق کیجه‌یه قادار چارپیشدی . ایل یاتور چاغده (یاتمه زمانی) یاو طوب طوپ پیاده اولوب بر قسمی ووروشدی ، بر قسمی‌ده اونلرله ووروشورکن أولك دامنی دلوب ایچری کیردی . حمزه سلطانی آداملریله برابر طوتوب همان اوراجقده أولدوردیلر .

دشمنك بوقادار تزکله‌سنك سببنی سویله‌یه‌لم: عبدالله خانك هجری ۱۰۰٤ ده قوی ییلنده یالتوراق دوغدیغی زمانده عسکریله بخارادن آتلاندیغنی سویله‌مشدك . او کونلرده اوغلو عبدالمؤمن خان اسفراینده ایدی . قیشی اوغلو ایله خوراسانده کچیرمکه، اویارسه بهارن عراق اوزرینه یورومکه نیت ایتدی . خوجام قولی ایلری قوماندانی یاپوب چهارجویدن کچمه‌سنی امر ایتدی . کندیسنك کردیشده دوغانله اوردك آولایاجغنی سویلدی .

خوجام قولی عسکریله صویی کچرکن هزاراسبدن قاچان والی‌یه

راست کلدی . اوندن دورت کوندن بری بابا سلطان عراقدن کلوب خیوەدە مینکلیش بکی أولدوردیکی خبرینی آلدی. خوجام قولی قاچوب کلن خواجەیی همان عبدالله خانه کوندردی . خان ایشــدن خبردار اولونجه خوجام قولونه اورکنج اوزرینه یورومەسی امرینی ویردی و کندیسنكدە آرقەسندن کلەجکنی بیلدیردی. ایشته بونك ایچیندرکه بابا ســلطان خیوەیی آلدقدن اون اوچ کون صــوکره هزاراسب قلعەسنك قاپیسنه دشمن دایاندی .

حمزه سلطانی خانقاهده یاقالادقدن صــوکره خوجام قولی بالذات یتیشمش، همان اوکیجه اورادن حاجی محمد خان اوزرینه یورومشدی .

حاجی محمد خانك کوچوك اوغلو محمد قولی ســلطان قهرمان ، آتقوجی ، دوغوشــلی بر کنج ایدی . باباســنه : « سز آغابکمله (عرب محمد ســلطان) اورکنجده دورك ، بن بر مقدار عســکرله بابا ســلطانك یانینه کیدەیم . » دیوب اورکنج چاغاتای و تورکمنندن بر مقــدار آدام آلدی . بخــارایه کوتورلمش اولان اوزبکلردن بو ایشلردن خبرسز بر چوق کیشی منغتده (مانغیتده) تجارت ایتمك فکریله کلیورلر ایدی. اونلردن بر ایکی‌یوز کیشی‌دە آلدی. چای بوینی طوتارق هزاراســبه کیتدی . کیدرکن بر شــیدن خبری یوق چلوق قلعەسنه أوکنه کلدی . اورادە دشــمنله قارشی قارشی‌یه چیقدی . بر یره طوپلانوب دوردی . دشمن بیك کیشیدن چوقدی . باشلری خوجام قولی‌قالموق‌ایدی.اوروشدیلر. خواجەم‌قولی‌ووروشەرق‌محمد‌قولی سلطانك‌اطرافنی‌چویردی. خوجام‌قولی‌عسکرینه‌سلطانی‌دیری‌طوتمەلرینی

امر ایتــدی . پك چوق اوروشــدیلر . محمد قولی ســلطانك عسکری آزالدی . قالانلره ســلطان دیدی‌که : « اکر بو صــورتله اوروشــمغه دوام ایدرسەك بزدن بر کیشی قالماز . کلك ، طوپلانوب بر یردن ووروب چیقالم . أولەن أولور ، قالان قالیر . » دیدی . بو ســوزی معقول کوروب هپسی بردن بر نقطەدن هجوم ایتدیلر . دشمن ایکی‌یه یارلدی . دشــمن ایچندن چیقوب قاچدیلر . ســلطان باباسنك یانینه کیتمەیوب مانغوت یوردینه واردی . مانغوتك بر باش میرزاسی واردی ، آدی کوچوك ایدی . اونك ســینیلینی حاجی محمد خان محمد قولی ســلطانه آلمش ایدی . محمد قولی ســلطان ایشته قایناتاســنك یانینه واردی . حال‌بوکه او مانغوت ، محمد قولی ســلطانی طوتوب اوروسه کوندردی . محمد قولی سلطان بر چوق سنەلر یاشادقدن صوکره اوروسدە أولدی .

محمد قولی سلطانله برابر باصقیدن چیقانلردن بری قاچوب اورکنجه حاجی محمد خانك یانینه کلدی . حاجی محمد خان اوغلو عرب محمد ســلطانله قاچدیلر . ایکی کون یورودیلر . اوچونجی کیجەسی بر یره اینوب اویودیلر . بو اثناده آت آیاغی سسلری دویولدی . صاداقلرینی باغلایوب آتلاندیلر . دشــمن یتیشــوب چادرلرینك و نوکرلرینك یاریسنی ضبط ایتدی . کندیلری بر آز آداملە قورتولدیلر . صــباح ایرکن دشمن ینه یتیشدی . اوروشا اوروشا کیتدیلر . ینه آداملرندن یاریسی دشمن ألنه دوشدی . قالانلر ینه اوروشا اوروشــا استرآباده واردیلر . اوردن قزوینه شاهك یانینه کیتدیلر .

عبدالله هزاراسبه کندی کلوب بابا سلطانی دورت آی قابادی . بابا سلطانك یانندن کندی نوکرلرندن اون بش ایرصاری ، اوچ تورکمن وار ایدی . دیکرلری هزاراسبك سارتلری ایدیلر. هزاراسبك ایلری کان اهالیسی قلعه‌یه کیر مدیلر . اوراده یالیکز تجارلر واردی.

حاجی محمد خانه ایله اوغوللری عرب محمد خانه و سیونچ محمد سلطانك کلوب یورته ایکه اولماری . — هجری ١٠٠٦ (١٥٩٧) ده طاووق ییلنك آیاغنده (صوکنده) عبدالله خان أولدی . ایت ییلنك ابتداسنده قزوینه شاه عباسه عبدالله خانك وفاتی خبرینی کتیردیلر . بو خبری آلان شاه عباس عسکره دلال چاغرتوب آتلانوب بسطامه کلدی . حاجی محمد خان شاهدن رخصت دیله‌دی و دیدی‌که : « عبدالله خان أولدی ، اوغلو عبدالمؤمنی اوزبکلر بیتیریر . او اثناده بز یورتمزه یاقین بولونمازسه‌ق عائله‌مزدن ماوراءالنهرده قازاق (دائما دولاشوب دورانلر) اولارق دولاشان کیمسه‌لر چوقدر . آهالی اونلردن برینی کتیروب پادشاه یاپارلر . صوکره بزه آرتق پادشاهلق کلمز . » شاه عباس ، حاجی محمد خان اوغلو محمد ابراهیم سلطانك بوروندوق آدلی و هنوز یکرمی یاشنده اولان اوغلونی یانده آلیقویدی . حاجی محمد خانله اوغلو عرب محمد سلطانه و اونك اوغلو اسفندیار سلطانه اذن ویردی . اسفند یار سلطان او وقت اون اوچ یاشنده بر چوجقدی . براز صوکره شاه نورم خانه‌ده اذن ویردی .

حاجی محمد خان استرآباده کلدی . اوردن کچوب کوران داغنه تکه قبیله‌سنه واردی . اورادن نره‌یه کیده‌جکنی بیلمیور ، حیران

بر حالده دوریوردی . اوکونلرده بابا اوغول ایکیسنك یاننده بویوکدن کوچوکدن اون‌بش کیشیلری واردی . سرطان ایچی (حزیران آیی) ، پك صیجاق بر کون‌ایدی . ایرتسی کونی صباح نمازینی قیلوب حاجی محمد خان‌داغك اتکنده کولکه‌ده اوطوریوردی . درون‌طرفندن‌ایکی آتلینك قاراالتیسی پیدا اولدی . یاقلاشدقلری وقت ایکیسنك‌ده نایماندن عرب محمد سلطانك اسیر اولارق بخارایه کوتورلمش‌اولان ، نوکرلرندن ایدیلر . طانیدیلر . نایمانلر کلوب خانه کورنوش قیلدیلر . قایتوب یوکوندکدن صوکره: « عبدالمؤمن خان أولدی . خدا سزه اوزون عمر ویرسین ! » دیدیلر . خان تفصیلات ایسته‌دی . (عبدالمؤمن باباسی عبدالله خانك یرینه کچمش ، آنجق بر قاچ آی پادشاهلق ایده‌بیلمشدر : باباسنك بکلرینی کاملاً أولدورمك فکرینی قورمشدی . بکلر خبر آلوب مقابله‌یه قرار ویردیلر . عبدالواسع بك نامنده بر بك بر کون مؤمنی اوقلهووروب أولدوردی و قفاسنی کسدیلر . وفاتی تاریخی ١٠٠٦ در. عبدالمؤمندن صوکره یرینه آستراقان شعبه‌سندن یار محمد اوغلو جانی خان اوغلو عبدالمؤمنك یکنی باقی محمد خان کچدی . باقی محمد کیش ولایتنده ١٠٠٤ سنه‌سنده أولدی.). اونلر بویله‌جه حکایه ایتدیلر : « بز مرودن کلیورز . والینك آداملرندن بری کیجه کوچرکن عبدالمؤمن خانی صامن قلعه‌سی اوکنده باباسنك بکلرینك اوقله أولدوردکلری خبرینی کتیردی . همان او کیجه حرکت ایتدم ، کلدم بز سزی عراقده بولورز دیه یوله چیقدق . نسایده خبر آلدق‌که شاه عباس بسطامه کلمش ، همان اوردن درونه یوللاندق .

اوراده سزك توركمن ایچنه كلدیككز خبرینی آلدق ، قوللغكزه كلدك . » دیدی .

حاجی محمد همان آتلاندی ، اوركنجه دوغرو یوله چیقدیلر . سكز كونده اوركنجه كلدیلر . اوركنجله وزیری حاجی محمد خان آلدی . هزار اسبی اسفندیار سلطانه ویردیلر . عبدالله خانك اوركنجدن بخارایه كوتورمش اولدیغی اوزبكلر كاملاً كلدیلر .

حاجی محمد خانك بویوك اوغلونك رومه كیتدیكنی سویله‌مشدك . عبدالله خانك وفاتی ایشیدنجه یوردندن خبر آلمق ایچین شیروانه كلدی . وقوعاتی اوكرندی . كمی‌یه بینوب مانقیشلاغه چیقدی . صیچان ییلنك باشنده اوركنجه كلدی . حاجی محمد خان ایت ییلنده كلمشدی . دیمك اوغلو اوندن ایكی ییل صوكره اوركنجه كلمشدر . حاجی محمد خان اوركنجله وزیری اوكا ویردی . كندیسی خیوه‌یه كلوب كوچوك اوغلو عرب محمد سلطانك یاننده اوطوردی . بر ییل صوكره سیوینج محمد سلطان حق رحمتنه قاووشدی . عبادالله نامنده بر اوغلو قالدی . بر ییل صوكره اوده باباسنك آردندن كوچدی . حاجی محمد خان‌ده هجری ١٠١١ ده بارس ییلنك یاغنده سكسان اوچ یاشنده وفات ایتدی .

عرب محمد سلطانك پادشاهلغی . — اوغلو اسفندیار سلطانه هزاراسبك اوستنه كاتی‌ده ویردی . خان اولدقدن آلتی آی صوكره سرطانك (حزیرانك) برنجی كونی قوش یاییقده (اورالده) دولاشان اوروس قازاقندن بیك كیشی آنسزین كلوب اوركنج قلعه‌سنه

كیردیلر . شهرده آهالیدن باشقه كیمسه یوقدی . خانك اوردوسی وعسكر طاقمی آمو صوینك كنارنده ایدیلر . خانه آدام قوشدوردیلر . بو اثناده قازاقلر اوركنجده آهالیدن بیك كیشی أولدوروب بیك قیز وبیك اوغول آلدیلر و بیك آرابه‌یه قیمتلی ماللری یوكله‌دیلر . بز ، باصمه ، كورك ، دوشه‌ك ، یاصدیق كبی شیلری آتش ویروب یاقدیلر . یدی كونده بو ایشی بیتیردیلر . صوكره صو بوینه دوغرو یورودیلر . عرب محمد سلطان بو نلرك خط رجعتلری اوزرینه واروب خندق قازدی وچیب (متریس) یاپدی . قازاقلر كلنجه اوروشدیلر . اوروش ایكی كون دوام ایتدی . اوچونجی كونی اوروسلر زورلایوب خندقی كچدیلر . اوروس پیاده ، بزمكیلر آتلی ایدی . بزمكیلر ایلغایوب ایكی فرسخ اوته‌ده ینه خندقلر قازدیلر . بوندن مقصدلری روسلری صویه وارمادن چولده یاقالامقدی . صیجاقلر زیاده اولدیغندن بو فكرلری دوغرو ایدی . یوقسه صویه قادار واریرلرسه روسلر توغایده بر كونده استحكام یاپارلر ، اورایه صیغینوب اوروسه امداد چاغرمغه امداد كوندریردیلر ، بزمكیلری هپ قیرارلردی . بو ملاحظه ایله غیرتی شدتله‌ندیردیلر . اوروسلرك یانلرنده اولان صولری بیتدی ، قان ایچمكه باشلادیلر . بشنجی كون قان‌ده بیتدی . اوزبكلر هر طرفدن طوپ طوپ هجوم ایتدیلر . اورسلری أولدوروب أولدوروب دونرلردی . روسلر اوكجه آرابه‌لردن چیقوب ووروشورلردی . نهایت آرابه‌لرك آرقاسندن چیقاماز اولدیلر . قوتدن پك دوشدیلر . یدنجی كونی اوزبكلر عمومی بر هجوم یاپدیلر . آرابالره كلنجه آتلردن اینوب كوران (Retranchements) ك ایچنه كیره‌رك

چالا قیلیج هپسنی کسدیلر . عسکر یاغمایه قویولدیغی وقت یوز اوروس صو کنارینه واروب توك قلعه‌سی جوارنده آغاجدن بر قلعه یاپدیلر. اورادە بالق آولار، ییرلردی . عرب محمد خان بونلری قابادی . اون بش کونلك بر قابالدن صوکره ضبط ایتدی .

قالموقلرك ایلك ظهوری . — بو وقعه‌دن آلتی آی صوکره بیك قالموق (قالماق) کلدی . اوزبکلر مسلمان اولالیدن بری هیچ قالموق کلمه‌مشدی . خواجه کولی ایله شیخ جلیل داغنك آراسندن کچوب تا توك قلعه‌سنه قادار صویك ایکی یاقاسنده اوطوران ایلی یاغمالادیلر . صوکره بوریچی (بورولچی) دن چیقوب کیتدیلر. عرب محمد خان بونلرك آرقاسنه دوشوب بر چوق مال و اسیر آلدی ؛ لکن بردانه بیله قالموق آلامادی .

قازاق کلمی . — بووقعه‌دن براز صوکره نایمانلر ماوراء النهرده سرسریانه دولاشان ایلبارس خان اوغوللرندن خسرو سلطان نامنده برینی کوتوروب کیجه‌له‌ین خیوه‌یه صوقدیلر . مقصدلری عرب محمد خانی أولدوروب یرینه خسرو سلطانی کچیرمکدی . کنکاش ایچنده‌کی آداملردن قیرغیز بك باغلی (باقلی) بهادر و اویشون باقلی میرزا نامنده‌کی ایکی کیشی عرب سلطانه مسئله‌دن خبر ویردیلر . عرب سلطان خسرو سلطانی طوتدیروب أولدورتدی . خسرو سلطانی کتیره‌جکلرك باشی نایمان صوفی میرزا نامنده بری ایدی ، اونی‌ده أولدورتدی . دیکرلرینه دوقونمدی . دولته صداقت و قاراجیلیغی (خدمت) ایکی کیشیدن کوردك .

ایکنجی قازاق کلمی . — بو وقعه‌دن ایکی ییل صوکره اویغورلردن یکرمی کیشی آق صاقاللغی ساش میرزا ایله اورکنجدن سمرقنده کیدوب حسن قولی خان نسلندن صالح سلطانی صو بویندن کتیره‌رك اورکنجده اوطوران اوزبکلرك ایچنه قویدیلر. بونی خبر آلان عرب محمد خان خیوه‌دن کلدی. آهالی خان طرفنه کچوب قازاغی ایسته‌مدیلر. حتی اولجه کندی طرفنی طوتمش اولان بر ایکیوز قارا یامانلر (عوام) دخی کندیسنی براقدی . خان صالح سلطانی طوتدیروب أولدورتدی . یکرمی اویغوردن هیچ برینه دوقونمدی . و : « بن قاراجی تبعه‌مه دوقونمام . هرکیم باکا فنالق ایدرسه بن اونی آللهه حواله ایده‌رم . خسرو سلطانی کتیرن صوفی میرزایی بیله بن أولدورمدم . کندی اینیسی بابا میرزا : « پادشاهم ! سنك دشمنك یر یوزنده دورماسین ! » دیوب اولدوردی . شیمدی‌ده بونلری اویغور خلقی أولدوره‌جکز دیورلر، کندی ایشلریدر . بن کندی الله طوتوب أولدورم . » دیدی. بونك اوزرینه اویغورلرده اونلری أولدورمدیلر .

اسکی آهالی ، شیمدیکندن ای ایدی . اکر ایل طوپلانوب آدام أولدوره‌بیله‌جکسه ، بر مظنونی استنطاق ایده‌بیله‌جکسه یاخود باشقه بر ایشی کوره بیلمك الندن کله‌جکسه نیچین بر آدامی پادشاه یاپارلر ، نیچین اونی طورده اوطورطوب بوتون خلق ایشلرینی اونك النه براقیرلر ؟

ایکنجی قالموق کلمی . — اون سنه صوکره باقیرغان اوزرندن

بیك قالموق كلوب ایلی چاپوب اسیر و مال آلوب كیتدی . بونلرك آرقالرندن یتیشه‌مدیلر .

عرب محمد خانك یدی اوغلو واردی . صیره‌سیله آدلری شونلردر : اسفندیار خان ، حبش سلطان ، ایلبارس سلطان ، ابوالغازی خان ، شریف محمد سلطان ، خوارزم شاه سلطان ، افغان (اوغان) سلطان . اسفندیار خانك آناسی اوز عائله‌مزدندی . حبش سلطانله ایلبارس سلطانك آناسی بر اولوب نایمان (قبیله‌سندن) ایدی. بنم آنامك عائله‌سنی هرنه‌قادار یوقارده سویلدم ایسه‌ده ینه بورده‌ده سویلیه‌جكم . آنامك آدی مهربانو خانم در. اونك باباسی یادكار خان اوغلو بركه سلطان، اوغلو ایلبارس خان، اوغلو سلطان غازی‌سلطان، اوغلو شیر غازی سلطان ، اوغلو خان (جان) غازی سلطانك قیزیدر. بابامك ده آنامك ده جدی یادكار خاندر . شریف محمد سلطانله خوارزم شاه‌سلطانك آنالری چشتلی خواجه مودود نسلندندر . چشت هراته تابع بر كویدر. افغان سلطانك آناسی ابوالخیر خان اولادندن ایدی.

حبش سلطانله ایلبارس سلطانك عصیانی . — بابام عرب سلطان تخته چیقدقدن اون دورت ییل صوكره بو ایكی قرده‌شم عصیان ایتدیلر . حبش سلطان اون آلتی ، ایلبارس سلطان اون دورت یاشنده ایدیلر . خیوه‌ده بویومشلر و اوراده قالیورلردی . عرب محمد خان اوركنجه كیتمشدی. خیوه‌ده دولت شرابنه مست اولان بعضی اوزبك كنجلری بو ایكی سلطانی آتلاندیروب اوركنجه و وزیره چری طوپلامق ایچین دلاللر كوندردیلر . عسكر طوپلانجه‌یه قادار

كندیلری‌ده پیشكاه دنیلن قویولره كیتدیلر . پیشكاه اوركنجدن بر یلدام آتلی ایچین تام بر كونلك یولدی . اوراده اون كون دوردیلر. عرب محمد خان آدام كوندره‌رك دونوب كلمه‌لرینی و وزیر شهرینی ویره‌جكنی بیلدیردی . لكن سلطانلر كلن آدامی شیمدی آتالرینی كیدوب كورمكه قورقدقلری وعسكر طوپلاندقدن‌صوكره كوره‌جكلری جوابیله كری كوندردیلر . بو اثناده هرنه‌قادار ثروت پیشنده دولاشان كنجلر وارسه طوپ طوپ اولوب بونلرك یاننه كلدیلر . عرب محمد خانك قایناتالرینك اوغوللری ، وكیللرینك اوغوللری هپ سلطانلر طرفنه كچدیلر .

بو اثنالرده خلق عرب محمد خاندن او قادار قورقارلردی‌كه خان اگر اوزبكلرك هپسنه تام بر سنه أولرینه كیتمیه‌جكلرینی ، قاریلریله یاتمایه‌جقلرینی امر ایتسه هانكی برینك حدی ایدی‌كه أوی طرفنه بر آدیم آتسین . خان كورنوشه چیقوب خلقه : « ایلیكزی و اوغلوكزی حبشك یاننه یوللامایك . كیم یوللارسه بندن ایلك اومماسین . بو سوزمی بربریكزه سویله‌یك ! » دیسه آداملر كوندروب شهرلرده ، بازار وسوقاقلرده بو اراده‌یی جارلاتسه (دللال ایتدیرمك) هیچ بر كیشینك حدی دكلدی‌كه أوندن دیشاری چیقابیلسین .

ایچندن خلقك كیتمه‌سنه جانی صیقیلیر ؛ فقط دیشندن بر شی بللی ایتمزدی . خلق : « خان اوغلونك یاننه كیتمكی فنا كورمه‌یور ، فنا كورسه منع ایدردی . » دیوب متمادیاً كیتدیلر .

سلطانلر عسكری طوپلادقدن صوكره خوراسانه آقین ایتدیلر .

قایتدقلری وقت سلطانلر بابالرینه برچوق هدیه‌لری حامل بر آدام کوندردیلر . کندیلری‌ده اورکنجدن بر منزللك یره کلدیلر . عسکر اولارق یانلرینه کلنلر داغیلوب أولی أوینه کیتدیلر . یانلرنده آنجق یتمش ، سکسان ناموسلی کنج قالدی.

او وقت عرب محمد خانك اولو بر بکی واردی ، اویغوردی ، آدی قربان حاجی ایدی (بوکا ده‌مه‌زون قوربان علی دیور) . اونی سلطانلره کوندروب یانه کلمه‌لرینی امر ایتدی . حاجی کیدوب صباحلاین اورایه واردی و اوکلنه قایتوب کلدی . تام بنم‌ده بابامی کورمك ایچین ایشیکه (عتبه‌یه) واردیغم اثناده اوده اشیکه کلمشدی . خانك یانته برابر کیردك. خان : « أی . . . کوردیککی ، ایشیتدیککی آکلات ، باقالم حاجی ! » دیدی . حاجی : « نه سویلیه‌یم ، خانیم ! واردیغمه پشیمان اولدم . داروغان آتا قویولرندن باقیرغان آتایه قادار اولان یرلرده اوطوران اوزبکلرك هپسی اوغوللریکك اطرافنه طوپلانمشلر . ایت باشلی، صیغیر آیاقلیدن باشقه نه وارسه هپسی اورده . بن کندیلرینه: « بنی بابا کز کوندردی . » دیدم . بیك یردن کورلتو قوپدی . هربریسی بر نمیرسه (شی) سویله‌یور . خانم ! ایش فنالاشمش ، سن بیلیرسك ، بنم ساکا کوکلم یانار. باشقه‌لرینك ایسه کورکنك اتکی بیله آتش آلماز . خیوه‌یه کیتملی . بو ظالملرك لافلری یامان . اوزاق اولا کورك (همان اوزاقلاشمغه باقك) . بز ایل ایله یاپیلابیله‌جك شیلری یاپالم . » دیدی .

بو سوزلری ایشیدنجه خانك ألی آیاغی چوزولدی ، دیلی طوتولدی.

همان آتلری اکرله‌تدی ، تیوه‌لری یوکله‌تدی . کون باتدقدن صوکره خیوه‌یه کیتدی. حبشله ایلبارسك یاننده یتمش کیشیدن زیاده آدام اولمدیغنی بز و بوتون خلق بیلیوردق ، آنجق خان بیلمه‌یوردی ؛ فقط تقدیره چاره یوقدر . حاجینك سوزینك یالان ویا دوغرو اولدیغنی برکیشیدن بیله صورمادی . بزم خان ایله حبشك آراسی اوقادارجقدی‌که بر آدام صباحلاین یوله چیقسه اوکله‌ن اورایه واریر و آقشامه کیجه اولمادن اول ینه کله‌بیلیردی . بر آدام کوندروب حبشك عسکرینك مقدارینی تحقیق ایتمکی بیله دوشونمدی . بونلرك یانته کیتمش اولان عسکرك خوراسان آقینندن صوکره أولرینه دوندکلرینی بیله عقل ایتمدی . حبش اورکنج جوارینه هنوز ایکی کوندن‌بری کلمشدی . بوقادار چوق عسکری طوپلامق ایچین وقت یوقدی. یوقسه بوعسکر کوکدنمی اینمشدی ، یاخود یردنمی چیقمشدی، بورالرینی عقلنه کتیرمدی.

خانك کیتدیکنی خبر آلان حبش و ایلبارس قیران قیرینه کاوب قوندیلر . او وقت میزدهقاندن (قازان نسخه‌سنه کوره میردهقاندر) تا باقیرغانك اوبرطرفنده قویغون دینن محله قادار بوغدای اکیلیردی . بزم خان بن دوغمازدن بر ییل اول توك قلعه‌سنك یوقاریسندن کچن بر آرق قازدیرمشدی . اونی میزان زماننده قاپارلر ، خارمان وقتنده آچارلردی . بر قاچ سنه صوکره آرقك کنیشلکی بر اوق آتیمی بویی کچمشدی . صو قویغوندن کچیور، آجی دکزه آقیوردی . یالکز بوغدای اکیلن بو آراضی اوقادار کنیش ایدی‌که بر آتلی اون کونده بر باشدن بر باشه کیدوب کله‌مزدی . او وقت پول نوچوق

یاریم مثقال کوموش بر تنکه یرینه یورور ایدی . بر تنکه‌یه یاریم دوه یوکی ، بر مثقال کوموشه بیر یوك (خرواز) بوغدای ویررلردی .

صدده کله‌لم : خان هر یرده آنبارلر یاپدیرمش ، ذخیره صاقلامشدی . سلطانلر باباریله و باباریلرینك خاص نوکرلرینه عائد اولان ذخیره‌لری ضبط ایتدیلر و نوکرلرینه داغیتدیلر . بونی ایشیدن قارا یامانلر آشلق آلمق ایچین جمله‌سی سلطانلرك یانینه کیتدیلر . ایللری کانلردن‌ده کیدنلر اولدی .

نهایت بکلر آرایه کیروب خاندن وزیر ایله وزیره تابع تورکمنلری آلوب حبش و ایلبارسه ویردیلر . اوندن صوکره بونلر دورت بیك کیشی ایله خیوه‌یه کیدوب بابالرینی کوردیلر . صوکره قایتوب وزیره کلدیلر . بش سنه اوراده اوطوردیلر و بابالریله بابا اوغول کبی کچیندیلر .

آلتنجی سنه ایلبارس سلطان آبیوردی چاپمق بهانه‌سیله خیوه‌ده باباسنی کورمه‌دن صاغچه قودوغنه واردی . اوراده عسکر طوپلامقله مشغول اولدی . خان او اثناده خیوه‌دن اورکنجه کیتمشدی . ایلبارس سلطانك آداملری کلوب خانك حرکتنی خبر ویردیلر . ایلبارس آتلانوب خیوه‌یه کله‌رك کیردی . خان ریش طابان آناده بولونیوردی . یاننده آنجق اوتوز کیشی اوروشغو (محارب) واردی . سحرلن بر آدام کلوب ایلبارسك خیوه‌یه کیردیکی خبرینی کتیردی . خانك یانینده‌کی عاقل خواجه‌لر : «خیوه‌یه کیتملی سکز . سزك یاقلاشدیغکزی ایشیدن ایلبارس اورده دورابیلیرمی ؟ ! چیقار ، کیدر .» نصیحتنی ویردیلر . بونك اوزرینه ایلغایوب خیوه‌نك خستکان دنیلن کوینه

ایندیلر . ایلبارس بش یوز کیشی کوندروب عسکرینه باباسنك طوتولماسنی امر ایتدی . خان آولویه قاپاندی . ایلبارسك عسکری آتدن اینوب دورت طرفدن هجوم ایتدیلر . او اثناده کونش باتمش ، قارا کلق اولمشدی . أولك دیوارلرینی هر یردن دلدیلر ، ایچری کیروب خانی آته بیندیردیلر . یللارینی آلوب کیجه یاریسنده خیوه‌یه ایلبارس سلطانك أوکنه کتیردیلر . ایلبارس باباسنی بر أوه قاپاتوب قاپیسنه نوبتچی قودی . اوتوز ییلدن بری ییغیلمش اولان خزینه‌یی آلدی ، ایته و قوشه داغیتدی . باباسنك بکلرینی دیری براقدیسه‌دهماللرینی ضبط ایتدی . صوکره وزیره کیتدی .

. ایلبارس سلطان باباسنی طوتوب مالنی آلارق کیدنجه اسفندیار سلطان هزاراسبده ، حبش سلطان ، بن و شریف محمد سلطان اورکنجده ایدك ، عسکر طوپلادق . ایلبارس اوزرینه یورومکی آق صاقاللر : « شیمدی اوزرینه یورورسه‌ك ایلبارس سلطان خانی أولدورور . یورومزسه‌ك مالنی آلوب قاچار ، کیدر . » دیوب مناسب کورمدیلر . ایلبارس سلطانك أوی بزمکینه یاقین ایدی . أوینه کلدی . عرب محمد خان‌ده اسفندیار سلطانله برابر بزم طوپلاندیغمز یره کلدیلر . بونلر کلنجه ایلبارسك اوزرینه یورودك . اوروشامیوب قاچدی . آنجق بش آلتی کیشیله قیره چیقوب کیتدی . أوینی و ایلینی یاغما ایتدك . صوکره بوتون سلطانلر خانك اطرفنه طوپلاندق . بن بابامی کورمك ایچین یانینه کیتدم . اوردوسنده یالیکنز وآقشام نمازینی قیلمقله مشغولدی . نمازدن فارغ اولدقدن صوکره یانینه واروب

اوطوردم و : « ایلبارس سلطان بش آلتی کیشیله قیره چیقوب کیتدی. فکرکز نه‌در؟ » دیدم. او باکا : « سنك کوکاکه نه کلیور ؟ » دیدی. بن : « بو آرابه‌نك اولو یولنده کورینه دوران شی ؟ فقط ، بابا ! سز اونی یاپمازسیکز . . . » دیدم . « سویله ! » دیدیلر . « اسفندیار سلطانله باکا امر ایدك . حبش سلطانی أولدوره‌لم . صوکره کیدوب ایلبارس سلطانی‌ده أولدوره‌لم . کری‌یه قالان بش اوغلوکزدن هیچ بری سزك سلطنتکزه ال اوزاتمازلر. » دیدم. جواباً : « ایی سویلرسك؛ فقط حسین حاجی (خانك قایناتاسی و برنجی وزیری‌در) ایله بر کوروشه‌یم . سن‌ده وار فلان کیشیلرله کنکاش ، صوکره اسفندیارله کنکاش ، همان بو کیجه کلوب باکا خبر ویر ! » دیدیلر . بن واروب سویلدیکی بش کیشیله و اسفندیارله کوروشوب کندیسنه کلدم و دیدم‌که : « اسفندیار باشلرنده اولدیغی حالده هپسی‌ده عرض ایدیورلرکه بز شیدی‌یه قادار کندیلرینه سویله‌مه‌یه‌یوردق. بوایش‌دها اول یاپیلمق لازمدی . شیمدی‌ده آرتق کجیکدیرمزلرسه پك‌چوق عنایت قیلمش اولورلر . » . خان ایسه: « أبوالغازی! بن‌حسین حاجی ایله کنکاشدم . او، سز اوغوللرکزدن برینی أولدوررسه‌کز بر دها دیکراوغوللریکزدن هیچ بری سزه امنیت ایتمز دیدی . بن بو ایشی یاپمیه‌جغم . » جوابنی ویردی . بونك اوزرینه کندیسنه : « بوندن بش آلتی سنه اول خوراساندن کلدکلری وقت حسین حاجینك آغابکسی قربان حاجی‌یی حبشله ایلبارسی چاغیرتمغه یوللادیکزدی . یانلرنده یتمش کیشیدن فصله آدام یوقکن سزه کلوب ایت باشلی، صیغیر آیاقلیدن

باشقه‌سنك هپسی یانلرینه ییغیلمشلر دیوب سزه یالان سویلدی و سزی خیوه‌یه قاچیردی . بونك‌ده مقصدی حبشله ایلبارسك حیاتده قالمالریدر . چونکه اویغور و نایمانك قوتی اونلردر . بوندن باشقه حسین حاجینك ایلبارسك یاننده و اونك امینلری اولان دوستم و ایشیم نامنده ایکی اینیسی واردر . سلطان أولدوررلورسه اونلرك‌ده أولمه‌سی لازمدر . البت بونلری دوشونور ، بو ایشه مانع اولور . سزی طوتدیلر ، حبس ایتدیلر ، مالریکزی آلدیلر . دها نه قالدی؟ یارین دها فنا شیلر یاپارلر ، او وقت پشیمان اولورسیکز؛ فقط فایدا ویرمز . » دیدم . بر ساعت دوشوندی و نهایتنده : « بن بو ایشی یاپامام ، بنی براق ، ابوالغازی ! » دیدی . همان کیجه یاریسی آتلانوب اسفندیار سلطانك یاننه واردم . وقوعاتی آکلاتدم . « واقعا خان راضی اولمایور آما سز اونك یرینه موافقت ایدرسه‌کز بن بو ایشی یاپارم . » دیدم. اسفندیار سلطان‌ده : « آمان بویله سویله‌مه ، ابوالغازی ! بابامك مناسب کورمدیکی شیی بن آصلا یاپامام . صاقین ، بردها بو سوزی سویله‌مه ! » دیدی . قایتوب أویمه کلدم . اسفندیار سلطانك نوکرلرندن بر نایمان کنجی بنم کیجه کلوب قونوشوب کیتدیکمی اوکره‌نمش ، واروب حبش سلطانه خبر ویرمش . بونك اوزرینه حبش سلطان او کوندن اعتباراً بکله دوشمان اولدی . بابام خیوه‌یه ، اسفندیار سلطان هزاراسبه کیتدی . حبش سلطان ایلبارس سلطانه : « بابام قایتدی ، تزکلسین ! » دیه آدام قوشدوردی . بنم سرم فاش اولدی . ایکی دشمن آراسنده قالمقدن

ایسه کوچوب بابامك آرقاسندن کیتدم . بابام باکا کات ولایتنی احسان ایتدی .

بو وقعه‌دن بش آلتی آی کچمشدی . بابام اونلردن وازکچمدیکنه پشیمان اولدی . اسفندیار سلطانله بابام آتلانسینلر دیه خبر کوندردی . آناسیله برابر اورکنجده اولان شریف محمد سلطان باباسنی کورمك ایچین خیوه‌یه کلمشدی . اونی‌ده کری کوندرمدی . آتلاندیلر . صوکره او ایکی اوغلونه شو خبری کوندردی : « اوغوللرمك یانلرنده اون دانه فنا آدام وار . ایشلری فتنه چیارمقده‌در . اکر بو آداملری طوتوب باکا ویریرلرسه اوغلومدرلر ، جانمدرلر ، آغزلرندن اوپه‌رمده دونرم . یوق اونلر اوکوتولردن وازکچمزلرسه بن اوغوللرمدن کچرم . تاکری کیمه ویریرسه او اولور . » و یوله چیقدی .

خاندن خبر کلیر کلمز عسکری طوپلامق ایچین آدام تعیین ایتدم . اوردوکاهه‌ده آدام تعیین ایدوب « سز صوبی کچه‌دورك ! » دیدم . بن بابامك یاننه واردم . اونلر خیوه‌دن چیقوب کندمکان دینن کویه اوردو قورمشلردی . عسکر هنوز دها یاتمامشدی . بن خانك یاننه واردم . خان باکا : « نردن کلیورسك ؟ » دیدی . « کاتدن . » دیدم . « اوردن نه وقت چیقدك ؟ » دیدیلر . « بوکون اوکله‌ندن صوکره . » دیدم . « نیه اوردوکاهکی براقوب ایلغایوب کلدك ؟ » دیدی . « کوکله (خاطرمه) بر شی کلدی ، اونی عرض ایده‌یم دیه .. » دیدم . « سویله ، باقایم ! » دیدیلر . دیدمکه : « سزك یوردن اوزرلرینه یورومکده اولدیغکزی اونلر یا بوکون یا یارین ایشیدیرلر . ایللرینه

سوراوول کوندریر ، عسکر طوپلارلر . اکر باکا امر ویریرسه‌کز سز اسفندیار سلطانله صویك بو طرفندن یورورسکز . بن همان کاته کیدر ، اورایه صباح نمازیله یتیشیرم . ایل ایچینه واریرم . کندی یانمده سکز یوز نوکرم وار . قیرلرده اوطوران اوزبکلرك یاریسندن فضله‌سی سزك و بنم ایلیمدی ، اونلرده رجایه حاجت براقمادن بزه کلیرلر . حبش سلطانله ایلبارسك ایللری‌ده قورقوب کلیرلر . اکر بر کیشی حبش سلطانك طرفنه کچرسه اونلرك‌ده قازانلرینه وارنجه‌یه قادار نه‌لری وارسه هپسنی آلیرم . قیرده ساکن اوزبکلردن باشقه حبشله ایلبارسك یاننده ایکی اوچیوزدن فضله آدام یوقدی . بن کیتدکدن صوکره اونلرك (ایکی سلطانك) یاننه آدام کوندریرم . سز یلدام (سریع) یورویك . اونلر بر اوق آتمادن قاچارلر . اکر بویله یاپمازسه‌کز سز وارنجه‌یه قادار ایللرینك عسکرینی طوپلامغه وقت بولورلر و سزه قارشی کلوب اوروشورلر . خدانك کیمه ویره‌جکی معلوم اولماز . » . باکا : « بو سوزلری کیمدن اوکره‌نوب‌ده کلدك سن ؟ » دیدیلر . « کندم سویلرم . هیچ کیمسه‌دن اوکرندیکم یوق . » دیدم . « ساکا بو سوزلری اوکره‌تن کیدی (بوینوزلی) پك عقلسزجه سویله‌مش . کیت ! اوردوکی آل ، یانمه کل ! » دیدی . کیتدم اوردویی آلوب خواست مناره‌سنده خانك یاننه کالدم . اوردن کوچوب ایکیچی قومی دنیلن یره قوندیلر . اوکونی ینه عرض ایتدم . و : « (اوزبك ایچنه) بنی کوندرك . بنی کوندرمزسه‌کز شریف

محمد سلطانی کوندرك . کیشی یاوینی اوروشمز مغلوب ایده‌بیلمك امکانی وارکن نیه اوروشملی ؟ سز بویله یاپارسه‌کز اونلر بر اوق آتمادن قاچوب کیدرلر . یوقسه ایش یامان اولاجقدر . » دیدم . خان ینه قبول ایتمه‌دی . خانك بکلرینه سویلدم . اونلرده قبول ایتمدیلر . کوره، بیله واروب بلایه اوغرادق . کوچدك . علی سلطانك قازدیرمش اولدیغی طاشلی یارمیش سقاسنه (حوض ویا آرق اوله‌جق) وارمشدق ، قاراوولز دشمنك وجودینی کوره‌رك کلوب خبر ویردیلر . برآزجق یورودك و دشمنله قارشی‌یه کلدك . اوروشدق . بز مغلوب اولدق . عرب محمد خانی طوتوب حبش سلطانك یانه کوتوردیلر . همان او ساعتده باباسنك کوزلرینی چیقارتدیردی و بر آدامه طاپشیروب خیوه‌یه اوردوسنه کوندردی . حبش سلطان کندیسی اسفندیار سلطانی قووالایوب هزاراسبه واردی . بن کاته ، اورادن بخارایه کیتدم .

اسفندیار سلطان ، شریف محمد سلطان و خوارزم شاه سلطان هزاراسب قلعه‌سنه قاپاندیلر . حبش و ایلبارس سلطانلر کلوب قلعه‌یی قابادیلر . قرق کونلك بر قابالدن صوکره باریشدیلر . اسفندیار سلطان مکه‌یه حجه کیتمك بهانه‌سیله صاووشدی . شریف محمد سلطانه کاتی ویردیلر . خوارزمشاه سلطان اون ایکی ، افغان سلطان اون یاشنده ایدی . خیوه‌ده آنالرینك یاننده ایدیلر . شریف محمد سلطان کاتده دورت آی قالدقدن صوکره قاچوب بخارایه یانمه کلدی . اسفندیار سلطان برنجی شاه عباسه (برنجی یاخود ماضی یاخود بویوك شاه عباس) صیغیندی .

حبش سلطانك باباسنی معلول قیلمه‌سی هجری ١٠٣٠ ده وطاووق ییلنده ایدی . حبش سلطان اورکنجله وزیرده ، ایلبارس خیوه ایله هزاراسبده اوطوردیلر . عرب محمد خانی اوچ حرمی و ایکی کوچوك اوغلو ایله قوم قلعه‌سنه کوندردیلر .

عرب محمد خانك شهیدلکی و اسفندیارك خان اولماسی . — بر سنه صوکره ایلبارس سلطان آغابکسی حبش سلطانه سویله‌دن باباسیله ایکی کوچوك اینیسنی (خوارزمشاه و افغان سلطانلر) خیوه‌یه کتیردی . اسفندیار سلطانك ایکی اوغلو واردی . بویوکی اوچ ، کوچوکی بر بچق یاشنده و خیوه‌ده ایلبارس سلطانك یاننده ایدیلر . بونلری بریرده أولدوردی . یالیکز ، « بونی‌ده آغابکم أولدورسون ! » خبریله برابر افغان سلطانی حبش سلطانه کوندردی . حبش سلطانسه بو زواللی معصومی « نه کناهی وار ؟ ! » دیوب أولدورمدی ، اوروس پادشاهنه کوندردی . افغان سلطان اوروس النده اوتوز ییل قالدقدن صوکره هیچ بر نسل براقمسزین أولدی . (افغان محمد سلطان ١٠٣٢ (١٦٢٢م .) سنه‌سنده روس چاری میخایل فه‌اؤدؤرؤویچك سراینه کوندرلدی . اوراده ، ١٠٥٨ (١٦٤٨ م .) صیچان ییلنده وبر رمضان اثناسنده أولدی . قاسیموفده بر تکیه‌یه ، دیکر بر روایته کوره قاریسی حاجم سلطانك قیزی آلتون خانم طرفندن یاپیلان تربه‌یه کومولدی) .

شاه عباس اسفندیار سلطانه : « خوراسان أتکینه وار ، یوردکی ایسته ! » دیه رخصت ویردی . اسفندیار درونه ، اورادن ابوالخان

داغنه کلدی . کندیسنه تکه و صاریقدن یتمش کیشی ، یاموتدن اون کیشی ویردیلر . کندیسنك‌ده اوچ یوز نوکری واردی . او اثناده حبش سلطان آمو صوینك جنوبنده توك قلعه‌سنك قارشیسنده اوطوروبیوردی . برکیجه یاریسی حبش سلطانك چادیرنی باصدی . لکن حبش سلطان چادیرنده دکلدی . بر نوکرینك أوینه مسافر اولمش، یاتیوردی . دشمنك کرنای و سورنایی ایشیدیر ایشیتمز بر آته آتلایوب ایلبارسك یاننه قاچدی . ایلبارس و حبش سلطانلر اسفندیار سلطانك اوزرینه یورودیلر. اورکنجده عرب سلطاندن، بندن وشریف محمد سلطاندن قالان نوکرلرك هپسی اسفندیار سلطانك قاپیسنه ییغیلدیلر . باقیرغان آستانه‌سنده سید آتا اولادندن نظر خوجا نامنده برکیشی واردی . ایلبارس سلطان اونك قیزینی آلمشدی. او آدام یالانجی ، ساخته‌کار ، دنیاپرست، قالپ، مکار بر آدامدی . برازده عسکرلکه وقوفی واردی . باقیرغاندن آتلانوب اسفندیار سلطانه « خدمتنه کله‌جکنه، آنجق یاقین اوطوران ایللردن بعضی عسکر طوپلامق ایچین ایکی کون صوکره کله‌بیله‌جکنه » دائر خبر کوندردی. اللی کیشی ایله آتلانوب یولده حبش و ایلبارس سلطانلره طرفدار اولان ایللردن عسکر آلدی . طرفدار اولمیان ایللره اوغرامادی .

او کونلرده خلقك هپسی آتلانوب اسفندیار سلطانك یاننه کیدیورلردی و: « نه‌ایی اولدی . بابا طاتمایان ظالملردن الله قورتاردی. » دیورلر ، کروه کروه اسفندیار طرفنه کیدیورلردی . نظر خوجا اوچ دورت یوز کیشی ایله اسفندیار سلطانه امداده کیدن ایللرك

کچه‌جکلری اولو یولك اوستنده و صویك دوداغنده قونوب بر خندق قازدی . بر طرف صو ، بر طرف خندقدی . نه پیاده، نه‌ده سواری کچه‌مزدی . اسفندیاره کیدنلرك بر قسمنی سوزله، بر قسمنی زورله کندی طرفنه آلدی و اونلره : « الله کوسترمسین ! اسفندیار یورتی آلیرسه ارککزی أولدورور ، اورغاجکزی ابوالخان ومانقیشلاق تورکمنلرینه اسیر ویریر . اونلرده آلیب (آلوب) کیدرلر . اکر بنم بو سوزلرم یالانسه تاکرینك کلامی (قرآن) بنی چارپسین ! » دیه‌رك هرکسك اوکنده قرآنه آند ایچدی .

اسفندیاره کلن آداملرك کافه‌سنی بویله‌لکله کندی طرفنه آلدی . قارایامانلر ییلقی و صیغیردن باشقه نه بیلیر ؟ ! بر آقصاقال سید هر کون اونلره یوز دفعه قرآنه یمین ایدوب بن سزك حقکزی ییم دیسه کیم ایناناماز ؟ !

حبش سلطان قاچدیغی وقت الك ایی نوکرلری کاملاً قالمشلر و اسفندیار سلطانه : « بز سنککز ! دیمشلردی . نظر خواجه‌نك عسکر طوپلادیغی خبرینی آلنجه هپسی قاچوب نظر خواجه‌یه قاتیلدیلر . اسفندیار سلطان دشمنه قارشی یورودیسه‌ده بوزولوب مانقیشلاقه قاچدی . ناموسلی آداملردن بر چوق کیشی آرقاسندن کلدیلر. تورکمندن کندیسنه اوچ بیك کیشی التحاق ایدنجه قایتوب اورکنجه کلدی . اورده اوزبکلرك ایلری کلنلری کندی طرفنه کچدی . یکرمی ایکی کون اور قازوب اوروشدی . یکرمی اوچونجو کونی غالب کلوب ایلبارس سلطانی طوتدی وأولدوردی . حبش

سلطان قاچوب سیر بوینده اوطوران قارا قالفاغه (قالپاق) صیغیندی. اورده‌ده دوراميوب ييم (اتّبّ) صويی کنارنده مانغوت ميرزالرندن شانيك ميرزانك يانه کيتدی . حبش سلطان اولجه اورکنجده اوطوران مانغوت ايللرينی شانيکه ويرمش، « وار، باباکك يوردنده اوطور ! هر طرفه داغيلمش اولان مانغوتلر سنك يورده کلديککی ايشيدوب کليرلر . ايلك بويوك اولور. باکاده حبش سلطان بر يورت يايدی ديرلر. » ديمش و شانيکه برچوق احسانلر ويره‌رك کوندرمشدی. « اوزومك ايلك ايدوب کوندريکم نوکرم » ديه‌رك شانيکك يانته واردی . شانيك ايسه سلطانی و نوکرلرينی طوتوب حبش سلطانی اسفنديار خانه کوندردی. نوکرلری ، آتلرينی و البسه‌لرينی آلوب، قويويردی . اسفنديار سلطان حبش سلطانی کلير کلمز أولدوردی .

حبشله ايلبارسدن اولاد کلمدی . بو وقعه‌دن ايکی آی صوکره اسفنديار خان اويغورلرله نايمانلری قيردی . اوندن صوکره بوتون اوزبکلرله دشمن اولدی . اوزبکلر اوچه بولوندی . بری مانغوته، بری قازاقه ، اوچونجوسی ماوراءالنهره کيتدی . اوچ ييل صوکره بو داغيلان اوزبکلر بشر ، اون خانه اولارق آمو صوينك آياغنه کلوب طوپلانديلر . بويله‌جه اوچ بيك عائله طوپلاندی . بخارا‌ده دوران اورکنج اوزبکلرندن سکز يوز عائله‌دها طوپلانوب کوچديلر. بونلر کاتدن کچوب ديکرلرينه قوشولمغه کيديورلری. بواثناده اسفنديار خان صودن کچوب بو اوزبکلرك هپسنی قيردی . هجری ١٠٣٢ ده و تونغوز (دوموز) ييلنده خان اولمشدی . اون آلتی ييل پادشاهلق ايدوب اون يدنجی ييلك اولنده ييلقی ييلينك باشنده وفات ايتدی .

بوندن صوکره‌کی وقوعاتك ذکری فقيرك (ابوالغازی کنديسنه هپ بويله دير) دستانلرمده کچه‌جکدر .

صاحب زمانه و خليفهٔ دورانه ابوالغازی خانك دنيايه کليشی و اجدادينك آدلری . — اورکنج ولايتنده هجری ١٠١٤(١٦٠٥م.)ده تاوشقان (طاوشان) ييلنده ، کونش آرسلان برجنده ايکن ربيع‌الاول آينك اون بشنده پازار ايرتسی کونی کونش دوغارکن دوغدم .

بن دنيايه کلمزدن اوتوز ييل اول آمو صويی خواست مناره‌سنك يوقاريسنده قارا آيغر دنيلن محلدن بر يول ياپوب توك قلعه‌سنه وارير، اوردن سير (آرال) دکزينه آقاردی . بو سببدن اورکنج و جواری چول حالنه کچدی . بوکا رغماً آهالی ينه اوطورديلر. خان عسکرله يازين آمو صويی کنارنده مناسب يرلرده اکين اکوب اوطوررلر ، اکينی آلدقدن صوکره اورکنجه کليرلردی . بنم دنيايه کلديکم ييلك ايلك بهارنده اون‌يدی کيشی اوروسه سوداغه (تجارته) کيدرکن قوش يابيق دنيلن محلده بيك اوروس‌قازاغنه‌راست کله قالديلر. قازاقلربونلرك ايکيسنی آلوب ديکرلرينی أولدورديلر . او ايکی آدامدن اورکنج حقنده معلومات ايسته‌ديلر . او ايکيدن بری تورکستانلی ايدی . اورکنج شهرنده بر عسکر بيله بولونمديغنی و اك ياقين اوطوران عسکرك بر کونلك (آتله) يولده اولديغنی ، شهرده آهاليدن باشقه کيمسه‌نك بولونمديغنی ، شهرك بر طرفنك چول اولديغنی ، اکر صول طرفندن شهره يوز بيك کيشيلك بر اوردو کيرسه کيرنجه‌يه قادار

کیمسه‌نك کوره‌میه‌جکنی سویلدی. حاصلی بو یات یورتلی (اجنبی) اونلره خوش کورونمك ایچین النـدن و دیلندن کلن هر غیرتی یاپدی. اوروسلر سوزلرینه فریفته اولوب تورکستانلی‌یی باشچی (قلاووز) یاپارق بیك کیشیله اورکنجك میرزا قاپیسندن کیردیلر.

بر قازاق ایلك دکانده بولونان بر قصابه قارغی ایله هجوم ایتدی. قصاب اونی برعسکرك قولی ظن ایدوب: «نه بوق بیورسك، کسکش (پزونك) ارمنی ؟ ! » دیدی. غفلتلری بو درجه‌ده ایدی. اوکون قازاقلر ایلری کلنلردن و آشاغی طبقه‌دن بیك کیشی أولدوردیلر. لکن بابام‌یتیشوب اونلردن بر کیشی براقامق اوزره هپسنی‌قیردی.

بو وقعه‌دن قرق کون صوکره بن دنیایه کلمشم. بابام: «بوچوجغك آیاغی مبارکدر. بزه بو ظفر میسر اولدی.» دیمش. بو سـببدن بابام با کاابوالغازی آدینی قویمش. بر طرفدن‌ده آنامك عائله‌سـنك آدلرنده غازیلر اولماسی‌ده بو نامه سبب اولمشدر.

بابامك آدی عرب محمد خاندر. اونك باباسی حاجی محمد خان، اونك باباسی آمینك خان، اونك باباسی یادکار خان، اونك باباسی تیمور شـیخ، اونك باباسی حاجی تولی، اونك باباسی عربشـاه، اونك باباسی پولاد، اونك باباسی مینك تیمور خان، اونك باباسی بادا قول، اونك باباسی جوجی بوقا، اونك باباسی جنکیز خانك باباسی یسوکای بهادر، (بورادہ ا کسیکلك و یا کلیشلق واردر. دمه‌زونه کوره: جوجی بوقا، اونك باباسی بهادر، اونك‌باباسی شیبان خان، اونك باباسی جوجی خان، اونك باباسی جنکیز خان، اونك باباسی یسوکای

بهادر، اونك باباسی بورتان خان) اونك باباسی بورتان خان، اونك باباسی قابول (قبول) خان، اونك باباسی تومه‌نه خان، اونك باباسی بای سونقور خان، اونك باباسی قایدو خان، اونك باباسی دوتومین خان، اونك باباسی بوقا خان، اونك باباسی بودانجیر خاندر. بودانجیر خان باباسز اولارق آلانقووا خاتوندن دوغدی. آلانقووا یولدوز (ییلدیز) خانك طورونی ایدی. باباسی کندیسی کوچوك ایکن وفات ایتدیکندن آلانقووا بویوك باباسی ییلدیز خانك یاننده بویومشدی. بو سببدن باباسنك آدی خلقجه مشهور دکلدر. ییلدیز خانك باباسی مینکلی خواجه خان، اونك باباسی تیمور طاش خان، اونك باباسی قالیماجو خان، اونك باباسی سام‌ساووجی، اونك باباسی بوکه بندون خان، اونك باباسی قوجوم بوروك خان، اونك باباسی قیچی مرکن خان، اونك باباسی تیماچ، اونك باباسی بیچین قییان، اونك باباسی قوی‌مارال، اونك باباسی بورته‌چنه‌در. قییانله بورته‌چینه آره‌سنده ٤٥٠ سـنه واردر. بو ایکیسنك آراسـنده کچن خانلرك اسـملرینی بولمق ایچین چوق چالیشدم ایسه‌ده هیـچ بر تاریخده بوکا دائر معلومات بولامدم. بو زمان موغوللرك بوزولدقدن صوکره ارکنه قون ایچنده کچیردکلری زماندر، بو سببله او تاریخ یازیلامامش. قییان خانك باباسی ایل‌خان، اونك باباسی تنکیز (دکیز) خان، اونك باباسی مینکلی خان، اونك باباسی یولدوز خان، اونك باباسی آی خان، اونك باباسی اوغوزخان، اونك باباسی قارا خان، اونك باباسی موغول خان، اونك باباسی آلنچه خان، اونك باباسی کویوك خان، اونك باباسی دیب باقوی

خان ، اونك باباسی ایلچـه خان ، اونك باباسی توتەك خان ، اونك باباسی تورك خان ، اونك باباسی یافث خان ، اونك باباسی نوح پیغمبر ، اونك باباسی لامەك ، اونك باباسی ماتوشـالاخ ، اونك باباسی ادریس پیغمبر ، اونك باباسی یارەد (یرد) ، اونك باباسی مهلائیل ، اونك باباسی قاینان ، اونك باباسی ئەنوش ، اونك باباسی شیت پیغمبر ، اونك باباسی آدم علیه‌السلامدر .

شـیمدی آنامك سلالەسنی سـویلەیەیم : آنامك آدی مهربانو خانم ، اونك باباسی جان غازی سـلطان ، اونك باباسی شـیر غازی سلطان ، اونك باباسی سلطان غازی سـلطان ، اونك باباسی ایلبارس خان ، اونك باباسی بورکه سـلطان ، اونك باباسی یادکار خاندر . یادکار خانده آنامك سلالەسی بابامك سلالەسیله برلشیور .

آلتی یاشـمده آنام أولدی . اون آلتی یاشـمه قادار (١٦٢٩ میلادی سنه‌یه قادار) اورکنجده باباالنده قالدم . اون آلتی یاشمده بابام بنی أولەندیردی و اورکنجك یاریسنی باکا ویردی . دیکر یاریسنی‌ده آغابکم حبش سـلطانه ویردی . بر سـنه صوکره حبش و ایلبارس سـلطانلرله آرامده غوغا ظهور ایتدی . اوراده دورەمیوب خیوه‌یه بابامك یانه کیتدم . باکا کاتی ویردی . ایلك بهارده اورایه کیتدم . آلتی آی صـوکره بابامله برابر آتلانوب حبش و ایلبارس اوزرینه یورودك . بو وقعه‌یی سـویلەدك . بابام طوپ اولدی (مرکزی طوتدی) ، بنی صـاغ قوله ، اسـفندیار سلطانی صول قوله تعیین ایتدی . بویوك بر ووروش اولدی . بن آلتمده اوچ آت ییقیلنجه‌یه

قادار اوروشـدم ، بوتون عسـکردن صوکره قایتدم . یانمده آنجق آلتی کیشی قالمشـدی . دوشمن آرقامدن یتیشـدی . دونوب ینه اوروشـدق ؛ فقط دشمن قرق کیشی ایدی . هجوملرنده بربریمزدن آیرلدق . همان قاچدم . یانمده بر کیشی قالدی . دیکر آداملریمك هر بری بر طرفه کیتدی . دشمن دورمەیوب کلیوردی . بر اوق آغزمه دکدی . چکه کمیکمی پارچه پارچه قیردی . آغزمك ایچی دولو قان اولدی . چایك کناری یوکسـك بر یار ایدی . یوکسك و صـیق بر ییلغین اورمانك آرقاسـنه دوندم . دشمن بنی کورمیوب باشـقه آداملرك آرقاسندن کیتدی . اواثناده آتمك آیاغی بر صیچان دلیکنه کیروب اویله بر قوتله ییقلدی‌که بن آتدن دورت بش قدم اوته‌یه یووارلاندم . آت قالقدی و قاچدی ، کیتدی . یانمده‌کی آدام باکا آتی ویردی ، کندیسی قالدی .

کنج بر چوجق یالیکز کیدوب دوریوردم . عقلمه کلدی‌که بو دشـمن اجنبی دشمن دکلدر . بر زه‌یه کیتسـەك اوده اورایه کلیر . اونك ایسی صویك اوبر یاقاسنه کچمەنك چارەسنه باقلی . همان صویك کنارینه یاقلاشدم ؛ فقط هر طرف یوکسـك یار ، یول یوق . یوقاری طرفه دوغرو بر آز یورودم . بر یولجغز بولوب صویك کنارینه ایندم . اینجه بر یوکسـك یارك دیبنده اوچ کیشـینك صویونمقده اولدیغنی کوردم . بزم آداملردن اولدقلرینی آکلادم ویانلرینه واردم . لکن هیچ بریسنی طانیمادم . حال بوکه اونلردن بری بنی طانیدی ؛ فقط بونلرك باکا هیچ برفایداسی اولمدی . کندی ایشلریله مشغول اولدیلر .

صاداق وقيليجى ييشدم ، صاوتمى چيقاردم . كرمى چيقارەيم ديركن يارك اوستنه بش آلتى دشمن عسكرى كلدى . « وور ! وور ! » ديه باغيروب آتقولامغه باشلاديلر (ياپليم ايتمك) . او آداملر ذاتاً چير چيپلاق اولمشلردى . صويه آتلايوب يوزو ويرديلر . دشمن ياردن اينمك ايستدى . يول بولامايوب قالدى وياڭكز بنى اوقه طوتدى . صاوتمى اكرك قاشينه طاقوب باش وآياقلرمده كيرمك اوزره البسەمله صويه آتيلدم . آتم چاپمقدن حرارتلەنمشدى ، صوايچمكه قويولدى . ألده قامچيده يوقدى . بيك امكله (كوچلكله) آتى صويه صالدم . آنامدن دوغديغمدن برى آت يالداديغم (آتله يوزەرك صو كچمك) يوقدى . بونكله برابر ايلرلەدم . آرقامه باقدم . او آلتى آدام حالا اوق آتيورلر . تاكرى صاقلادى هيچ برى ايلمدى . ياڭكز برنجى ياردن آغزمك ايچنه قان دولويور ، توكورويوردم ، ينه دولويوردى . فوطينلرم صو ايله دولمش ، هر آياغم اون باطمان اولمشدى . بوتون باشم آياغم هپ صو اولدى . صويك اورتاسنه كلنجه آتمك هر يرى باتدى ، ديشاريده ياڭكز بورنى وقولاغى قالدى . بر اختيار آدام واردى . بو اثناده اونك بر سوزى خاطرمه كلدى . اوديردى كه : « اكر دشمندن قاچاركن صودن كچمك لازم كلسه وآت بورننه قولاغنه قادار باطسه بر آياغڭزى آتك صاغريسندن (قيوشغان) كچيروب قويروغنه قويك ، بر آياغڭزى اوزنكيده براقك . كنديڭز ديك دوروك . بر اليڭزله اكرك آرقا قاشينه ياپيشيك ، بر اليڭزلەده آتك ديزكينى يوقاردن طوتك . بويله

ياپيلمازسه بر آت صاووتلى والبسەلى بر آدامى صودن يوزەرك كچيرەمز . » آت باتوب دورور كن بو آدامك سوزونى ياپدم . آت همان دوشنه (صيرتنه) قادار صودن يوقارى چيقدى واوق كبى يوروييوردى . او بر ياقايه صاغ واردم . او اوچ كيشى ده يانمه كلدى . ايكى كونده كاته واردم . نوكرلرمدن اون كيشى بندن اول كلمش ، بنى أولدى ظن ايديورلرمش . اونلرلەده برلشدكدن صوكره آت وآزيق آلوب ماوراءالنهره كيتدك . سمرقنده واروب امام قولى خانى كوردم . باكا عزت ، اكرام ايتدى ، « خوش كلدك ، صفا كلدك . كدر ايتمه ! سن دها كنجسك . البت ينه يورديكه دونرسك . » ديوب بنى تسلى ايتدى . (امام قولى خان ، جنكيز اوغلو جوجى خان اوغلو توغاى تيمور اوغلو اوز تيمور اوغلو ايلباى اوغلو توماغان اوغلو قوتلوق تيمور اوغلان اوغلو تيمور بك اوغلان اوغلو تيمور قوتلوق اوغلو تيمور سلطان اوغلو محمد سلطان اوغلو جواق سلطان اوغلو مانقيشلاق سلطان اوغلو يار محمد سلطان اوغلو جانى سلطان اوغلو دين محمد سلطانك اوغلودر . گوتينگه نسخەسى بورايه شونلرى ده علاوه ايديور : « بر عسكرك باشينه باشقه ايش كلمز » . قازان نسخەسنده : « أر باشينه باشقه ايش كلمز » دينيور .)

اسفنديار خان قاچوب قيزيلباشه (ايرانه) واردى . كوچوك اينيم ده حبش وايلبارسك يانده دورامايوب قاچارق يانمه كلدى . شاه عباس ماضى اسفنديار خانه ، درونه ونسايه واروب اوركنجه وابوالخان توركمنلرينه امين آداملر كوندرمك ايچين ، اذن ويروب اونى اوزاتدى (تبعيد

ایتدی، كوندردی) . اسفندیار خان درونه كلوب بزه خبر كوندردی : «كلسین ، یوردی آلالم ! » دیدی . امام قولی خاندن اوچ كره رخصت دیله‌دیك . اذن ویرمدی . « بن عسكر كوندریر، یوردكی الوب ساكا ویریرم » دیدی . اسفندیار خان اوركنجده بابامك ، كندیسنك وبنم نوكرلرمله سوزله‌شدی. بونلرك چوغی بنم نوكرلرمدی. بونلرله‌قاووش(موعدملاقات) تعیین ایتدی. وآتلانوب یورودی. یاننده اوچ یوز نوكری واردی. ابوالخان توركمنلرندن‌ده یوز كیشی قاتیلدی. او اثناده ایلبارس خیوه‌ده ایدی . اوركنج ، صویی قورومش، چول اولمشدی . بو سببدن حبش سلطان توك قلعه‌سنك قارشیسنده آمو صویی كنارنده چیب قیلوب ، اور قازوب اوطوریوردی . سحرله كلوب حبشك چادرینی باصدی . حبش چادرنده دكلدی . ایشیدوب قاچدی . اسفندیار خان بخشنده بورقعه‌لری هپ سویلمشدك .

بن امام قولی خانك یاننده ایكی سنه اوطوردم . اسفندیار خانك بوتون یوردی آلدیغی خبری كلدی. اووقت خان بزه رخصت ویردی. شریف محمدله برابر اوركنجه كلدك . اسفندیار خانی خان یاپدیلر . خیوه ، هزار اسب وكاتی او آلدی. اوركنجی باكا ، وزیری شریف محمده ویردی. بو وقعه ١٠٣٣ (١٦٢٣ م .) ده دونغوز (دوموز) ییلنده میزان برجنده اولدی . بن بو اثناده یكرمی یاشمده ایدم .

ابوالغازی خانك ٢١ یاشنده ٢٣ یاشنه قادار باشنده كچنلر —
بر سنه صوكره صیچان ییلنك كوزنده اكینی آلدقدن (حصاد) صوكره بوتون آهالی واروب اسفندیار خانی كورمه‌كی مناسب كوردیلر.

بركیجه آتلاندیغمز وقت شریف محمد سلطانی اوچ امین آدامی وبنم ایكی امین آداممله چاغیردم و: « شیمدی كیدییورز. سز نه‌فكرده‌سكز؟ هركس كیده‌لم دیورلر . اسفندیار خاندن هیچ برقورقوكز وارمی ؟ » دیوب صوردم . « یوق ! » دیدیلر . بن دیدم‌كه : « هیچ كیمسه‌یه سویله‌میه‌جككزه سز یمین ، شرط ایدرسه‌كز بن كوكلمه كلنی سزه سویله‌یه‌یم . » دیدم . آند ایچدیلر . سویله‌دم و دیدم‌كه : « اسفندیار خان یورت آلالی برییل‌اولدی. كندیسیله برابر قیزدن كلن توركمه‌نلرك ایلری كلنلرینی نه‌دن حالا صالیویرمه‌یور ؟ البته اونلره بر وعدده بولونمشدر . بز وارنجه اوزبكی قیرار . » . « پكی ! چاره‌سی نه‌در ؟ » دیدیلر . » اكر بز اسفندیار خانك یانه كیتمزسه‌ك خیوه‌ده اوطوران اوزبكی قیراماز . كیتمیه‌لم . اكر كیتمكی مناسب كوروسه‌كز خیوه‌یه یاقین كلدیكمز وقت اوزبك وتوركمن اسفندیار خانك نوكرلرینك هپسی بری قارشیلارلر . توركمنلری همان اوراده قیرالم . صوكره كمرلرمزی بویمزه طاقوب اسفندیار خانك حضورینه وارالم و شویله‌جه عرض ایده‌لم : « توركمن عقلی ضعیف بر ملتدر . هم بزمله اسكی دشمندر . نه یاپالم ؟ جانمزدن قورقدق ، بوایشی یاپدق . » دیدم. شریف محمد كنایه آتوب : « اسفندیار خانی‌ده اولدوروب ابوالغازی آغا بكمی خان یاپملی ... » دیدی . اوطورانلرك هپسی‌ده بنم فكرمی فنا بولدیلر . شریف محمدك سوزینی ایی كوردیلر. اویغورلردن قربان حاجینك اوغلی قایناتام قول محمد : « بردها بویله سوزلرسویله‌مه‌یك! اكر سویلرسه‌كز كیدر ، خانه هپسنی آكلاتیرم . » دیدی . آرتق چاره‌سز قالدم. اسفندیار خانك یانه واردق .

اوچ کون خیوه‌ده اوطوردق . دوردنجی کونی قایمق ایچین آت أکرله‌یوب دورورکن « خان یارلیق (فرمان) بویوردی . اویغورلر، نایمانلر أولدوروله‌جك. باشقه ایللره دوقونولمیاجق! » دیه باغیرلمغه باشلاندی. اوکون شهر ایچنده اویغور و نایماندن یوز و دیکر اوزبکلردن اون کیشی أولدورلدی ؛ فقط ظلم و اذا بوتون اوزبکلر اوزرینه‌ده یاییلدی . اویغورلر و نایمانلری بهانه ایدرك هزاراسبدن تا خواست منارەسنه‌قادار اولان یرلرده اوطوران اوزبکلری چاپوپ قوودیلر . اله کچیردکلری اوزبکلری أولدیردیلر . یتیشه‌مدکلرینكماللرینی یاغمالادیلر . اویغور و نایمانلرك اختیار و کنجنی حتی یکی دوغمشلرینی، بر آیلق چوجقلرینی بیله کسدیلر .

اسفندیار خان شریف محمدی راست کلدیکی اویغور و نایمانلری أولدورمك امریله اورکنجه یوللادی . یالکز بنی خیوه‌ده یاننده آلیقودی و اطرافمه بش آلتی کیشی تعیین ایدوب بنی (کوز باغی ایله) صیقی صیقی یه محافظه ایتدیردی .

اورکنجك اوزبکلری اوطوروب کنکاشدیلر . « ابوالغازی سلطانی ناصل اسفندیارك الندن آلیرز ؟ ! » دیدیلر. آخر شونا قرار ویردیلر : « بوایش زورله اولماز . برتدبیر یاپالم . شاید تقدیره موافق چیقارسه اولور . . . » . شریف محمده التحاق ایدوب کلن تورکمنلرك ایلری کلنلرینی چاغیرتوب: « بزهپمز کوچوب بخارایه کیده‌جکز. اکر اسفندیار خان بزی کیتمه‌سین دیرسه ابوالغازی سلطانله محمدحسین بکی کوندرسین . اکر سلطان آغا بکسینك نامنه وبك‌ده تورکمنلر نامنه

بزه دوقونمیه‌جغنه یمین ایدرسه قالیرز. یوق بوکا راضی اولمازسه شریف محمدی آلوب کیده‌جکز . » دیدیلر و بالفعل کوچدیلر . ایلك اوکی دورت، صوکی ایکی (مرحله) کوچدیلر. تورکمنلر بونك صحیح اولدیغنه ذاهب اولوب ایلری کلنلرندن برینی اسفندیار خانه قوشدوردیلر .

اوکله نمازینی قیلوب اوطورمشدم . « اورکنجدن تاکری ویردی کلدی . » دیدیلر . تورکمنلرك کوندردکلری آدامك آدی تاکری ویردی ایدی . تورکمنلرك ایلری کلنلرندن ایدی آما نهایتسز قورقاق بر آدامدی . بو قورقاقلغی بنی أولومدن قورتاردی . زیرا خانی و تورکمنلری قورقوتدی . خان همان : « ابوالغازی ایله محمد حسین بك کیتسینلر ! » دیه اراده ایتدی . آتلانوب یورودك و اورکنجه کلدك. اووقت اورکنج قلعه‌سی چول قالدیغندن آموصوینك جنوب یاقاسنده توك قلعه‌سنك قارشیسنده یاپدیرمش اولدیغمز قلعه‌ده اوطوروردق . قلعه‌ده اوزبکدن هیچ کیمسه یوقدی . واروب أویمه ایندم . شریف محمد بنم یانمه کلدی. محمد حسین‌بك برسارتك اوینه ایندی . شریف محمدله وبکله کلن تورکمنلرك هپسی یتمش ، سکسان کیشیدن عبارت اولوب بکك یاننده قالدیلر .

اوزبکلرك هپسی صویك اوبر طرفنده چادیر قورمشلردی. آنجق ایشه یارار آداملرندن اوتوز کیشی بنی کورمکه کلدیلر. بوسویله‌دکلرمز سوزلرك هپسی بر کون ایچنده وقوعه کلن وقعه‌لردر . آقشام (نمازخفتن‌نی اوقوغاندن) نمازینی قیلدقدن صوکره هپسی یانمه طوپلاندیلر و یورت کنکاشنی یاپدیلر . شریف محمد باشده اولمق اوزره هپسی

همان كیجه‌دن هر طرفه آداملر كوندروب تانك آتدقده بیك كیشنك قاپیده حاضر بولونماسی ، محمد حسین بك باشده اولدیغی حالده توركمنلری قیرمه‌یی و صوكره خیوه‌ده اوطوران توركمنلری چاپمه‌یی ، قیشین خیوه قلعه‌سنی قاپایوب (محاصره) بكله‌مكی قرارلاشدیردیلر . قلعه‌نك بهارده ضبط اولنه‌جغی رأینده بولوندیلر . بن ایسه : « بو توركمنلری قیرامازسیكز ، ایشیدوب قاچارلر . قیشین توركمنلرك هپسی خیوه‌ده دوروورلر . اورایی‌ده آلامازسیكز . خیوه‌یه كیده‌رك محاصره ایدوب بكله‌سه‌كز أولریكز ایكه‌سز (صاحبسز) قالیر . قالموقلر كلیر ، اوغوللریكزی آلیر ، كیدر . بونك ایسی محمد حسین بكی بو توركمنلرله برابر عزت ، اكرامله كوندره‌لم . شریف محمد كویوك قلعه‌سنده قیشلاین . كوز اولونجه اوزبكلرك جمله‌سنی شریف محمدله بنم مسكنمك آراسنده طوپلایالم . هر بشیوز اولك ، هر بیك أولك بر چیب یاپوب قیشلاسین . قالموقلرك هر ایكی یولنه‌ده قاراووللر قویالم . حوتك (شباطك) اونی اولونجه بر كیشی‌یه اوكره‌ته‌لم آتی سوره‌رك ایلغایوب بنم یانمه كلسین و : (یان یوله قونولان قاراوللردن كلیورم . دون كیجه بر بویوك قالموق قوتنك آتشنی كوردك . آتشلری ییلدیزلره بكزه‌یوردی . قاراووللر قاچدیلر . باكا اوچ آت ویردیلر . ایكیسنی یولده چاتلاتدم) دیسین . او زمان بن بوردن آتلانیرم . شریف محمده‌ده آدام كونده‌ریرز . اوده عینی زمانده آتلانسین . بر یرده طوپلانالم . الك آز ینه ایچمزده بش آلتیوز تركمن بولونور . همان اونلری اوراده قیرالم . اورادن خیوه اوزرینه یورویه‌لم .

شیمدی ذخیره آلمق ایچین خیوه‌ده اولان ابوالخان و مانقیشلاق توركمنلری او زمان یوردلرینه دونمش بولونورلر . بهارده قویونلر و قوزولر ایچین خیوه‌ده اوت یوقدر . رانك چیقار . خیوه توركمنی قومه كیدر . سارتلرده اكین اكمك ایچین كندلرینه (كویلرینه) كیدرلر . خیوه‌ده اسفندیار خانك یاننده الك چوق یوز ، الك آز اللی كیشی قالیر . آنسزین واروب قاپینك آغزینی طوتالم . » دیدم . بنم سوزمی طوتمدیلر . بنم باشمه و كندی باشلرینه بر چوق فلا كتلر كتیردیلر .

ایشته محمد حسین بك بزم مقصدیمزی اوكره‌نوب او كیجه هر كس یاتار یاتماز قاپیدن چیقوب قاچدی . بزم كتیردیكمز نوكرلر نماز وقتی كلدیلر . محمد حسین بك او وقت ایكی منزل یول آلمش بولونیوردی . كله‌لرینك هیچ بر فائده‌سی اولمادی . بویوك كوچوك اوطوروب مشورت ایتدیلر . بن : « اسفندیار خانه آدام كوندره‌لم و دیه‌لم كه محمد حسین بك قورقوب قاچدی . اكر بزم سوء قصدیمز اولسه ایدی بویوك بر آهالی اوتوز قرق كیشی‌یی شهردن چیقمغه براقیرمیدی . قاپی‌یی قاپاتسه‌ق نردن چیقاردی ؟ ! اسفندیار خان بو سوزه ایناننیر . » دیدم . و دونكی پلانك یاپیلماسنی تكرار تكلیف ایتدم . یعنی « بهارده قالموق قورقوسی قالماز ، قالموق اوزرینه یورویورز دیه عسكر طوپلایوب آنسزین خیوه‌یه هجوم ایدرز . » دیدم . شریف محمد باشده ینه هیچ بری سوزمی قبول ایتمدی . آتلانوب خیوه اوزرینه یورودیلر . « فنا ایش یاپدیكز . یوردی

بوزدیکز » دیه دیه ایکی کونلك بر مسـافه ایله آرقالرندن یورودم .

خیکا آرقی کنارنده طاش کوپرو دنیلن یره قوندق . اورده بر قاچ آچ و آریق تورکمن بولوب کسدك . سـارتلره دوقونمدق . باشقه کویلرك جمله‌سی خیوه‌یه کوچمشـلردی . یالیکز خانقاه آهالیسی قالمش‌ایدی. اوراده هرکون پازار اولوردی . قرق کون اوراده قالدق. قرقنجی کونی قالموقلر هجوم ایدوب ایلیمزك دورت ویا بشده بریی اسیر آلوب کچدی ، کیتدی . بونك اوزرینه خلقك قارایامانی أولرینه چکلدی . آنجق یاغزده ناموسلی کیمسه‌لر قالدی . بزم خیوه اوزرینه حرکتمزی خبرآلان خیوه تورکمنی ابوالخان و مانقیشلاق تورکمنلرندن کومه‌ك (امداد) کتیردیلر و خیوه‌دن چیقوب چشمه اوزرنده بزمله اوروشـدیلر . بزم دوردیغمز یر دوزدی . اونلرك آرقالرنده آلتی ، یدی آرق واردی . اوروش موازنه حالنده دوام ایدییوردی . پیاده وسـواری « الله ! الله ! » سسلریله هجوم ایتدیلر. دشمن قاچدی . دشمنك توغی بو آلتی آرقك اورتاسنده ایدی . پیاده‌مز وورا وورا توغك آرقاسنه قادار ایلرله‌دی . دشمن بردوزویه قاچیوردی . اوزمان اسیرسز قالمیه‌لم دیه آتلرینه قوشـدیلر وکلوب بیندیلر ؛ فقط بوندن استفاده ایدن دشمن وقت بولوب یکیدن آلتنجی ایله یدنجی آرقلرك آره‌سنده طوپلاندیلر . برسـوت پیشیمی قارادق (ترصد ایتدك) . بزم خبرمزیوق ، دشـمنك بر اولوشی (قسم) قاچمش ، بر اولوشی قالمش وقاچانلر ایچه اوزاقلاشمش . بونی بزم قارا یامانلر بیلمدیلر . تکرار اوروشمغه جسارت ایده‌میوب قاچدیلر . شریف محمدله قالا

قالدق. تورکمنلر بزم عسکرك اوزاقلاشماسنی بکله‌دیلر وصوگرا آرقلری بربرر کچوب یاواش یورودیلر. اواثناده بنم یانمده هیچ کیمسه قالمامشدی. گوکلدن دیدم‌که : «شو بزم عسکراوردوکاهه واروب آتدن اینوب طوپلانسـه ایی اولور . بویله یاپیلمازسه کونش باتنجه‌یه قادار دشمن بزی قوولار . بر تك جان قورتولماز . » . همان آتمی سوردم . هرطرفده: «چیپه گیرك، چیپه کیرك ! کیرمزسه‌کز بریکز وبرنسلکز قالماز.» دیه باغیردم وچیپه کلدم . اوتوز ، قرق کیشی کیرمدی ، کیتدی . دورت بشیوز کیشی بندن اول کلمش، اوردوکاهدن (قوش) ناریسنی (دیوه‌لری) آلوب صاووشمق اوزره چیپدن چیقیور ایدی. ووروب قایتارتدم . دیکر کلنلری‌ده چیپه صوقدم . آتلرك ا کرلرینی قالدیرتدم . بزم آداملرك صوکی ایله برابر دشمن‌ده کلدی . پیـاده اولارق چیپدن چیقوب کیجه‌یه قادار اوروشدق . تورکمنلر مولتوق (تفنك) یتیشـمه‌یه‌جك بریره چکیلوب چیپ یاپدیلر . آلتی کون اوروشدق. یدنجی کونی آدام کوندروب صلح تکلیف ایتدك وباریشدق. بزه یمین ویردیردیلر اسفندیار خان‌ده برفنالق یاپمیه‌جغنه یمین ایتدی . گندیسنه: « سن کوچ ! شرقه کیت ! بزده أویمزه کیده‌لم ! » دیدك . کوچدی . بزده چیپدن چیقه‌رق صـویك کنارینه واروب قوندق . ایرتسی کون بوزك اوسـتندن کچوب أولریمزه واردق . قالموقلرك چاپولندن قورتولمش اولان وشهرك ایکی یاقاسـنده اوطوران اوزبکلر قویونلریله برابر اوکنج طرفنه کوچمشلردی .

اسـفندیار خان بزمله باشـقه مقصد ایچین باریشـمشدی . آند

ایچه‌رك اوزبكلری چیپدن چیقاروب نهره وارمادن هجوم ایتمك ایسته‌یوردی. بومقصدله كوچوب بزم یانمزك اوست طرفنه واردی. توركمنه اوراده دورمالرینی، بز چیپدن چیقدقدن صوكره بزی قووالامه‌لرینی تنبیهله‌دی. لكن توركمن سوزینی دیكله‌میوب سارتلری یاغمالامق ایچین چاپاوولنی خانقاه اوزرینه صالدیریوردی. خانك یاننده آنجق یوز كیشی قالدی. خانقاهی اوچ كونده چاپوب اولجایی (غنیمت) بولوشدقدن صوكره بریره طوپلاندیلر.

بوندن صوكره اسفندیار خان بوزی كچوب بزم آرقامزه دوشدی. بزم آرقامزدن كوچوب كلن ایلدن بر كیشی خوجا كولنده دشمنی كوروب بزم ایلمزه خبر ویردی. ایل اوركوب بش توبه‌نك قیرینك (دمه‌زون بونی tubé تلفظ ایدوب mamelon معناسنه آلمشدر. قیره‌ده یوكسك بر دوزلك یر دییور) اوستنده آرقالرینی صویه ویروب اوكلرینه آرابه‌لردن كوران یاپدیلر. كونش هنوز ایكی قارغی بویو یوكسلمشدی. دشمن كلوب هجوم ایتدی. ایكی طرفده پیاده ایدی. بالذات بزم عسكری ودشمنككیلری صایدم. اوزبكلر دورت یوز اللی كیشی، توركمنلر بشیبیك كیشی ایدیلر. ایكی نماز آره‌سینه قادار اوروشدیلر. اوزبكلردن یكرمی كیشی اولدی و یوز كیشی یارالاندی. توركمنلردن یتمش، سكسان كیشی اولدی و ایكییوز كیشی یارالاندی. دشمن او كیجه قالوب صباحلاین تان ایله برابر قایتوب اویه كیتدی. او یاز اسفندیار خان خیوه‌ده، شریف محمدله بن اوركنجده قالدق.

اوركنج اوزبكلرینك داغیلماسی. — خلق آرتق یورتدن صوغودی. اورتاده آرتق كیتمك لافندن باشقه بر شی یوقدی. یالدیراق دوغدقدن صوكره طوپ طوپ اولوب بخارا و توركستانه كیتدیلر. كیدنلرك آرقاسندن آدام كوندریوردم. بر طاقمی آلوب كلیورلر، فقط اوته‌دن ایكی اوچ طاقمی كیدیوردی. یانمده قالان ایلری كلنلرده قارا یامانلرله اویوشیور واونلره: «بو یورت آرتق بزه یورت اولماز. بیهوده نه دوریورسكز؟ كیدك، بزده آرقاكزدن كله‌جكز.» دیورلردی. اوزبكلر آزار آزار كتدكدن باشقه نهایت هپسی میزانك (ایلول) نهایتنده و عقربك (تشرین اول) ابتداسنده اوچ طاقم اولوب حركت ایتدیلر. بر قسمی بخارایه، بر قسمی قازاغه (یعنی قیرغیز قایساق) و اوچونجوسی‌ده مانغوته كیتدی. شریف محمد بخارایه، بن‌ده قازاغه كیتدم.

توركستانده ایشیم خانك یاننده اوچ آی اوطوردم. او وقت قازاق خانی طورسون خان ایدی (مهدی سلطان اوغلو طورسون محمد سلطان). او اثناده طاشكندده ایدی، توركستانه كلدی. ایشیم خان بنی أونده براقوب كندیسی طورسون خانه كورنوشه كیتدی. قایتوب كلدی، بنی المدن طوتوب كورنوشدوردی (حضوره چیقاردی) و: «بو یادكار خان اوغلو ابوالغازیدر. بونلردن بزه كلوب قونوق اولان یوقدی. حالبوكه بزدن اونلره كیدنلر چوقدر. یانكزده قالسه ایی اولور.» دیدی. طورسون خان: «ایی‌سویلرسك. اویله اولسون!» دیدی. بنی برابرنده آلوب طاشكنده كوتوردی.

ایکی ییل اوراده قالدم . ایکی ییل صوکره ایشیم خان طورسون خانی أولدوردی و قاتغانلری (بونلر آلانقووانك بویوك اوغلو بوقوم قاتغان نسلیدر) قیردی .

بونك اوزرینه ایشیم خانه : « بن ایکی خاندن امداد امیدیله کلمشدم . سزك ایشلریکز بویله اولدی . رخصت ویریرسه‌کز امام قولی خانك یاننه کیده‌یم . » دیدم . « پکی ! » دیدی . کیتدم ، امام قولی (دین محمدك اوغلودر) خانی کوردم .

تورکمنلر بنم بخارایه کلدیکمی ایشیدوب بر آدام کوندره‌رك : « ابوالغازی سلطان کلسین . اجنبی یوردنده یورومسین ! » دیدیلر . طورسون خان امام قولی خانك دشمنی ایدی . او أولدکدن صوکره امام قولی خانك یاننه کیتدیکمه عار ایتدم . هم‌ده امام قولی خان اول طورسون خانك یاننه کیدوب صوکره کندی یاننه کلدیکمی و بوکا کوجه‌نیك اولدیغنی کنایه ایله اظهار ایتدی . بونك اوزرینه اوزبك خلقنه بو یورده دورامایه‌جغمی آکلاتدم . و فکرلرینی صوردم . اونلر : « مادامکه بویله اولدی . وار ، تورکمن ایچنه کیت ! بز ساکا امینز . لکن شریف محمدك بزی ویا تورکمنلری سودیکنی بیله‌مه‌یز و اونا امنیتمز یوقدر . » دیدیلر .

بو اثناده تورکمندن ینه آدام کلدی و « اسفندیار خان بزم ابوالغازی‌یی کتیره‌جکمزی ایشیدوب بزدن یوز چویردی . قاچوب هزار اسبه کیتدی .. » خبرینی کتیردی .

ابوالغازی خانك خیوه‌یه تورکمن ایچنه کلمه‌سی . — بو خبر اوزرینه

بش آلتی کیشیله خیوه‌یه کلدم . شریف محمد بندن ایکی آی صوکره هزار اسبه اسفندیار خانك یاننه کیتدی . ایکیسی بر اولدیلر . بنمله اوروشدیلر . بن غالب کلدم . صلح ایتدیلر . آلتی آی صوکره خیوه‌ده اوطورویوردم . آنسزین ایلغایوب قلعه‌نك قاپیسنه کلدیلر . دیشارده اوطوران تورکمنلرك قارا یامانی اسفندیارخان طرفنه کچدیلر . اون بش بیك کیشی اولدی ، بن آلتیوز کیشی قالدم (قلعه‌یه قاپاندق) .

بر کون هزار اسبه یکرمی کیشی یورتاوول (یورت اوغول) کوندرمشدم . ایل چاپوب ، مال آلوب کلیرلرکن بر مال صاحبی یورتاوولدن ایلری سوروب اسفندیار خانه خبر ویردی . اوده شریف محمدی یورتاوولی ابو الغازی‌یه اولاشمادن طوتمق امریله کوندردی . بزه یورتاوولدن امداد دیله‌مك ایچون آدام کلدی . بزم شریف محمدك آتلانماسندن هیچ خبرمز یوقدی . یوز کیشی کوندردك . خیوه‌نك کلبان باغ کندینك جنوب طرفنده شریف محمد بزم یورتاووله راست کلدی . تام بو اثناده ایسه بزم یوز کیشی‌ده اورایه یتیشدی . شریف محمد اسفندیار خانه آدام کوندروب امداد ایستدی . بزمکیلرده امداد ایستدیلر . بونلر بر طرفدن‌ده اوروشا اوروشا خیوه‌یه یاقلاشیورلردی . هر ایکی طرفك ایستدکلری امدادلرده یتیشدیلر . اولو براوروش اولدی . برأت پیشیمی مدت اوروشولدقدن صوکره دشمن قاچدی . اونلری اسفندیار خانك اوردوکاهنه وارنجه‌یه قادار قووالادق . سوز چوق ، هپسنی سویله‌مك اوزون اولور . حاصلی باریشدق .

بو اثناده اوز بكلرك الك زنكين عائله‌لرندن ایكیوز عائله بخارادن كوچوب كات اوستندن كچه‌رك آراله كلدیلر. بونی خبر آلان اسفندیار خان شریف محمدله بنی چاغیرتوب شریف محمده همان او كیجه اوز بك ایچنه قاچوب كیتمه‌سنی امر ایتدی و: « بن بونی بیلمه‌مزلكه كله‌جكم » دیدی . شریف محمد قاچوب كیتدی . صباحلاین تورکمنلرك ایلری كلنلری خانك یاننه كلوب قارداشنك قاچدیغنی بیلوب بیلمدیكنی صوردیلر . اسفندیار خان آند ایچوب : « بیلمه‌م ! بو ابوالغازینك ایشیدر . » دیدی . تورکمنلرك كافه‌سی خانك بو سوزینه ایناندیلر .

بر كون صوكره اسفندیار خان سحرله برابر تورکمنلرك ایلری كلنلرینی برر برر چاغیرتوب طوپلادی و اونلره : « ابوالغازی آدام كوندروب اوزبكلری بخارادن آراله كتیردی. بوردن‌ده اونلره شریف محمدی یوللادی . بونك ایشنی كوره‌لم ! » دیدی .

بنم بونلردن خبرم یوق ، اوقلایوب یاتیوردم . تان آتنجه‌یه قادار خان شهرده بولنان تورکمنلرك هپسنی حصارك (ارك) یاننه طوپلامش ، قاپی‌یه‌ده آدام قویوب هیچ بر كیمسه‌یی حصاردن دیشاری‌یه چیقارما ملرینی تنبیه ایتمشدی . بنم یانمده آنجق بش آلتی كیشی واردی . تان آتنجه بنی طوتدیردی . بنی امینتلی آداملرندن یكرمی كیشی‌یه تسلیم ایتدی . « قیزیل باشه كوتوروب ویرك ؟ » دیدی . بو آداملر بنی آلوب آبیورد والیسنه تاپشیردیلر . اوده خوراسان بكلر بكنه طاپشیردی . اوده بنی عراقه (بو اثرده عراق دنیلن یرلر هپ عجم عراقیدر . بغداد طرفی دكلدر) قادار بالذات كوتوردی . او وقت

شاه عباس ماضی أولمش ، طورونی شاه صفی پادشاه اولمشدی . همدانده كندیسنی كوردم . بنی اصفهانه یوللادی . بر أو ویمك ایچین هر ییل اون بیك تنكه ویردی . قاچیرمامق ایچین‌ده آداملر تعیین ایتدی .

ابوالغازینك عراقده قاچوب خان اولنجه‌یه قادار اولان وقعه‌لری . —

عراقده اصفهان شهرنده اون ییل دوردم . اون سنه صوكره یانمده اوچ كیشیم واردی . اونلره : « قاچاجغم ! سزده بنمله كلیرمیسكز ؟ » دیدم . قبول ایتدیلر . ییمك ایچون براتلرم واردی ، بیك تنكه‌نك براتی محافظ عجمه ویردم . « بونی تز بتكاروب آلوب كل (پاره بوزدیرمق) ! كندیكه بر دده‌ك (اسیر قادین) صاتون آل ! اكر قضله پاره ایسترسه اوستونی سن‌أ كله ، یوق پاره آرتارسه اوده سنك اولسون . » دیدم . قیزیلباش كیتدی . صباحلاین سحرله قالقوب آت پازارندن سكز آت آلدم . برر برر كتیرتوب آولوده كیمسه‌نك كوره‌میه‌جكی یرلره یاشدیردم . هركس یاتنجه آتلری اكرله‌دم . ایچمزده هم عجمجه هم تورکجه بیلن بری واردی . اونی بك یاپدم . بر كنجی دستار خوانجی قیلدم . بر كنجی‌ده خدمتكار قیافتنه صوقدم . كندم‌ده سایس (سه‌یس) البسه‌سنی كیدم . بر بریمزك صاقاللرینی طراش ایتدك . آتلری برر، برر دیشاری چیقاردق . بویوك شهرلرده كیجه یاریسی اولونجه نقاره چالارلر . نقاره خانه‌ده نقاره چالنمغه باشلادیغی اثناده آتلانوب یورودك . قاپی‌یه كلنجه كورولتی ایله كلوب « قاپی‌یی آچ ! » دیبه باغیردم . شلتر شلتر كلیدی و ایكی قانادی

آچدی . چیقوب کیتدك . بسطامه کلنجه آتلردن اوچی تویدی‌ده (سمیزلکدن) یورومدی . اوکله وقتی کچمشدی . یولمز بسطامك بویش (بوش) دنیلن کوینه اوغرامشدی . مزارلقده اوچ آدام برأولو کومکله مشغولدیلر. « سز کیمسکز ؟ » دیه صوردم . ایچلرندن بری سید اولدیغنی سویلدی. فقیر برآدامدی. الله اون تنکه ویروب: « مشهده کیدییورز. آتمزه یم ویر ! اوچ آتمز سمیزلکدن یورومایور. کوی خلقنه سویله دکیشدیره‌لم . » دیدم و سیدله برابر أوینك قاپیسنه کلدك. بردیوارك کولکه‌سنه برکلیم یایدی. بك اوطوردی . کنج اونك اوکنده ال قاووشدیروب دوردی . دیکر کنج آتلری طوتدی . بن اوچ تویغان (سمیزلکدن یورومه‌ین آت) آتی آلوب دکیشمك مسئله‌سیله مشغول اولدم . سید آرپا کتیردی . صوکره کویلویه دلال چاغیردی . برساعتك ایچنده ایکی یوز کیشی کلدی . قرق، اللی آت کتیردیلر . پازار اولدی . ایکی آتیمی آلیشدم ، بری قالدی . اوزون بویلو، آق‌صقاللی، یتمشدن اوزغان (یاشی یتمشی کچمش) برآدام کلوب دوردی . ایشیتمشدم‌که بسطامك ایکی یولی واردر . بری کاروان یولی ، دیکری طاغلردن کید ، ایکی کون صوکره بویوك یوله چیقار وبویولی اورا آهالیسندن باشقه کیسمه بیلمز . میر (یعنی سید) دن مغز دنیلن کویه کیدن یولی صوردم . اختیار حایقیردی : « آ ، چوجقلر ! دمیندن بری سزه ایکی اوچ تره سویلدم . بنم سوزیمه ایناندیکز . باق سوزم دوغری چیقدی . بزم شو کویك آهالیسنك اونده بری مغزك یولنی بیلمز . بویوك یولدن کیتمه‌یوب‌ده

بو آدام مغزك یولنی نه‌دن صورویور؟ چوجقلر! بو آدام اوزبك وشاهك طوتساقلرندندر . قاچمش ، سمرقنده کیدیور . بوکون، یارین شاهك قووالایجیلری کله‌جکدر . بو آت صاتمق قباحتدر . الکزدن کلیرسه بونلری طوتوب بسطامه والی‌یه کوتورولك . کلمزسه هیچ اولمازسه آت ویرمه‌ییك ! » دیدی . بوتون بو آداملر داجیقجه (عجمجه) سویله‌یور ، تورکجه بیلن یوق ایدی . بن‌ده عراق عجمجه‌سیله اونلره : « آ منافق اختیار ! دمیندن بری یوز هذیان ییدك و افترا ایتدك . صوصارسك دیه آلدیرمادم . سنسه دورمایوب فضله سویلدك ، اکسیك سویله‌مدك . بر نوکرمی بك یاپدیغمی و ایچرده خالینك اوستنده اوطوردیغنی اوکنده برینك ال قاووشدیروب دوردیغنی سویله‌مشدم . دیدم‌که : « مغز یولنی صوردیغمزك معناسی شوکه خوراساندن شاهه آدام کلدی . چاغاتایلرك قندهاری قاپادیغی ، اوردن دها ایلرله‌یوب قلعهٔ بست اوزرنده عراق وخوراسان عسکریله اوروشوب غالب کلدیکی خبرینی کتیردی . بونك اوزرینه شاه قولدن ، قاراجیدن کیمسه قالمایوب هپسنك امداده کیتمه‌سنی فرمان ایتدی . شو کوردیککز اوطوران آدام چرکس محمد قولی بکدر . یوز باشیدر . بن اصفهانك حسنه محله‌سندنم . بابام بن طوغدیغم وقت أولمش . آنام صاغ آما صاچی آغارمشدر . اوچ سنه‌در بو بکك خدمتنده‌یم . بوسفر خوراسانه کیدرکن‌ده برابر کلدم ٭ حرکتم زماننده آنام باکا دیدی‌که : « اوغلوم ! بابك أولدکدن صوکره بر طالب علمی ساکا خیر دعا

ایتسین دیه اولادلغه قبول ایتدم . دائما اونك آزیغنی ویریر ، البسه‌سنی دیکر ، چماشیرینی ییقار ایدم . بسطامك مغز آدلی کویندن ایدی . یکرمی ییل اصفهانده علم تحصیل قیلوب قایتدی . بن‌ده بیلیرم ، هر ییل آنامه مکتوبی کلیردی . اوچ ییلدن بری هیچ برمکتوبی ونه‌ده بر خبری کلمدی . آنام ، سن ناصل اوغلومسه‌ك او ملاده اویله اوغلومدر . اونك أوینه وار . دیری ایسه مکتوبنی باکا کتیر ، أولمشسه بنم ایچین روحنه فاتحه اوقو ! اکر بونی یاپمازسه‌ك ساکا سوتمی حلال ایتمه‌م دیدی . دون محمد قولی بکدن اذن ایسته‌دم . کیت دیدی . اونك ایچین مغزك یولنی صورویورم » دیدم . بن بو سوزلری سویله‌ر سویله‌مز جماعتك هپسی بردن : « دوغرو سویله‌یور . ایکی سنه‌دن بری آتدن دوشوب آیاقلری قیرلدیغندن یازمه‌یور . شیمدی دکنکله دیشاری چیقیور . عزیز ومبارك برانساندر . هروقت دیرکه بر اوغوللی دول قادینی اصفهانده آنالق ایتدم . یکرمی ییل بنم چماشیرمی ییقامق صورتیله باکا خدمت ایتدی . دائما اوکا مکتوب و هدیه یوللار . آدی ملا شاه علی‌در . شبهه ایدن آق صاقاللغه هپسی اعتراض ایتدیلر . اختیار آرتق صوصدی . ملا شاه علی بهانه‌سیله آرتق یولی ایستدیکم کبی صوروب معلومات آلدم . لکن آق صاقال کیتمش ، کندك داروغا (مدیر) سنه برقاچاق وار دیه سویله‌مش ، اوده کلوب بنی آرقامدن قوشاغمدن طوتدی و چکمکه باشلادی . یوزینه باقادم . بونك اوزوینه : « أی اوغرو ! شاهك دشمنی ! » دییوب بنی صارصدی .

یوزینه باقدم و : « کرم ایت بنمله آلایمی ایدیورسك ، یوقسه صحیحمی یاپیورسك ؟ » دیدم . « صحیح ! » دیدی . « اویله‌یسه بورنکدن آیریلمه‌یه زورلانیورسك ... شو اوطوران چرکس یوسف آقانك اینیسی محمد قولی بکدر . بر یوز باشیدر . شیمدی‌یه قادار اوغلو اولمادی . شاه چاغاتای اوزرینه یورومه‌سنی امر ایتدیکی وقت حرمی: « بو آنه قادار مشهده امامك آیاغنه کیدوب اللهدن اوغول دیله‌مدك . ساکا اوچ دورت کره سویلدم . سن سوزمی طوتمادك . شیمدی مشهده کیدیورسك آما بونك حکمی یوقدر . بنی‌ده برابر آل ! بن امامك اشیکنه باش وورایم . » دیدی . آقاده حرملرینی برابر آلدی . اووقت تصادفاً یولدن برچوق دیوه ایله کجابه کچیوردی . الله اونلری کوستروب : « بونلر بزم آقانك دوه‌لریدر . یشیل کجابه حرمنك ، صاریسی برخاصه‌سنکدر . یاواش سویله ! آقا ایشیتمه‌سین . ایشیدیرسه سنی بسطامه کوتوروب والی‌یه تسلیم ایدر ، بورنکی ، قولاغکی کسدیریر . » دیدم . بونی ایشیدنجه اوموزمدن طوتوب « بن ساکا شاقا یاپدم . سن‌ده قیزیویردك . » دیدی و چوق عفو دیلدی . کیدوب باکا برطبق اوزوم کتیردی .

بوندن صوکره اوچونجو آتی‌ده دکیشدیردم . یولی‌ده ایچه صوروب اوکرندم و یورویویردم . خوراسانك مهین دنیلن کوینه کلدم . اورادن چیقوب قارادم (ترصد ایتدم) . قومك اتکنده ایکی آوول کوردم . بریسی مهین کندینك (کوینك) ایچنده ایدی. کند ایچنده‌کی چادرلرك (چغراغی) دیرکلرینك خوراسانده، قوم اتکنده‌کی

چادرلرك ديركلرينك توركمنلر طرفندن ياپيلمه اولديغنى طانيدم . بونك اوزرينه يانمده‌كى كنجلره : « قومده اوطوران ايكى آوول ابوالخان ويا مانقيشلاق توركمنيدر ، كوى ايچنده‌كى بر آوول قيزيلباشه تبعه اولان توركمنلردندر . چادرلرندن طانيدم . ايكى آووله كيده‌لم ديدم . » يورودك آوولك برينك اوكنه كلدك . بر كوچوك چوجق چيقدى . « كيمدر بونلر ؟ » ديدم . « قيزيل آياقز » ديدى . « سز مانقيشلاقده اوطوروديكز . نه‌دن بورايه كلديكز ؟ » ديه صوردم . « بزى قالموقلر چاپديلر . مالمزدن ، باشيمزدن آييرديلر . قالانلرمز كوچوك چوجقلرى آرقامزه آلوب ياپا اولارق بورايه كلدك . اوچ ييل اولدى بورده‌يز . آنجق بو ييل چادر ياپابيلدك . كلديكمزدن برى آلاچيقلرده (كوچوك و بر طرفى آچيق چادر) اوطوريوردق . » ديدى . «بوياقينلرده ايل وارمى؟ كيملروار؟» ديدم. توركمنلرك ايرصارى اوروقندن طانيديغم بش آلتى كيشينك آدلرينى صايدى . و ايكى فرسخلك بر مسافه‌ده اولدقلرينى سويلدى . او اثناده أو ايكه‌سى كلدى . اوندن‌ده خبر صوردم . اوده اويله سويله‌دى . بونك اوزرينه بو توركمنلرك بنى طوتوب عجملره تسليم ايده‌جك توركمنلردن اولمديغنى آكلايوب كيم اولديغمى سويلدم . بنى طانيدى . اطرافده اوطوران ايللره خبر كوندردى . هپسى كلوب طوپلانديلر. موسم كوز ايدى . ديديلركه : « بو قيش بورده قالك . ياز كلنجه دوشونورز . » قيشى اورده كچيردم . بهار اولونجه : « بزم يرمز دار ، قيزيل باش ايچنده اوطوريورز . سز ابوالخان داغنده اوطورمقده اولان تكه اوروقنه

كيدك ! » ديديلر . تكه‌يه واردم ، اوراده ايكى سنه قالدم . اوردن مانقيشلاقه كيتدم . مانقيشلاق توركمنى بوزولمش ، آنجق يدى يوز چادر قالمشدى . اونلرده قالموقلره تابع ايديلر . قالموق پادشاهى بنم كلديكمى ايشيدوب ايلرى كلنلرندن برينى كوندروب بنى يانته آلديردى . بر ييل يانده براقدى . صوكره اوركنجده اوطوران اوز آهاليمزك ايچنه كوندردى .

ابوالغازى خانك پادشاهلغى . — هجرى ١٠٥٢ ده ييلان ييلنده يوردمزه و ايلمزه كلدم . آلتى آى صوكره يعنى ييلقى ييلنك ابتداسنده اسفنديار خان وفات ايتدى . وفاتندن بر ييل صوكره آمو صوينك آياغنده ــ كه آرال تسميه ايدرلر ــ هجرى ١٠٥٤ (١٦٤٤م.) ده قويون ييلنك ابتداسنده بنى خان ياپديلر . اوندن ايكى ييل اول پارس ييلنك آياغنده و حوتك اولنده كوچوك اينيم شريف محمد سلطان‌ده وفات ايتمشدى. اسفنديار خاندن ايكى اوغول قالمشدى. بويوكنك آدى يوشان سلطان ، كوچوكنككى اشرف سلطان ايدى . او زمانلر امام قولى خان أولوب اينيسى نادر (ندر) محمد خان يرينه كچمشدى . (تاريخ تيموره كوره نادر محمد خان قرده‌شى امام قولى خانك كور اولوب چكلمه‌سى اوزرينه ١٠٥٢ (١٦٤٢م.) ده يرينه كچدى . اوچ سنه صوكره اميرلر طرفندن خلع ايدلدى . يرينه اوغلو سيد عبدالعزيز كچيرلدى .) توركمندن آغا بكمك اوغوللرينى و ولايتلرينى ايسته‌دم . ويرمديلر . نادر محمد خانك آدينه خطبه اوقودوب اشرف سلطانى اونك يانته كوندرديلر. دشمن

اولدق . خیوه‌یی ایکی دفعه چاپول ایتدك . نادر محمد خان خیوه ایله هزار اسبه والیلر کوندردی . اسفندیارخانك اوغلونی ، قیزینی و کوچنی (حرمی) کوچوروب قارشی‌یه کوتوروب اوطورتدی . محمد خانك کوندردیکی ایلغار بکلری (عسکری والی) مملکتك امور ملکیه‌سنك اداره‌سنی اسفندیار خان زماننده کیملرك الندە ایسه ینه اونلرده براقدیلر . ایلغار بکلرینك هربری برولایتك والیسی ویا قورلرینك باشی ایدی . خان اونلری کوندریرکن اوفاق تفك ایشلرله اوغراشمه‌لرینی امر ایتمه‌دیکندن ولایتلرك ملکی اداره‌لری حتی‌ویرکی تحصیلی تورکمنلرك النده قالمشدی. بز ینه خیوه‌دن آتلانوب کله‌رك خیوه‌یی چاپدق . بووقعه‌دن آلتی آی صوکره ندر محمد خان ، خسروسلطان نامنده‌کی اوغلونك اوغلو قاسم‌سلطانی خیوه‌یه کوندردی . اوده خیوه‌نك ملکی اداره‌سنه و ویرکیسنه قاریشمدی . ینه اولکی کبی توکمنلرك النده قالدی .

قاسم سلطانك خیوه‌یه کلدیکنی ایشدنجه آرالدن آتلانوب کیجه یورویوب صباح نمازیله خیوه‌نك قاپیسنك اوکنده کندم کان دنیلن کویه کلوب‌چاپاوول کوندردم. اونلره طاش کوپرویه ییغیلمه‌لرینی، طاش کوپریدن ایلری کیدنلریکمز خانقاهده ایرماق کنارینه واروب آرالدن کتیردیکمز کمیلرك یاننه طوپلانمه‌لرینی امر ایتدم . چاپاوولر کیدنجه یانمده آنجق یوز محافظ قالدی . بونلر سچمه کیشیلردی . بونلردن باشقه ایکیوز کیشی‌ده آت‌یه‌دن‌صاداقسز چوجوقلر ویا دشمنه ضرر ویره‌مه‌ین اختیار ومعلوللردن واردی . دیکرلری آتلری ،

دیوه‌لری وقوشداقی (اوردوکاه) محافظه ایله مکلف اولارق چاپاوولرك آرقاسندن وخیوه‌یه کلن بویوك آرقك شمال طرفندن یورودك. یاو ده خیوه‌دن چیقوب آرقك‌جنوب طرفندن‌یورودی. یاو اولاشمازدن اول بز آرقی‌کچوب یاوه قارشی یورودك وصف ترتیب ایتدك بزم یخشی ویاماننزاوچ یوزکشی‌ایدی. یوز یکرمیمز صاداقلی ایدك . آلتمش کیشیله برابر آتلردن اینوب پیاده اولدق. صاداقسزاولان ایکیوز کیشی‌یی‌طوپ یاساو قیلدم (مرکزه قویدم) . یکرمی صاداقلی‌یی ایراوول (پیشدار) یاپدم. یکرمی صاداقلی‌یی‌صاغ‌قولك اوکنه قویدم . یکرمی مولتوقچیمز (تفنکچی) ده واردی . اونلری‌ده پیاده یاپدم . کچدیکمز آرقی صاغ قوله آلدق . مولتوقچیلر بزمله برابر دوردیلر . بوترتیبك اثناده ایدی‌که دشمن یتیشدی . بزم کبی بولوك بولوك ترتیب آلمادی ، پیاده اولمادی . چوقلغنه کووه‌نوب یالکز بر بولوك قاز قانادی ترتیبنی آلدی . بزدن آز بر مسافه‌ده دوردی . بیك کیشیلك بر اوردو ایدی . یدی سکز یوزی صاووتلی ، قویاقلی ایدیلر. دوپولغه ، بوتلوق ودیزلکلری موجود اولوب‌یالکز کوزلری آچیقدی . حال‌بوکه بزده‌بش‌صاووتلی واردی . اولا دشمندن بش یکیت بزم ایراووله هجوم ایتدی . « تایما ، بهادر ! تایما ! » دیه باغیروب بزم بر ایکی یکیتله صانجیشوب (مزراقله ووروشمق) قایتدیلر . اونلر دها یرلرینه وارمادن اون بش کیشی‌هجوم ایتدی . ایراوول اونلری‌ده قایتاردی . اونلر یرلرینه وارنجه یوز کیشی چاپدی (هجوم ایتدی) . اونلر کلمزدن اول بزم ایراوول قاچدی ، پیاده ایچنه کیردی . پیاده‌نك

جبهه (آلدی) بن ایدم . برکوزیکنز دشمنده اولورسه بر کوزیکزده بنده اولسون دیه پیاده‌لره اوکرتمشدم . دشمن اوتوز قدم مسافه‌یه کلنجه‌یه قادارهیچ قیمیلدامدم . اومسافه‌یه کلنجه دشمنی اوقه طوتدم . بو آنده آرقك ایچنده صاقلانان مولتوقچیلرك برقسمی بزه‌هجوم ایدن مفرزه‌یی ، برقسمی‌ده دشمنك قوهٔ کلیه‌سنی آتقولادی (آتش ایتدی). بزه هجوم ایدن مفرزه صفمزی بوزامادی. شباغه‌چیدای‌المای‌قاچیویردی. آرقاسندن‌یاواش یورودك . صاغ بویره‌کجی (بر قول اوردونك جناحلرینه قونان کوچوك مفرزه‌لر) ، صول بویره‌کجی وایراوول هپ اوکده طوپلاندیلر . بز پیاده اولارق ایلریله‌دك . بواثناده بزم آرقده‌کی مولتوقچیلر دشمنك توغنی مولتوقه طوتدیلر . بزده دشمنك سواریسنی اوقه طوتدق . دشمنك صفی صارصیلدی . اون قدم دها بویله‌جه ایلریله‌دك . دشمن بوزولوب قاچدی . آرقاسندن قووالایوب اسیر آلمق ایچین سواریمز یوقدی . دشمن قاچنجه باقا قالدق . دشمن کاملاً قاچدی . بز آتلانوب طاش کوپرویه کلدك ؛ فقط اورایه دورمه‌لری أمریله کوندردیکم آلامانلردن (عسکر ، نفر . دمه‌زون آلمان طرزنده تلفظ ایدیور. اصل متنده الامان طرزنده یازلمشدر.) بردانه بیله یوقدی . اوردن صونك کنارنده کمیلرك دوردیغی یره کلدك .

(بورایه قادار ابوالغازی خان کندی مبارك الیله یازمشدر .) آلمانلری اوراده اولچه‌لریله برابر بیغیلمش بولدق . بر قسمی أت پیشیرمش ، بیور ، خانلری وآق صاقاللقلری خاطرلرنده بیله یوقدی .

او کون ایرماغك کنارنده یاتدق . صباحلین صودن کچوب یوله دوزولدك وأوه واردق .

ابوالغازی خان بو کتابی یازارکن بورایه کلنجه خسته‌لاندی . اوغوللرینه کتابی اکسیك براقامه‌لرینی وصیت ایتدی . بو سببدن ابوالغازی خانك اوغلو ابوالمظفر والمنصور انوشه محمد بهادر خان بو وظیفه‌نك طرفدن اکمالنی فرمان ایتدی . هر نه قادار اقتدارم یوق ایسه‌ده مادامکه فرمان واقع اولدی . ایشه باشلادم .

ندر محمد خان قاسم سلطانی یانده‌کی بکلرله برابر چاغیرتوب بخارایه آلدی . یعقوب توبیت قومانداسنده خوارزمه بر اوردو کوندردی . ابوالغازی ینه کلوب خیوه‌یی چاپدی . یعقوب توبیت خانله قارشیلاشه‌میوب قلعه‌یه قاپاندی قالدی . نهایت بخارانك بکلری ندر خانله یامان اولدیلر (آرالری فنالاشدی) ، ندر خانی بخارادن قوووب اونك بویوك اوغلو عبدالعزیز خانی بخاراده خان یاپدیلر . خانك خیوه‌ده دوران بوتون عسکری قاچدیلر . بونك اوزرینه ابوالغازی آرالدن بر اوردو ایله کلوب هجرتك ١٠٥٤ (١٦٤٤ م.) نجی سنه‌سنده وطاووق ییلنك اولنده خیوه‌یه کیردی ، آتا یوردینه ایگه اولدی . (بوطاووق ییلی اولمق ایچین ١٠٥٦ اولمق لازمدر . بورده یاکلیش اولارق ١٠٥٤ یازلمشدر) . بخارایه کیردکدن صوکره تورکمنلرك قاتلرینی باغیشلادیغنی ، قاچان وصاقلانانلرك کلمه‌لرینی دلاللر ایله اعلان ایتدی . اووقت تورکمنلرك غلام بهادر دین محمد اون بکی واوروس اون بکی دینن ایکی سردارلری واردی . بونلر تورکمنلری أولری ،

ايللرى‌ايله برابر آلوب قاچيرديلر . هزار اسبك آردنده‌كى قومده اوطورتديلر . بونلرك جاسوسى خانك دلال چاغيرتديغنى ايشيدوب توركمنلره خبر ويردى . اوتوركمنلرك بش آلتى آق صاقاللیسى كلوب خانى كورديلر وشو معروضاتده بولونديلر : « بزم سزدن باشقه افندمز يوق ، باشقه كيده‌جك يرمز يوق . ». خان‌ده : «سزك صوچكزى عفو ايتدم . كيدن كيتدى ، قالان قالدى . بن هزار اسبه كيديورم . آق صاقاللريكز باشده اولديغى حالده بوتون ايلكز كلوب احسان وسيورغاللرمى آلكز ! » ديدى .

بر قاچ كون صوكره ابوالغازى كيتدى . هزار اسبك قلعه‌سنك ديشارسنده بر ميدانلق يرده چادر قوروب اوطوردى . توركمن آق صاقاللقلرينه : « تانلا اولو آش (بويوك برضيافت) ويره‌جكم . سزده دوه آيرانى و قاتيق طوپلايوب كليك ! » ديدى . اونلرده: « خوش اولور ؟ » ديوب أولرينه قايتديلر .

صباح اولونجه توركمنلر كروه كروه كلمكه باشلاديلر. خان كنكاش قيلوب توركمنلر ايچه ييغلدقدن صوكره آش ويريله‌جكى زمانده قول قويمغه (أل اوزاتمغه) قرار ويرمشدى . توركمنلر ييغلدقدن صوكره ايشه باشلاتدى . ايى بر ساطير آتارق اوراده بيك ويا ايكى بيك توركمنى أولدورتدى . و همان آتلانوب توركمنك أولرينى چاپدى . اوغوللرينى اولجه و اسير ايدوب خيوه‌يه دوندى .

ابوالغازينك طژه‌يه (توركمنلرى) اوزرينه سفرى . — بونلر خان خيوه‌يه كيرمزدن اول خيوه‌دن كوچوب طژن دنيلن محلده چيپ

ياپوب اوطورمشلردى . ايت ييلينك آياغنده (صوكنده) ، آى‌جدى برجنده ايكن (كانون اول آيى) خان آتلانوب طژنه واردى ، توركمنلرى چاپوب اوغوللرينى اولجه ايتدى و خيوه‌يه قايتدى .

ابوالغازى خانك بامى‌بورمايه واروب برچوره توركمن قيرماسى . — خيوه‌دن كلن ، طژندن قاچان وبلخدن كلن توركمنلر بامى‌بورمه دنيلن يره واروب او جوارده اوطوريورلردى . خان صيچان ييلنده هجرى ١٠٥٧ (١٦٤٧) ده آتلانوب اوزرلرينه واردى . توركمنلر خانك كلديكنى ايشيدوب چادرلرينى و عائله‌لرينى قارا قاصتى دنيلن يره كونderديلر . قاهر خواجه‌يى كنديلرينه قوماندان ياپوب يالين آتلره بينديلر . بامى بورمايه ييغيلوب طاشدن بر قلعه ياپديلر . خانى بكله‌ديلر . خان اوردوسيله كلدى . قارشيلرينه قوندى . ابتدا ايلچيله‌شديلر . ايش بيتمدى . اوروشديلر . طاش چيپدن چيقوب پياده اولوب سوران صالوب (بويوك بر باغريشمه ايله) مولتوقچيلر اوزرينه صالديرديلر ، اونلرى داغيتوب كچديلر وياساوه (قوهٔ كليه) كلديلر . لكن توركمنلرك حمله‌سنك شدتى آزالدى . او وقت خان صاغ و صول بويره كچيلريله « تايما ، تايما ! » سسلريله ايكى طرفدن توركمنلرك اوزرينه آت صالدى . بو هجوم اوزرينه ذاتاً يورولمش اولان توركمن قايتوب چيپه دوغرو قاچدى . لكن اورايه كيرمه‌دن يتيشوب هپسنى قيرديلر . بر توركمن قورتولمدى . نهايت اوزبك بهادرلرى چيپه كيرديلر و اوراده بولدقلرى توركمنلرى‌ده قيردقدن صوكره خانك يانينه كلديلر . خان همان او آنده آتلانوب سحرله

قارا قاصىيه كلديلر . أولدوردكلرى توركمنلرك اورده بولونان چادرلرنى ياغما و چوجقلرنى اولجه ايتديلر . بو مظفريتله خيوه‌يه دونديلر .

ابوالغازينك قالماقلرله (قالموقلر) اوروشماسى . — صيغير ييلنده ١٠٥٨ (١٦٤٨ م.) ده قالموقك قوشوت اوروغندن كولدالنك اوچى طايشىلر كلوب كات ولايتنى چاپوب اللرينه كچن اولجه‌يى آلوب كيتديلر . او وقتلر قالموقلرك تورغاوت اوروغنك بؤيان نامنده‌كى توره‌سى خوارزمده تجارت ايچين بولونيوردى . اونى مملكتنه اوزاتديلر (تبعيد ايتديلر) و آرقاسنه دوشوب اون بش كونده يوكوروك باش دنيلن يرده اوكان وقتى يتيشوب اوروشديلر. او كيجه اوراده ياتان قالموق كنديسنده ايرتسى كونكى اوروشه قدرت كوره‌ميوب قاچدى. خان اوراده قالوب آش پيشيرتدى، آت ودوه‌لرى صووارتدى . صوكره قالموقلرك پيشينه دوشدى . دشمن قاچاركن بر چوق دوه و آت براقشدى . نهايت قورتولمق امكانى اولمديغنى آكلامشلر ، هپسى بر چوقور يره طوپلانوب بوقشلردى (پوصويه كيزله‌نمك) . خان آز آداماله ايلرى يورومش ، قوهٔ كليه هيچ بر تلاشسز كلمكده ايدى. خانك اوزرينه آت صالديلر. آتدن اينوب صف ترتيب ايتمكه وقت يوقدى. چاره‌سز ايلرده اولان كنجلر يوز چويرميوب سوارى اولارق اوروشديلر . قالموقلره غلبه چالديلر . قالموقلرك توره‌سى مولتوقله الندن وورولدى . توغ ، توقجى و سائر قالموقلر اللرينه اسير دوشدى . بر قسمى ايسه قاچابيلدى . اونلرىده خفتنه قادار قووالاديلر. كيجه اورايه قونوب صباحى قايتارق خيوه‌يه كيرديلر.

توركمنلردن بايراج اوروغنك بايراج نامنده‌كى اولوسى خانه اطاعت ايتمه‌مشدى . اترك كورگه‌ن دينن ايرماغك كنارنده اوطوروردى . خان طاوشان (تاوشقان) ييلنده (هجرى ١٠٦١ وميلادى ١٦٥١ ده) بايراجلر اوزرينه يورودى .

خانك بو سفرى شايان حيرت بر سفردر. بر قاچ كونلك بريورو يشدن صوكره خان بايراج ايلنه ياقين كلدم ظنيله قوشنى (چادر) ، آزيق و يمنى بريره براقوب ساده اوچ كونلك يم و آزيق آلارق ايله‌ريله‌يه‌رك دشمن آرامغه‌چيقدى . يدى سكزكون يورودى . دشمنى بولامادى . عسكرده آچلق اودرجه‌يى بولديكم بر آته برا كمك بولاماديلر . عسكر طاقم طاقم دوكولوب يوللرده قالدى . نهايت خانك ياننده اون بيك كيشيدن آنجق دورت يوز قالدى . بو دورت يوز كيشيله كيدركن آنسزين تكه خلقندن برطاقم تاجرلره راست كلدى . تاجرلر قاچديلرسه‌ده طوتوب أولدورديلر . فقط ايچلرندن بريوكروك آتليسى قاچوب قورتولدى . اونك آرقاسندن قووالايوب كيدركن يوللرى خان‌ميرزانك چادرلرينه اوغرادى. اوآولى‌ضبط ايتديلر. قايتوب كليرکن قاراوولر بايراج آوولندن تجارته كيدن آوانش نامنده برتكه‌يه راستلايارق طوتوب خانه كتيرديلر . بوآدام بايراجلرك آوولنك يرينى صاليقويردى . خان همان آوول اوزرينه يورودى . ياقلاشنجه آداملرى چاپاووله كيتديلر . خانك ياننده آنجق اوتوز كيشى قالدى . خان بو اوتوز كيشيله آت صالدى . اويله بر اوروش اولدىكه مثلى كورولمه‌مشدر . اواثناده خانك برقولى آدى تصادفاً بايراجى مولتوقله

ووروب ییقدی. بونك اوزرینه بواوتوز ییکیت آت سوروب تورکمنلری أولدیردیلر، قاریلرنی وچوجقلرنی اولجه ایدەرك دونوب خانه کلدیلر. خان بوییکیتلره احسانلر ویردی . قایتوب منصوراً خیوه‌یه کلدی .

ابوالغازی خانك یمر وصاریق ایللرینی ضبطی . — خان ییلان ییلنده ، ١٠٦٢ (١٦٥٢ م.) ده واروب فوج (توج) دینلن محلده یمر خلقنی چاپدی. اونلری اسیر ایدوب دوندی، دینار دینلن قودوقه (قویو) ایندی . صاریق خلقی قضـارا اورایه اوغرادی . خان اونلری‌ده چاپدی واوغوللرینی اسیر ایتدی . قایتوب خیوه‌یه کلدی . بوندن صوکره‌ده خان ینه تورکمنلری چوق دفعه چاپدی. هردفعه‌سنده برچوق اولجه ایله کلیردی .

ابوالغازی خانك قالماقلرله ایکنجی دفعه اوروشمسی . — او ییلی قالماقلرك تورغاوت اوروغندن مرکن طایشی ، آقچو تپه و توغول نامنده اوچ توره‌نك قومانداسی آلتنده بر اوردو کلوب هزار اسبك برچوق کندلرنی چاپدیلر. شدقوره قادار ایلریله‌دیلر. اورادن‌ده بونلرك مالری داروغانده دیه اورایه قادار واردیلر . اورالرده اللرینه دوشن اولجه‌لری آلوب دوندیلر . بوخبری آلان ابوالغازی خان هزار اسبه کلدی . اورادن یادکار ایناقی بخارایه عبدالعزیز خان نزدینه ایلچی ایدوب بو خبری کوندردی : « دونن قالماقلرك بخـارایه کله‌لری ملحوظدر وغافل اولماسین . » . ایلچی داروغانه واردیغی وقت صودن کچوب بر خبر آلمنی دوشوندی وکچدی . حقیقة قالماقلرك قایتوب کیتمکده اولدقلری خبرینی آلدی . ایلغـایوب خانه خبر ویردی .

کلوب خبر ویرنجه‌یه قادار آرادن اون کون کچمشدی . خان بکلریله کنکاشدی . بکلر قووالامغی مناسب کورمه‌دیلر . بوکا سبب اولارقده قالماقلرك کیتمه‌لری اون کون اولدیغنی واونلره یتیشـمه‌نك ممکن اولمدیغنی کوستردیلر . خان بونلرك سوزلرینی دیکله‌میوب آتلاندی . کونلرجه کیتدی . ایردر داغنده برقسمنه یتیشوب اونلری اسیرایتدی. خبر صوردیلر وقالماق اوردوسنك براز ایلرده اولدیغنی اوکرندیلر . اونلری،اوراده أولدوروب یورودیلر . اوکیجه سحروقتنده برپارچه‌سنه دها یتیشدیلر . اونلری‌ده کسدیلر .

بوخبرلری آلان دیکرقالماقلرك توره‌لری قورتولمق امکانی‌اولمدیغنی آکلایوب کنکاشدیلر ودیدیلرکه : « اکر طوپ دورورسه‌ق بر دانه‌مزبیله قورتولامایه‌جق ، بولونوب داغیلالم . اورازلیمز (بختیارمز) قورتولور ، ایمکا کلیمز (بدبختمز) اله دوشر . » ومرکن طایشی بر طوپ ، اوقچو تپه بر طوپ وتوغول بر طوپ اولوب آرغانه (ضعیف قدرتسز) وقالانه باقیوب قاچدیلر .

خان کیجه وکوندوز دیمیوب یورودی . سکین رباطده اوقچو تپه ایله توغولك آرقاسندن یتیشدیلر . اوروش نظامی آلدیلر . قالماقلر کندیلرنده اوروشه قدرت کورمه‌یوب‌چیب یاپدیلر وبرایلچی کوندردیلر. و : « بز ابوالغازی خانك یوردی اولدیغنی بیلمیه‌رك کلدکدی . عبدالعزیز خانك یوردینه کیدرکن یوقولوب (یولی شـاشیروب) کلدك . ایمدی پادشـاه سزسیکز . أولدورسه‌کزده سز بیلیرسکز ، دیری براقسـه‌کزده سز بیلیرسـیکز . بز کناهکار قولز . » دیدیلر.

واوركنجدن آلدقلری مالّلری اوكلرینه قاتوب صاداق وقیلیجلرینی بویونلرینه آصوب كلەرك خانك آیاقلرینه قاپاندیلر . بوندن بویله خانه ویوردینه فنالق ایتمەمكه، دیكرخلقدن فنالق ایدەجك اولانلر اولورسه كوجلری یتدیكی تقدیرده منع ایتمكه ، یتمیەجك اولورسه خبر ویرمكه آند وشرط ایتدیلر . خانده : « سزك بابالریكز وآغابكلریكز بزه فنالق ایتمز ایدیلر . سزده بیلمەمزلكدن یاپدق دیورسیكز . هادی سزك صوچكزی باغیشلادم . » دیدی . واحسان وهدیەلر ویروب یوردلرینه كوندردی . كندیسیده دونوب خیوەیه كلدی . یادكار ایناقه ایناقلغنی ویروب هزار اسبدن خیوەیه كتیرتدی كندیسنه بر چوق احسانلرده ویردی .

ابوالغازی خانك بخارا اوزرینه ایلك سفرلری . — خانتوركمنلری تمامیله حكمی آلتنه آلمش، برچوق سنەلر راحت قالمشدی . آنسزین بلخ خانی سبحانقولی (بوكا دەمەزون سلطان قولی دیور، ١٠٩١ ده قردەشنك یرینه كچمشدر) خاندن بر ایلچی كلوب سلطان قولی نامنه شونلری سویلدی: «آغابكم عبدالعزیز خان بنی أولدورمكه وبلخی آلمغه قصد ایدیور. بنم بابام وآغابكم سزسیكز . بنم سزدن باشقه صیغینەجق كیمسەم یوق . اكر سز كیدوب بخارایی چاپمازسەكز اوكلوب هم بلخی آلیر، هم بن بیكناهی أولدورر . ». سبحان قولی خان ابوالغازی خانك اینیسی شریف محمد سلطانك قیزینی آلمشدی . بو سببدن بویله خبر كوندرمشدی . ذاتاً خان عبدالله خانك خوارزمی ضبط ایتمەسنی ، كندی عائلەسندن اوتوز شهزادەیی أولدورمەسنی

واوغوللرینی اسیر قیلماسنی بردورلو اونوتامامشدی . بلخ خاننك رجاسیده بونك اوزرینه كلنجه قویون ییلنده (هجری ١٠٦٤ ، میلادی ١٦٥٣) بخارا اوزرینه حركت ایتدی . كوكوردلك دنیلن یره وارنجه بك قولی ایناق بیك ییكیتله قارا كول اوزرینه كوندردی . كندیسیده سیونج بالا اوستنه یورودی . سیونجی وتا بخارانك قاپیسنه قادار اوتوز قرق كویی چاپدی . بر چوق مال و اولجه ایله قایتوب كوكوردلكه كلدی . بك قولی ایناقده قارا كولی ایچه چاپوب اوچ كون صوكره برچوق مال واولجه واسیر ایله كلدی . بویلەجه خان دونوب خیوەیه كلدی .

ابوالغازی خانك قارا كولی ضبطی . — عینی ییلینه خان كیدوب قارا كولی چاپدی وقایتوب كوردیشدە اوردو قوردی . عبدالعزیزخان قارشی دنیلن محلده ایدی . بخارادەكی بكلر قارا كولك چاپیلدیغنی ایشیدوب بش بیك كیشی ایله كوردیشه خانك اوزرینه یورودیلر . قارشی قارشی‌یه كلنجه اوروشامیوب قاچدیلر . خان اونلری قووالادی . بش بیك كیشیدن آنجق یوز كیشی قورتولدی . دیكرلرینی طوتوب كاملاً أولدیردیلر . برقسمیده قاچوب قارا كول قلعەسنه قاپاندیلر . خانكلوب قلعەیه هجوم ایتدی ونهایت ضبط ایتدی . یاغما ایتدكدن صوكره قلعەنك ایچنه آتش ویروب یاقدی . خلقنی اسیر قیلدی . صوكره اوركنجه دوندی . اوردن خیوەیه كلدی .

ابوالغازی خانك چارجویه سفری . — بچین (مایمون) سنەسی آتلانوب چارجویی چاپدی . اسیر واولجه ایله خیوەیه دوندی .

ابوالغازی خانك یایجی یه سفری . — طاووق ییلنك باشنده آی حمل برجنده (مارت آیی) ایدی که یایجی یی برطرفدن تانرزمه ، دیكر طرفدن قارا كوله قادار چاپدی . عبدالعزیز خانله قاسم خان ایشیدوب بخارادن كوركردلكه كلدیلر . بوزغونلقدن خبر آلوب خانه قارشی وارمغه جسارت ایده‌میه‌رك آزیق ویملرینی براقوب آتلرینی چاتلاتاسی یه سوره‌رك قاچدیلر .

عینی ییل خان كرمینه اوستنه واردی . اورایی‌ده كوزلجه چاپدی . قلعه‌سنی ضبط وایچنی یاغما ایدوب اولجه واسیرله ایرماغك كوپروسندن كچوب اوردو قوردی . اوكون سحرله دشمنك كله‌جكی هیچ كیمسه‌نك عقلنده دكلدی . كندیلرینی أولرنده كندندن‌دها امنیتده ظن ایتمشلردی . سحرله عسكرك چوغی اللرینه دوشن ییلقی ، دوه ، صغیر وقویونی اوكلرینه قاتوب ایلری كیتدیلر . براز صوكره‌ده دیكر قسمی كوچدی . اولجه‌لریله ایلرله‌دی . خانك عسكری اون بش بیك كیشی ایدی . كون یاییلدیغی وقت خانك یاننده آنجق یوز كیشی قالمشدی . خواجه‌م بیردی آتالق كلوب خانی اویاندیره‌رق : « نه‌قدر غفلتله یاتیورسكز ! آتلانمق كرك ! » دیدی . خان و یاننده‌كیلر : « یاو نرده ، بیز او (بزمكیلر) نرده ؟ » دیدیلر .

كرمنه اوزرینه اولان سفرده باریشده تاملیق آتا دنیلن یرده اولیا اویغورطاقمندن بركیشی یوقالمشدی . كلوب ایركلك كیشی‌یه‌خبرویرمشلردی . خانله برابر هركس اونك ازغاشوب (یولنی شاشیروب) آماتغابولاقده یاپیلمقده‌اولان صالیغه (كوچوك‌استحكام) كیتدیكی‌ظننده بولونمشلردی .

حال بوكه او آدام بزدن اوچ كون اول واروب عبدالعزیزخانه اوردونك كلمه‌سندن خبر ویرمشدی . عبدالعزیز خان ابوالغازی‌خانك حركتندن خبردار دكلدی . بو خبر اوزرینه عبدالعزیز خان همان عسكریله بخارادن چیقمشدی .

بو حالی كورن خان همان آتلاندی . اوردوسنه قاووشمغه واردی . اوردونك اوكنه برآرق تصادف ایتمش ، دوه‌لر كچه‌مه‌مشدی . اوزاقدن قرق اللی بیك كیشیلك بر قوت كوزوكیوردی . خانك آرقاسندن بیك چاقلق ییكیت كوندردی . بونلر تپه‌دن طیرناغه زره ایچنده ایدیلر . بونی كورن خان آتدن اینوب یاننده‌كی یوز كیشی‌ده اینوب دوردیلر . خان بونلرك بر قسمنی‌ده اوردونك و دیوه‌لرك بولوندیغی یره كومك (امداد) ایچین كوندردی . اونلرله برابر توغ و كارنای ده كوندردی و : « سز كارنای چالیك ! دشمن دیوه‌لری یاساو (قوۀ كلیه)، بزی ایراوول ظن ایتسین . » دیدی . یادكار آتالیغی باش یاپوب یاننده‌كی ییكیتلردن اوتوز كیشی‌یی كلن بیك كیشیلك دشمن مفرزه‌سنك اوكنه كوندردی . كندی یاننده قالان پیاده‌یی بر قاچ صف اوزرینه دیزدی و بكله‌دی . بو اوتوز كیشی واروب « آلله یار ! » دیوب او بیك كیشی‌یه آت صالدیلر . بیك كیشی قاچدی . براز صوكره بو بیك كیشی دونوب اوتوز كیشی اوزرینه آت صالدیلر . بوسفر بزم اوتوز كیشی قاچدی . فقط دها یاساوه كلمه‌دن دونوب دشمنه صالدیردیلر . دیكرلری قاچدی . حاصلی بو حال یدی دفعه تكرر ایتدی . بو اثناده دوه‌لرك اولدیغی یردن

بشر اوتر امداد کلیوردی . خانك یاننده بش آلتیوز پیاده و ایکی اوچیوز سواری طوپلانمش وورو‌شیورلردی . او آنده عبدالعزیز خان بر بولوك یاساوله کلوب مولتوق آتشنه باشلادی . اویله بر آتش آچمشدی‌که دوماندن انسان انسانی کوره‌مه‌یوردی .

بوکره ینه سفرنده ابوالغازی خانك اوغلو انوشه محمد بهادر خان هنوز اون درت یاشنده ایدی و بو ایلك سفری ایدی . بن‌ده بو سفرده یاننده ایدم . دشمن بو صورتله یتیشنجه ابتدا انوشه محمد خانی عسکرلری قایتاروب کتیرمك ایچین کوندردیلر . اوندن صوکره خواجه‌م ویردی آتالغی ، دولت آتالیغی و بك قولی ایناقی‌ده کوندردی ؛ فقط بو اثناده دشمن زورلایوب خانك اطرافنی قوشاتدی . اویله صیق قوشاتدی که قاچوب قورتولمانك امکانی یوق ایدی . بالذات دشمن عسکرینی صایدم . بزدن یوز قات فضله ایدی . عسکرمز پك زبون دوشدی . اکر بر ساعت دها کچسه‌یدی یاو بزی (کوتارا آلغودای) محو ایده‌جکدی . خانك جبهه‌سندن آلتمش کیشی تکرار آت صالدی . او اثناده انوشه محمد خان ایکیوز ییکیتله کلوب یاوك یاندن آت صالدیلر و اویله اوروشدیلرکه بوتون خلق « براوو ! » دیدیلر . دشمنك آلتمش بیك کیشیدن مرکب اولان یاساوینی یرندن اویناتدیلر . ابوالغازینك یاننده قالمش اولان یتمش سکسان پیاده‌ده : « دشمن قاچیور » سسلریله سوران (هجوم) صالوب دشمنك او اولو یاساوینك اوزرینه یورودیلر . اونی کوروب صاغ و صول قولده‌کی اوچ یوز پیاده‌ده سوران صالوب

یورودی . بونلری کورن ایکی اوچیوز آتلی‌ده برطرفدن آت صالدیلر . عبدالعزیز خانك یاساوی بوزولوب قاچان قاچانه اولدیلر . ابوالغازی خانك بهادرلری قاچان دشمنی قووالایوب وورا ووشوره ، وورا ووشوره ایله‌تەرك ایرماغه دوکدیلر . بر چوغی صوده بوغولدی . بر قسمی کوپریدن کچوب قورتولدی . برطاقم بهادرلر یتیشوب عبدالعزیز خانی قارغیله صانجدیلر . عبدالعزیز خان یوز بیك مختلله اللرندن قورتولوب کندیسنی صویه آتدی ویوزه‌رك اوبرطرفه کچه‌بیلدی .

ابوالغازی خان پك چوق اولجه واسیرله خیوه‌یه دوندی . بوتون ملتی طوپلایوب اونلره : « بو ، اوغلومك ایلك سفری ایدی . آیاغی ویولی قوطلو اولدی . عبدالعزیز خان کبی بر اولو پادشاهی مغلوب ایتدك » دیدی . اوروش کوننده اوغلونك کوردیکی ایشلری تحسین ایتدی . بویوك بر ضیافت ویردی . اوغلونه توغ و عسکر ویروب هزار اسبی هدیه ایتدی .

ابوالغازی خانك وەردانزه سفری . — خان ایت ییلنده (هجری ۱۰۶۸ـ۱۰۶۹ ، میلادی ۱۶۵۸ ده) آتلانوب وردانزی چاپدی . نهایتسز براولجه ایله قایتدی .

ابوالغازی خانك بخارایه صوك سفری . — بارس ییلنده (هجری ۱۰۷۲ ، میلادی ۱۶۶۱ ده) آتلانوب بخارانك اطرافنی چاپدی . تا نمازکاه قاپیسنه قادار واردی . اون کون متمادیاً اورالری چاپدی . قلعه‌یه کیرمدی . سببی عبدالعزیز خانك سمرقندده اولوب بخارانك ایچنده آنجق برایکی داجیق وبرقاچ قادین قالمش اولماسی ایدی . خان

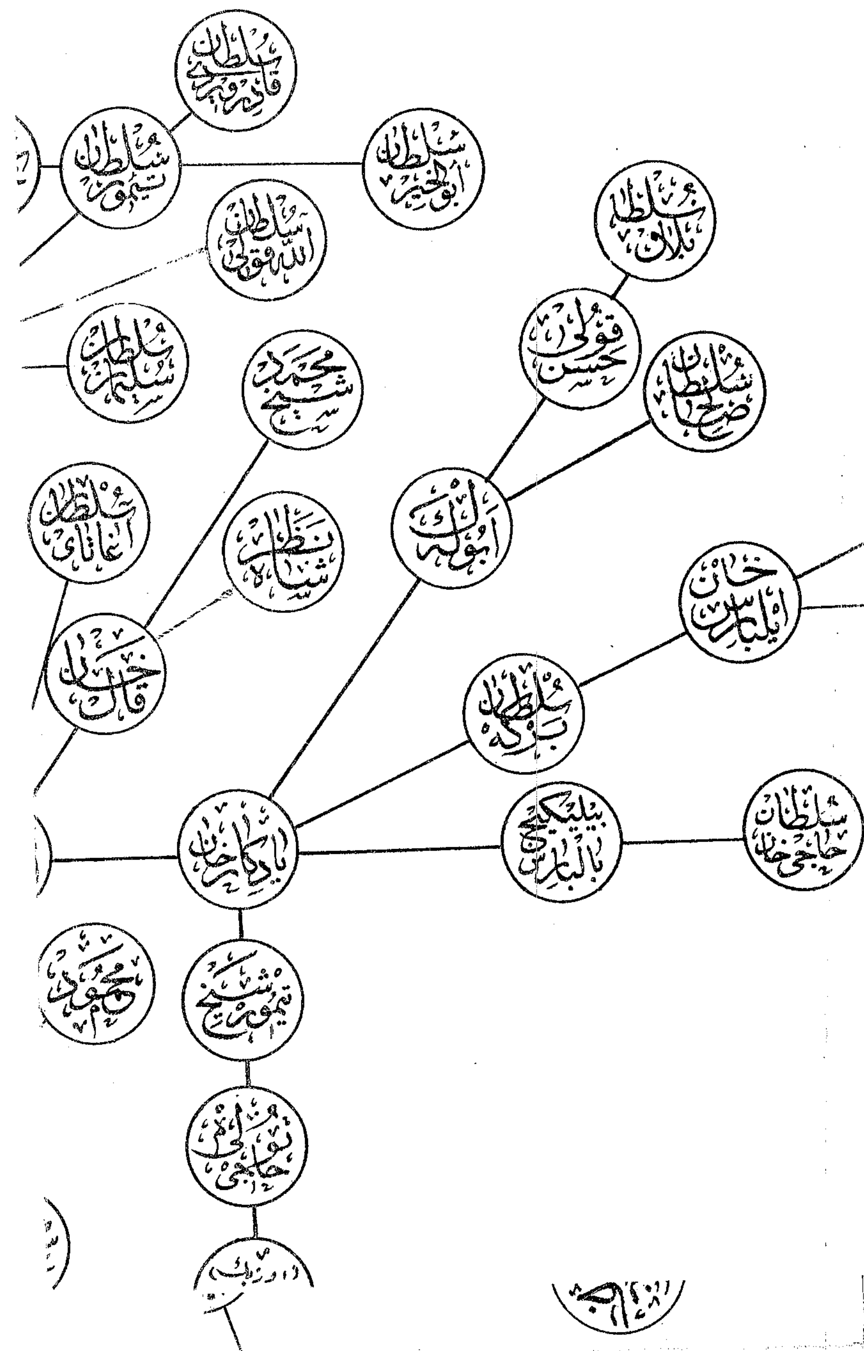

عسکرینه دیدی که: « بز شیمدی بخارایه کیرسه‌ك عالم بزه طعن ایدوب ابوالغازی خان بخارایی قادینلرك الندن آلدی دیرلر . اکر تاکری بویوروسه عبدالعزیز خان قلعه‌نك ایچنده ایکن کلیر ، اونك أ لندن آلیرز. ». نهایتسز مال واسیر ایله خوارزم طرفنه یوزله‌ندی (توجه ایتدی) و مظفریت ایچنده خیوه‌یه کیردیلر . « یاشم آلتمشه یتدی . شیمدیدن صوکره مسلمانه دوقونمه‌نك معناسی یوقدر . بر سببله غوغا ظهور ایدوب اوروشدقجه تاکری دائما غالب ایتدی . آرتق قالان عمرمی تاکری‌یه عبادتله، قیزیلباش وقالماقله غزایه صرف ایده‌جکم .» دیوب پادشـاهلغی اوغلونه ترك ایله توبه ایتدی و ماوراءالنهره ایلچی کوندروب عبدالعزیز خانله‌ده باریشدی .

ابوالغازی خان هجری ١٠٧٤ ، میلا١٦٦٣ ده ، طاوشان ییلنده ورمضان ایچنده وفات ایتدی . پادشاهلغی مدتی ٢٣ ییلدر .

شجرهٔ تورك ١٠٧٦ ده، ییلان ییلنده (میلادی ١٦٦٥) خیوق ولایتنده (شهرنده) بیتلدی (یازلدی). آدمدن بو وقته قادار هیچ بر پادشـاه ویا توره اوز تاریخنی کندی یازمامشـدی . بونك سببی اورکنج آهالیسـنك جاهللکیدر . (داهل نسـخه‌سی هجری ١٢٣٤ ومیلادی ١٨١٥ ده قوپیه ایدلمشدر).

فهرست

سلطان قادر ویردی
سلطان تیمور
سلطان ابو الخیر
سلطان الله قولی
محمد شیخ
قولی حسن
ابولك
خان ایلباس
سلطان برکه
بادکار خان
سلطان حاجی خان
محمود
تیمور شیخ

مؤلفك اثرلری

طبی اثرلر :

۱ — فن ختان . رسملی ، توركجه ، آلمانجه [مشروطیتدن اول نشر ایدیلن بو اثرده اووقت معارف نظارتی اسمدن نور كلمه‌سنی سانسور ایدوب چیقارمشدر] .
۲ — ثوبك وزم كاذب التهابیسی . رسملی ، توركجه ، آلمانجه .
۳ — جرح عنق . توركجه ، آلمانجه ، فرانسزجه .
۴ — ختان وامراض زهرویه . توركجه ، فرانسزجه .
۵ — یكی اصول عملیهٔ ختان . رسملی ، توركجه ، فرانسزجه .
۶ — ختانك حس تناسلی اوزرینه تأثیری . فرانسزجه .
۷ — فن جراحیٔ اوتوپدی . رسملی . معارف نظارتندن نقدی مكافات آلمشدر .
۸ — سنتجیلر و دوقتورلر .
۹ — صحی ، طبی مقاله‌لر .
۱۰ — بل صووقلغی ایله فرنكیه یاقالانمامق چاره‌سی . رسم وپلانشلی . ایكنجی طبع .
۱۱ — ختانده قان كلمه‌سی .
۱۲ — ختانده ابطال حس .
۱۳ — صنعی نبات وحیاتك حكمی اساسلری . رسملی .

سیاسی ، ادبی ، تاریخی وعلمی اثرلر :

۱۴ — ثروت شاهانه و حق ملت .
۱۵ — مجلس مبعوثانده فرقه‌لر .

١٦ — طبيعه‌حياتندن [حرطبيه‌لى] . تياترو اولوب چوق زمان صحنه‌يه قونمشدر .

١٧ — جمعيت خفيه . رسملى .

١٨ — غربت داغرجغى .

١٩ — حريت وائتلاف فرقه‌سى ناصل دوغدى ، ناصل أولدى.

٢٠ — صامسون ايله دليله . اوپه‌را . فرانسزجه‌دن بسته‌سنه خلل كلمه‌مك اوزره ترجمه ايدلمشدر .

٢١ — ژانه‌تك دوكونى . كولوملو ـ اوپرا [اوپرا ـ قوميق] . فرانسزجه‌دن بسته‌سنه خلل كلمه‌مك اوزره ترجمه ايدلمشدر .

٢٢ — توركيه‌نك صحى، اجتماعى جوغرافياسى. رسملى وخريطه‌لى. صحيه و معاونت اجتماعيه وكالتنده بولونديغم وقت وكالت نامنه نشر ايتديردم . زمانمده دوقوز ولايت نشر ايدلمشدر .

٢٣ — صحيه ومعاونت اجتماعيه‌وكالتنه راپور . بو وكالتدن استعفام اوزرينه ويرلمشدر .

٢٤ — تورك تاريخى . ٨ جلد رسملى و خريطه‌لى .

٢٥ — شجرۀ تورك. ابوالغازى بهادور خانك أثرينك چاغاتايجه‌دن بزم شيوه‌يه چويريليشى .

هنوز باصيلمه‌ين أثرلر :

١ — ارمنى تاريخى . رسملى و خريطه‌لى .

٢ — مصر تاريخى ومصر توركلرى . ايلك فرعونلردن صوك كونه قادار .

٣ توركجه الفبه . حرف و املا مسئله‌سى .

٤ — تورك شعربيليكى .

٥ — عرب شعر بيليكى [العروض] .

٦ — فرانسز شعربيليكى [Versification française] .

٧ — فاووست . اوپه‌را . فرانسزجه‌دن بسته‌سنه خلل كلمه‌مك اوزره ترجمه ايدلمشدر .

٨ — مينيون . كولوملو ـ اوپه‌را . فرانسزجه‌دن بسته‌سنه خلل كلمه‌مك اوزره ترجمه ايدلمشدر .

٩ — لاقه . كولوملو ـ اوپه‌را . فرانسزجه‌دن بسته‌سنه خلل كلمه‌مك اوزره ترجمه ايدلمشدر .

١٠ — قارمه‌ن. كولوملو ـ اوپه‌را. فرانسزجه‌دن بسته‌سنه‌خلل كلمه‌مك اوزره ترجمه ايدلمشدر .

١١ — لبلبيجى خورخور . كولوملو ـ اوپه‌را . اوريژينال ، توركجه و بسته‌ليدر .

١٢ — اوز دميرله دولون . كولوملو ـ اوپه‌را . ملى اولوب بزم موسيقى ايله بسته‌لنمك اوزره يازلمشدر .

١٣ — حكيم مائل افندى . كولوملو ـ اوپه‌را . ملى اولوب بزم موسيقى ايله بسته‌لنمك اوزره يازلمشدر .

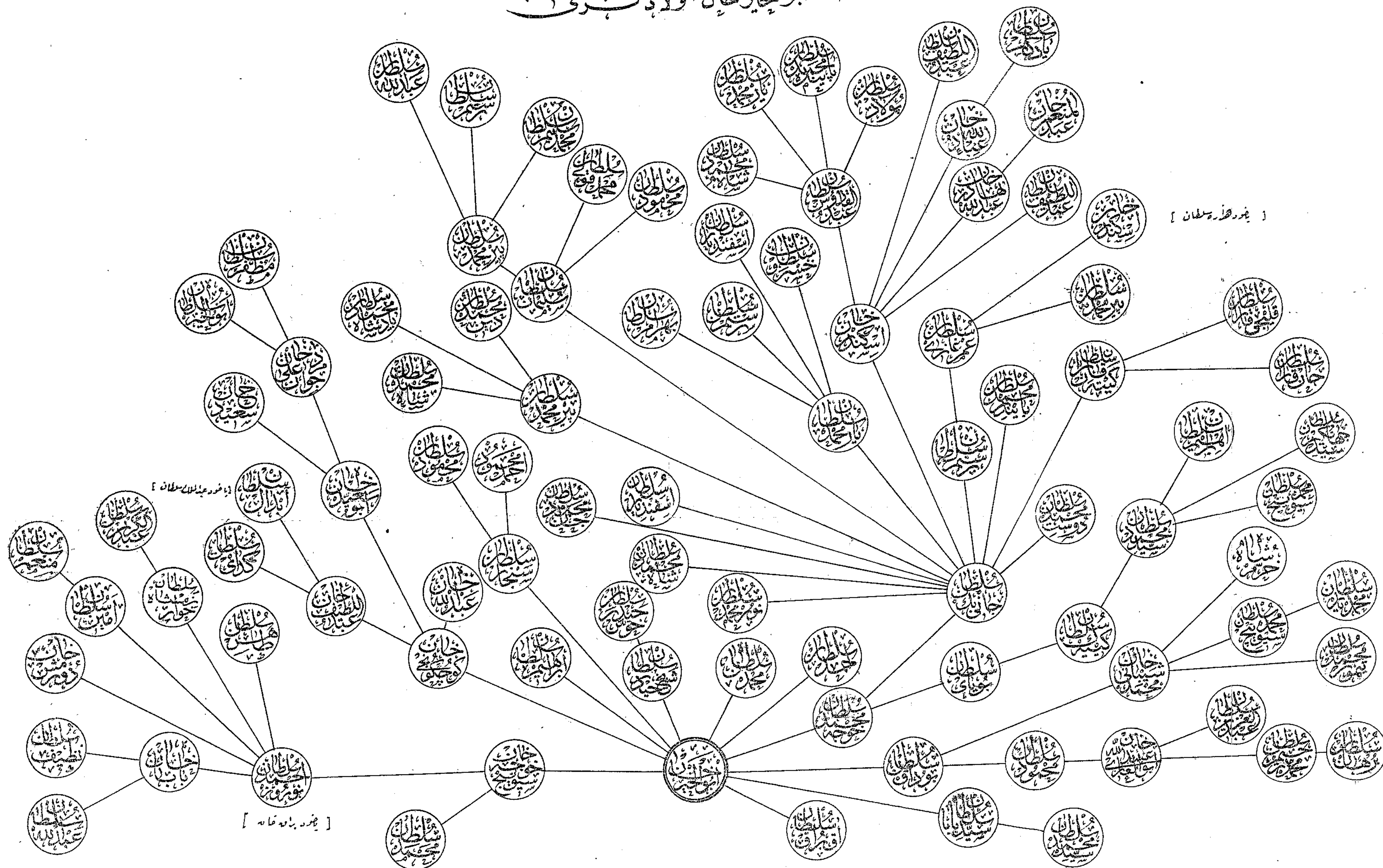
١٤ — الاجزاجى الناصح [اوسته اجزاجى] . كولوملو ـ اوپه‌را . مصر عادتلرينى كوستريز . مصر هواليله بسته‌لنمليدر .

١٥ — الاجزاجى الناصح حقنده ايضاحات .

١٦ — ژانه‌تك دوكونى نوطه‌سى. بو اوپه‌را قوميكك پارتيسيوننه نوطلره توافق ايدن توركجه كفته‌سى يازيليدر .

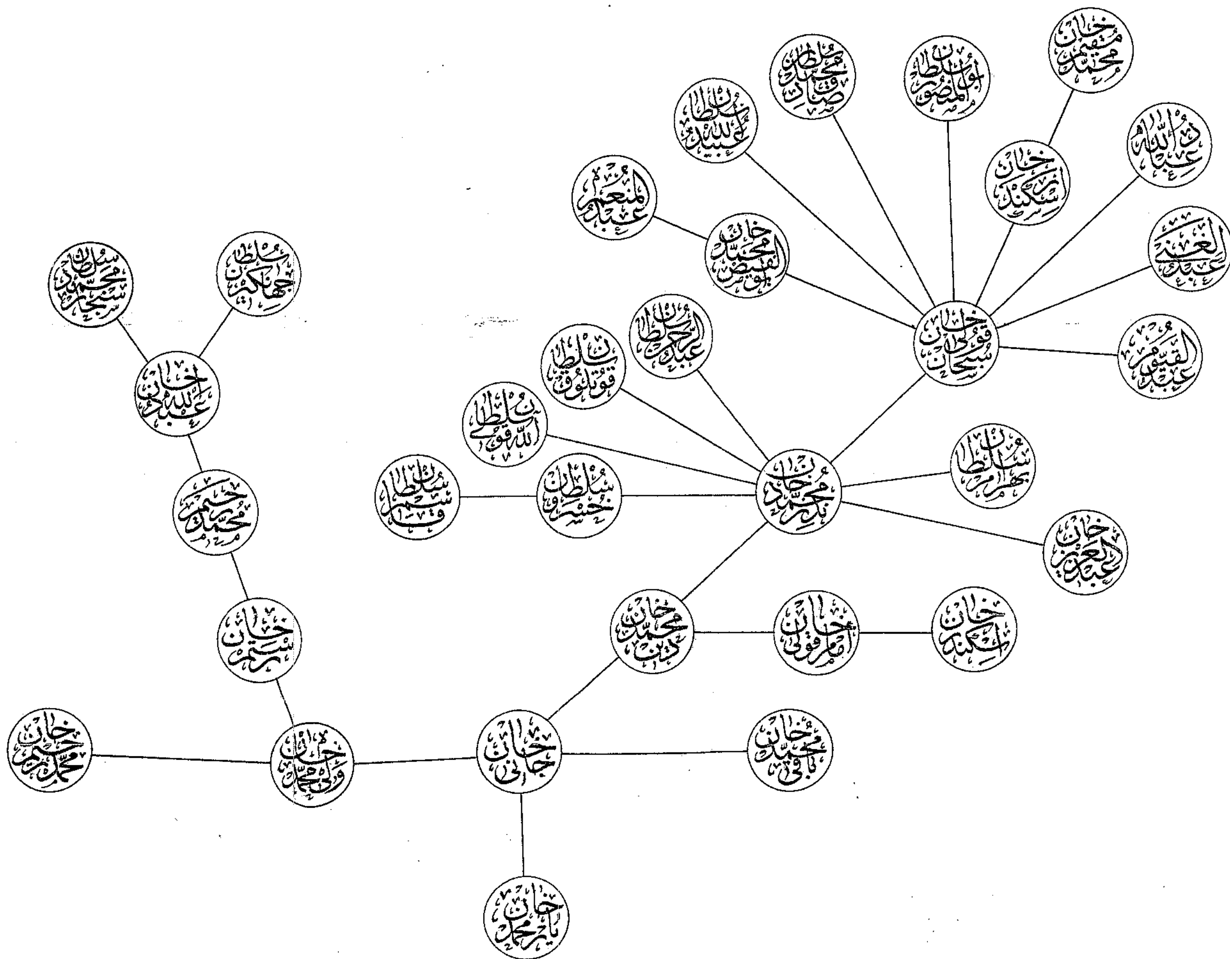
شجره - ١

آ- ابو الخیر خان اولادلری

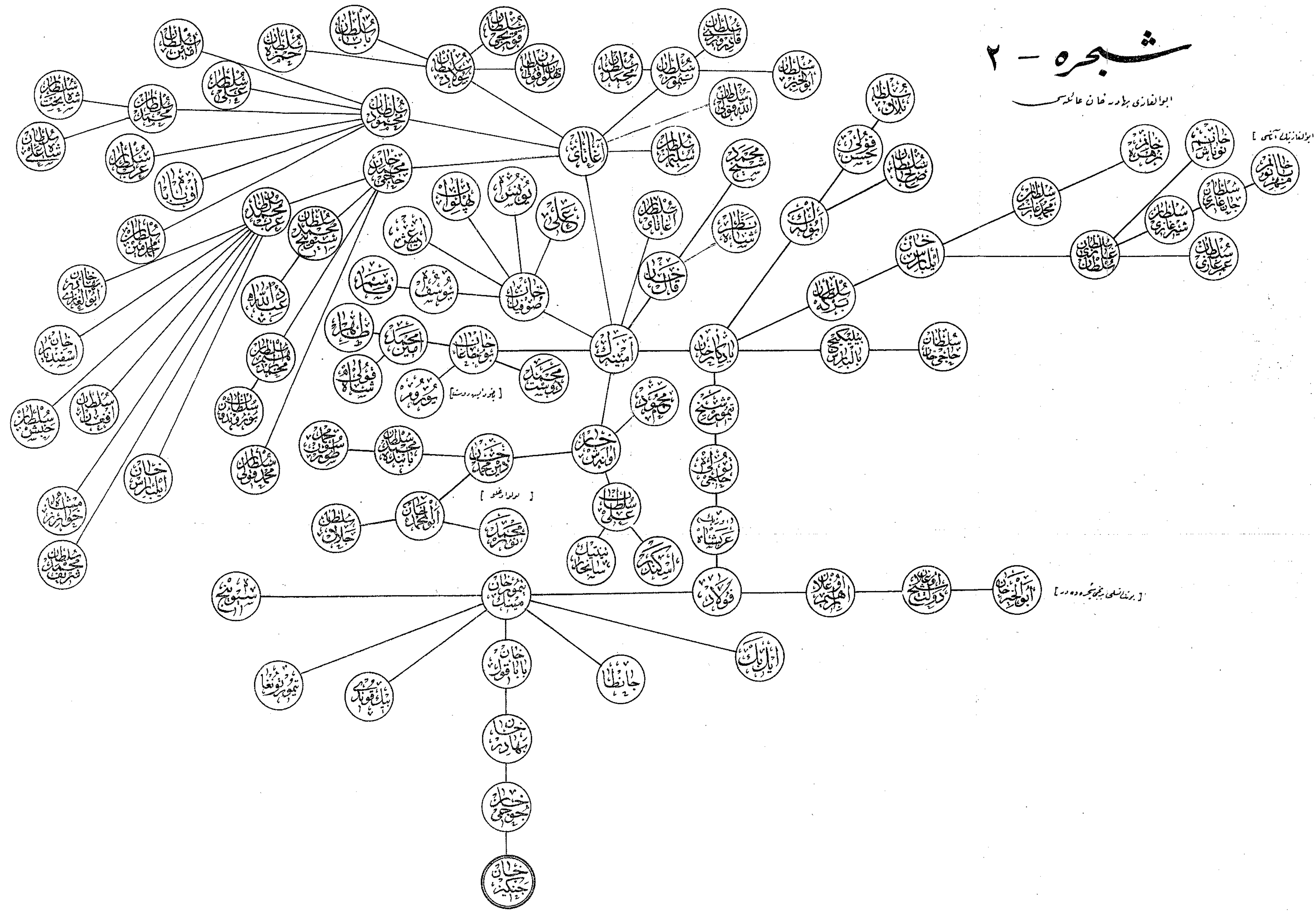
شجره - ۱

ب - آستراغان شعبه سی

[جوجی خان اوغلو شیبان خان اوغلو اوروس خان نسلندندر]

توران شجره سی — دوقتور رضا نور

شجره - ۲
ابوالغازی بهادرخان عائله‌سی